Hadislerle Hz. Peygamber'in NAMAZ KILMA ŞEKLİ

Muhammed Nasruddin Elbâni



AKSÂ YAYINLARI

Sunuş

Kur'an'da Allah Rasûlü'nden önceki peygamberlerin de namaz kılmakla emrolundukları çeşitli âyetlerde dile getirilmektedir (Bkz. Bakara 83, Yunus 87, Hud 87, İbrahim 37, Meryem 30–31, 54–55, Taha 14, Enbiya 72–73). Bu âyetlerden, namaz ibadetinin sadece Muhammed (s.a.v.) ümmetine özgü olmayıp önceki ümmetlerde de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Siyer kitaplarındaki mevcut bilgilere göre; ilk vahyin sonrasında Hz. Peygambere, risalet yüküne dayanmasını, sabretmesini tavsiye eden ayetler gelmiş, bunu izleyen fetret döneminin ardından da namaz farz kılınmıştır. Bu durum, namazın güçlüklere direnç göstermede önemli bir işlevinin olduğunu göstermektedir.

Kelime-i şehadetten sonra İslâm'ın en önemli rüknü olan namaz, günde beş ayrı zaman diliminde olmak üzere kadın erkek her müslüman için, Allah tarafından farz kılınmış bir görevdir.

Namaz belli eylemler ve özel rükünler ile yüce Allah'a kulluk etmektir. Namaz, dış görünüşü itibariyle birtakım şekiller ve zikirden ibaret olsa da içeriği ve gerçek mahiyeti olarak, yüce yaratıcıya münacaat etmek, O'nunla konuşmak, O'na yakınlaşmak ve O'nu müşahede etmektir. Bu özelliğinden, yani yüce yaratıcı ile teklifsiz buluşma ve aracısız konuşma anlamına gelişinden dolayı, namaz ilâhî bir lütuftur.

Ancak namazın bu karakterinin ortaya çıkabilmesi ve yerine getirilmiş makbul bir ibadet olabilmesi için, onun zahirî ve batinî şartlarının yerine getirilerek kılınması gerektiği açıktır. Namazı en iyi kılanın ise, Hz. Peygamber olduğunda şüphe yoktur. Bu nedenle onun namazı nasıl kıldığını öğrenmek ve namazı o şekilde yerine getirmek her müslümanın arzusu ve görevi olmuştur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde "Benim namazı nasıl kıldığımı görüyorsanız, siz de öyle kılın." buyurmuştur. Bu amacın gerçekleşmesine hizmet etmek amacıyla kaleme alındığını düşündüğümüz bu kitabı biz de aynı amaçlarla Türkçe'ye çevirdik.

Yazar, çeşitli baskılarında yaptığı açıklamalarla kitabının karakteri ve muhtevası hakkında ayrıntılı bilgiler verdiği için biz bu girişte ayrıca bu açıklamalara girmeyeceğiz. Nitekim geçmiş baskılarda bulunmayan bu açıklamaların tamamı bu kitapta yer almıştır.

Bu çevirinin temel özellikleri şunlardır:

1-Bu kitap, daha önceki baskılarda bulunmayan önemli açıklama ve dipnotlar içermektedir. Çeviri son Arapça baskıdan yapıldığı için önceki baskılarda bulunmayan ilave açıklamalar içermektedir. Yazarın, kitabın üzerinde yapılan korsan baskılara, tahriflere ve kitaptaki bazı bilgilere yapılan itirazlara verdiği cevaplar bu açıklamalara dâhildir.

2-Kitaptaki hadislerin tamamı Türkçe hadis kaynaklarında yerleri gösterilmek suretiyle tahriç edilmiştir. Ancak burada hadislerin geçtiği tüm kaynaklarda tek tek yerlerinin gösterilmesi yerine daha çok yazarın gösterdiği hadis kaynakları temel alınmış, hadisin öncelikle o kaynaklardaki yerlerine atıfta bulunulmuştur. Amacımız; tam bir tahriç çalışması olmayıp, okuyucunun kitapta yer alan hadisleri Türkçe hadis kaynaklarında kolaylıkla bulabilmesine yardımcı olmaktır. Çünkü yazar da hadislerin tahricini yaparken hadis kaynaklarının tamamını değil; sadece birkaçını belirtmekle yetinmiştir.

3-Hadislerin tahricinde uzun ve yorucu bir çalışma sürecinin geçtiğini belirtmek istiyoruz. Bunun okuyucuyu etkileyen bir yönü olduğu için bu açıklamayı yapma gereğini duyduk. Bu sürecin uzun ve yorucu olmasının temel nedeni, kitabın karakterinden ileri gelmektedir. Kitapta yer alan hadisler, tek bir metinden ibaret olmayıp, farklı rivayetlerin metinlerinin hadisin uygun yerlerinde birleştirilmesi suretiyle oluşmuş bulunmaktadır. Biz bir veya iki cümleden oluşmuş bir hadisi araştırırken, bunun bazen bir sayfayı bulabilen uzun bir hadisin bir cümlesi olduğunu gördük. Bu cümle konunun içeriğine göre bazen söz konusu hadisin baş tarafında, bazen ortasında ve bazen de sonunda bulunabilmektedir. Söz konusu cümleye ulaşmak için genellikle kaynaklardaki hadislerin tamamının okunması gerekmiştir. Bu ise, hem uzun zaman almış, hem de yorucu olmuştur. Yazar bazen hadisin bir parçasını vermek yerine hadisin anlamını vermiştir. Bu da çalışma sürecini uzatan ve zorlaştıran bir başka etkendir.

Bunun okuyucuyu ilgilendiren yönü şudur: Okuyucu bu kitapta bir hadisi (veya hadisin bir bölümünü) okuyup, tahriçte gösterilen kaynağında ona ulaştığında, okuduğundan daha uzun veya okuduğunun yarısı kadar uzunlukta bir metinle karşılaşacaktır. Bu, tahriç aşamasında bizim yaşadığımız durum olup, nedeni kitabın karakterinden ileri gelmektedir. Kitap, hadisin tamamını vermek yerine ilgili cümlesini veya cümlelerini vermiştir. Ama okuyucu hadis kaynağında hadisin tamamına ulaşmıştır. Bu nedenle o, hadisin delil olarak getirildiği bölümüne ulaşmak için hadis metninin tamamını okumalıdır. Okuyucunun hadis kaynağında farklı bir

metinle karşılaşmasının ikinci nedeni, kitapta verilen metnin tek bir metin olmayıp, birkaç metnin birleşmiş olmasıdır. Okuyucu bu kitapta her ne kadar tek bir metin okusa da gerçekte farklı birkaç metnin birleşmesinden oluşmuş bir hadis okumaktadır. Bu, yazarının da belirttiği üzere bu kitabın temel özelliklerinden biridir. Kitabın bu özelliğinden dolayı okuyucu, bir tek kaynakta okuduğu hadis, bu metinlerden sadece biri olacağı için kitaptaki metnin tamamına her zaman ulaşamayacaktır. Metnin tamamına ulaşması için dipnotta gösterilen kaynakların tümüne ulaşmalı ve bunları bir anlam bütünlüğü içinde birleştirmelidir. Okuyucu karşılaşacağı bu metin farklılığını yadırgamamalıdır.

4-Hemen hemen tüm hadislerin tahricinde yazarın gösterdiği kaynaklardan fazlasına yer verilmiştir. Okuyucunun hadislere kolaylıkla ulaşmasını sağlamak için kaynağın cilt ve sayfa numarası da verilmiştir. Kitabın sonunda yer alan bibliyografyanın sonuna bu tahriçte kullanılan Türkçe hadis kaynakları verilmiştir. Dipnotlarda gösterilen bab ve hadis numaraları ile cilt ve sayfa numaralarının bu kaynaklar esas alınarak yazıldığı unutulmamalıdır.

5-Yine bu kaynaklarla ilgili olarak önemli bir hatırlatmamız da olacaktır. O da şudur: Hadislerin tercümesi yapılırken kaynaklardaki tercüme alınmayıp, tarafımızdan günümüzün diliyle ve daha akıcı bir anlatımla yeniden tercüme edilmiştir. Bu nedenle, okuyucu, hadisleri kaynaklarında bulduğunda anlam aynı kalmakla birlikte farklı bir tercümeyle, daha doğrusu farklı bir dille karşılaşacaktır. Yeni bir tercümenin en isabetli davranış olacağı kanaatiyle hadisleri yeniden tercüm ettik. Zira, örneğin; bir hadis birçok kaynakta geçmektedir. Çeviride bu kaynaklardan birinin tercümesi esas alınsa bile okuyucunun hadisi araştırırken, farklı bir kaynaktan onun tercümesini farklı bir dille/anlatımla okuması mümkündür. Bu nedenle kendimizi herhangi bir tercümeyle sınırlandırmadık.

6-Kitaba, zaman zaman tarafımızdan, hadisin anlaşılmasına katkıda bulunacağına inandığımız dipnot açıklamaları konulmuştur. Fakat kitabın karakterini korumak için ve zaten yazar tarafından yeterince açıklama yapıldığı göz önüne alınarak, bu açıklamalar oldukça sınırlı tutulmuştur.

7-Hz. Peygamber’in namaza başladığında, teşehhüdde, rükûda, rükûdan doğrulurken ve doğrulup dikildiğinde, secdede ve iki secde arasında okuduğu dua, zikir ve salâvatların tamamının Arapça metinleri harekeli olarak verilmiştir. Arapça okuma bilmeyenler için de bu dua, zikir ve

salâvatların Türkçe okunuşları ve anlamları da Arapça metinlerinden hemen sonra yazılmıştır.

8-Bu kitap, değerli âlim el-Elbânî'nin, bütün ümmet tarafından ittifakla kabul edilmiş Hadis Usûlü kriterlerini uygulayarak vardığı sonuçlardır. O, bu kitabında insanları ne kendine ne de bir başkasına taassupla bağlanmaya çağırmamıştır.

Bununla birlikte el-Elbânî'nin de hata edebileceği, başka bir âlim tarafından aynı kriterler uygulanarak daha doğru sonuçlara varılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Dolayısıyla ümmet arasında farklı görüşlere sahip toplulukların bulunması gayet tabiî bir durumdur. Bu farklı görüşler ve ihtilaflar, tefrika sebebi olmamalı, taraflar birbirilerine karşı kırıcı ve itham edici davranmamalıdırlar. İslâm kardeşliğinin ve ümmet birliğinin bozulmasının müslümanlara en az mezhep taassubu kadar zarar vereceği unutulmamalıdır.

Bu kitabın çevirisi ve tahric çalışması ile ilgili olarak birine de teşekkür borcum var. Gerek bilgisayar başında, gerekse hadis kitapları ciltleri arasında uzun saatler süren çalışmalar esnasında bana yardımcı olan, değerli katkılarını esirgemeyen vefakâr eşim Fatma Arpaçukuru’na teşekkür ediyorum.

Bu çeviriyi, kitabın konusu olmasının yanı sıra kaleme alınmasının ve tercüme edilmesinin de temel sebebi ve hedefi olan Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) aziz ruhuna, “ümmetimden” diyeceği bir bireyi olabilme dileklerimle ithaf ediyorum.

Çalışmak kuldan, yardım ve destek Allah’tandır.

Kabul olması dileğiyle…

Mütercim
Osman Arpaçukuru
Kartal, 18.10.2004

Rahman ve Rahim Allah’ın Adıyla...

YENİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Allah'a hamd olsun. Allah Rasûlü'ne, ailesine, ashabına, âhirette hesabın görüleceği güne kadar onun rehberliğine tâbi olup, namazı onun gibi kılanlara salât ve selâm olsun. "O (hesabın görüleceği) gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)."[1]

Bu, "Hadislerle Hz. Peygamber'in Namaz Kılma Şekli" isimli kitabımın yeni baskısıdır. Onuncu baskının üzerinden geçen yaklaşık on yıllık bir süreden sonra onu bir kez daha gözden geçirdim. Hicri 1401 yılında yapılan ilk baskısından sonra kitabı incelemek bugüne kadar mümkün olmamıştı. O ilk baskıdan sonra el-Mektebü'l-İslâmî isimli yayınevi, bazen ofset yoluyla, bazen de yeniden dizerek bu baskının aynısını basmaya devam etti. Fakat bu baskılar, pek çok baskı hatasını da bünyesinde barındırıyor. Bu hatalara burada dikkat çekecek değilim. Hem önemli olması, hem de önceki baskılarda bulunmaması hasebiyle bunlardan sadece bir tanesine değinmekle yetineceğim. el-Mektebü'l-İslâmî yayınevinde, kitapları tashih eden personelin yeterli sayıda olmaması veya bilgisiz insanlar olmalarından ötürü ortaya çıkan bu hata nedeniyle kitap kendinden beklenen faydayı da sunamamıştır. Doğrusu bu yayınevi, bizim on yıl önce tanıdığımız yayınevinden bugün çok farklı! Sözünü ettiğim fayda da, kitapta "Vitir Namazında Kunut" başlığı altında koyduğum dipnotun (dipnot: 607) sonunda şu şekilde gelmiştir: "Sonra bir düzeltme yaptım ve şöyle dedim:…"

Bu açıklamam, önceki baskıların hepsinde dipnotta değil; ana metin içinde yer aldı. Ayrıca açıklamanın başındaki "Sonra bir düzeltme yaptım ve şöyle dedim:" ifadem de cümleden çıkmış! Böylece anlam bozulmuş, beklenen fayda da kaybolmuştur.

Şam'dan ayrılıp, Amman'a yerleştikten sonra, bu ve daha sonra aktaracağım başka benzer hatalar yüzünden, kitaplarımın yayımlanması konusunda el-Mektebü'l-İslâmî yayınevi ile çalışmaktan genellikle kaçındım. Daha sonra iş çığırından çıkınca, onlarla bağımı bütünüyle kopardım.

Bu hatadan daha kötüsü şuydu: “İstiftah Duaları”ndan dokuzuncusunun sonundaki (s. 122)

و لا حَوْلَ و لا قُوَّةَ إلاَّ بِكَ

(ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bike)” cümlesi de metinden çıkmış. Tuhaf olan şu ki, beşinci baskıdan onuncu baskıya kadar olan bütün baskılarda mevcut olan bu cümle, onuncu baskıdan sonra metinden çıkarılmış. Bu da ilgisizliğe, tashih ve karşılaştırmalardaki dikkatsizliğe işaret etmektedir. Nitekim bu mesleğin erbabı bunu iyi bilirler. Bunun sebebi, yayıncının ticarî hırsı veya bu hususta yardımcısının bulunmamasıdır. Ona insaflı davrandığım için bunları söylüyorum. Ancak böyle olması onu asla sorumluluktan kurtarmayacaktır. Çünkü benim yokluğumda bazı kitaplarımın ve tahkikatlarımın yeni baskılarında açıkça oynadığı görülüyor. Kitaplarda kendi telifiymiş gibi tasarrufta bulunuyor! Bunu yeni baskıları inceleyip, eski baskılarla karşılaştıran herkes biliyor.

Anlattıklarıma birçok örnek vererek okuyucuları sıkmak istemiyorum. Bu nedenle, şimdi yapacağım açıklamalar, bu kitabın on dördüncü baskısına yönelik olacaktır. Belki hayırda acele etme anlayışıyla (!), bu baskıdan sonra bir veya birkaç baskı daha yayınlamış olabilir. Bu eski dostumuz, Amman’a yerleşmemi ve bu sebeple kitaplarımın tashihini yürütme imkânımın olmayışını fırsat bilerek, kitaplarıma benim bilgim ve iznim dışında açıklamalar ve yorumlar girmiştir. Tabiî bunu da gönlünce, ticarî hırsla ve yalan ve kandırmanın da mübah olduğu bir anlayışla yapmıştır… İster inan, ister inanma; gerçek bundan ibaret. Aksini kimse söyleyemez. O bunu yaparken, “Gaye aracı meşru kılar”(!) materyalist anlayışını kendisine hareket noktası yapmıştır. Şimdi onun söz konusu baskıda gerçekleştirdiği tasarruflara ilişkin bazı örnekler vereceğim:

1) Züheyr eş-Şâvîş, bu kitapta bulunan bir hadis için dipnotta yaptığım (dipnot: 20) “Bunu Sahihu Ebî Davud’da (451, 1276) tahriç ettim.” şeklindeki açıklamama şu yorumu yapmış (Arapça 14 baskı, s.12):

“Bu kitap, hocamızın yürüttüğü, “Ümmeti Sünnet ile Buluşturma” projesininin bir parçasıdır. Bu, “Dört Sünen” dizisinin dördüncü kitabı olacak. Bu dizi kapsamında “Sahihu İbn Mâce”, iki cilt hâlinde yayınlandı. Bir kişi bana yanlış bilgi vererek, “Sahihu Ebî Davud”un birinci cildinin Amman’da yayınlandığını söyledi. Fakat sonradan bu bilginin yanlışlığı ortaya çıktı.” (Yayıncının notu.)

Ben derim ki: “Bu, “Dört Sünen” dizisinin dördüncü kitabı olacak...” açıklamasıyla, “Bir kişi bana yanlış bilgi vererek…” biçiminde yaptığı açıklama aynı karakteri taşıyor.

Ona bu yanlış bilgiyi veren kim?! Çünkü bu haber, gerçek dışı! Bu dizide kullandığım tarz ve usûle vâkıf olan herkes gibi bu adam da bilmektedir ki, benim bu kitaplarda hiçbir tahricim bulunmamaktadır. Benim o dizide yaptığım, sadece sıhhat, zayıflık vb. yönlerden hadisin derecesini belirtmekten ibarettir. Onun söylediğiyle, bu yaptığımın ve “Bunu Sahihu Ebî Davud’da tahriç ettim…” sözümün ne ilgisi var?! Kaldı ki, bu çalışma da henüz tamamlanmadı. On yıl öncesinden başladığım bu çalışmayı, kitap üzerinde ara ara çalıştığım için henüz tamamlayamadım.

Peki, değerli okurlar!

Bu yorum, önce kendisine, sonra da diğer insanlara yanlış bilgi verenin ve ardından suçu başkasının üzerine yıkmaya çalışanın yine yayıncının kendisi olduğunu gösteren büyük bir kanıt değil midir? Bunun örnekleri saymakla bitmez. Bunun bir benzerini, Kardâvî’nin “Helâller ve Haramlar” kitabının hicrî 1400 tarihli baskısında da yapmıştı. Kitaba “Muhaddis Muhammed Nâsıruddin el-Elbânî Hoca-nın Tahriciyle” notunu koymuştu. Halbuki söz konusu kitabın ne o baskısında, ne de diğer baskılarında bir tek harf dahî müdahalem söz konusu değildir. Beyrut-Hâzimiyye’deki bürosuna uğrayıp, bu durumu kendisine hatırlattığımda -ki bu görüşme on yıldan uzun bir süre önce gerçekleşmişti- umursamaz bir tavırla:

“Personelden kaynaklanan bir hata.”(!) demişti.

“Yusuf bunu içinde sakladı.”[2]

Zeki okuyucuya onun bunları niçin yaptığını anlatmamıza gerek yok. Anlayana sivrisinek saz...

2) Bu adam, “Hadislerle Hz. Peygamberin Namaz Kılma Şekli” kitabının bu baskısına (14. baskı) “Yayın Hakları Mahfuzdur” açıklamasını koymuş. Bu gerçeğe daha yakın bir söz. Çünkü “Yayın Hakları Yazara Aittir” şeklinde yorumlanabilir. Bu, o açıklamayı kitaba koyan şahsın çok iyi bildiği bir haktır. Fakat bir şeyi biliyor olmak, ona inanmak anlamına gelmiyor. Şimdi düşünmek gerek: Bu eski dostumuz, bu hakka inanıyor mu inanmıyor mu? Bunu, bu yeni baskısından sonraki günler gösterecektir. Çünkü söz konusu kitabın yayın haklarını bir başkasına verdim. Demek istediğim şudur: Yayıncı bu açıklamayı onuncu ve sonraki baskılarda bu şekilde girmiş olmasına rağmen beşinci baskıya kadar bu açıklamaya

gerçek dışı bir ilavede bulunarak, “Yayın Hakları Yayıncıya Aittir” demiştir. Hâlbuki doğrusu, biraz önce geçtiği üzere, “Yayın Hakları Müellife Aittir” şeklinde olmasıdır. Onun kaşe ve imzasını taşıyan bendeki bazı belgelerle yayın haklarının bana ait olduğu aşikâr belli olan birçok kitabımda da aynı şeyi yaptı. Bunu ona söylediğim zaman bana, üzerinde “Yayıncıya Aittir” açıklaması bulunmayan kitapların kitap hırsızları tarafından korsan baskılarının yapıldığını, bunun önüne geçmek için bu açıklamayı koyduğunu söyledi. Bunu daha önce Mektebetü’l-Meârif yayınevi tarafından basılan “Sahihu’l-kelimi’t-tayyib” isimli risalemin sekizinci baskısında yer alan önsözde açıklamıştım. O zaman ona güvendiğim için, “Yayıncıya Aittir” açıklamasını bir gün “Âdâbü’z-zifâf” isimli kitabımla ilgili olarak aleyhime bir kanıt olarak kullanacağı hiç aklıma gelmemişti. “Âdâbü'z-zifâf” adlı kitabımın yayın hakkını el-Mektebetü’l-İslâmiyye yayınevinin sahibi damadım Nizâm Sekçehâ’ya verdim; o da adı geçen kitabı güzel ve kaliteli bir baskıyla yayınladı. O baskı için kitaba yetmiş iki sayfalık bir önsöz yazdı. Dostumuz kitaplarımdan bazılarının benim onayımla basıldığını görünce kitabın bu yeni baskısının ofset yoluyla kopyasını çıkararak ticarî bir hırsla korsan baskılarını yaptı. Bu arada kitabın yazarına da saldırmaktan geri kalmadı. Mevcut baskıda sözü edilen önsözün tamamını çıkarttı!! Oysa o önsözde kitapta yer alan konularla ilgili, aynı zamanda bazı kindarların da eleştiri konusu yaptıkları çok önemli yeni bilgi ve açıklamalar vardı. Böylece okuyucular, çok ihtiyaç duydukları bazı bilgilerden de mahrum oldular. Ayrıca yaptığı baskıda ilerideki sayfalara göndermelerin yapıldığı sayfalarda da, önsözü çıkartmış olmasından ötürü, karışıklıklar çıkmıştı. Okurlar öyle karmaşık bir duruma düştüler ki, göndermelerin yapıldığı sayfaları bulamaz oldular. Bu da ümit edilen ilmî faydanın kaybolmasına yol açmış ve onun bu baskıyı sadece bâtıldaki ısrarı nedeniyle yaptığını ispat etmiştir. Şayet samimiyetle hizmet etmek isteseydi, en azından sayfalardaki göndermeleri birbirine uyumlu hâle getirirdi!.

Aynısını Mektebetü’l-Meârif yayınevi tarafından basılan “Sahihu’l-kelimi’t-tayyib” baskısında da yaptı. O baskıyı da talan etti ve korsan baskısını yaptı. Kitabın asıl önsözünü çıkartıp, yerine kendisi bir önsöz yazdı ve içini yalan ve asılsız açıklamalarla doldurdu. Belki Allah’ın izniyle başka bir vesileyle bu konuyu ayrıntılı olarak ele alırım.

3) Kitabın baskı tarihleri ve yazarın yazdığı önsözlerle çokça oynamaktadır. Sonra bütün bunları yazara nisbet etmektedir. Böyle bir şeyin Allah’tan korkan, işinde ihlâs sahibi birinden meydana gelmeyeceği açıktır. Bu söylediğimin delili şudur:

Beşinci baskının (hicrî 1389) önsözünü, “falan baskının önsözü” diyerek daha sonraki tüm baskıların önsözü yaptığını gördüm. Şimdi elimde, beşinci baskıdan ofset yoluyla çoğaltılan küçük boy iki adet, büyük boy da üç adet baskı var. Hepsinin başına beşinci baskının önsözü konmuş; fakat “Beşinci” kelimesi metinden çıkarılmış. Bunun yerine küçük boydaki baskılardan birine “Sekizinci Baskı”, diğerine de “Dokuzuncu Baskı” yazılmış! Bu önsözlere başlık koymayarak, çirkin davranışını gizlemeye çalıştı. Ancak bu yaptığı değişiklik “Sekizinci Baskı”da birkaç satır sonra gelen “Bu beşinci baskıdan yaklaşık bir yıl önce…” sözüyle açığa çıkmaktadır.

Bu çelişkiyi dokuzuncu baskıda kendisi de fark etmiş olmalı ki, bu cümleden “Beşinci” sözcüğünü kaldırmış. Böylece cümle, “Bu baskıdan yaklaşık bir yıl önce…” biçimine dönüşmüş. Ancak bunu yapmakla başka bir çıkmaza düştüğünün farkına varamamış. Çünkü kitabın önsözünde adı geçen Tüveycirî’nin risalesinin basım tarihiyle (hicrî 1387), sekizinci baskının basım tarihini (hicrî 1394) karşılaştırdığımızda arada 7 sene gibi bir farkın olduğunu görürüz! Dokuzuncu baskının daha geç tarihlerde yapıldığını bildiğimiz zaman bu farkın daha da artacağı kuşkusuzdur! Yardım Allah’tandır.

4) Sanki kitabın yazarı kendisiymiş gibi kitabın baskılarında dilediği gibi eklemeler ve çıkartmalar yapmaktadır. Zeki okurların da fark ettiği üzere Şam’dan Amman’a göçmemden sonra kitaplarımın çoğunda bu türden tasarrufları fazlalaştı. Okurlar bana bunun sebebini sorduklarında onlara “Meydanı boş buldu; ne takip eden var, ne de hesaba çeken!..” cevabını veriyordum. Bu davranışıyla bana, Allah’tan başka kimsenin bilemeyeceği derecede çok büyük kötülük yapmıştır. “Hadislerle Hz. Peygamber'in Namaz Kılma Şekli” kitabımdan da kitabın yazılma tarihini (ki, bu tarih hicrî 13.06.1370’dir) kaldırması bu kötülüklerden biridir. Bununla neyi amaçladığını Allah daha iyi bilir.

Ayrıca kitaba hiçbir anlayış ve ilim kazandırmayan; sadece maddî menfaatlerden ve kişisel arzu ve özlemlerden ibaret olan birçok dipnot koymuş. Birçoğu da yayınlarının reklâm ve propagandası olan bu dipnotların bir kısmı ise Allah’tan korkan bir insandan meydana

gelmeyecek olan yalan ve yanlış açıklamalardır. Daha önce (1) numaralı açıklamada “Sahîhu Ebî Davud” ile ilgili sözleri geçmişti.

5) Bana karşı çevirdiği son entrikalardan, zorbalıklardan, özel yaşamıma müdahalelerinden biri de hicrî 21.09.1409 (miladî 28.04.1989) tarihinde saygıdeğer Amman noteri vasıtasıyla çekmiş olduğu ihtardır. Ardından miladî 13.05.1989 tarihinde ikinci bir ihtar daha gönderdi. Bu ihtarlarda “Hadislerle Hz. Peygamberin Namaz Kılma Şekli” ve “Münzirî’nin Sahihu Müslim Muhtasarı” adlı kitaplarımın yayın haklarını başka yayıncılara veremeyeceğimi söylüyordu. Yine bu ihtarlarda, şimdi burada zikretmemin uygun düşmeyeceği bazı asılsız, gerçek dışı iddialar da dile getiriyordu. Ümit ederim ki, zorbalıklarına devam ederek, bizi bunları açıklamak zorunda bırakmaz. Ancak buna rağmen burada onun iddialarıyla ilgili olarak şunu kesinlikle dile getirmek durumundayız: Yukarıda adları geçen kitaplardan birinci kitabın yayın ve dağıtım haklarının el-Mektebü’l-İslâmî’ye ait olduğunu iddia etmektedir. Bu, kendisinin de bildiği pek çok sebepten ötürü onun bile inkâr edemeyeceği asılsız bir iddiadır. Belki ileride bu sebepleri açıklamak durumunda kalırız. Yayın ve dağıtım haklarına dair iddiasını ikinci kitap için de yapmıştır. Oysa onun bu kitapta da, daha önce kendisine vermiş olduğum basım ve dağıtım hakları dışında hiçbir hakkı yoktur. Ancak daha sonra, biraz önce adı geçen ihtarlara verdiğim cevaplarla bu hakkı da ondan geri aldım. Artık kitaplarımın yaptığı baskılarının hiçbiri yasal değildir. Okuyucular, “Münzirî’nin Sahihu Müslim Muhtasarı” kitabımla ilgili bazı detaylı açıklamaları, Allah’ın izniyle yakında yeni baskısı yapılacak olan söz konusu kitabın önsözünde okuyabileceklerdir.

Bu böyle… Son olarak, sözünü ettiği dizinin dördüncü kitabı, “Senedleri Kısaltılmış Olarak Sahihu Süneni Ebî Davud” adıyla yayımlandı. Tarz olarak, dizinin önceki kitaplarıyla aynı… Bunlarda yaptığım tek şey, hadisin derecesini belirttikten sonra sözü edilen bazı kaynakların adını vermek ve bu kaynaklara göndermeler yapmak. Fakat bu dördüncü kitabın diğerlerinden farklı bir tarafı var. Bu kitabın hadislerinin büyük bir kısmında –ki bunlar, yaklaşık kitabın üçte birini oluşturuyor- daha önce yayımlanmış olan “Sahihu Ebî Davud” kitabımla yetindiğim için bu kaynaklara gönderme yapmadım. Nitekim bu açıklamayı dördüncü kitabın önsözünde okuyabilirsin (s. 5).

Şimdi… Artık birilerinin, “Ey yayıncı! Acaba yanlış bilgi veren kim?” diye sorma hakkı yok mu?

Bu yüzden el-Mektebü’l-İslâmî’nin kitabıma sonradan eklediği dipnot ve açıklamaların tümünü kitaptan çıkardım. Bu iş, bizim epeyi gayret ve zamanımızı aldı. Allah’ın bunun karşılığını bize hayır olarak vermesini niyaz ediyorum.

Bu adamın çevirdiği dolaplardan biri de -ki konu konuyu açıyor- (dizinin dördüncü kitabı) diye sözünü ettiğim kitabımın önsözüne çok iğrenç bir müdahalede bulunmuş olmasıdır. En küçük seviyede ilmî emanet ve ahlakî sorumluluk bilincine sahip bir insan böyle bir şey yapmaz. Bu kişi, kitabın yaklaşık on sayfasını kitaptan çıkarıp, basmamıştır. Çünkü o sayfalarda, baskı olarak birinci kitaptan -ki bu, Sahîhu Süneni İbn Mâce isimli kitabımdır- sonra gelen sonraki üç kitabın basımının daha güzel nasıl basılabileceğine dair önerilerim ve tavsiyelerim vardı. Yine o sayfalarda, senetlerin kısaltılması çalışmasında ne tür ilmî hatalar, emeklerimi boşa çıkaran ne tür müdahaleler yaptığını ve sahih sünnete aykırı ne gibi açıklama ve dipnotlar girdiğini, örnekleriyle açıklamıştım. Bütün bunları okuyuculardan gizledi, yayınlamadı. Önsözden yayınladığı bölümde de çıkarmalar ve eklemeler yapmış. Okurlar bu adam ve entrikaları hakkında neler düşünüyor acaba?! Bazı okurlar, ona niçin böyle yaptığını sorunca şu cevabı vermiştir: “Önsözden bana gelen metin bu şekilde.” Öyleyse, bunu yapan kim?! Ayrıca bu, onun bilgisi dışında mı yapılmış?!

Erbabı ve ustası olmadığı için, ilimde ve tahriç sanatındaki aşırılıklarından biri de şudur: Biraz önce sözünü ettiğim Önsözün sonunda iki hadise yer vermiştim. Bunlar: “Hayra delâlet eden, onu yapan gibidir.” ve “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a da şükretmez.” hadisleridir. Mezkûr kişi, ikinci hadise şu dipnotu girmiş: “Hadis, “Müslim”de ve “Sahîhu Ebî Davud”da… rivayet edilmiştir.” Hakkı olmayan şeylere müdahale etmesini göz ardı edecek olsak bile, hadisin Müslim’de bulunduğunu söylemesi tam bir yanlıştır. Bu hadis, dipnotta vermiş olduğu kaynakların hiçbirinde bulunmamaktadır. Birinci hadisin tahricini yapmamış olması da ilginçtir!

Ayrıca büyük bir cahillik göstererek, “Sahih’ul-Câmi” adlı kitabımda yer alan (yeni çarpıtılmış baskıda) 1004 numaralı “Arapların söylediği sözlerin en şiirseli, şair Lebîd’in şu sözüdür: “Dikkat edin! Allah’tan başka ne varsa, hepsi bâtıldır.” hadisinin sonuna parantez içinde şu sözü getirmiştir: (Her nimet de mutlaka yok olacaktır.)

Zavallı adam bu parantez arası söze -iyi bir şey yaptığını da zannederek- şu dipnotu düşmüş:

“Parentez içindeki cümle “ondan” (=minhâ) bir ilavedir. (Böyle diyor. Eğer okuyucuyu yanıltmak amacıyla kasten yapılmamışsa, bu “bizden” (=minnâ) kelimesinin bozulmuş şekli olsa gerektir!)[3] Bu beyit, Lebîd b. Rebîa el-Âmirî’nin divanında s. 132’de geçmektedir.”

Derim ki: Bu ilave bütünüyle asılsızdır. Söz konusu hadisin “Sahihayn”, “Tirmizî”, “İbn Mâce”, “Ahmed”, “Beyhakî” vdğ.de geçen hiçbir rivayetinde böyle bir söz bulunmamaktadır. Miskin adam, hadiste olmayan bir sözü hadise eklemek suretiyle Rasûlullah’a yalan isnad etmiş oluyor. Tabiî böylelikle, Suyûtî’nin hadisi kendilerine nisbet ettiği ravilere ve diğerlerine de yalan isnad etmiş oldu. Ve tabiî, “el-Câmiu’s-sağîr” kitabının gerçek yazarı olan Suyûtî’nin kendisine de, bu kitabı düzenleyip baskıya hazırlayan Şeyh Nebhânî’ye de yalan isnad etmiş oluyor. Sonuçta herkesin bildiği üzere bana da yalan isnad etmiş oldu. Onun kitaplarım üzerindeki bu türden çirkin taşkınlıkları sayılamayacak kadar çoktur. Fakat bu konuda anlattıklarımız yeterlidir. Bu arasözden dolayı okurlardan da özür diliyorum. Bu, daralmış bir gönlün rahatlamasıdır. Bu adama, şeyhi olarak kabul ettiği kişiye yaptığı haksızlıklardan dolayı Allah’a tevbe etmesini ona şefkatle öğütleyecek bir Allah’ın kulu yok mu?! Burada açıklamamın yakışık almayacağı bu ve başka sebeplerden dolayı, daha önce basım izni verdiğim kitaplarımdan elini çekmesi ve baskılarını tekrarlamaması hususunda onu defalarca uyardım. Ama o hiçbir uyarıma cevap vermediği gibi zulüm ve taşkınlığını sürdürdü! Ona bu yaptıklarına son vermesini tavsiye edecek biri yok mu?! Belki bu tavsiyeyi tutar da zulmüne son verir veya durum şairin dediği gibi demektir:

> Nefisler taşkınlığını asla bırakmaz
> Ona içinden bir engel olmazsa

* * *

Durum bundan ibaret…

Bu kitapta, “Namazda Elleri Göğüs Üzerine Koymak” başlığı altında şu satırlar gelecek:

“UYARI: Sünnette sabit olan biçim, elleri göğüs üzerine koymaktır. Bunun dışındaki uygulamalarla ilgili hadisler zayıftır veya bunların aslı yoktur…”

Bu açıklamam, Hanefî mezhebine mensup olup, sünnete muhalif de olsa mezhebinin görüşüne körü körüne bağlanan bazılarının hoşuna gitmemiş. Bu kişi, İbnü'l-Vezîr el-Yemânî'nin "el-Avâsım ve'l-kavâsım" adlı kitabına koyduğu dipnotlarda bu açıklamamın birinci bölümünü alıp, ardından şöyle yorumda bulunmuş (3/8):

"İbn Kayyim, "Bedâiu'l-fevâid" (3/91) adlı kitabında "Ellerin nereye konulacağında ihtilaf edilmiştir…" demekte ve ardından İmam Ahmed'in, ellerini göbeğinin yukarısında, üzerinde veya altında bağladığını, bunların hepsinin onun yanında yapılabilir olduğunu nakletmektedir."

Bunlar, geniş sünnete muhalif de olsa mezhebinin görüşüne körü körüne bağlanan bu zatın saçma sözleridir. İmam Ahmed'in, "ellerin konulacağı yer hususunda kişinin serbest olduğu görüşünü", elleri göğüs üzerine koymanın sünnetle sabit olmadığına delil olarak getiriyor.

Şayet bu adam sünneti sevmiş olsaydı, -mezhebine yanlış bir görüş nisbet edilmesin diye gösterdiği kadar- sünnet için de gayret gösterseydi ve eleştirilerinde insaflı olsaydı, bu sünnetin varlığını ispat ederken dayandığım hadisleri tenkid etmek sûretiyle düşünce ve görüşümü kesinlikle reddederdi. Orada bu sünneti kitaplarında nakleden hadis âlimlerine de değinmiştim. Fakat o da biliyor ki, böyle yapsaydı, çevirdiği entrika ortaya çıkacak ve sünnete rağmen tutunduğu taassup anlaşılacaktı. Nasıl anlaşılmasın ki?! Çünkü o da bu sünnetlerden birinin sağlam olduğunu belirtmiştir. Ancak bunu, okuyucuları yanıltıp saptırmak için, söz konusu sünnetin varlığını inkâr ettiği yerde değil de başka bir yerde dile getirmiştir. Nitekim orada Tirmizî ve İmam Ahmed'in, Kabisa b. Huleb'ten, onun da babasından rivayet ettikleri şu hadisi aktarmıştır:

"Rasûlullah (s.a.v.) sol elini sağ eliyle tutardı."

Hadisin ardından şöyle demektedir:

"Tirmizî, hadisin hasen olduğunu söylemiştir. Hadis onun dediği gibidir. Ayrıca Ahmed bu hadisi, "…ve onları göğsünün üzerine koyardı." fazlalığıyla rivayet etmiştir."

Bu konuda daha başka hadisler de vardır. Bu hadislerden ikisini o da nakletmiştir ki, bunlardan biri Tavus'un mürsel rivayetidir. Bu hadis şöyledir: "Rasûlullah (s.a.v.) namazdayken sağ elini sol elinin üzerine koyar, ardından onları göğsünün üzerinde bağlardı."

O, bu hadisi, Süleyman b. Musa ed-Dımaşkî'den dolayı illetli kabul etmiş ve onun için şöyle demiştir (3/9):

“Gevşekliği var. Ölümünden kısa bir süre önce hadis-leri biribirine karıştırmaya başladı. Ayrıca bu hadis mürseldir.”

Derim ki: Mürsel hadis, Hanefîlere göre delildir. Başka âlimlere göre de delildir. Yeter ki, o mürsel hadis mevsul olarak veya burada olduğu gibi, başka bir yoldan gelmiş olsun. “Gevşekliği var…” sözü, İbn Hacer’in “Takrîb”te kullandığı bir ifadedir. Fakat o, İbn Hacer’in, Süleyman’ın faziletini ve onun anlattığından daha iyi bir durumda olduğunu gösteren sözlerini almamıştır. “Takrîb”te geçen ifade şöyledir:

“Sadûk, fakih. Hadislerinde biraz gevşeklik vardır. Ölümünden az bir süre önce hadisleri birbirine karıştırmaya başladı.”

Derim ki: Bu durumda olan adamın rivayeti en kötü ihtimalle hasen seviyededir. Şahitleri ve mütâbileri açısından ise sahihtir. İbn Adiy de hadis imamlarının onun hakkındaki yorumlarını aktardıktan ve onun ferd olarak rivayet ettiği hadislerden bir kısmını verdikten sonra şöyle der:

“O fakih bir ravidir. Sikât (güvenilir hadis imamları) ondan hadis rivayet etmiştir. Ayrıca o Şam âlimlerinden biridir. Bazı hadisleri ferd olarak rivayet etmiştir. Bana göre; sebt ve sadûktur.”

İkinci hadisi ise, bu mezkûr kişi (3/8), Taberanî (30/ 325), Hâkim (2/537) ve Beyhakî (2/29–31)’nin Hammad b. Seleme’den, o da Asım el-Cahdarî’den, o da Ukbe b. Zabyan’dan, o da Hz. Ali (r.a.)’den;

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴾

âyetinin[4] tefsiri ile ilgili rivayet ettikleri şu hadistir:

“Hz. Ali dedi ki: “Nahr, namazda iken sağ elini sol elinin üzerine koymandır.”

Hadisin akabinde ravisi hakkında şu açıklamayı yapar:

“Asım el-Cahdarî,[5] İbnü’l-Haccâc Ebü’l-Micşer el-Mukrî’dir. İbn Hibbân dışında hiç kimse onu sika kabul etmemiştir. Ukbe b. Zabyan da böyledir. İbnü’t-Türkmânî de (2/30) onun rivayet ettiği hadis hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Sened ve metninde ıztırab vardır.”

Ben de diyorum ki: Bu hadis, mezkûr şahıs onun senedini eleştirmiş olsa da -nitekim bu sened üzerine açıklamalar birazdan gelecek- elleri göğüs üzerine koyma konusundaki diğer hadisler için şahit olmaya elverişlidir. Keşke bu şahıs, hadisin tam olan rivayetini kitaba almış olsaydı. Fakat onu böyle yapmaya iten sebebin, daha önce aktardığımız iddiasını üstün yapma isteği olması, uzak bir ihtimal değildir! “Neler var neler!”

Her okuyucu, aşağıda ele alacağım hususlar üzerinde benimle birlikte düşünürse, bütün bunları açıkça görecektir:

1) Aktardığı hadis, Hâkim'in rivayetidir. Bu rivayet kısa olarak geldiği için onu tercih etmiştir. Taberanî ve Beyhakî'nin rivayetlerinde hadis daha uzun geldiği için onların rivayetlerini görmezden gelmiştir. İşte "…göğsü üzerine…" sözü bu rivayetlerde geçmektedir!

Taberanî ve Beyhakî, bu hadisi dört kanaldan Hammad b. Seleme'den aktarmışlardır. Bunlardan biri, Buhârî'nin "et-Târîh'ül-kebîr"inde (3/2/437) yer almaktadır ki, bu rivayet zinciri şöyledir: "Musa b. İsmail'den, o da Hammad b. Seleme'den". Sadece Musa kanalıyla Hâkim rivayet etmiş olup, onda da bu fazlalık yoktur! Bu yüzden bu rivayet gariptir. Peki, bunu, topluluk tarafından rivayet edilen ve içinde söz konusu garip rivayette geçmeyen bir fazlalık da bulunan hadise tercih etmek doğru mudur? Ah, nefsanî özlemler ve mezhebçi taassup olmasa!!..

2) Mezkûr şahıs, Asım el-Cahdarî için İbn Hibbân'dan başkasının sika demediğini iddia ediyor.

Cevabım şudur: Bu söz de gerçeği anlatmıyor.

Onun, İbn Ebû Hâtim'in Asım hakkındaki sözlerinden habersiz olduğunu sanmıyorum:

İbn Ebû Hâtim diyor ki (3/349):

"Hammad b. Seleme ve Yezid b. Ziyad b. Ebü'l-Ca'd ondan rivayette bulunmuşlardır. Babam, Ebû İshak b. Mansur'dan, Yahya b. Main'in "Asım el-Cahdarî sikadır." dediğini nakleder."

Derim ki: Ondan iki kişi daha rivayette bulunmuştur. Biri, "Teysiru intifâi'l-hillân bi-sikâti İbn Hibbân" adlı kitabımda tahkik ettiğim üzere sika bir kişidir. Allah bana kitabın yazımını bitirmeyi nasip etsin.

3) Mezkûr şahıs, İbnü't-Türkmânî'nin "…metninde ıztırap vardır." sözünü onaylamaktadır.

Derim ki: "Bu iddia kabul edilemez; çünkü muzdarip hadisin şartı, ızdırap yönlerinin eşit olması ve birini diğerine herhangi bir şekilde tercih etme imkânının bulunmamasıdır. Ancak burada durum farklıdır; çünkü topluluk hadisi fazlalıkla rivayet etmiştir. Bu bakımdan içinde fazlalığın bulunmadığı Hâkim'in rivayeti diğer rivayet karşısında terk edileceği aşikârdır.

Senedinde ıztırap olduğu ise doğrudur. Onu açıklamak için sözü uzatmaya gerek yok. Ancak bu durum da hadisin delil olması önünde engel

oluşturmaz; nitekim biz onu delil aldık. Çünkü açıkça görüldüğü üzere bu, şiddetli bir zayıflık değildir.

Ayrıca Vâil b. Hucr'dan rivayet edilen, dördüncü bir hadis daha bulunuyor. Bu mezkur kişi, hadisin şâz olduğunu söylüyor (3/7). O, bu hadisin, bir öncesinde bulunan ve yine Vâil'den merfu olarak rivayet edilen şu hadisle aynı anlamda olduğunu görmezden gelmiştir:

"Sonra sağ elini sol elinin, bileğinin ve kolunun üzerine koydu."

Bu hadisin senedinin sahih olduğunu kendisi de itiraf etmektedir (3/7). Şayet kendisi bir gün bu nassı tatbik etmek isteseydi -yani sağ elini sol elinin üzerine, bileğine ve kolunun üzerine koysaydı- ellerini göğsünün üzerine koyduğunu görecektir. O zaman o ve onun gibi Hanefîler elleri göbeğin altına ve avret mahalline yakın koymakla bu hadise muhalif olduklarını anlayacaklardır.

Vâil'in bu hadisiyle aynı anlamda Sehl b. Sad'dan şu hadis rivayet edilmiştir:

"İnsanlara namazda sağ ellerini sol kollarının üzerine koymaları emredilirdi." Bu hadisi, Buhârî ve başkaları rivayet etmiştir. Kitapta ilgili bölümde bu konuya değindim. Ancak hadiste fıkıh sahibi olmak, mezkûr şahsı hiç ilgilendirmiyor. Çünkü adam, mezhebini savunmanın uğraşını veriyor. Bu yüzden insanlar onun, diğer sünnetler bir yana, namazın sünnetlerine de önem vermediğini görmektedirler. Tek derdi, tahriç yapmak. Allah bizi de onu da doğru yola iletsin.

* * *

Şeyh Abdullah el-Gımârî'nin, "el-Kavlü'l-mukniu fi'r-reddi ale'l-Elbânî el-mübtedi" isimli küçük bir risalesi elime geçti. Küçük boy, 24 sayfadan daha az. Bu risalesinde, kendisine hakla ve en güzel biçimde yaptığım bazı reddiyelerime cevap veriyor. Ben onun Allâme İz b. Abdüsselâm'ın "Bidayet'us sûl fî tafdîli'r-resûl" adlı kitabına koyduğu açıklamalar ve dipnotlardaki hadis tekniği bakımından birtakım yanlışlarını, bu kitabı ondan sonra yayımlamak sûretiyle dile getirmiştim. Bazı faydalı bilgilerle de zenginleştirdiğim o kitapta el-Gımârî'nin hadis ilmini bilmediğini, hadislerin tahricini yaparken ve sıhhat ve zayıflık bakımından mertebelerini belirlerken yanlışlıklar yaptığını, tahkike güç yetirememesi nedeniyle hadislere hasen mertebesi vermede Tirmizî'yi taklid ettiğini ve bazı zayıf hadisleri sahih olarak nitelediğini söylemiştim. O da bu risalesini bana karşı olan kinini kusmak ve benden intikam almak için kaleme aldı. Aslında

risalenin adı, “el-Kavlü’l- mukziu” olmalıydı. Çünkü risale iftiraların yanı sıra küfürlerle, çirkin sözlerle ve iğrenç lakaplarla doludur. Bunların bir kısmını “el-Ahâdîsü’d-daîfa” adlı kitabımın on üçüncü cildinin önsözünde (s. 44-48) daha önce açıkladım. Orada dile getirdiğim hususlardan biri, Şia’ya dalkavukluk değilse de muvafakat ederek, hutbelerde ve kitap önsözlerinde Rasûlullah’a salâvat getirirken sahabîlerin de anılmasının caiz olmadığını söylemektedir! Bunun bir benzeri de Hz. Peygamber’in bu kitapta da (s. 281) yer alan genel öğretisine muhalefet ederek, salli bârik dualarında “seyyidinâ” kelimesini eklemenin müstehap olduğunu iddia etmesidir. O, Rasûlullah’ın kendisini bırakıp başkasını almanın caiz olmadığı bu mükemmel öğretisini, bu sözcüğü eklemenin yanlışlığı konusunda delil olarak alacağına, biraz önce değindiğimiz üzere, salâvatlara sahabîlerin eklenemeyeceği konusunda delil yapmıştır. Bu konuyu da adı geçen önsözde açıkladım. “Bu, (haktan) büsbütün uzak olan sapıklığın ta kendisidir.”[6]

Bana “el-Kavlü’l-mukziu” kitabında cevap verdiği ve benim, anlayışı kıt, delillerden hüküm çıkaramayacak biri olduğumu dile getirdiği konulardan biri de bu kitapta (dipnot: 557) yer alan İbn Mes’ûd’un teşehhüd hakkındaki “Rasûlullah vefat ettiğinde “Esselâmü ale’n-nebiyyi” demeye başladık.” sözüne yaptığım şu yorumdur:

“Bu, Hz. Peygamberin öğretmesiyle oldu.”

el-Gimârî, kendince, bu görüşün, İbn Mes’ûd’un ve onunla aynı düşüncede olan sahâbenin içtihadı olduğunu çeşitli yönleriyle ispat etmek için beş sayfa (s. 13-18) karalamış!! Her ne kadar bu önsözde bu meseleyi tek tek ele alıp, tartışmak mümkün değilse de özetle iddiasının temelinden sarsılması ve yerle bir edilmesi kaçınılmazdır. Ayrıca bunda hakka tâbi olmaya titizlik gösterenler, hakkı atalarının dinine tercih edenler ve halkın büyük çoğunluğu için doğruya ulaştırıcı bilgiler de vardır. Derim ki:

Şu açık bir gerçektir ki, ilim, Allah korkusu ve Peygamber hakkındaki “O hevasından konuşmaz, onun konuştuğu ancak vahiydir.” âyetine iman hususunda sahâbeden daha alt seviyede olan birinin kalkıp, Rasûlullah’ın öğrettiği “Esselâmü aleyke eyyühe’n-nebiyyu” sözünü “Esselâmü ale’n-nebiyyi” şekline ve kabir ziyaretinde öğrettiği “Esselâmü aleyküm ehle’d-diyâr” sözünü de “Esselâmü alâ ehli’l-kubûr” biçimine dönüştürmesi düşünülemez. Bu böyleyken, bunu sahâbîlerin özellikle her türüyle bid’atlara karşı mücadelesiyle meşhur olmuş Abdullah b. Mes’ûd gibi bir sahâbînin yapması nasıl düşünülebilir?! O Abdullah b. Mes’ûd ki, camide

halkalar şeklinde toplanıp, ortalarındaki bir adamın, “şu kadar miktar Subhânallah deyin”, “şu kadar miktar Allahu Ekber deyin” diyerek zikir çektirdiği topluluğa sert çıkışıyla meşhurdur. Yine onun “Tâbi olun; bid’atçı olmayın. Zira ihtiyacınız olan her şey size yeterince verilmiştir. Eski hükümlere sarılıp, bağlı kalın.” sözü de meşhurdur. Ondan bu ve bunlara benzer rivayet edilen ve ilgili yerlerde nakledilen başka sözler de vardır. Özellikle İbn Ebû Şeybe (1/294) ve Tahâvî (1/157)’nin sahih senedle rivayet ettiğine göre; teşehhüdde salâvatın nasıl okunacağını öğretirken, medleri uzatmayan öğrencilerine serzenişte bulunup, azarladığı sabittir.

Sonra Rasûlullah’ın teşehhüdde okunmak üzere öğrettiği salâvatı bilen diğer sahâbîler de Rasûlullah vefat ettikten sonra “Esselâmü ale’n-nebiyyi” demişlerdir. Nitekim bu kitapta (s.260) de geleceği üzere, İbn Hacer, bunu Abdürrezzak’ın sahih senedle Ata b. Ebî Rebâh’tan rivayet ettiğini söylemiştir. Bu deliller, el-Gimârî ve heva ehli aynı meşrepte insanların bellerini kırınca, o da her zaman yaptığı gibi bunu gururuna yediremedi ve hadisin illetli olduğunu ortaya attı (s. 14), şöyle dedi:

“Abdürrezzak’ın “Musannef”inde geldiği üzere İbn Cüreyc bu hadisi “an’ane” ile rivayet etmiştir. İbn Cüreyc müdellistir; bu nedenle “an’ane” ile rivayet ettiği hadisler kabul edilmez.”

Bu iddiaya iki yönden cevap vereceğiz:

a) Evet, İbn Cüreyc, müdellistir. Ancak ondan sahih bir şekilde şöyle dediği rivayet edilir. “Eğer “Atâ dedi” dersem, “ondan dinledim” diye açıkça söylememiş olsam da bunu ondan dinlemişim demektir.”

An Atâ” (Atâ’dan) sözü “Kâle Atâ” (Atâ dedi) sözü gibi kabul edildiği takdirde, “sema” (dinlemek) sözcüğünü açıkça kullanmamasının hadise bir zararı yoktur. Herhalde Buhârî ve Müslim’in, onun mu’an’an hadisini, kitaplarına alma gerekçelerinden birisi de bu olsa gerektir.

b) el-Gimârî -hakikatlerin üzerini örterken yapageldiği üzere- İbn Hacer’in Abdürrezzak’tan yaptığı rivayette İbn Cüreyc’in “Ahbaranî Atâ” (Atâ bana haber verdi) sözünü bilmezden gelmiştir. Hâlbuki bu sözle, tedlis şüphesi de kalkmış olmaktadır. Bundan dolayı İbn Hacer, hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Bu durumda el-Gimârî’nin yapması gereken, ya bütün bunları kabullenmesi veya İbn Hacer’in hadisin sahih olduğuna dair görüşünü çürütecek bir cevap vermesiydi. Fakat o bunlardan hiçbirini yapmadığı gibi; aksine “Kaçmak cesaretin yarısıdır.” atasözüne sığındı! Görünen o ki, “Musannef”teki “an’ane” rivayet kipi, kitabın orijinal

nüshasında meydana gelen birçok yanlıştan biridir. Söz konusu kitabın edisyon kritiğini yaparak baskıya hazırlayan Şeyh A’zamî’nin açıklamalarını ve dipnotlarını dikkatle inceleyen herkes bunu açıkça görür.

İlginç olan, A’zamî bu hadise şu dipnotu koymuştur:

“Kenzü’l-ummâl, 4/4678”

Evet, hadis hakkında tüm söylediği bundan ibarettir. Başka hiçbir açıklama yok.

“Kenzü’l-ummâl”da bu rakamı araştırdığımda hadisin, “Fethü’l-bârî”deki biçimiyle “İbn Cüreyc’den: “Atâ bana haber verdi” sözüyle yer aldığını gördüm.

A’zamî’nin, el-Gimârî gibi bu “an’ana’yı şahsi çıkarları uğrunda kullanmak isteyenlerin yolunu kapatmak için bu duruma dikkat çekmesi gerekirdi! Fakat ne bileyim! Belki A’zamî de mezhebine ters düştüğü için bunu kasden açıklamamıştır! Mezhebe ters düştüğünde delili bırakıp, hevanın ardınca gitme hususunda el-Gimârî’ye katılmıştır.

Daha sonra bu hadisi, “Kenzü’l-ummâl”ın aslı durumunda olan Suyutî’nin “el-Câmi’ul-kebîr” isimli kitabında araştırdım. Orada da böyle olduğunu gördüm. Böylece rivayet bu şekilde sabit olmuştur. Hadis, nefsinin arzularına esir olmuş el-Gimârî’nin aleyhine delil ve kanıt olmuştur. Bu duruma düşmekten Allah’a sığınırız.

Kibrinin ve hakkı kabullenmezliğinin -ki hadis âlimlerine göre bu tutumun hükmü bellidir!- bir örneği de şudur:

Ben, İbn Mes’ûd’un sözünü ve bu sözcük değişikliğinin Rasûlullah’ın bilgisi dâhilinde olduğuna dair görüşümü, Hz. Aişe’nin namazda teşehhüdü öğretirken “Esselâmü ale’n-nebiyyi” dediğine dair -hem de el-Gimârî’nin rüyasında bile görmediği iki yazma kaynağa nisbet ederek- hadisle destekleyince ağzından çıkan tek söz şu oldu (s.15):

“Bu söz büyük bir cahilliği göstermektedir(!) Hz. Aişe’nin hadisini Serrac ve Muhallis’e nispet etmekle çok tuhaf bir şey yapmış. Allah Elbânî’yi bu cahilliğinden kurtarsın. Hâlbuki hadis, İbn Ebû Şeybe’nin ve Abdürrezzak’ın musanneflerinde bulunmaktadır.”

Derim ki: İnsaflı okuyucu, bu adamın arsızlığına bir baksın. Kendisinin bilmediği iki kaynağın adını verince beni nasıl da cahillikle itham etmektedir. Hâlbuki benim tarafımda bulunan hakkı kabul edip, teslim olacağı veya en azından verecek bir ilmî cevabı varsa onu dile getirmesi gereken yerde dilsiz kesilmiştir. Yazık, çok yazık! Bu iki şekilde

davransaydı, ayak takımının bile tenezzül etmeyeceği bu tür cahilliklere düşmezdi.

Çirkinliklerinin ve okurlara yanlış bilgi vermesinin bir örneği de şu sözüdür (s.15):

“Taberânî, sahih senedle Şa’bî’den şöyle dediğini rivayet eder: “İbn Mes’ûd “Esselâmü aleyke eyyühe’n-nebiyyu ve rahmetullahi ve berakâtüh” dedikten sonra “Esselâmü aleynâ min rabbinâ” derdi.”

[Dedi ki:]

“Bu sözü, İbn Mes’ûd kendi içtihadıyla eklemiştir. Ayrıca selâm kipini ikinci tekil şahıs zamirinden üçüncü tekil şahıs zamirine çevirmesi de onun içtihadıdır.”

Derim ki: Buna altı yönden cevap verilebilir:

1) Sana “Önce tezgâhı tuttur, sonra nakşa başla.” denmelidir. Zira bu hadisin İbn Mes’ûd’tan rivayet edilmesi sahih değildir. Bilakis biraz sonra geleceği üzere bu hadis ondan hikâye edilmiştir. Yukarıda geçen “…sahih senedle Şa’bî’den…” ifadesinde de okurları yanıltma söz konusudur. Niçin, “Senedi İbn Mes’ûd’a kadar sahihdir” demedin?! Bunu demedin; çünkü sen de biliyorsun ki, İbn Ebû Hatim, Dârekutnî, Hâkim, Mizzi, Alâî ve İbn Hacer’in dediği gibi, Şa’bî (adı, Âmir b. Şurâhîl’dir) İbn Mes’ûd’tan hadisi dinlememiştir. Heysemî’nin, “Mecmau’z-zevâid”de (2/143) hadisi Taberânî’ye (9/276/9184) nisbet ettikten sonra sadece, “Ricali, “Sahih”in ricaliyle aynıdır.” demekle yetinmesinin sırrı da işte budur.

Evet, Heysemî, hadise sahih dememiştir. Zira onun ve başkalarının, “Ricali, “Sahih”in ricaliyle aynıdır.” sözü, hadisin sahih olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim buna kitaplarımda birkaç yerde dikkat çektim. Sen bu yüzden okuyucudan bilgiyi gizleme ve onu yanıltma yolunu seçtin ve “Senedi İbn Mes’ûd’a kadar sahihdir” demedin. Deseydin, gerçek yüzün ortaya çıkacaktı.

2) Hadisin İbn Mes’ûd’tan sahih bir senedle geldiğini kabul edelim. Selâm kipini üçüncü tekil şahıs zamiriyle sadece kendisi okusaydı, bu onun içtihadı olurdu ve işte o zaman senin işine yarardı. Fakat bu okuyuşta ona uyan ve aralarında Hz. Aişe’nin de bulunduğu diğer sahâbîler için ne diyeceksin?! Hepsi de mi içtihat ettiler ve hadisin metnini kendi içtihatlarına göre değiştirdiler?! Bir tek sen hadisin orijinal metnini bildin ve ona bağlı kaldın, öyle mi?! Halbuki birçok hadise de ters düşüyorsun, ki bunlardan biri de daha önce geçtiği üzere, salâvatlara hadislerin asıl

metinlerinde bulunmayan “seyyidinâ” lafzını eklemendir. Seni böyle çelişkiye düşüren, nefsanî arzularından başkası değildir! Yardım Allah’tandır.

3) Diyelim ki, hepsi içtihat etti. Peki, hepsi hata etti de sadece sen ve senin gibiler mi doğruya ulaştınız?!

4) “Bu cümleyi ekledi…” sözün yanlışın alâsıdır. Çünkü nahiv ve belâgat âlimlerine göre; cümle: İçinde yüklem ve öznenin bulunduğu sözdür. Hâlbuki burada “min rabbinâ” (Rabbimizden) sözü dışında cümlenin varlığını gösteren bir belirti yoktur. Kendisini bu yüzyılın müceddidi olmaya aday gösteren, hatta bazı risalelerinde kendini müceddid olarak tanıtan allâme el-Gimârî’ye göre, bu söz bir cümle midir?! Yoksa onun okuyucuları yanıltmasının ve İbn Mes’ûd’un teşehhüd hadisine eklemede bulunduğu düşüncesini yerleştirmeye çalışmasının örneklerinden bir başkası mıdır?! İbn Mes’ûd bu konuda öğrencilerine serzenişte bulunurken, Rasûlullah’ın bizzat öğrettiği bir şeye kendisinin bir harf bile eklemesi mümkün değildir!!

5) Bu fazlalık, daha önce açıklandığı üzere, senedinin kopuk olması, İbn Mes’ûd’un herkesin bildiği, sünnete bağlılıktaki titizliğine ve bid’at konusundaki katı tutumuna ters düşmesi sebebiyle münkerdir ve bu yüzden ona nisbet edilmesi doğru değildir. Onun, teşehhüd duasına “vahdehu lâ şerîke lehu” cümlesini ekleyen kişiye söylediği şu söz de bid’at konusundaki sert tutumuna örnektir: “Sünnette tutumlu olmak, bid’at bir içtihadda bulunmaktan daha hayırlıdır.”

6) el-Gimârî, Beyhakî’nin “Sünen”de Hz. Aişe’den: “Bu, Peygamberin teşehhüdüdür: “Ettehıyyâtü lillâhi…(sonuna kadar)” hadisini rivayet ettiğini söylemiştir. Nevevî’nin de bu hadis hakkında: “Senedi ceyyiddir. Bu, Hz. Peygamber’in teşehhüdünün bizim teşehhüdümüz gibi olduğunu gösterir ki, bu da güzel bir avantajdır.”

Derim ki: “Senedi ceyyiddir” sözüne gelince; hayır, bu hadisin senedi ceyyid değildir. Çünkü senedde Salih b. Muhammed b. Salih et-Temmam vardır ki bu kişinin adaleti bilinmemektedir. Buhârî bu hadisi, “Târîh”inde (2/2/291) rivayet etmiş ve “Salih b. Muhammed’den, o da babasından, o da Sa’d b. İbrahim’den, o da Âmir b. Sa’d’dan, o da babasından: Hz. Peygamber Sa’d b. Muâz hakkında şöyle buyurdu: …” biçiminde bir rivayet zinciri vermiştir. Buhârî başka bir sened daha vererek:

“Şu’be ona muhalefet ederek, Sa’d’dan, o da Ebû Ümâme b. Sehl’den, o da Ebû Saîd’den, o da Hz. Peygamber (s.a.v)’den…” Bu, daha sahih bir seneddir.” demiştir.

Fakat o, söz konusu ravi hakkında onun cerhine veya adaletine dair hiçbir değerlendirme yapmamıştır. Şu da var ki, başkası kendisine tercih edilmiş olan muhalefet, onunla babası Muhammed b. Salih arasında meydana gelmiştir. Muhammed b. Salih, sika olup, hıfzı biraz eleştirilmiştir. Muhalefet ondan veya oğlu Salih’ten de kaynaklanmış olabilir. Fakat herhalükarda Muhammed b. Salih, meçhuldür ve onun gibisinin senedine ceyyid denmesi doğru olmaz. Özellikle Hafız İbn Hacer de Dârekutni’ye uyarak, Hz. Aişe’nin bu hadisinin mevkuf olması sebebiyle illetli olduğunu söylemiştir. (Bkz. “Telhîs”, 3/514)

Nevevî’nin “Bizim teşehhüdümüz gibi” sözünden maksat, Şafiîlerin tercih ettikleri İbn Abbas’tan gelen teşehhüddür. Fakat bu, onun dediği gibi değildir; çünkü onların teşehhüdlerinde “el-Mübârekât” sözcüğü vardır ki, bu, Hz. Aişe’nin bu hadisinde yoktur. Hatta bu, tamamen İbn Mes’ûd’un hadisi gibidir.

Evet, Beyhakî’de bu rivayetten önce Hz. Aişe’den mevkuf başka bir rivayet daha vardır ki, onda “el-Mübârekât’ın” yerine “ez-Zâkiyât” geçmektedir. Ayrıca bu rivayette teşehhüd kipi üçüncü tekil şahıs olarak “Esselâmü ale’n- nebiyyi” şeklinde gelmiştir. Yine o rivayette, eğer birazcık insaf ve hakka teslimiyet kaldıysa, el-Gimârî’nin saçmalıklarına reddiye vardır.

Bu anlattıklarımız sonunda okurlar, el-Gimârî’nin bir yanıltma girişimini daha görmüş olmalılar. Zira Nevevî’nin sözlerinin, bizim esas konumuzla bir ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü Nevevî (rah.a.), söylediklerinde bazı yanlışlar olsa da, el-Gimârî’nin yanıltarak yaptığı gibi, teşehhüdde “Esselâmü ale’n-nebiyyi” yerine “Esselâmü aleyke” okunması maksadını gütmüyordu. Onun maksadı, İbn Abbas’ın teşehhüdünü İbn Mes’ûd’un teşehhüdüne tercih etmek ve bu düşüncesini ortaya koymaktan ibaretti. Bana göre, bu konuda alan geniştir. Namaz kılan kişi, Hz. Peygamber’den sabit olan hangi teşehhüdü okursa, sünneti yerine getirmiş olur. Her ne kadar İbn Mes’ûd’un rivayeti, raviler onda bir tek harf bile fazlalık veya eksiltme yapmaksızın tek metinle rivayet ettikleri için, âlimlerin ittifakıyla daha sahih olsa da bu böyledir. O, sahâbîlerin Rasûlullah’ın hayatında teşehhüdü ikinci tekil şahıs zamiriyle (Esselâmü aleyke) olarak, vefatından sonra ise, bunu üçüncü tekil şahıs kipinde (Esselâmü ale’n-nebiyyi) olarak

okuduklarını ve bunu da Hz. Peygamber'in kendilerine öğretmesiyle yaptıklarını söylemiştir. Bu yüzden, yukarıda da geçtiği üzere, Hz. Aişe teşehhüdü üçüncü tekil şahıs kipinde (Esselâmü ale'n-nebiyyi) olarak öğretirdi.

Bu ve benzeri meselelerde doğru, ancak selef-i salihînin ve özellikle sahâbîlerin uygulamalarına bakmakla bilinebilir. Derslerimizde ve konferanslarımızda ısrarla şunu söylüyoruz: İnsanları Kitap ve Sünnet'e uymaya davet ettiğimizde bununla yetinmemeli; aksine bu çağrımıza şu cümleyi veya benzerini mutlaka eklemeliyiz: "Selef-i salihînin yöntemi üzere…" Çünkü şer'î deliller bu yönde gelmiştir. Bu deliller başka yerlerde dile getirilmiştir. Bunun, özellikle bu çağda, mutlaka yapılması gerekmektedir. Çünkü Kitap ve Sünnet'e davet, yaşadığımız çağın modası hâline geldi. Bu davet, İslâmî cemaatların ve müslüman davetçilerin -temel ve ayrıntılardaki farklılıklara rağmen- hepsinin faaliyet alanı oldu. Hatta pratikte Sünnet düşmanlığı yapanlar veya Sünnet'e davetin, İslâm birliğini parçalayacağını iddia edenler de bu kervanda yer almışlardır! Onlardan Allah'a sığınırız.

Allah'tan bizleri, "(İslâm dinine girme hususunda) öne geçen ilk muhacirler ve ensar ile onlara güzellikle tâbi olanlar var ya, işte Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük kurtuluştur."[7] âyetiyle övdüğü insanlara tâbi yaparak, sünnet üzere yaşatmasını ve sünnet üzere öldürmesini temenni ediyorum.

Ayrıca bizleri, haklarında "Onlardan sonra gelenler derler ki: "Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!."[8] buyurduğu kullarından eylesin.

Son olarak…

Allah'ın, "Hadislerle Hz. Peygamberin Namaz Kılma Şekli" adlı kitabımın bu yeni baskısıyla[9], yeryüzünün doğusundaki ve batısındaki bütün müslüman kardeşlerimi, önceki baskılarından daha fazla faydalandırmasını niyaz ediyorum. O, duaları işiten ve onlara cevap verendir. Başta da sonda da hamd Allah'adır. Peygamberimize, ailesine ve ashabına da salât ve selâm olsun.

Amman, 17 Şaban 1410 Hicrî
Muhammed Nâsıruddin el-Elbânî

Rahman ve Rahim Allah’ın Adıyla…

---

[1] Şuara, 88-89

[2] Yusuf, 77

[3] Burada "ondan" sözüyle kastedilen Şair Lebid'in şiiridir. Züheyr eş-Şâvîş, bu (minhâ) ifadesiyle parantez arasındaki cümlenin şiirden/şiirin bir parçası ve dolaysısıyla hadis olduğunu söylemektedir. el-Elbânî ise, bu cümlenin kesinlikle şiirde yer almadığını söyleyerek buna itiraz etmektedir.-Mütercim.

[4] Kevser, 2. Âyetin tercih edilen meali şu şekildedir: “Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes.”-Mütercim.

[5] Biyografisi için bkz. Zehebî, "el-Mîzân", Tercüme no:4507; Ahmed, "el-İlel", Tercüme no:2453, c.2, s.328.

[6] Hac, 12

[7] Tevbe, 100

[8] Haşr, 10

[9] Kitabın “İçindekiler” listesini hazırlarken, Ahmed b. Mes’ûd es-Seyyâbî’nin “Risâletün fi’r-ref’i ve’d-dammi fi’s-salâti” adıyla küçük bir risalesi elime geçti. Bu kişi, sünnetten sapmalarıyla tanınan İbâdiye mezhebindendir. Bu sözümüzün kanıtı da, Adalet, Evkaf ve İslâmî İşler Bakanlığı İslâm İşleri Genel Müdürlüğü’nün, yani İbâdiye mezhebinin risaleye bir önsöz yazmış olmasıdır. Şayet böyle olmasaydı, bu risaleye görmezden gelebilirdim. Çünkü yazarı, insanlar tarafından bilinen, ilimle ve müslümanlara nasihatiyle tanınmış biri değildir. Onun hakkındaki delilim şudur: O, namazda ellerin kaldırılması ve bağlanması ile ilgili hadislerin hepsinin zayıf veya uydurma olduğunu iddia etmektedir (s.14). Halbuki o da Şevkânî’nin “Neylü’l-evtâr”ından biliyor ki, bu hadisler mütevatirdir ve bunların bir kısmı Buhârî ve Müslim’de yer almaktadır. Nitekim bu kitapta, ilgili yerde bunu göreceksin. Ama o nakilde de tenkitlerinde de çirkin biridir; en küçük sebeplerle, sahih hadisleri ve onları rivâyet eden büyük imamları eleştirmektedir. Bunun birçok örneği var; ama açıklamak için yeterince yerimiz bulunmuyor. Diğerlerine de örnek olması için sadece bir tanesini açıklayacağım: “Sahihayn”da yer alan elleri kaldırma konusundaki İbn Ömer hadisi hakkında, “Senedinde Zührî vardır; Zehebî “Mizan”da onun tedlis yaptığını söylemektedir.”(!) diyerek, hadisi illetli kabul eder (s.18).

Bu nakilde ilmî bir ihanet vardır; çünkü Zehebî’nin sözünün tamamında onun “nadiren tedlis yaptığı” yazılıdır. Bu İbâdî kişi, “nadiren” sözcüğünü, okuyucuları yanıltmak için metinden çıkarmıştır. Çünkü âlimler nezdinde aşikar olduğu üzere, nadirin hükmü yoktur. Sonra İmam Zührî’nin müslümanların yanındaki değerini bilmezden gelmiştir. Bu değeri, Hafız İbn Hacer “et-Tehzîb”ten özetleyerek, “et-Takrîb” isimli kitabına şu şekilde kaydetmiştir: “Fakih, hafız, rivâyetteki celâlet ve titizliğinde ittifak edilen biri.”

Ayrıca Zührî’nin, Buhârî’de (no: 736) ve diğerlerinde geçen hadiste “Haddesenâ” sözcüğünü açıkca kullandığını da görmezden gelmiştir.

“Şüphesiz ki bunda aklı olan veya hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır.” (Kaf, 37)

ONUNCU BASKININ ÖNSÖZÜ [1]

Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur. O’nun doğru ve güvenilir Peygamberine, Peygamberin ailesine, ashabına ve kıyamete kadar güzelce onlara tâbi olanlara da salât ve selâm olsun.

Bu, “Hadislerle Hz. Peygamber'in Namaz Kılma Şekli” adlı kitabımızın yeniden düzenlenmiş onuncu baskısıdır. Çalışıp yorulmadan kazanmanın peşinde olan, ahlâktan yoksun birçok tamahkâr yayıncı, kitabı çalıp korsan baskılarını yaptıktan ve böylelikle yazarına ve yayıncısına zarar verdikten sonra, kitabın yayıncısı değerli kardeşim Züheyr eş-Şâvîş onu okuyuculara göz alıcı modern bir tasarımla sunmak istedi.

Onlar, Rasûlullah’ın şu buyruğunu da önemsemiyorlar:

“Gönül hoşluğuyla vermedikçe kimsenin malı başkasına helâl olmaz.”[2]

Veda Haccı’nda yaptığı konuşmada dile getirdiği şu buyruğunu: “Bu beldenizde, bu gününüzün haram oluşu gibi kanlarınız, mallarınız [ve namus ve haysiyetiniz de] birbirinize haramdır.”[3]

Ve insanların haklarını ve mallarını koruyan diğer başka hadislerini de…

Ne olurdu, insanı kötülük yapmaktan alıkoyan bir ahlâk veya adaletli bir yönetim olsaydı… Geçmişte seleften bazıları: “Allah, Kur’an’la engellemediğini sultanla engeller.” demişlerdir.

İşin üzücü tarafı; telif ve yayın hakkının batılılarda koruyor, İslâm ülkelerinde ise telef ediliyor olmasıdır.

Sonra bu baskıda, önceki baskıda olmayan pek çok faydalı ilave bilgi bulunmaktadır. İki baskıyı karşılaştıranlar, bunu açıkca göreceklerdir: Mâliki mezhebinden olan Kadı İyaz’ın, namazda elleri göğse koymanın sünnet olduğunu; İmam Ahmed’in insanların büyük çoğunluğunun terk ettiği veya en azından bilmedikleri namazda “Eûzu billahi’s-semîi’l-alîm”le istiaze yapmanın meşru olduğunu söylemeleri; Hz. Ömer’in halifeliği döneminde vitir namazında okunan kunutun sonunda Rasûlullah’a salâvat getirildiğine dair rivayet bu bilgilerden bazıları.

Bu baskıda da, orada faziletli insanlar nezdinde tartışılan pek çok meselenin araştırılması ve edisyon kritiğinin yapılması nedeniyle beşinci baskının önsözünün aynen kalmasını faydalı görüyorum.

Allah'tan, bu baskıyla, yeryüzünün doğusundaki ve batısındaki bütün müslüman kardeşlerimizi, önceki baskılarından daha fazla faydalandırmasını ve bizi üzüntü ve kederlerimizden kurtarmasını niyaz ediyorum. O duaları işiten ve onlara cevap verendir.

Ümmî Peygamber Muhammed'e, ailesine ve ashabına salât ve selâm olsun.

Muhammed Nâsıruddin el-Elbânî

[1] el-Mektebü'l-İslâmî'nin baskısında bu ondördüncü baskının Sunuş'u olarak görünmektedir. Orada "Önsöz" yerine "Sunuş başlığını koymuştur. Böylece okuyucuları kitabı satın alma yönünde güdülemek istemiştir. Fakat okuyucu o sunuşta dördüncü satırda bir süprizle karşılaşmakta ve "Bu, onuncu baskının önsözüdür" cümlesini okumaktadır. Önsöze, uygun bir başlık koydum; bu önsöz hicrî 1410 yılında basılmıştı. Herhalde bu tarih önsözün sonunda bulunuyordu ki, yayıncı gördüğü birtakım kişisel menfaatlerden dolayı, diğer tüm önsözlerde yaptığı gibi bu önsözün de tarihini metinden çıkarmıştır. Ben geçmiş baskılara bakarak, bu tarihleri kitaba yeniden koydum.

[2] "Sahîhu el-Camii's-sağîr ve ziyâdetuhu", 7539.

[3] a.g.e., 2064.

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla…

BEŞİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ [1]

Hamd, Allah'a mahsustur. O'na hamd ediyor, O'ndan yardım istiyor, O'ndan bağışlanma diliyor ve nefislerimizin ve amellerimizin kötülüklerinden yine O'na sığınıyoruz. Allah'ın hidayete erdirdiğini kimse yoldan çıkaramaz. Allah'ın sapıklık içinde bıraktığını da kimse hidayete ulaştıramaz. Ortağı olmayan, tek Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik ederim. Yine Muhammed'in, O'nun kulu ve rasûlü olduğuna da şahitlik ederim.

Allah'ın salâtı ve selâmı, onun, ailesinin, ashabının ve kıyamet gününe kadar kardeşlerinin üzerine olsun.

Bu, "Hadislerle Hz. Peygamberin Namaz Kılma Şekli" isimli kitabımın beşinci baskısıdır. Bir önceki baskısı bittikten ve yoğun talep karşısında yeni baskısını gerçekleştirdikten sonra bu baskıyı İslâm âlemindeki değerli okurlarımıza sunuyoruz.

Bu da geçmiş baskılar da olduğu üzere, birtakım düzeltmelerden ve çok önemli ilave bilgilerden uzak değildir. Yazma ve matbu hadis kitaplarını sürekli gözden geçirdiğim için, okurları elde ettiğim yeni bilgilerden mahrum etmemin doğru olmadığını düşünüyor ve onların da benimle birlikte ilimlerinin artmasını istiyorum. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Size ancak az bir bilgi verilmiştir."[2]

Önceki baskıda kaldırmış olduğumuz Bibliyografya'yı bu baskıda tekrar koyduk. Bu baskıdaki kaynakların sayısı yüz elli küsura ulaştı.

İlk defa -beşinci baskıdan yaklaşık bir yıl önce- 57 sayfalık küçük boy bir risale elime geçti. Şeyh Hamûd b. Abdullah et-Tüveycirî en-Necdî el-Hanbelî'nin kaleme aldığı bu kitapçık, "et-Tenbihât alâ risâleti el-Elbânî fi's-salât" (Elbânî'nin namaz risalesine dair bazı ikazlar) adını taşıyordu ve hicrî 1387'de Riyad'ta basılmıştı; yani benim bu kitabımın dördüncü baskısının yayınlandığı yıl…

Söz konusu risaleyi tam bir ihlâsla ve önyargısız olarak okumayı bitirince, orada benimle on üç meseleyi tartıştığını gördüm. Bunlardan dört

tanesi, kitabın ana konusuyla ilgili olmayıp, dipnotlarda ele alınan meselelerdi. Onun bu risalesine, şayet basılacak olsa, onun üç katı büyüklüğünde bir kitap olabilecek çapta uzunca bir cevap yazdım. Gördüm ki, hocaefendi Hanbelî mezhebine, özellikle de sonraki dönem âlimleri nezdinde meşhur olan görüşlere taassupla bağlıdır. Hadis usûlü, hadisin senedleri, illetleri ve ricali konusunda fazla bilgisi bulunmamaktadır. Bu yüzden, kitabın ana konularıyla ilgili olarak benimle tartıştığı hiçbir meselede doğru, onun tarafında değildi. Bu önsöz, bu konuyu bütün ayrıntılarıyla aktarmak için yeterli olmayıp; bunun yeri, işaret ettiğimiz reddiyedir. Ancak, örnek olması bakımından birinden bahsetmekte sakınca görmüyorum. Böylelikle okuyucu da hocaefendinin meseleyi ele alış tarzı ve sünnet konusundaki ilminin boyutu hakkında bir fikir sahibi olacaktır.

Hocaefendi, risalesinde (s. 14–17), benim bu kitapta yer verdiğim (4. baskı, s. 103) İbn Abbas'tan sabit olan: "Sünnet olan, cenaze namazında Fâtihatü'l-kitab'ı (bir başka rivayette de: "sûresini") okumaktır." sözünün başka rivayetinde geçen "sûresini" sözcüğünü zayıf kabul etmektedir. Bu görüşünü de, hadiste geçen bu fazlalığın şâz olmasına ve bunu hadisin sika ravilerinden sadece Heysem b. Eyyub'un ferd olarak rivayet etmiş olmasına dayandırıyor.

Evet, hocaefendinin görüşü bu. Fakat gerçek şu ki, Heysem b. Eyyub'a bu fazlalıkta dört sika ravi mütâbaat etmişlerdir.[3] Söz konusu ravilerin isimleri ve rivayetlerinin bulunduğu kaynakların adları şöyledir:

1) Süleyman b. Davud el-Hâşimî.

İbnu'l-Carud, "Müntekâ"da rivayet etmiştir. Hadis no: 537

2) İbrahim b. Ziyad el-Hayyât el-Bağdâdî.

Aynı şekilde İbnu'l-Carud rivayet etmiştir. Hadis no:537

3) Muhriz b. Avn el-Hilâlî.

Ebû Ya'la el-Mevsilî, "Müsned"inde rivayet etmiştir. (K 141/2)[4]

4) İbrahim b. Hamza ez-Zübeyrî.

Beyhakî, "es-Sünenü'l-kübrâ"da rivayet etmiştir (3/38).

Bu mütâbaatların hepsinin senedi sahihdir. Üçüncü mütâbaatın sahih olduğunu İmam Nevevî, "el-Mecmû" adlı kitabında (5/234) açıkca dile getirmiş; İbn Hacer de "Telhîs"de bu görüşte ona uymuştur.

Beşincileri Heysem b. Eyyub olmak üzere bu dört sika ravi, hadisin diğer rivayetlerinde bulunmayan "sûresi" sözcüğünü ziyadeli olarak ittifakla rivayet etmişlerdir. Heysem bunu ferd olarak rivayet etmiştir

iddiasıyla söz konusu fazlalığın zayıf olduğuna hükmeden hocaefendiye ne diyebiliriz? Cevabı, zeki okuyucuya bırakıyorum.

Bu fazlalık sadece bu yollarla gelmiyor. O, İbn Abbas'tan başka bir yolla da gelmiştir. Bu sika ravilerin rivayetlerinin dayanağı olan birinci rivayeti İbn Abbas'tan, Talha b. Abdullah b. Avf da rivayet etmiştir Diğer rivayet ise, Zeyd b. Talha et-Teymî yoluyla gelmiştir ki bu rivayette Zeyd: "İbn Abbas'ı… derken dinledim" demekte ve hadisi bu fazlalıkla beraber rivayet etmektedir.

Bu hadisi, Abdullah b. Muhammed b. Saîd b. Ebû Meryem, "Mâ esnede Süfyan b. Saîd es-Sevrî" (1/40/2) ve İbnü'l-Cârûd "el-Müntekâ" (536) adlı kitaplarında sahih senedle rivayet etmişlerdir.

Hz. Peygamber'in şu sözü de bu fazlalığın şahidi durumundadır ve gücüne güç katmaktadır:

"Fâtihatü'l-kitab'ın ve fazlasının okunmadığı namaz kabul olmaz."

Cenaze namazı da kesinlikle bir namazdır. Bu yüzden yukarıdaki hadisin genel çerçevesine dâhildir. Hocaefendinin mezhebi (Hanbelî) ve başkaları bu hadise dayanarak cenaze namazında Fâtiha'yı okumanın vacip olduğuna hükmetmiştir. Sonra hadiste geçen "ve fazlasının" sözü de cenaze namazında da Fâtiha'dan sonra sûre okunmasının dine uygun olduğunu göstermektedir. Şevkânî de "Neylü'l-evtâr"ında (4/54) bu görüşü dile getirmektedir ki, muhterem hocaefendi mutlaka bunu görmüş olmalıdır. Fakat buna yanaşmamıştır; çünkü hadis, onun mezhebiyle çelişmektedir.

Görünen o ki, sünnete aykırı da olsa mezhebin görüşüne taassupla bağlanmak ve onu savunmak, İslâm coğrafyasında, Allah'ın korudukları hariç -onlar ne kadar da azdır-, bütün insanların kalplerinde kök salmış en tehlikeli hastalıktır.

Son olarak; kitaba gösterdiği ilgisinden, okuyuculara ve öğrencilere öğüt verme yönündeki azminden ve kendine göre kitaptaki yanlışları açıklamaya çalışmış olmasından dolayı Şeyh Tüveycirî'ye teşekkür ediyorum. Fakat o, biraz önce değindiğim dört mesele hariç diğer bütün eleştirilerinde yanılmıştır. Teşekkürümün tam olması için, onun bu dört meselede doğruya ulaştığını ve benim de bu konularda onun görüşünü benimsediğimi itiraf ediyorum. Bu meseleler şunlardır:

1) Teşehhüd dualarında geçen "me'sem-مأثم" ve "mağrem-مغرم" sözcüklerini günah ve isyan olarak anlamlandırmak. Nitekim daha önce

üçüncü baskıda (1381 yılında) bu görüşten dönmüştüm. Yani şeyhin risalesinin yayınlanmasından altı yıl önce.

2) Bu kitabın ikinci baskısında namaz için söylediğim “Namaz, İslâm’ın rükûnlarının en büyüğüdür.” sözüm için şeyh şöyle demektedir:

“Bunun, kesinlikle kelime-i şehadetten sonra kaydı ile sınırlandırılması gerekiyor.”

Bu sözünde ona katılıyorum; çünkü ben her ne kadar bu sözümle amelî rükûnları kast etmiş olsam da bu, “Şüpheli olanı bırakarak, şüphesiz olanı al.” hükmü kapsamındadır. Kaldı ki, sözü edilen önsözü bir daha basmadık. “Şüpheler ve Cevapları” bölümünün sonunda bu kayıt yer almıştır; şeyhin gözü aydın olsun.

3) Yöneliş duasında geçen “Şer sana nispet edilmez” cümlesine yaptığım: “Şer Allah’ın fiilinden değildir.” açıklamamdan da döndüm. Onun yerine bunu, “Allah’ın fiilinde şer yoktur” sözümle açıkladım. Aslında iki söz arasında büyük fark görmüyor idiysem de böylece şeyhin arzusu yerine gelmiş oldu. Yukarıda sözü geçen reddiyede bu meseleyi uzunca tartıştım.

4) “Secdede Elleri Kaldırma” bölümünün dipnotunda “el-Bedâi” adlı kitaptan yaptığım alıntıda geçen “İbnu’l-Esrem” ifadesini düzelttim. Görünen o ki, doğrusu “el-Esrem” olmasıdır. Nitekim şeyh de bu şekilde olabileceği ihtimali üzerinde durmuştu. Adı geçen bu kişi, el-Esrem Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed b. Hâni et-Tâî’dir.

Şeyh Tüveycirî’ye yaptığım bu reddiyeyi Allah’ın yardımıyla yayınlamayı arzu ediyorum. Çünkü onda, bu kitapta geçen birçok meselenin de, özellikle İmam Ahmed’in “Namaz” risalesinin ayrıntılı açıklaması ve tartışması bulunuyor. Önceki baskılarımızın sonunda bu risalenin İmam Ahmed’e nispetinin sahih olmadığını defalarca tekrar ettik. Hatta Hafız Zehebî onun hakkında: “Bunun uydurma olabileceği endişesini taşıyorum.” demiştir.

Allah Teâlâ’dan, bu baskının diğerlerinden daha fazla yayılıp duyulmasını ve el-Mektebü’l-İslâmî yayınevinin sahibi Üstad Züheyr eş-Şâvîş’i ve beni bundan dolayı hayırla mükâfatlandırmasını diliyorum. O kendisinden istenilenlerin en hayırlısıdır.

Şimdi sana kitabın önemli bilgiler içeren, yazılma sebebini ve alanında biricik ilmî metodunu açıklayan önsözü sunuyorum. Bunu hicrî 13.06.1370 tarihinde kaleme almıştım. Daha sonradan ona, hicrî 20.05.1381 tarihinde

“Şüpheler ve Cevapları” başlıklı bir bölüm ekledim. Allah Teâlâ bu önsözle salih kullarından birçoğunu faydalandırmıştır. Allah, kıyamette Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) sancağı altında bizi o salihlerle birlikte haşretsin.

Şam, 28.10.1389 Hicrî
Muhammed Nâsıruddin el-Elbânî

[1] el-Mektebü'l-İslâmî'nin yaptığı onuncu ve sonraki baskılarda "Beşinci" yerine "Yedinci" sözcüğü yazmaktadır. Bu, bir dizgi hatası değil; aksine önsözde dile getirdiğimiz üzere, onun tarafından planlanmış bir hiledir.

[2] İsra, 85

[3] Mütâbaat etmek, mevcut hadîsin, sıhhat durumunu kuvvetlendirmek, derecesini yükseltmek için başka tarîklerden gelen benzer rivâyetlerle desteklenmesi.-Mütercim.

[4] Hadis no: 2661. Bu numara matbuu içindir.

Rahman ve Rahim Allah’ın Adıyla...

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Kullarına namazı farz kılan, onu en güzel şekilde yerine getirmelerini emreden, kurtuluş ve felâhı namazda huşûlu olmaya bağlayan, namazı iman ile küfür arasında ayırıcı kriter ve insanı kötülüklerden alıkoyan bir güç yapan Allah’a hamdolsun.

Salât ve selâm, Allahu Teâlâ’nın, “İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur’an’ı indirdik.”[1] sözüne muhatap olan ve bu görevi gereğince yerine getiren Peygamberimiz Muhammed’in üzerine olsun. Onun söz ve eylem olarak insanlara açıkladığı en önemli şey, namazdır. Bir gün minberde namaz kılmış, kıyam ve rükûsunu da orada yapmıştır. Namazdan sonra insanlara dönerek:

“Bunu, bana uyasınız ve benim namazımı öğrenesiniz diye yaptım.”[2] demiştir.

Namaz eyleminde kendisine uymamızı farz kılarak, şöyle buyurmuştur:

“Benim namazı nasıl kıldığımı görüyorsanız, siz de öyle kılın.”[3]

Allah’ın, namazı onun gibi kılanları cennete koyacağına dair vaadinin olduğunu söyleyerek, onları şöyle müjdelemiştir:

“Allah, beş vakit namazı farz kılmıştır. Her kim bunlar için güzelce abdest alır, onları vaktinde kılar, rükû, secde ve huşûsunu tam olarak yerine getirirse, Allah’ın onu bağışlayacağına dair sözü vardır. Bunları bu şekilde yerine getirmeyene ise, Allah’ın verilmiş sözü yoktur; dilerse bağışlar, dilerse azap eder.”[4]

Yine salât ve selâm, onun takvalı ve seçkin aile ve sahâbîlerinin üzerine olsun! Onlar bizlere, onun (s.a.v.) ibadetlerini, namazını, sözlerini ve işlerini hem aktardılar, hem de yalnızca onun bu ibadet, söz ve işlerini kendilerine model ve yol edindiler.

Ayrıca kıyamet gününe kadar onları örnek alan ve onların yolunu izleyenlere de salât ve selâm olsun.

Merhum Hafız Münzirî’nin “et-Terğîb ve’t-terhîb” isimli kitabının namaz bölümünü okuyup bitirdiğim ve bazı selefî kardeşlerimize de bunu ders olarak okuttuğum zaman -ki bu dört yıl sürmüştü- şu gerçeği çok net olarak gördük: Namazın, İslâm’da çok önemli bir yeri ve kıymeti vardır. Onu güzelce yerine getirenlere ecir, mükâfat ve fazilet verilmekte, bu ecir ve fazilet, kişinin namazının, Hz. Peygamber’in namazına olan yakınlık ve uzaklığıyla doğru orantılı olarak artıp eksilmektedir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) buna şu hadisiyle işaret etmiştir:

“Kul namazını kılar. Bazen bu kıldığı namazdan ona onda bir, dokuzda bir, sekizde bir, yedide bir, altıda bir, beşte bir, dörtte bir, üçte bir veya yarı namaz sevabı yazılır.”[5]

Buradan hareketle, kardeşlerime, Hz. Peygamber’in namazını bütün ayrıntılarıyla, vacipleriyle, âdâbıyla, hareketleriyle, dua ve zikirleriyle öğrenmedikçe ve bunu amelî olarak uygulamadıkça, namazı gereğince veya buna yakın bir sûrette yerine getirmemizin mümkün olmadığını tembihledim. İşte o zaman, namazımızın bizi kötülüklerden alıkoymasını ve onun için vaad edilen ecir ve mükâfata ulaşmayı ümit edebiliriz.

Ancak insanların çoğunun hatta belirli bir fıkhî ekole bağlı olmaları sebebiyle birçok âlimin bu namazı ayrıntılarıyla öğrenmeleri mümkün olmamaktadır. Sünnet-i Seniyyeyi toplamak ve anlamakla meşgul olan herkes bilir ki, bir mezhepte bulunan sünnetler, bir başkasında bulunmayabiliyor. Yine bu mezheplerin hepsinde Hz. Peygamber’e nispet edilmesi doğru olmayan sözler ve fiiller de vardır. Bu gibi şeyler, daha çok son dönem âlimlerin kitaplarında bulunur.[6]

Çoğu zaman da onların bunları kesin ifadelerle Rasûlullah’a isnat ettiklerini yahut dayandırdıklarını görüyoruz.[7] Bundan dolayı hadis âlimleri -Allah onları hayırla mükâfatlandırsın- meşhur bazı kitaplara, içindeki hadislerin sahih, zayıf veya uydurma olma durumlarını belirten tahriç kitapları kaleme almışlardır. Şeyh Abdülkadir b. Muhammed el-Kureşî el-Hanefî’nin “el-İnâye bi-ma’rifeti ahâdîsi’l-Hidâye” ve “et-Turuk ve’l-vesâil fî tahrîc-i ahâdîsi Hulâsati’d-delâil” kitapları, Hafız Zeylaî’nin “Nasbu’r-râye li-ahâdîsi’l-Hidâye” ve İbn Hacer el-Askalanî’nin, bunun muhtasarı olan “ed-Dirâye”si ile “et-Telhîsu’l-habîr fî tahrîci ahâdîsi’r-râfiîyyi’l-kebîr” kitabı, bu tahriç kitaplarından bazılarıdır. Bu kitapların hepsini saymak sözü uzatır.

Diyorum ki: Bu namazı ayrıntılı olarak öğrenmek birçok insan için mümkün olmadığından ve ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.)’in nasıl namaz kıldığını öğrenmelerini ve böylelikle onun hidâyetine uymalarını sağlamak amacıyla bu kitabı kaleme aldım. Allah Teâlâ’dan, Peygamberinin diliyle vaad etmiş olduğu şu mükâfata ulaşmayı diliyorum: “Kim bir hidâyete çağırırsa, o kimseye, ona tâbi olanların ecri kadar ecir verilir. Onların ecirlerinden de bir şey eksiltilmez…” Bu hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiştir. Hadis ayrıca “el-Ahâdîsu’s-sahîha”da tahriç edilmiştir (Hadis no: 863).

[1] Nahl, 44.

[2] Buhârî, Müslim. Hadis "Kıyam" bölümünde tam olarak gelecektir. [Buhârî, Cuma 25 (40), c.2, s.880; Müslim, Mesâcid 44, (544), c.3, s.1600; Ebû Dâvud, Salât 214, 215, (1080), c.4, s.175; Nesâî, Mesâcid 45, (739), c.2, s.444-445. Mütercim]

[3] Buhârî, Müslim ve Ahmed.

[Buhârî, Ezan 18 (28), c.2, s.674. Mütercim]

Hadis, "İrvâu'l-ğalîl"de tahriç edilmiştir. (Hadis no: 213)

[4] Ben diyorum ki: Bu sahih bir hadistir. Birçok hadis imamı, bu hadisi sahih kabul etmiştir. Ben onu, "Sahihu Ebî Davud" kitabımda (451, 1276) tahriç ettim.

[Muvatta, Salâtu'l-Leyl 3, (14), c.1, s.157; Ebû Dâvud, Salât 9, (425), c.,2 s.166; Nesâî, Salât 6, (460), c.2, s.291; İbn Mâce, İkametü's-salât 194 (1401), c.4, s.212-213. Mütercim]

[5] Hadis sahihtir. İbnü'l-Mübarek onu "Zühd"de (10/21/1-2) ve Ebû Davud ile Nesâî de sahih bir senedle rivâyet etmişlerdir. Ben onu adı geçen "Sahih"te tahriç ettim (Hadis no: 761).

[Ebû Dâvud, Salât (796), c.3, s.239. Mütercim]

[6] Ebü'l-Hasenât el-Leknevî, "en-Nâfiu'l-kebîr limen yutâli'u'l-Câmie's-sağîr" kitabında Hanefî fıkıh kitaplarının mertebelerini açıklayıp, bunların hangilerine itimat edilip, hangilerine edilemeyeceğini belirttikten sonra şöyle diyor (s.122-123): "Hanefîlerin fıkıh kitaplarının bu şekilde mertebelendirilmesi, içerdikleri fıkhî meselelere göre olup; barındırdıkları nebevî hadislere göre değildir. Çünkü büyük fakihlerin dayandığı nice güvenilir kaynağın içeriği, uydurma hadislerle doludur. Özellikle de fetva kitapları… Titiz araştırmalarımız sonunda bu kitapların yazarlarının, kemâle ermiş insanlar olsalar da hadis naklinde gevşek davrandıklarını gördük."

Ben diyorum ki: Bu kitapların bazılarında yer alan uydurma hatta bâtıl hadislerden biri de şudur: "Kim ramazanın son cumasında kaza namazı kılarsa, bu onun yetmiş yıl boyunca kılmadığı bütün namazlar için bir telafi olur." Leknevî, bu hadisi "el-Âsâr el-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa"da naklettikten sonra şöyle demektedir (s. 315):

"Aliyyu'l-Kâri "el-Mevduat es-suğrâ" ve "el-Kübrâ" adlı kitaplarında şöyle diyor: Bu, kesinlikle bâtıl bir hadistir. Çünkü icmaya aykırıdır.

Ayrıca hiçbir ibadet, yıllarca terk edilen ibadetlerin yerini tutmaz. Kaldı ki, bu konuda “en-Nihaye” yazarının ve diğer “Hidaye” şârihlerinin nakillerine de itibar edilemez. Çünkü onlar, kendileri muhaddis olmadıkları gibi, tahriç kitaplarına da dayanmamışlardır.”

Şevkânî bu hadisi “el-Fevâidu’l-mecmûa fi’l-ahâdîsi’l-mevdûa”da benzer ifadelerle naklederek şöyle demektedir: “Bu, şüphe yok ki, uydurma bir hadistir. Uydurma hadisleri biraraya getiren kitaplarda bunu bulamadım. Fakat bu asırda San’a şehrinde bazı fakihler arasında meşhur olmuştur. Çoğu da bunu yapmıştır. Bunun kim tarafından uydurulduğunu bilmiyorum. Allah yalancıların yüzünü kara çıkarsın.” (s. 54).

el-Leknevî sözüne şöyle devam ediyor:

“Çeşitli zikir ve ibadet kitaplarında farklı lafızlarla yer alan bu hadisin uydurma olduğunu aklî ve naklî delillerle ispat etmek için, “Red’u’l-ihvan an muhdesâti âhiri cum’ati ramazan” isminde bir risale kaleme aldım. Ona zihinleri canlı tutan, kulakların dinlemekten haz duyacağı faydalı bilgiler koydum. Bu, alanında gerçekten kıymetli ve nefis bir risaledir.”

Ben diyorum ki: Bu tür bâtıl hadislerin fıkıh kitaplarında bulunması, bu kitaplarda bulunup da güvenilir hadis kaynaklarına nisbet edilmeyen diğer hadislere olan güveni de sarsmaktadır. Aliyyu’l-Kâri’nin sözünde bu mânaya da işaret vardır. Müslümanın, hadisleri hadis uzmanlarından alması gerekir. Atasözünde: “Mekke halkı Mekke’nin vadilerini daha iyi bilir” ve “Ev sahibi evde ne olduğunu daha iyi bilir.” denilmiştir.

[7] İmam Nevevî “el-Mecmû’u şerhu’l-Mühezzeb” (1/60)'de özetle şöyle diyor: “Uzman hadis âlimleri ve başka âlimler şöyle demişlerdir: “Hadis zayıf olduğu zaman onu rivâyet ederken: “Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi, yaptı, emretti veya yasakladı gibi kesinlik ifade eden kipler kullanılmaz. Bunların yerine “Ondan nakledildi, rivâyet edildi, rivâyet edilir” gibi kesinlik ifade etmeyen/ihtimalli kipler kullanılır. Şöyle demişlerdir: “Kesin ifadeler, sahih ve hasen hadisler için; ihtimal taşıyan diğer ifadeler ise bu ikisinin dışında kalan hadisler için kullanılır. Kesinlik taşıyan ifadeler, hadisin sahih olmasını gerektirir. Bu yüzden sahih hadisler dışında kullanılmamalıdır. Aksi takdirde insan, Peygamber’e (s.a.v.), söylemediği bir sözü isnad etmiş olur. Hadis otoriteleri dışında, yazar ve pek çok ilim adamı ve fakih bu âdâbı ihlal etmiştir. Bu kötü bir ihmalkârlıktır. Çoğu kez sahih hadisler için “ondan rivâyet edildi” gibi ifadeler; zayıf hadisler için de “dedi” ve “falan rivâyet etti” gibi ifadeler kullanmaktadırlar. Bu da, doğrudan sapmadır.

KİTABIN YAZILMA NEDENİ

Bu konuda derli toplu bir kitap göremediğim için, ibadetlerinde Peygamberlerinin yoluna uymaya önem veren müslüman kardeşlerime, tekbirden selâma Hz. Peygamber'in namaz kılma şekli ile ilgili bütün konuları mümkün olduğunca içeren bir kitap yazmayı kendime bir görev kabul ettim. Bu kitapla, Hz. Peygamber'i gerçekten sevenler arasında bu kitabı okuma imkânı bulan kişilere, onun: "Benim namazı nasıl kıldığımı görüyorsanız, siz de öyle kılın." hadisindeki emrini yerine getirerek namaz kılmayı mümkün kılsın istedim. Bu sebeple, konu üzerinde ciddiyetle durdum ve konuyla ilgili hadisleri çeşitli hadis kaynaklarından araştırdım. Sonuçta elinizdeki bu kitap ortaya çıktı. Prensip olarak, hadis usûl ve kaidelerine göre senedi sabit olan hadislerden başkasını kitaba almadım. Namazın ister biçimiyle, ister zikirleri ve faziletiyle ilgili olsun, meçhul ve zayıf ravilerin tek başlarına rivayet ettikleri hadislerden uzak durdum. Çünkü ben, Hz. Peygamber'e aidiyeti sabit olan hadislerin,[1] konunun aydınlanmasında zayıf hadislere ihtiyaç bırakmayacak kadar çok olduğuna inanıyorum. Zira zayıf hadis ittifakla, sadece zan ve zann-ı galib belirtir. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi, "Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez."[2] Hz. Peygamber (s.a.v.) de zan hakkında şöyle buyurmuştur:

"Zandan uzak durun. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır."[3]

Allah Teâlâ, zanna dayanarak ibadet etmemizi istememiştir. Aksine Hz. Peygamber (s.a.v.), zanla amel etmemizi yasaklayarak şöyle buyurmuştur:

"Benim sözüm olduğunu bildikleriniz dışında benden hadis rivayet etmeyin."[4]

Hz. Peygamber, zayıf hadisin rivayet edilmesini yasaklayınca, onunla amel etmeyi yasaklaması daha önceliklidir.

Kitabımı Üst ve alt olmak üzere iki bölümden oluşturdum ve bir çizgiyle bunları birbirinden ayırdım. Üst bölümde, hadislerin metinlerini ve onlarla ilgili gerekli bilgileri yazdım. Kitabın, başından sonuna kadar tutarlı ve insicamlı görünmesi için bunları birbiriyle irtibatlandırarak uygun bir şekilde düzenledim. Hadisleri, hadis kaynaklarındaki metin ve lafızlarıyla aktarmaya özen gösterdim. Bir hadisin, bazen birden fazla lafzı olabiliyor.

Böyle durumlarda, sağladığı çeşitli faydaları gözönüne alarak bu lafızlardan birini tercih edip, diğerlerini bıraktım. Bazen hadise, diğer rivayetlerinde yer alan lafızlarını eklediğim de oldu. Böyle durumlarda da “Bir lafız da şöyledir” veya “Bir rivayet de şöyledir” demek suretiyle dikkat çektim. Hadisleri rivayet eden sahâbîleri -kaide dışı birkaç yer dışında- anmadım. Araştırılması ve müracaatı kolay olsun diye de hadisi rivayet eden hadis imamlarının isimlerini vermedim.

Alt bölüm ise, üst bölümün şerhi mahiyetindedir. Burada, üst bölümde yer alan hadisleri tahriç ettim. Hadisin lafızlarını, rivayet zincirlerini belirttim. Sened ve şahidlerinin, cerh ve ta’dil ve sıhhat ve zayıflık durumlarını, hadis usûlü kaidelerine göre açıkladım. Çoğu kez bazı rivayetlerinde diğerlerinde olmayan fazlalıklar bulunabiliyor. Metnin uyumluluğunu bozmadığı hâllerde bu fazlalıkları metin bölümünde yer alan hadislere ekledim. Buna da köşeli [ ] parantezle işaret ettim; fakat hadisin orjinalini tek başına rivayet eden ravi hakkında açıklama yapmadım. Tabiî bunu, hadisin rivayeti tek bir sahâbîden gelmiş ise yaptım; aksi durumda hadisi başlı başına ayrıca ele aldım. Nitekim “İstiftah Duaları” ve başka bölümlerde bunu göreceksiniz. Bu tarz, her kitapta bulunmayacak, nefis ve güzel bir şeydir. İhsanıyla salih amellerin tamam olduğu Allah’a hamdolsun.

Sonra, bu alt bölümde, naklettiğimiz hadis hakkında âlimlerin görüşlerini, her birinin delillerini tartışarak, açıkladım. Daha sonra, üst bölümde verdiğimiz doğru görüşü açığa çıkardım. Bazen burada sünnetten bir delili bulunmayan; sadece içtihatla ortaya konmuş olup, kitabımızın konularına da girmeyen bazı meseleleri de ele aldım.

Çeşitli zorluklar nedeniyle, kitabı iki bölümüyle birlikte basmak mümkün olmayınca birinci bölümü diğerinden bağımsız olarak basmayı uygun bulduk. Adını da “Gözle Görüyormuşcasına Tekbirden Selâma Hadislerle Hz. Peygamber’in Namaz Kılma Şekli” koydum.

Allah Teâlâ’dan bu çalışmayı, kerim vechi için has kılmasını ve bununla mü’min kardeşlerimi faydalandırmasını niyaz ediyorum. Elbette Allah işiten ve duaları kabul edendir.

[1] Sabit hadis, muhaddislerce, iki türüyle sahih ve hasen (sahih li-zâtihi, sahih li-gayrihi ve hasen li-zatihi, hasen li-gayrihi) hadisleri içine alır.

[2] Necm, 28.

[3] Buhârî, Müslim. Hadis, “Gâyetu’l-merâm tahrîcu el-Helâl ve’l-harâm” kitabımda tahriç edilmiştir. (Hadis no: 412).

[Buharî, Nikâh 45, Edeb 57, 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28-34, (2563-2564); Ebu Dâvud, Edeb 40, 56, (4882, 4917); Tirmizî, Birr 55 (2055), c.3, s.398-399. Mütercim.]

[4] Hadis sahihtir. Tirmizî, Ahmed ve İbn Ebû Şeybe rivâyet etmişlerdir.

Şeyh Muhammed Saîd el-Halebî “Müselselât”ında hadisi Buhârî’ye nispet etmiş; fakat yanılmıştır.

Sonra hadisin zayıf olduğunu gördüm. Önceleri Münavî’nin, İbn Ebû Şeybe’nin senedini sahih kabul etmesine bakarak, ben de hadisi sahih kabul ediyordum. Fakat araştırma imkanı bulunca, çok açık bir biçimde zayıf olduğunu gördüm. Çünkü onun senedi de Tirmizî ve diğerlerinin senedleriyle aynıymış. Bkz. “Silsiletu’l-ahâdîsi’d-daîfa” adlı kitabım (Hadis no: 1783). Resûlullah (s.a.v.)’in şu hadisi onun yerini doldurmaktadır: “Kim bilerek yalan bir sözü benden naklederse, iki yalancıdan biri odur.” Bu hadisi, Müslim ve diğerleri rivâyet etmiştir. Bkz. “Silsiletu’l-ahâdîsi’d-daîfa”nın Önsöz’ü (birinci cilt).

Hatta Hz. Peygamber’in şu hadisi ona hiç ihtiyaç bırakmaz: “Benden çok hadis nakletmekten sakının. Benim dilimden konuşan sadece hak ve doğru olanı konuşsun. Kim söylemediğim bir sözü söylemişim gibi benden aktarırsa, ateşteki yerine hazırlansın.” Bu hadisi İbn Ebû Şeybe (8/760), Ahmed ve başkaları rivâyet etmiştir. Hadis “es-Sahîha”da (1753) tahriç edilmiştir.

[Hadisin Tirmizî de tam metni şu şekildedir: “Benim sözüm olduğunu bildikleriniz dışında benden hadis rivâyet etmeyin. Her kim kasıtlı olarak bana dair yalan söz söylerse cehennemdeki yerine hemen hazırlansın. Her kim de Kur’an’ın tefsiri hakkında, kendi görüşüne göre hüküm verirse cehennemdeki yerine hemen hazırlansın.”

[Tirmizi, Tefsir 1 (3122), c.5, s.78.) -Mütercim.]

KİTABIN METODU

Kitabın konusu, sadece Hz. Peygamber (s.a.v.)'in namaz kılma şeklini açıklamak olunca, daha önce geçen sebepten dolayı belirli bir mezhebin görüşü ile sınırlı kalmayacağım açıktır. Ben burada sadece Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) aidiyeti sabit olan hususları ele aldım. Nitekim geçmişte de[1] günümüzde de[2] muhaddislerin uygulamaları bu şekilde olmuştur.

Şair ne güzel söylemiştir: [3]

Hadisçiler Peygamber'in ailesidirler
Kendisiyle arkadaşlık etmeseler de
Sözleriyle arkadaşlık etmektedirler

İşte bundan dolayı bu kitap, Allah'ın izniyle, hadis ve fıkıh kitaplarında dağınık olarak bulunan konuyla ilgili mezheb ihtilaflarını da birleştirecektir. Şu kadar var ki, bu kitapta bulunan hak ve hakikat, başka hiçbir kitap ve mezhepte bulunmamaktadır. Bu kitabın içeriğiyle amel eden kişi, Allah'ın izniyle, Allah'ın hidayet ettiği insanlardan olur. "Allah iman edenlere, üzerinde ihtilafa düştükleri gerçeği izniyle gösterdi. Allah dilediğini doğru yola iletir."[4]

Sonra ben kendim için bu metodu, yani sahih sünnete sarılma metodunu bu kitabımda ve Allah'ın izniyle daha sonra yayımlanacak kitaplarımda uyguladığım zaman bunun bütün cemaat ve mezhepleri hoşnut etmeyeceğini biliyordum. Hatta bazılarının veya çoklarının, söz ve yazılarıyla eleştiri oklarını bana yönelteceklerini tahmin ediyordum. Fakat bunun hiç önemi yok. Çünkü ben bir şeyi daha biliyorum: Halkın tümünü memnun etmek, mümkün değildir. Ayrıca Rasûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu üzere, "Kim Allah'ı öfkelendirmek pahasına insanları memnun etmeye çalışırsa, Allah onu insanlara havale eder."[5]

Aşağıdaki beyitlerin sahibine tebrikler!

Ayıplayıcının dilinden asla kurtulamam,
Bir yalçın dağın üzerindeki mağarada bile olsam.
İnsanlardan kendini kimse kurtaramaz,

Kartal kanatlarının altında dahi saklansa.

Fakat bu yolun, Allah Teâlâ’nın mü’minlere emrettiği ve peygamberlerin efendisi Hz. Muhammed (s.a.v.)’in açıkladığı en doğru yol olduğuna olan inancım bana yeter. Nitekim sahâbeden, tabiûndan ve onlardan sonrakilerden meydana gelen selef-i salihîn'in izlediği yol budur. Bugün müslümanların çoğunluğunun tâbi olduğu dört mezhebin imamı da bunlar arasındadır. Hepsi sünnete sarılmanın ve ona dönmenin, söyleyen ne kadar yüce biri olursa olsun, sünnete aykırı bütün sözlerin terk edilmesinin gerekliliği hususunda aynı görüştedirler. Çünkü Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) şanı en yüce, yolu en doğrudur. Bundan dolayı sözleri farklı olsa da, onların yoluna uydum, izlerini takip ettim ve hadise sarılma hususunda emirlerine bağlı kaldım. Benim, bu doğru metodu benimsememde ve körü körüne taklitten kaçınmamda bu emirlerin büyük tesiri olmuştur. Benden dolayı Allah onları hayırla mükâfatlandırsın.

[1] Ebü'l-Hasenât el-Leknevî "İmamu'l-kelâm fîmâ yetealleku bi'l-kırâeti halfe'l-imâm" adlı kitabında şöyle diyor (s. 156): "Kim insafla düşünür ve aşırılıklardan uzak durarak Fıkıh ve Usûl-i Fıkıh ilimlerine bakarsa, âlimlerin ihtilaf etmiş oldukları temel ve ayrıntı meselelerin birçoğunda hadis âlimlerinin görüşlerinin daha sağlam olduğunu kesinlikle görür. Ben de ihtilaflı meselelerle karşılaştığım zaman hadis âlimlerinin görüşlerini doğruya daha yakın buluyorum. Hadis âlimleri, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in varisleri ve şeriatının gerçek muhafızları iken, onların görüşleri doğruya nasıl daha yakın olmaz?! Allah bizleri onlarla beraber haşretsin; onların sevgisi ve yolu üzere canımızı alsın."

[2] Sübkî "el-Fetâvâ"da (1/148) şöyle diyor: "Müslümanların işlerinin en önemlisi namazdır. Her müslümanın namaza önem göstermesi, onu titizlikle yerine getirmesi ve onda devamlılık göstermesi farzdır. Namazla ilgili olarak hakkında icma olan birtakım hususlar vardır ki bunları terk etmek mümkün değildir. Bazı hususlarda vardır ki, âlimler onların vücûbu hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda doğruya ulaşmanın iki çözümü vardır: Ya elden geldiğince ihtilaftan kurtulmanın yolları araştırılmalı; veya Hz. Peygamber'in sahih sünnetini araştırıp, ona bağlı kalınmalıdır. Bu şekilde yapılarak kılınan namaz, doğru, iyi ve Allah Teâlâ'nın "Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın." (Kehf, 110) âyetinin kapsamına girmiş olur."

Ben diyorum ki: İkinci çözüm daha uygun; hatta onu uygulamak vaciptir. Çünkü birinci çözüm, birçok meselede pratiğinin mümkün olmamasının yanı sıra Hz. Peygamber'in (s.a.v.): "Benim namazı nasıl kıldığımı görüyorsanız, siz de öyle kılın." [Buhârî, Ezan 18 (28), c.2, s.675, Küsuf 19 (23), c.3, s.1038; Müslim, Salat 28, 77, 86 (392, 411, 414), c.3, s.1236, 1325, 1328. Mütercim] emrinin yerine gelmesini sağlamaz. Çünkü bu durumda namazı kesinlikle Allah Rasûlü'nün namazına ters olacaktır. Bu konu üzerinde düşün.

[3] Hasan b. Muhammed en-Nesevî'nin şiirlerindendir. Hafız Ziyauddin el-Makdisî "Fadlü'l-hadîs ve ehlihi" konusunda kaleme aldığı cüz'ünde onu rivâyet etmiştir.

[4] Bakara, 213

[5] Tirmizî, Kudâî, İbn Beşran ve diğerleri rivâyet etmiştir. Hadis ve hadisin senedi hakkında "Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâvîyye"nin hadislerinin tahricini yaparken ve "es-Sahîha"da (2311) gerekli açıklamaları yaptım.

Orada, bu hadisin bazıları tarafından mevkuf olarak rivâyet edilmesinin sıhhatine zarar vermediğini, İbn Hibbân'ın onu sahih kabul ettiğini belirttim.
[Tirmizî, Zühd 49 (2527), c.4, s.224. Mütercim]

SÜNNETE UYMAK VE ONUNLA ÇELİŞEN SÖZLERİ TERK ETMEK HAKKINDA MÜÇTEHİT ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ

Müçtehit âlimlerin bu konuyla ilgili görüşlerinden ulaşabildiklerimizi veya bir bölümünü aktarmamız faydalı olacaktır. Belki bu görüşler, onları hatta daha alt seviyede olanları körükörüne taklit eden[1] ve onların mezheplerine ve görüşlerine gökten inmiş açık hüküm ve delil gibi sarılan insanlara bir nasihat ve uyarı olur. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Rabbinizden size indirilene uyun. O'nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!"[2]

1- Ebû Hanife

Bu müçtehit âlimlerin ilki, Allah rahmet eylesin, İmam Ebû Hanife Numan b. Sabit'tir. Mezhebinden olanlar, ondan çeşitli söz ve ifadeler nakletmişlerdir. Hepsi de aynı sonuca götürmektedir ki, o da, "Hadisle amel etmenin ve imamların ona ters olan görüşlerini terk etmenin vacip olmasıdır."

1- "Hadis sahih olduğunda, o benim mezhebimdir."[3]

2- "Nereden aldığımızı bilmedikçe hiç kimseye bizim görüşümüzle amel etmesi helâl değildir."

Bir başka rivayette: "Delilimi bilmeyen kimsenin görüşlerimle fetva vermesi haramdır." [4]

Bir başka rivayette: "Çünkü biz insanız. Bugün bir söz söyler, yarın ondan vazgeçebiliriz." şeklinde ziyade vardır.

Bir diğer rivâyette: "Aman ey Yakub (Ebû Yusuf)! Benden duyduğun her şeyi yazma. Çünkü ben bugün bir görüş dile getirir, yarın onu terk edebilirim. Yarın bir görüş dile getirir, öbür gün ise onu terk edebilirim."[5]

3- "Allah'ın Kitabı'na ve Hz. Peygamber'in hadislerine ters bir görüş bildirirsem, o görüşümü almayın."[6]

2- Malik b. Enes

İmam Malik şöyle demiştir:

1- "Ben bir insanım; doğruya ulaştığım da olur, yanıldığım da olur. Benim görüşlerime bakın; onlardan Kitap ve Sünnet'e uyanları alın, onlara uymayanları bırakın."[7]

2- “Allah Rasûlü (s.a.v.)’nden başka herkesin sözü alınır da, terk edilir de. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) bunun dışındadır.”[8]

3- İbn Vehb şöyle demiştir: İmam Malik’e, abdest alırken ayak parmaklarının aralarını yıkama meselesi sorulduğunda şu cevabı verdiğini duydum: “Bu, insanlar için, yapmaları zorunlu olan bir şey değildir.” İnsanlar çevresinden dağılıncaya kadar bekledim. Sonra ona: “Bu konuda bizde bir sünnet var.” dedim. “Nedir o?” dedi. Dedim ki: “Leys b. Sa’d, İbn Lehia ve Amr b. Haris’in bize haber verdiğine göre; Yezid b. Amr el-Meâfirî, Ebû Abdurrahman el-Hubulî’den el-Müstevrid b. Şeddad’ın şu sözünü nakletmiştir: “Allah Rasûlü’nü (s.a.v.) serçe parmağıyla ayak parmaklarının arasını ovalarken gördüm.” İbn Vehb şöyle dedi: [Malik dedi ki:] “Bu hasen bir hadistir, ilk defa şimdi duyuyorum.” Artık kendisine bu mesele sorulduğunda, insanlara parmak aralarını ovalamayı emrettiğini duydum.[9]

3- İmam Şafiî

İmam Şafiî’ye gelince; bu konuda ondan gelen nakiller daha fazla ve daha güzeldir.[10] Şafiî mezhebinin müntesipleri, bu nakillerle en fazla ve en iyi şekilde amel eden insanlar olmuşlardır. Bu konudaki sözlerinden bazıları şunlardır:

1- “Her insana Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) istisnasız tüm sünneti ulaşmamıştır. Dile getirdiğim görüşlerde ve belirlediğim prensiplerde, Allah Rasûlü’nün sünnetine aykırı bir durum varsa, bu durumda Allah Rasûlü’nün hadisi, benim görüşümdür.”[11]

2- “Müslümanlar şu konuda ittifak etmişlerdir: Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) sünneti açıkça belli olduktan sonra onu başka birinin sözü için terk etmesi helâl değildir.”[12]

3- “Kitabımda Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) sünnetine ters bir şey bulursanız, Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) sünnetiyle amel edin; benim görüşümü bırakın.” (Bir başka rivayette: “Ona uyun; başkasının sözüne itibar etmeyin.”)[13]

4- “Hadis sahih olduğunda, o benim mezhebimdir.”[14]

5- “Siz[15] hadisleri ve ricali benden daha iyi bilirsiniz. Sahih hadis olduğunda onu bana bildirin. Kûfeli, Basralı veya Şamlı, hangi diyardan olursa olsun, sahih olduğunda ona gideyim.”

6- “Hadis âlimleri tarafından benim görüşlerime aykırı olarak sahih hadis rivayet edilecek olursa, ben hadise muhalif o görüşlerimden sağlığımda da, öldükten sonra da vaz geçtim.”[16]

7- “Hz. Peygamber’den (s.a.v.) sabit olan sahih bir hadise rağmen benim ona ters bir söz söylediğimi görürseniz bilin ki, aklım gitmiştir.”[17]

8- “Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadisine muhalif olan bütün söz ve görüşlerimde, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadisi uyulmaya daha layıktır; beni taklit etmeyin.”[18]

9- “Benden duymamış olsanız dahi Hz. Peygamber’den rivayet edilen her hadis benim görüşümdür.”[19]

4- Ahmed b. Hanbel

İmam Ahmed’e gelince; o, müçtehit âlimler arasında en fazla hadis toplayan ve onlara en çok bağlanan kişidir. Hadise bağlılıkta o kadar ileriydi ki, dinin ayrıntı ve reyle ilgili konularında kitap kaleme alınmasını hoş görmezdi.”[20] O, hadise bağlılık hususunda şöyle demiştir:

1- “Beni taklit etme. Malik’i de, Şafiî’yi de, Evzaî’yi ve Sevrî’yi de taklit etme. Onlar bilgiyi nereden aldılarsa, sen de oradan al.”[21]

Bir başka rivâyette şöyle demiştir: “Dininde bunlardan hiç kimseyi taklit etme. Hz. Peygamber’den (s.a.v.) ve ashabından ne gelmişse, onu al ve onunla amel et. Onlardan sonraki nesil olan tâbiûndan gelenlere gelince, kişi onların görüşleriyle amel edip etmemekte serbesttir.”

Bir keresinde de şöyle demiştir: “İttibâ, kişinin, Hz. Peygamber’den (s.a.v.) ve ashabından gelene tâbi olmasıdır. Tabiûndan sonra kişi, dilediğine tâbi olmakta serbesttir.”[22]

2- “Evzaî’nin görüşü, Malik’in görüşü, Ebû Hanife’nin görüşü... Bunların tümü birer görüşten ibarettir ve bana göre hepsi eşittir. Delil sadece eserlerdedir.”[23]

3- “Kim Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) hadisini kabul etmezse, o helâkın eşiğindedir.”[24]

İşte bunlar, müçtehit âlimlerin sünnete sarılmayı emreden ve kendilerini basiretsiz bir şekilde taklit etmeyi yasaklayan sözleridir. Bunlar yorum ve tartışma kabul etmeyecek derecede gayet açık ve net sözlerdir. Bundan dolayı, sünnetle sabit olan bir şeyi yapan kimse, böyle yapmakla o konuda kendi mezhep imamının bazı görüşlerine aykırı düşse dahi, onun mezhebinden ve yolundan çıkmış olmaz. Tam aksine müçtehit imamların

hepsine birden tâbi olmuş ve kopması mümkün olmayan sağlam kulpa tutunmuş olur. Ancak müçtehit âlimlerin görüşlerine aykırı olmasından ötürü, sabit sünneti terk eden kimsenin durumu bundan farklıdır; o, âlimlere karşı gelmiş ve onların yukarıda geçen sözlerine aykırı davranmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar."[25]

"Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar."[26]

Hafız İbn Receb (rah.a.) bu konuda şöyle demiştir:

"Kendisine, Rasûlullah'ın (s.a.v.) emrinin ulaştığı ve onu bilen her insanın yapması gereken ve onun hakkında vacip olan şudur: İleri gelen bir âlimin görüşüne aykırı olsa dahi bu emri halka duyurup açıklamak ve onlara öğüt verip, Hz. Peygamber'in emrini yerine getirmelerini emretmek.

Çünkü Allah Rasûlü'nün emri, yüceltilmeye ve uyulmaya, bazı konularda yanılarak sünnete aykırı düşebilen herhangi bir büyük âlimin görüşünden daha lâyıktır. Bu sebeple sahâbîler ve onlardan sonra gelen nesiller, sahih sünnete aykırı davranan herkesi eleştirmişler ve bazen bu eleştirinin dozunu çok yükseltmişlerdir.[27] Bunu ise, o insanlara kin ve nefret duydukları için yapmamışlardır. Aksine onlar, sevip, değer verdikleri insanlardır. Ancak gönüllerinde Hz. Peygamber'in sevgisi daha ileri ve onun emri bütün yaratıkların emrinin üstündedir. Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) emri ile başkalarının emri çatışınca, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) emri öne alınıp uyulmaya daha lâyıktır. Yanlış içtihadının sorumluluğu bağışlanmış olsa bile, Allah Rasûlü'nün emrine muhalif görüş bildiren âlimlere duyulan sevgi ve saygı, Hz. Peygamber'in emrine uymaya engel olamaz.[28] Aksine yanlış içtihadının sorumluluğu bağışlanmış olan o âlimler, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) görüşüyle çeliştiği zaman kendi görüşlerinin aksine hareket edilmesini çirkin görmemişlerdir.[29]

Diyorum ki: Mademki yukarıda geçtiği üzere müntesiplerine bunu emretmişler ve kendilerinin sünnete aykırı görüşlerini terk etmeyi gerekli kılmışlarken, kendi görüşlerinin aksine hareket edilmesini ne diye çirkin görsünler? Hatta İmam Şafiî kendi müntesiplerine, kendisi onu almamış

veya aksini almış olsa bile sahih sünneti kendisine atfetmelerini emretmiştir. Araştırmacı büyük âlim İbn Dakik el-İyd, dört imamdan herbirinin sahih hadise teker teker ve topluca muhalif olan görüşlerini çok büyük bir cilt hâlinde biraraya getirdiği kitabının önsözünde şöyle der:

“Bu meseleleri müçtehit âlimlere atfetmek haramdır. Onları taklit eden fakihlerin, bunları onlara atfederek kendilerine iftirada bulunmamaları için bu meseleleri bilmeleri gereklidir.”[30]

[1] Bu, İmam Tahâvî'nin de kendisinden muztarib olduğu taklittir. O şöyle demiştir: "Taassup sahibinden veya aptaldan başkası taklit etmez." İbn Abidin, risalelerinden "Resmü'l-müftî, Mecmûatü'r-resâil" (c.1, s.32) de bu sözü nakleder.

[2] A'raf, 3.

[3] İbn Abidin, "el-Hâşiye" (1/63), "Resmü'l-müftî, Mecmûatü'r-resâil" (c.1, s.4) ve Şeyh Sâlih el-Fullânî, "Îkâz'ul-himem" (s.62) ve başkaları nakletmişlerdir. Ayrıca İbn Abidin "Şerhu'l-hidaye"de, İbnu'l-Hümam'ın hocası İbnu'ş-Şahna el-Kebîr'den onun şöyle dediğini nakleder:

"Hadis sahih olduğunda, mezhebin görüşüne ters de olsa hadisle amel edilir. Bu durumda o kişinin mezhebi, amel ettiği o hadisin hükmü olur. Hadisle amel etmekle kişi, Hanefî olmaktan çıkmaz. Çünkü Ebû Hanife'nin "Hadis sahih olduğunda, o benim mezhebimdir." sözü sabit olmuştur. İbn Abdülberrr bu sözü, Ebû Hanife'den ve başka âlimlerden rivâyet etmiştir."

Ben diyorum ki: Bu, onların ilim ve takvadaki olgunluklarından ileri gelmektedir. Çünkü onlar sünnetin tamamını bilmediklerine işaret etmişlerdir. İleride geleceği üzere, İmam Şafiî bunu açık bir şekilde dile getirmiştir. Bazen kendilerine ulaşmamış bir sünnete ters görüş beyân etmişler; fakat bizlere sünnete uymamızı ve o sünneti onların görüşü ve mezhebi olarak kabul etmemizi emretmişlerdir. Allah hepsine rahmet etsin.

[4] İbn Abdülberr, "el-İntikâ fî fedâili's-selâseti'l-eimmeti'l-fukahâ" (s. 145); İbn Kayyim, "İ'lâmu'l-muvakkiîn" (2/309); İbn Abidin "el-Bahru'r-râik"e yaptığı "el-Haşiye" (6/293), "Resmü'l-müftî" (s.29,32); Şa'rânî, "el-Mîzân" (1/55), ikinci rivâyet. Üçüncü rivâyeti ise, Abbas ed-Dûrî, İbn Main'in "et-Târîh"inde (6/77/1), İmam Züfer'den sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Benzer bir söz de Ebû Hanife'nin talebeleri Ebû Yusuf, İmam Züfer, Afiye b. Yezid'den rivâyet edilmiştir; bkz. "el-Îkâz", s. 52. İbn Kayyim, Ebû Yusuf'tan gelen rivâyetin kesinlikle sahih olduğunu söyler (2/344). "el- Îkâz"a yapılan yorumda yer alan fazlalık (s.65), İbn Abdülberr ve İbn Kayyim'den rivâyet edilmiştir.

Ben diyorum ki: Delillerini bilmeyenler hakkında müçtehid âlimlerin sözleri böyle ise, görüşlerinin delile muhalif olduğunu bile bile onların sözlerini esas alarak, delile aykırı fetva verenlerin durumu nedir acaba! Bunun üzerinde düşün. Çünkü bu söz bile tek başına, kör taklidi yıkmaya

yeterli belgedir. Bundan dolayı bir taklitçi hoca, delilini bilmeden Ebû Hanife'nin görüşüyle fetva verip de ben onun bu fetvasını Ebû Hanife'nin yukarıdaki sözüyle reddettiğimde bu sözün ona ait olduğunu kabul etmemiştir.

[5] Ben diyorum ki: Bunun sebebi şudur: Ebû Hanife, çoğu zaman görüşlerini kıyasa dayandırıyordu. Sonra daha güçlü bir kıyası görünce veya o konu hakkında kendisine Hz. Peygamber’in bir hadisi ulaşınca, hadisi esas alıyor ve önceki görüşünü terk ediyordu.

Şa’rânî “el-Mîzân” (1/62)’da özetle şöyle demektedir: “İmam Ebû Hanife hakkında bizim ve her insaf sahibi insanın kanaati şudur: Şayet o, şer’î deliller derlenip düzenlendikten, bu amaçla hadis hafızlarının çeşitli bölgelere yaptıkları seyahatler bittikten sonra yaşamış ve bu hadislere ulaşmış olsaydı, kesinlikle hadisleri esas alır, hadise ters kıyasları terk ederek, hadisle amel ederdi. Bu takdirde diğer mezheplerde az olduğu gibi onun mezhebinde de kıyas az bulunurdu. Ancak şer’î deliller, onun döneminde ve tabiûn ve tebeu’t-tabiîn dönemlerinde çeşitli şehir ve bölgelerde dağınık bir hâlde bulunuyordu. Böyle olunca, zorunlu olarak, onun mezhebinde kıyas sayısı diğer mezheplere oranla daha fazla olmuştur. Çünkü kıyas yaptığı meselelerde, diğer müçtehit âlimlerin aksine o delile sahip değildi. Diğer müçtehit âlimlerin dönemlerinde hadis hafızları çeşitli şehir ve bölgelere yaptıkları yolculuklar sonunda hadislerin toplama işini bitirmişler ve onları ilmî bir disiplin altında biraraya getirmişlerdi. Böylece toplanan hadisler, sorunların da çözümünü getirmişti. Kıyasın sayısının onun mezhebinde çok, diğer müçtehitlerin mezheplerinde ise az olmasının nedeni budur.”

Bu bilgilerin büyük bir bölümünü Ebü’l-Hasenât, “en-Nâfiu’l-kebîr” adlı kitabında nakletmiş (s.135) ve bunu açıklayıcı ve destekleyici bilgilerle zenginleştirmiştir. Dileyen oraya baksın.

Ben diyorum ki: Eğer Ebû Hanife’nin bazı sahih hadislere muhalif fetva vermesinin ardındaki özrü bu olunca -kaldı ki bu kesinlikle geçerli bir özürdür; çünkü Allah hiç kimseyi gücünün üstünde bir şeyle sorumlu tutmaz- bazı cahillerin yaptığı gibi bu konuda onu eleştirip, kötülemek doğru olmaz. Aksine ona karşı daha terbiyeli olmak gerekir. Çünkü o, bu dinin korunmasına ve bize kadar ulaşmasına sebep olan büyük âlimlerden biridir. Ayrıca hata da etmiş, doğruya da ulaşmış olsa her halükarda sevap kazanmıştır. Ona saygı duyanların, onun, sahih hadislere ters olan görüşlerine bağlı kalmaya devam etmeleri de doğru değildir. Çünkü

belirlediği genel prensibe göre, sünnete ters bu görüşler onun mezhebi değildir. Onlar bir tarafta, bunlar bir tarafta; hak ise onlarla bunların arasındadır. “Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!” (Haşr, 10)

[6] el-Fullânî, “el-Îkâz” s.50. Bu görüşü İmam Muhammed’e nisbet etmiş ve şöyle demiştir:

“Elbetteki bu ve benzeri sözler müçtehit âlimler için söylenmemiştir. Çünkü müçtehit âlimin bu konuda onların görüşlerine ihtiyacı yoktur. Bilakis bu görüş, mukallitler hakkında geçerlidir.”

Ben diyorum ki: Şa’rânî “el-Mîzân”da bu söze istinaden şöyle demiştir (1/26): “Şayet müçtehit âlim vefat ettikten sonra, sahih olduğu ve onun bunlarla amel etmediği belli olan hadisleri ne yapayım? dersen, buna şöyle cevap verilebilir: Senin hadislerle amel etmen gerekir. Çünkü mezhep imamın, bu hadislere ulaşsa ve bunlar onun kriterlerine göre sahih olsaydı, kesinlikle sana bunlarla amel etmeni emrederdi. Çünkü imamların hepsi dine ileri derecede bağlıdırlar. Bu şekilde yapan hayrı iki eliyle avuçlamış olur. “Mezhep İmamımın amel etmediği bir hadisle ben amel etmem.” diyen kimse, pek çok hayrı elinden kaçırmış olur. Nitekim mezhep mukallitlerinin çoğununun durumu böyledir. Halbuki onlara düşen, mezhep imamlarının vasiyetlerini yerine getirerek onlardan sonra, sahih olduğu belli olan her hadisle amel etmektir. Biz şuna inanıyoruz ki, onlar yaşasalar ve kendilerinden sonra sahih olduğu anlaşılan hadisleri elde etselerdi, kesinlikle hadisleri esas alarak, gereğiyle amel ederler ve yapmış oldukları bütün kıyasları ve ileri sürmüş oldukları tüm görüşleri bırakırlardı.

[7] İbn Abdülberr, “el-Câmi” (2/32). Ondan naklen İbn Hazm, “Usûlü’l-ahkâm” (6/149). Ayrıca bkz. el-Fullânî (s. 72).

[8] Bu sözün İmam Malik’e ait olduğu, sonradan gelen âlimler arasında meşhurdur. İbn Abdülhâdî, “İrşâdü’s-sâlik” (1/227) adlı kitabında bu sözün ona ait olduğunu doğrulamıştır. İbn Abdülberr “el-Câmi” (2/91)’de, İbn Hazm “Usûlü’l-ahkâm” (6/145,179)’da bunu Hakem b. Uteybe ile Mücahid’in sözü olarak nakletmişlerdir. Takıyuddin es-Subkî de “el-Fetâvâ” (1/148)’da bunu İbn Abbas’ın sözü olarak nakletmiş ve çok güzel bir söz olduğunu dile getirerek, şöyle demiştir:

“Bu sözü İbn Abbas’tan Mücahid, o ikisinden de İmam Malik almıştır. Daha sonra onun sözü olarak meşhur olmuştur.”

Diyorum ki: Sonra da onlardan İmam Ahmed almıştır. Ebû Davud “Mesâilu’l-İmam Ahmed” (s. 276) adlı kitabında şöyle der: “Ahmed’in şöyle dediğini işittim: Hz. Peygamber (s.a.v.) dışında her insanın bazı görüşleri alınıp, bazı görüşleri terk edilebilir.”

[9] İbn Ebû Hatim, “el-Cerh ve’t-ta'dil” isimli kitabının önsözü (s. 31, 32). Beyhakî “Sünen”de (1/81)’de bunu tam olarak rivâyet etmiştir.

[10] İbn Hazm şöyle demiştir (6/118): “Taklit edilen fakihlerin bizzat kendileri taklidi kabul etmemişlerdir. Onlar, öğrencilerini taklitten sakındırmışlardır. Bu hususta en fazla titizlik gösteren de İmam Şafiî’dir. Çünkü o, sahih hadislere uyma ve hadislerin gereğince amel etme konusunda kimsenin ulaşamadığı seviyeye ulaşmış ve tümüyle taklit edilmekten de uzak olduğunu açıkça ilan etmiştir. Allah bu davranışından dolayı onu mükâfatlandırsın ve sevabını ona bol bol versin. O birçok hayrın sebebiydi.”

[11] Hâkim bunu İmam Şafiî’ye ulaşan bir rivâyet zinciri ile rivâyet etmiştir. Bkz. İbn Asâkir, “Târîhu Dımaşk” (15/1/3); “İ’lâmu’l-muvakkiîn” (2/ 363-364) ve “el-Îkâz” (s.100).

[12] İbn Kayyim (2/361); el-Fullânî (s.68).

[13] el-Herevî, “Zemmü’l-kelâm” (3/47/1); Hatîb, “el-İhticâc bi’ş-Şâfiî” (8/ 2); İbn Asâkir (15/9/1); Nevevî “el-Mecmû” (1/63); İbn Kayyim (2/ 361); el-Fullânî (s.100). Diğer rivâyet için bkz. Ebû Nuaym “el-Hilye” (9/107); İbn Hibbân “es-Sahîh” (3/284 - el-İhsân) sahih bir senedle.

[14] Nevevî, a.y.; Şa’rânî (1/57) (Bu sözü, Hâkim ve Beyhakî’ye dayandırmıştır); Fullânî (s.107). Şa’rânî şöyle demiştir: “İbn Hazm şöyle dedi: “Yani hadis, ona veya başka âlimlere göre sahih olduğunda.”

Diyorum ki: Onun bu açıklamasının hemen ardından gelen sözü, bu anlamı açıkça dile getirmektedir. Nevevî özetle şöyle der: “Mezhep kitaplarından bilindiği üzere mezhebimizin âlimleri, tesvib meselesinde ve hastalık özürüyle ihramdan çıkmanın şart koşulması hususunda bununla amel etmişlerdir. Mezhep âlimlerimizden hadisle fetva verdiği bildirilenlerden ikisi şunlardır: Ebû Yakub el-Buveytî, Ebü’l-Kasım ed-Dârekî. Bu sözle amel eden muhaddis âlimlerimizden biri de İmam Ebû Bekr el-Beyhakî’dir. Bu sözü kullanan daha başka muhaddis âlimlerimiz de vardır. Mezhebimizin ilk âlimlerinden bir grup, bir meselede Şafiî’nin mezhebi hadisle çeliştiğinde hadisi esas alır ve onunla amel eder ve

“Şafiî’nin mezhebi, hadise uygun olandır.” diyerek hadisin gereğince fetva verirlerdi.

Şeyh Ebû Amr şöyle demiştir: “Şafiîlerden biri kendi mezhebine ters düşen bir hadisle karşılaştığında bakar: Şayet mutlak olarak veya sadece o konuda yahut meselede içtihat etme şartları onda tam olarak mevcutsa, bağımsız olarak o hadisle amel eder. Fakat bu şartlar onda tam olarak bulunmuyorsa ve hadise muhalefet için kalbi tatmin edecek bir cevabı bulunmayıp, bu yüzden hadise muhalefet etmek ona ağır geliyorsa, İmam Şafiî’den başka bir âlim de o hadisle amel etmişse, o da onunla amel eder. Bu durum, kendi imamının mezhebini bırakma hususunda onun için mazeret kabul edilir. Bu söylediği, bilinen güzel bir şeydir. Allah daha iyi bilir.”

Diyorum ki: Burada İbn Salâh’ın değinmediği başka bir mesele var.

O da şudur: Bu kimse, hadisle amel eden birini bulamazsa, bu durumda ne yapacaktır? Takiyyüddin es-Subkî: “Ma’nâ kavli’ş-Şafiî izâ sahha’l-hadîs” (c.3, s.102) isimli kitabında bu soruya şu cevabı veriyor:

“Bana göre; bu durumda en doğru olan, hadisle amel etmektir. İnsan kendini Hz. Peygamber’in huzurunda ve hadisi ondan işittiğini kabul etmelidir. Böyle olunca, hadisle amel etmekten geri kalabilir mi? Allah’a yemin olsun ki, hayır… Herkes anladığı kadarıyla amel etmekle mükelleftir.”

Bu konuda geniş bilgi ve araştırmayı, “İ’lâmu’l-muvakkiîn” (2/ 302, 370) ve el-Fullânî’nin “Îkâzü himemi uli’l-ebsâr li’l-iktidâi bi-seyyidil-muhâcirîn ve’l-ensâr ve tahzirihim ani’l-ibtidâi’ş-şâi fi’l-kurâ ve’l-emsâr min taklîdi’l-mezâhib maa’l-hamiyyeti ve’l-asabiyyeti beyne fukahâi’l-a’sâr” adlı kitabında bulabilirsin. Bu, alanında eşsiz bir kitaptır. Hakkı seven her kişinin anlayarak ve üzerinde titizlikle düşünerek bu kitabı okuması gerekir.

[15] Burada hitap İmam Ahmed b. Hanbel’edir. Bkz. İbn Ebû Hâtim “Âdâbü’ş-Şâfiî” (s.94-95); Ebû Nuaym “el-Hilye” (9/106); Hatîb “el-İhticâc biş-Şâfiî” (8/1); ondan naklen İbn Asâkir (15/9/1), İbn Abdülberr “el-İntikâ” (s.75); İbnü’l-Cevzî “Menâkibü’l-İmâm Ahmed” (s.499); Herevî (2/47/2). Bunlar, üç ayrı senedle Abdullah b. Ahmed b. Hanbel’in, babasından, İmam Şâfiî’nin böyle dediğini naklettiğini rivâyet etmişlerdir. Bu sözün İmam Şâfiî’ye ait olduğu doğrudur. Bu yüzden İbn Kayyim “İ’lâm” (2/325) ve el-Fullânî “el-Îkâz” (s.152)’de bu sözün İmam

Şâfiî'ye ait olduğunu kesin bir şekilde dile getirmişler ve şöyle demişlerdir:

"Beyhakî şöyle demiştir: Bu yüzden İmam Şafiî çoğunlukla hadisi esas almıştır. O, Hicazlıların, Şamlıların, Yemenlilerin ve Iraklıların ilmini kendisinde toplamıştır. Birini diğerine kayırmaksızın ve kendi beldesindeki halkın mezhebine meyletmeksizin, kendine göre sahih olan hadisleri almış ve onlarla amel etmiştir. Hakikat, başkasının veya kendisinden önce yaşamış olup da sadece belde halkının mezhebiyle yetinip, muhalif olduğu hadislerin sağlamlık derecesini öğrenmek için gayret göstermemiş olan âlimlerin görüşlerinde ortaya çıkmış olsa da durum aynıdır. Allah bizi de, onu da bağışlasın."

[16] Ebû Nuaym, "el-Hilye" (9/107), el-Herevî (47/1), İbn Kayyim, "İ'lâmü'l-muvakkiîn" (2/363), el-Fullânî (s.104).

[17] İbn Ebû Hâtim, "Âdâbü'ş-Şâfiî" (s. 93); Ebû'l-Kâsım es-Semerkandî, "el-Emâlî"; ondan nakille Ebû Hafs el-Müeddib, "el-Müntekâ" (1/234); Ebû Nuaym "el-Hilye" (9/106) ve İbn Asâkir (15/10/1) sahih senedle rivâyet etmiştir.

[18] İbn Ebû Hâtim (s.93); Ebû Nuaym ve İbn Asâkir (15/9/2) sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[19] İbn Ebû Hâtim (s.93-94).

[20] İbnü'l-Cevzî, "el-Menâkıb" (s.192).

[21] el-Fullânî (s.113), İbn Kayyim, "İ'lâm" (2/302).

[22] Ebû Davud, "Mesâilü'l-İmâm Ahmed" (s.276-277).

[23] İbn Abdülberr, "el-Câmi" (2/149).

[24] İbnü'l-Cevzî (s.182).

[25] Nisa, 65.

[26] Nur, 63.

[27] Ben diyorum ki: Bu tutumu babalarına ve âlimlerine karşı da göstermişlerdir. Nitekim Tahâvî "Şerhu Meâni'l-âsâr"da (1/372) ve Ebû Ya'lâ da "Müsned"inde (3/1317) ravileri güvenilir olan sahih bir senedle Sâlim b. Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Mescidde İbn Ömer'le oturuyorduk. Derken Şamlılardan bir adam geldi ve ona temettü haccını sordu. İbn Ömer: "Bu, güzel bir şeydir." dedi. Adam: "Fakat baban bunu yasaklıyordu." dedi. İbn Ömer adama: "Yazıklar olsun sana! Babam bunu yasaklamış olabilir; ama Resûlullah (s.a.v.) bunu yapmış ve yapılmasını emretmiştir. Şimdi sen Resûlullah'ın

emrine mi yoksa babamın yasağına mı uyarsın?” karşılığı verdi. Adam: “Resûlullah’ın emrine uyarım.” dedi. İbn Ömer: “Artık git.” dedi. Bu rivâyetin bir benzerini de İmam Ahmed (Hadis no: 5700) rivâyet etmiştir. Tirmizî de “Şerhü’t-Tuhfeti” (2/82) bunu rivâyet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. İbn Asâkir (1/51/7) de İbn Ebû Zi’b’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Sa’d b. İbrahim (yani Abdurrahman b. Avf’ın oğlu), bir adam hakkında Rebia b. Ebû Abdurrahman’ın görüşüyle hüküm verdi. Bu hüküm adamın aleyhine idi. Ben ona, Resûlullah’tan, bu hükümle çelişen bir hadis aktardım. Bunun üzerine Sa’d, Rebia’ya: “Bu İbn Ebû Zi’b’tir. Bana göre güvenilir bir ravidir. Bana, Resûlullah’tan, verdiğim hükmün aksine bir hadis nakletti.” Dedi. Rebia ona: “Sen içtihat ettin ve hükmün geçerli oldu.” dedi. Sa’d ise: “Ne acayip durum! Ben Resûlullah (s.a.v.)’ın hükmününü bırakacağım, Sa’d’ın hükmüyle hükmedeceğim, öyle mi?! Bilakis Sa’d’ın hükmünü bırakıyor ve Resûlullah (s.a.v.)’ın hükmüyle hükmediyorum.” dedi. Ardından davayı yazdığı kağıdı getirterek, onu yırttı ve adamın lehine hüküm verdi.”

[28] Ben diyorum ki: Bilakis o bu içtihadından dolayı ecir alacaktır. Çünkü Resûlullah (s.a.v.): “Hakim için, içtihat ederek (meseleyi veya davayı inceleyerek) hüküm verip isabet ettiği zaman iki ecir, yanıldığı zaman bir ecir vardır.” buyurmuştur. Bu hadisi Buhârî, Müslim ve başkaları rivâyet etmiştir.

[Buhârî, İ'tisâm 21; Müslim, Akdiye 15, (1716); Ebu Dâvud, Akdiye 2, (3574); Tirmizî, Ahkâm 2 (1342), c.2, s.439-440; Nesâî, Kazâ 3, (5346), c.7-8,s.703. Mütercim]

[29] Bunu, “Îkâzü’l-himem”e yaptığı dipnotta nakletmiştir (s.93).

[30] el-Fullânî (s.99).

KÂBE'YE YÖNELMEK

Rasûlullah (s.a.v.) farz veya nafile namaz kılmak istediğinde Kâbe'ye yönelirdi.[1] Bu şekilde yapılmasını da emrederdi. Bundan dolayı, namazını düzgün kılmayan kişiye şöyle buyurmuştur:

"Namaz kılmak için kalktığında abdesti güzelce al. Sonra kıbleye doğru yönel ve "Allahu Ekber" diyerek tekbir al."[2]

Rasûlullah (s.a.v.) "yolculuk esnasında bineği üzerinde nafile ve vitir namazı kılardı. Binek [doğu veya batı,] hangi tarafa yönelirse, o yöne doğru kılardı."[3]

Bu hususta şu âyet nazil olmuştur: "*Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (vechi) oradadır*."[4] (Bakara (115).

"Bazen devesi üzerinde nafile namaz kılmak istediğinde devesini kıbleye doğru yöneltip, Allahu ekber diyerek tekbir alırdı. Sonra bineği hangi yöne yönelirse, o tarafa doğru namazını kılardı."[5]

"Bineği üzerinde namaz kılarken rükû ve secdeleri başıyla ima ederek yapardı. Secdeyi rükûya göre daha fazla eğilerek yapardı."[6]

"Farz namaz kılmak istediğinde bineğinden iner ve kıbleye yönelirdi."[7]

"Düşman korkusunun büyük olduğu zamanlarda kılınan namaza (korku namazı) gelince, Hz. Peygamber, ümmetine bu durumda namazı, ayakta, binek üstünde, kıbleye dönerek veya dönmeden kılmayı meşru kılmıştır."[8]

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ordular birbirine girdiğinde namaz sadece "Allahu Ekber" diyerek tekbir almak ve baş ile işaret yapmaktan ibarettir."[9]

Yine o (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Doğu ile batının arası kıbledir."[10]

Cabir (r.a.) diyor ki:

“Bir yolculukta veya bir askerî birlikte Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberdik. Bu esnada hava bulutlandı. Kıble yönünü tesbit etmeye çalıştık; fakat kıblenin hangi yönde olduğu konusunda anlaşmazlığa düştük. Herkes namazı tek başına kıldı. Sonra her birimiz yerimizi belirlemek üzere önümüze çizgiler çizdik. Sabah olunca, herkes çizdiği çizgiye baktı; hepimiz kıbleden başka yöne doğru namaz kılmıştık. Bu durumu Rasûlullah (s.a.v.)’a bildirdik. [Bize namazı tekrar kılmamızı emretmeyip,] şöyle buyurdu: “Namazınız geçerlidir.”[11]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) “*(Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi, seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir*.”[12] âyeti inmeden önce namazlarını, Kâbe’yi önüne alarak, Mescid-i Aksa’ya doğru kılıyordu. Bu âyet indikten sonra Kâbe’ye doğru dönmeye başladı. Halk Kubâ Mescidi’nde sabah namazını kılmaktayken, onlara biri gelerek şöyle seslendi: “Bu gece Rasûlullah’a Kur’an indirildi ve ona Kâbe’ye doğru dönmesi emredildi. Haydi, Kâbe'ye doğru dönün.” Bu esnada cemaatin yüzleri Şam’a dönüktü. Bunu duyunca derhal Kâbe'ye doğru döndüler. [İmamları ile birlikte, yüzleri kıbleye dönük oluncaya kadar döndüler.][13]

---

[1] Bu hadis, mütevatir olduğu için kesindir. Bu özelliğinden dolayı kaynaklarını göstermeye gerek yoktur. Bu konuda diğer hadisler ileride gelecektir.

[2] Buhârî, Müslim ve Serrâc rivâyet etmişlerdir. Birinci hadis "İrvâ"da (289) tahriç edilmiştir. [Buhârî, İsti'zan, Eyman; Müslim, Salât 46, (397), c.3, s.1259. Mütercim]

[3] Buhârî, Müslim ve Serrâc rivâyet etmişlerdir. Birinci hadis "İrvâ"da (289) tahriç edilmiştir. [Buhârî, Salât 31 (50), c.1, s.487–488, Taksiru's-Salât 7 (13), 8 (16), 9 (17), 12 (22, 23), c.3, s.1061,1063, 1067, 1068 Vitr 5 (9), 6 (10), c.2, s.952-953; Müslim, Müsâfirîn 31, 32, 37-39, (700), c.4, s.2006-2009; Muvatta, Kasru's-salât 7 (22), c.1, s.193; Ebû Dâvud, Salât 8, (1224, 1225), c.4, s.415, 421. Mütercim]

[4] Müslim ve Tirmizî rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisi sahih kabul etmiştir. [Müslim, Müsâfirîn 33, 34 (700), c.4, s.2006, 2007; Tirmizî, Salât 255 (343), c.1, s.246, Tefsir 3 (3132, 3133), c.5, s.87. Mütercim]

[5] Ebû Davud; İbn Hibbân, "es-Sikât" (1/12) adlı kitabında ve Ziya da "el-Muhtâra" adlı kitabında sahih bir senedle rivâyet etmiştir. İbnü's-Seken hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir. Aynı şekilde İbn'ül-Mülakkin, "Hulasat'ül-Bedr'il-mûnir" (1/22) adlı kitabında ve onlardan önce de Abdülhak el-İşbilî, "Ahkam" adlı kitabında (Benim tahricimle: 1394 numarada) hadisi nakletmiştir. İbn Hânî'nin naklettiğine göre; "el-Mesâil" adlı kitabında (1/67) İmam Ahmed de böyle söylemiştir. [Ebû Dâvud, Salât 8, (1225), c.4, s. 421. Mütercim]

[6] Ahmed ve Tirmizî rivâyet etmiş; Tirmizî sahih olduğunu söylemiştir.

[Tirmizî, Salât 301 (407), c.1, s.286. Hadisin metninde İmam Tirmizî hadis için "garip" değerlendirmesini yapmakta ve "Bunu sadece Ömer b. er-Rimah el-Belhî rivâyet etmiştir" demektedir. Mütercim]

[7] Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Salât 31 (50), c.1, s.487-488. Mütercim]

[8] Buhârî, Müslim. Hadis "el-İrvâ"da tahriç edilmiştir (588).

[Buhârî, Salâtu'l-Havf 2 (2), c.2, s.903, Megâzî 31 zatür rika gazvesi; 65 Tefsir 2 Bakara 44; Müslim, Müsâfirîn 305-312 (839-841), c.4, s.2334; Muvatta, Salâtu'l-Havf 1 (3), c.1, s.234. Hadisin yukarıda geçen metni Muvatta'ya aittir. Mütercim]

[9] Beyhakî, Buhârî ve Müslim'in senediyle rivâyet etmiştir.

[10] Tirmizî ve Hâkim rivâyet etmiş ve sahih olduğunu söylemişlerdir. Ben de hadisi "İrvâul-ğalîl fî tahrîci ehâdîsi Menar'is-sebîl" adlı kitabımda (292) tahriç ettim. Allah'ın yardımıyla kitap basılmıştır.

[Tirmizî, Salât 254 (341), c.1 s.245; İbn Mâce, İkametü's-salât, 56 (1011), c.3, s.314; Muvatta, Kıble 4 (8), c.1, s.256. Muvatta'da "Beytullah'a dönmek şartıyla" ilavesi vardır. Mütercim]

[11] Dârekutnî (1/271/4), Hâkim (743), Beyhakî (2/11). Hadisin Tirmizî'de (345) ve İbn Mâce'de (1020) şahidi vardır. Bir şahidi de Taberânî'de bulunmaktadır. Hadis "el-İrva"da tahriç edilmiştir (296).

[Tirmizî, Tefsir 3 (3132, 3133), c.5, s.87; İbn Mace, İkametü's-salât, 60 (1020), c.3, s.324–325. Mütercim]

[12] Bakara, 144.

[13] Buhârî, Müslim, Ahmed, Serrâc, Taberânî (3/108/2) ve İbn Sa'd (1/ 243). Hadis "el-İrvâ"da da tahriç edilmiştir (290).

[Buhârî, İman 30 (33), Salât 31 (49), c.1, s.192, 487; Müslim, Mesâcid 11, 13, 15 (525, 526, 527), c. 3, s.1550-1551; Tirmizî, Salat 253 (339), c.1, s.244; Ebû Dâvud, Salât 199-200, (1045), c.4, s. 114. Mütercim]

KIYAM

Rasûlullah (s.a.v.), Allah Teâlâ'nın: *"Allah için boyun eğerek kalkıp namaza durun."*[1] emrine uyarak farz ve nafile namazlarda ayakta dururdu.

Yolculuk esnasında ise, nafileleri bineğinin üzerinde kılardı.

Şiddetli korku zamanlarında Hz. Peygamber, daha önce geçtiği üzere ümmetine bu durumda namazı, ayakta yahut binek üstünde kılmayı meşru kılmıştır. Bunun dayanağı da Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur:

"*Namazlara ve orta namaza*[2] *devam edin ve Allah için boyun eğerek kalkıp namaza durun. Eğer bir korku hâlindeyseniz, yaya veya binekli olarak giderken kılın, (korkudan) emin olduğunuz zaman da böyle bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği şekilde Allah'ı zikredin (namazlarınızı yine her zamanki gibi huşû ile kılın).*"[3]

"Hz. Peygamber (s.a.v.), vefatına neden olan hastalığında namazlarını oturarak kılmıştır."[4]

Bundan önce de bir defa namazı böyle kılmıştı. "Hz. Peygamber (s.a.v.) hastalanmıştı. Bu nedenle namazı oturarak kıldı. Cemaat de arkasında ayakta kılıyordu. (Onları ayakta görünce) oturmalarını işaret etti, onlar da oturdular (ve namazı bu şekilde kıldılar). Namaz bitince şöyle buyurdu:

"Siz az önce neredeyse İranlıların ve Rumların yaptığını yapacaktınız. Onlar, kralları otururken ayakta dururlar. Siz böyle yapmayın. İmam, kendisine uyulmak için imam yapılmıştır. O, rükû ettiğinde siz de rükû edin; rükûdan kalktığında siz de kalkın. Eğer namazı oturarak kılarsa, siz de [hepiniz] oturarak kılın."[5]

Hasta İnsanın Namazı Oturarak Kılması

İmran b. Husayn (r.a.) şöyle demiştir:

"Bende basur (hemeroid) hastalığı[6] vardı. Rasûlullah'a (s.a.v.) bu durumda namazı nasıl kılacağımı sordum. Şöyle buyurdu:

"Namazı ayakta kıl. Eğer buna güç yetiremezsen, oturarak kıl. Buna da güç yetiremezsen, yan yatarak kıl."[7]

Yine o (r.a.) şöyle demiştir:

“Rasûlullah’a (s.a.v.) namazı oturarak kılan adamın durumunu sordum. Şöyle buyurdu:

“Her kim namazı ayakta kılarsa, bu daha faziletlidir. Namazı oturarak kılan kişiye, ayakta kılan kimsenin yarı sevabı vardır. Namazı yatarak (bir rivayette: uzanarak) kılana da oturarak kılan kimsenin yarı sevabı vardır.”[8]

Bu hadiste namazdan maksat, hastanın namazıdır. Çünkü Enes (r.a.) şöyle rivayet etmiştir:

“Rasûlullah (s.a.v.), namazlarını hastalıktan dolayı oturarak kılan bazı insanların yanına geldi. Onlara:

“Oturarak kılınan namaz (sevap bakımından) ayakta kılınan namazın yarısıdır.”[9]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hastayı ziyaret etti. Onu bir yastık üzerinde namaz kılarken buldu. Yastığı kaldırıp attı. Bunun üzerine hasta, bir tahta buldu ve namazlarını onun üzerinde kılmaya başladı. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu da kaldırıp attı ve şöyle buyurdu:

“Şayet yapabilirsen, namazı yerde, toprak üzerinde kıl. Bu şekilde kılamazsan ima ile kıl, secde de rükûdan biraz daha fazla eğil.”[10]

Gemide Namaz Kılmak

Rasûlullah’a (s.a.v.) gemide namazın nasıl kılınacağı soruldu. Şöyle buyurdu:

“Gemide namazı ayakta kıl. Fakat boğulmaktan korkarsan, oturarak kılabilirsin.”[11]

“Rasûlullah (s.a.v.) yaşlanınca, namaz kıldığı yerde üstüne dayanacağı bir değnek/tahta edinmişti.”[12]

Gece Namazını Ayakta ve Oturarak Kılmak

Rasûlullah (s.a.v.) bazı geceler ayakta ve bazı geceler de oturarak uzun uzun namaz kılardı. Kıraatı ayakta yapmışsa, rükûyu ayakta yapar; kıraatı oturarak yapmışsa, rükûyu da oturarak yapardı.”[13]

“Bazen de namazı oturarak kılar, kıraatı oturarak yapar ve kıraatı bitirmeye otuz yahut kırk âyet kaldığında ayağa kalkar, bunları ayakta okur, ardından rükû ve secdeye varırdı. İkinci rekâtta da bunun aynısını yapardı.”[14]

“Nafile namazları da ancak ömrünün son demlerinde, iyice yaşlandığı zaman oturarak kılmıştır. Bu da vefatından bir yıl önce olmuştur.”[15]

“Oturarak kıldığı namazları bağdaş kurmuş olduğu hâlde kılardı.”[16]

---

[1] Bakara, 238.

[2] Âlimlerin çoğunluğunun doğru kabul ettiği görüşe göre; bu ikindi namazıdır. Ebû Hanife, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed de bu görüştedir. Bu hususta birçok hadis bulunmakta olup, İbn Kesir "Tefsir"inde bu hadisleri nakletmiştir.

[3] Bakara, 238, 239.

[4] Tirmizî, Ahmed. Tirmizî hadisi sahih kabul etmiştir.

[Tirmizî, Salât 266 (359), c.1, s.255. Mütercim.]

[5] Buhârî, Müslim. Hadisi "İrvâu'l-ğalîl" adlı kitabımda tahriç ettim (394).

[Buhârî, Ezan 51 (80), c.2, s. 716; Müslim, Salât, 82, 84 (412, 413), c.3, s.1326-1327; Nesaî, Sehv 11 (1200), c. 3, s.16-17; İbn Mâce, İkametü's-salât 145 (1240), c. 3, s. 636. Mütercim]

[6] Kalınbağırsağın alt tarafında ve dışkılıkta toplardamar genişlemesi (şişmesi) ve kanaması biçiminde ortaya çıkan hastalık. Mütercim

[7] Buhârî, Ebû Davud, Ahmed.

[Buhârî, Taksîru's-salât 19 (33), c.3, s. 1075; Ebû Dâvud, Salât 174,175 (952), c.3, s.499; İbn Mâce, İkametü's-salât 139 (1223), c. 3, s. 610. Mütercim]

[8] Buhârî, Ebû Davud, Ahmed. Hattabî hadis için şöyle demiştir: "İmran'ın hadisinde kastedilen; ayakta zorlukla durabildiği hâlde tahammül edip farz namazı ayakta kılan hastadır. Hz. Peygamber (s.a.v.), oturarak namaz kılması caiz olmakla beraber onu ayakta kılmaya özendirmek için, oturarak namaz kılanın sevabının ayakta kılanın yarısı kadar olduğunu söylemiştir. Hafız İbn Hacer ise, "Fethu'l-bârî"de (2/468): "Bu, tek taraflı bir yorumdur." demiştir."

[Buhârî, Taksîru's-salât 17, 18 (31, 32), c.3, s. 1073-1075; Ebû Dâvud, Salât 174, 175 (951), c.4, s.497-498; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 21 (1660), c. 3, s.326. Mütercim]

[9] Ahmed (12398, 13517) ve İbn Mâce; sahih bir senedle rivâyet etmişlerdir.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 141 (1229, 1230), c. 3, s. 616-617. Mütercim]

[10] Taberânî, Bezzâr ve "el-Hadîs" adlı kitabında (67/2) İbn'üs-Semmâk ve Beyhakî rivâyet etmiştir. "es-Sahîha" adlı kitabımda (323) açıkladığım üzere hadisin senedi sahihtir.

[11] Bezzâr (68), Dârekutnî ve "es-Sünen" adlı kitabında (2/82) Abdülganî el-Makdisî rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

UYARI: Uçakta namaz kılmanın hükmü, gemide namaz kılmanın hükmüyle aynıdır. Geçtiği üzere ayakta kılabilecekse namazı ayakta kılar; aksi takdirde oturduğu yerde kılar, rüku ve secdelerini de imayla yapar.

[12] Ebû Davud ve Hâkim (975). Hâkim ve Zehebî, hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. Hadisi, "es-Sahîha" (319) ve "el-İrvâ" (383) adlı kitaplarımda tahriç ettim.

[Ebû Dâvud, Salât 172, 173 (948), c.4, s.492-493. Hadisin Ebu Davud'daki metni şu şekildedir: "Resûlullah s.a.v.) yaşlanıp kilo alınca; namaz kıldığı yerde üstüne dayanacağı bir direk edinmişti." Mütercim]

[13] Müslim, Ebû Davud. [Müslim, Salâtü'l-müsafirin 105, 106/107, 109, 110 (730), c.4, s.2092-2093; Ebû Dâvud, Salât 174. 175 (955), c.4, s.503; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 18 (1646, 1647), c.3, s.320-322. Mütercim]

[14] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Taksîru's-Salât 20 (35, 35), Teheccüd 16 (29), c.3, s. 1076-1077, 1099; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 111-113, (731), c.3, s.2093-2095; Ebû Dâvud, Salât 174, 175 (953, 954), c.3, s.501, 502; Nesâî, Kıyâmu'l Leyl, 18 (1647-1650), c.3, s. 320-322. Mütercim]

[15] Müslim, Ahmed.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 118 (733), c.3, s.2098; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 19 (1658), c. 3, s. 325. Mütercim]

[16] Nesâî, “es-Sahîh”inde (1/107/2) İbn Huzeyme, “es-Sünen”inde (80/1) Abdülganî el-Makdisî ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Nesaî, Kıyamü'l-leyl 22 (1661), c. 3-4, s. 328. Tirmizi, Hadis için şu açıklamayı yapmıştır: "Bu hadisi Ebû Davud'dan başkası rivâyet etmemiştir. Ebu Davud da sika (sağlam) biridir. Allah daha iyi biliyor ya, ben bu hadisin yanlış olduğunu düşünüyorum." Mütercim]

AYAKKABIYLA NAMAZ KILMAK

“Bazen yalın ayak, bazen de ayakkabıları ayağında olduğu hâlde namaz kılardı.”[1]

Bu şekilde namaz kılmayı ümmetine mübah kılmış ve şöyle buyurmuştur:

“Herhangi biriniz namaz kılmak istediğinde ayakkabılarını ya giyip onlarla namazı kılsın ya da onları çıkarıp ayaklarının arasına koysun; onlarla başkasına rahatsızlık ve sıkıntı vermesin.”[2]

Bazen de ayakkabıyla namaz kılınması hususunda ısrarla durmuş, şöyle buyurmuştur:

“Yahudilere muhalefet edin! Çünkü onlar, ne ayakkabılarıyla ne de mestleriyle namaz kılarlar.”[3]

Bazen namaz esnasında ayakkabılarını çıkarır, sonra namazına bu hâlde devam ederdi. Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir:

“Rasûlullah (s.a.v.) bir gün bize namaz kıldırıyordu. Namazda olduğu hâlde ayakkabılarını çıkardı ve sol tarafına koydu. Bunu gören cemaat de ayakkabılarını çıkardılar. Rasûlullah (s.a.v.) namazı bitirince: “Ayakkabılarınızı niçin çıkardınız?” diye sordu. Cemaat: “Senin, ayakkabılarını çıkardığını görünce, biz de ayakkabılarımızı çıkardık.” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Cebrail bana gelerek, ayakkabılarımda pislik -veya eza- (bir rivayette: necaset) olduğunu haber verdi; ben de ayakkabılarımı çıkardım. Sizden bir kimse mescide geldiği zaman ayakkabılarına baksın, onlarda pislik -veya eza- (bir rivayette: necaset) görürse, onu silsin ve sonra onlarla namaz kılsın.”[4]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz esnasında ayakkabılarını çıkardığı zaman onları sol tarafına koyardı.”[5] Şöyle buyururdu:

“Biriniz namaz kılmak istediğinde ayakkabılarını sağ tarafına koymasın. Sol tarafına da koymasın; çünkü onun solu, başka bir kimsenin sağı olur. Eğer sol tarafında kimse yoksa o zaman soluna koyabilir; fakat sol tarafında da biri varsa, o zaman onları ayaklarının arasına koysun.”[6]

---

[1] Ebû Davud ve İbn Mâce. Hadis, Tahâvî'nin de belirttiği üzere mütevatirdir.

[Ebû Dâvud, Salât 88 (653), c.3, s.13; İbn Mâce, İkametü's-salât 66 (1038), c. 3, s. 343. Mütercim]

[2] Ebû Davud ve Bezzâr ("Zevâid"inde, 53) rivâyet etmiştir. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 89 (655), c.3, s.16. Mütercim]

[3] Ebû Davud ve Bezzâr ("Zevâid"inde, 53) rivâyet etmiştir. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş, Zehebî bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 88 (652), c.3, s.12. Mütercim]

[4] Ebû Davud, İbn Huzeyme ve Hâkim. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî ve İmam Nevevî de bu görüşünde ona katılmışlardır. Birinci rivâyet, "el-İrvâ" (284) adlı kitabımda tahriç edilmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 88, (650, 651). Hadis hakkında şu açıklamalar yapılmıştır: 1-Hadiste geçen "eza"dan maksat, temiz olsa bile pis kabul edilen, görünce hoşa gitmeyen şeydir. 2-Hadis ayakkabı ile namaz kılınabileceğine delildir. 3-Hadis, ayakkabıda gözle görülen pisliğin silinip atılmasıyla ayakkabının temizlenmiş olacağını ve onunla namaz kılınabileceğine delildir. 4-Hattâbî bu hadisten: "Bir kimse elbisesinde pislik olduğunu fark etmeden namaz kılıp sonra fark edecek olsa, namazı geçerlidir, yeniden kılması gerekmez" hükmünü çıkarmıştır. 5-Resûlullah'ın sözlerine uymak vacip olduğu gibi fiillerine uymak da vaciptir. Zira ashab, onun, ayakkabısını çıkardığını görünce derhal ayakkabılarını çıkarmışlardır. 6-Amel-i yesir (az iş, fiil) namazı bozmaz. (Kütüb-i Sitte Muhtasarı tercümesi ve Şerhi, İbrahim Canan, c.8, s.519) Mütercim]

[5] Ebû Davud, Nesâî ve sahih bir senedle İbn Huzeyme (1/110/2) rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 88 (648), c.3, s.7; Nesaî, Kıble 25 (776), c.3, 466; İbn Mâce, İkametü's-salât 205 (1431), c. 4, s. 254. Mütercim]

[6] Ebû Davud, İbn Huzeyme ve Hâkim. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî ve İmam Nevevî de bu görüşünde ona katılmışlardır. Birinci rivâyet, "el-İrvâ" (284) adlı kitabımda tahriç edilmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 89 (654), c. 3, s. 15. Mütercim]

MİNBER ÜZERİNDE NAMAZ KILMAK

“Rasûlullah (s.a.v.) bir defasında minber (bir rivayette: üç basamaklı minber) üzerinde namaz kıldı.[1] [Minberde iken ayağa kalktı, kıyam yaptı, tekbir aldı; cemaat de arkasında tekbir aldı.] [Sonra minberin üzerinde rükû yaptı.] Sonra rükûdan doğruldu, geri geri inerek, minberin dibinde secde etti. Ardından yerine döndü. [İkinci rekâtta da birinci rekâtta yaptığının aynısını yaptı.] Namazı bitirince cemaate döndü ve şöyle dedi:

“Ey insanlar! “Bunu, bana uyasınız ve benim namazımı öğrenesiniz diye yaptım.”[2]

[1] Minberde sünnet olan, üç basamaklı olup, basamak sayısının bundan fazla olmamasıdır. Minberin basamak sayısının üçten fazla olması, Emevîlerin ortaya koyduğu bir bid'attır. Basamak sayısının fazla olması çoğunlukla safın bölünmesine yol açmaktadır. Safın bölünmemesi için minberin, mescidin veya mihrabın batı köşesine yapılması ise başka bir bid'attır. Aynı şekilde minberi güney tarafta duvar üzerinde, merdivenle çıkılan bir balkon gibi duvara bitişik yapmak da bid'attir. En doğru yol, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yoludur. Bkz. "Fethü'l-bârî" (2/331).

[2] Buhârî, Müslim. Diğer rivâyet, Müslim ve ve İbn Sa'd tarafından rivâyet edilmiştir (1/253). Hadis "el-İrvâ" (545) adlı kitabımda tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Cuma 25 (40), c.2, s.880; Müslim, Mesâcid 44, (544), c.3, s.1600; Ebû Dâvud, Salât 214, 215, (1080), c.4, s.175; Nesâî, Mesâcid 45, (739), c.2, s.444-445. Mütercim]

NAMAZDA SÜTRENİN VACİP OLMASI

“Hz. Peygamber namazda sütreye yakın dururdu. Sütreyle arasında üç arşın bir mesafe olurdu.”[1] “Secde yaptığı yer ile sütre arasında da koyun geçecek kadar bir mesafe olurdu.”[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu:

“Sütre olmaksızın namaz kılma. Önünden hiç kimsenin geçmesine izin verme. Geçmekte ısrar ederse, onunla mücadele et; çünkü onun beraberinde şeytan vardır.”[3]

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu:

“Biriniz sütreye doğru namaz kıldığında ona yakın dursun ki, şeytan onun namazını bozmasın.”[4]

“Bazen de namazı mescidindeki direğin yanında kılmada titizlik gösterirdi.[5]

“[Önünde sütre olabilecek herhangi bir şeyin bulunmadığı boş arazide] namaz kıldığı zaman önüne bir mızrak diker, ona doğru namaz kılardı. Cemaat de arkasında ona uyardı.”[6] Bazen de “bineğini önünde yan şekilde durdurur, ona doğru namaz kılardı.”[7] Bu, deve yataklarında namaz kılmakla aynı şey değildir; çünkü “Hz. Peygamber (s.a.v.) buralarda namaz kılmayı yasaklamıştır.”[8] Bazen de “bineğinin semerini alır, onu kıble istikametine gelecek şekilde diker ve arkasında durarak namaz kılardı.”[9]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu:

“Biriniz önüne semerin arka kaşı gibi bir şey koyduğunda ona doğru namazını kılsın. O şeyin arkasından geçenlere aldırış etmesin.”[10] “Bir defasında da bir ağaca doğru namaz kılmıştı.”[11] “Bazen de Hz. Aişe (r.anhâ) [üzeri örtülü bir şekilde] üzerinde yatıyorken, onun yattığı divana doğru namaz kılardı.”[12]

Namaz kıldığında sütreyle arasından hiçbir şeyin geçmesine izin vermezdi. “Bir defasında namaz kılıyorken, bir koyun gelip önünde koşmaya başladı. Hz. Peygamber onunla yarışırcasına acele edip, onun önüne geçti ve karnını duvara yapıştırdı. [Koyun da arkasından geçti].”[13]

Bir defasında “farz namazı kılarken yumruğunu sıktı. Namazı bitirince cemaat: “Ey Allah’ın Rasûlü! Namazda bir şey mi oldu?” diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Hayır! Ancak şeytan önümden geçmek istedi. Ben de yakalayıp, boğazını sıktım; öyle ki dilinin soğukluğunu elimde hissettim. Allah’a yemin ederim ki, kardeşim Süleyman benden önce davranmış olmasaydı, o şeytan mescidin direklerinden birine bağlanır, Medine çocukları da onun etrafında dolaşırlardı. [Kim kıbleyle kendisi arasına bir şeyin girmesine engel olabilecek durumdaysa, ona mutlaka engel olsun]”[14]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: “Sizden biri insanlara karşı sütre olabilecek bir şeye doğru namaz kılarken, önünden biri geçmek istediğinde, onu göğsünden itsin [elinden geldiğince geçmesine engel olsun], (bir rivayette: iki defa ona engel olsun). Şayet geçmekte ısrar ederse, onunla mücadele etsin; çünkü o şeytandır.”[15]

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: “Namaz kılanın önünden geçen kişi, bu geçişiyle üzerine ne kadar günah aldığını bilseydi; onun önünden geçmektense, kırk (zaman yerinde) durmayı daha hayırlı bulurdu.”[16]

---

[1] Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Salât 97 (141), c.2, s.583; Nesaî, Kıble 6 (749), c.1-2, s.453-454. Mütercim]

[2] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Salât 91 (131, 132), c.2, s.578; Müslim, Salât 262, 263 (508, 509), Ebû Dâvud, Salât 215, 216 (1082), c.4, s.179. Mütercim]

[3] İbn Huzeyme "Sahih"inde sahih bir senedle rivâyet etmiştir (1/93/1).

[4] Ebû Davud, Bezzâr ("Zevâid"inde, s.54) ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî ve Nevevî de bu görüşünde ona katılmışlardır. [Ebû Dâvud, Salât 106, (695), c.3, s.64; Nesaî, Kıble 5 (748), c.1-2, s.453. Mütercim]

[5] Ben diyorum ki: İster imam olarak, ister tek başına namaz kılsın, namaz kılan herkes, namazı büyük camide de kılsa kesinlikle önüne sütre koymalıdır. İbn Hânî, "el-Mesail ani'l-imâm Ahmed" adlı kitabında (1/66) şöyle demektedir: "İmam Ahmed, bir gün beni önümde sütre olmadığı hâlde namaz kılarken gördü. Onunla büyük bir camideydim. Bana şöyle dedi: "Önünde sütre bulundur." Bunun üzerine ben de bir adamı kendime sütre edindim."

Ben diyorum ki: İmam Ahmed'in bu sözünde, namaz kılarken sütre edinilmesi hususunda büyük cami ile küçük mescit arasında fark bulunmadığına işaret vardır. Doğru olan da budur. Dolaştığım ülkelerin hepsinde imamlar da dahil namaz kılan hiç kimse bu sünnete riayet etmemekteydi. İlk defa bu yılın receb ayında (1410) görme imkânı bulduğum Suudi Arabistan da bu ülkelerden bir tanesidir. Âlimlere düşen, cemaatin dikkatini buna yöneltmek ve onları namaz kılacakları zaman sütre edinmeye teşvik etmektir. Ayrıca onlara sütrenin dinî hükmünü de açıklamalıdırlar. Bu, Mekke ve Medine şehirleri için de geçerlidir.

[6] Buhârî, Müslim ve İbn Mâce.

[Buhârî, Salât 90, 92 93 (129, 130, 133, 134), c.2, s.576-578; Müslim, Salat 246, 249, 250, 252 (501, 503), c.3, s.1491, 1494-1496; İbn Mâce, İkametü's-salât 36 (941), c. 3, s. 636; Ebû Dâvud, Salât 101 (687, 688), c.3, s.53, 55. Mütercim]

[7] Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Salât 98 (142), c.2, s.583; Müslim, Salat 247 (502), c.3, s.1493. Mütercim]

[8] Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Salât 49, 50 (76, 77), c.2, s.529-530; nesaî, Mescitler 41 (735), c.1-2, s.443.Mütercim]

[9] Müslim, İbn Huzeyme (2/92) ve Ahmed.

[Buhârî, Salât 98 (142), c.2, s.583; Müslim, Salat 111-113, (731), c.3, s.2093. Mütercim]

[10] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, Salat 241-242 (499), c.3, s.1489-1490; Ebû Dâvud, Salât 101 (685), c.3, s.52; İbn Mâce, İkametü's-salât 36 (940), c. 3, s. 221-222. Mütercim]

[11] Nesâî ve sahih bir senedle İmam Ahmed rivâyet etmiştir.

[12] Buhârî, Müslim ve Ebû Ya'la (3/1107; el-Mektebü'l-İslâmî baskısı). [Buhârî, Salât 22 (34, 35,36), c.1, s.477-478; 99, 102, 103, 104, 105, 108 (143, 146-150, 154), c.2, s.584-593; Amel fi's-Salât 10 (13), c.3, s.1146; Vitr 3 (7), c.2, s.951; Müslim, Salât 267-272 (512), c.3, s.1516-1518; Muvatta, Salâtu'l-leyl 1 (2), c.1, s.152; Ebû Dâvud, Salât 111, (711, 712, 713, 714), c.3, s.85,88-90; Nesâî, Kıble 10, (759), c.1-2, s.458-459. Mütercim]

[13] "Sahih"inde (1/95/1) İbn Huzeyme; Taberânî (3/140/3) ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[14]
Ahmed, Dârekutnî ve Taberânî sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Bu hadisin mânası, "Sahîhayn" ve başka kitaplarda bir grup sahâbîden rivâyet edilmiştir. Bu hadis, Kadıyanîlerden bir grubun kabul etmediği birçok hadisten biridir. Çünkü onlar, Kur'an'da ve Sünnet'te zikredilmiş olan cin âlemine iman etmemektedirler. Onların, nasları reddetme konusundaki yaklaşımları bilinmektedir. Eğer bu konu Kur'anda varsa o âyeti tevil ederler. Örneğin, "*(Rasûlüm!) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur*" (cin, 1) âyetinde geçen "cinler" sözcüğünü "insanlar" olarak tevil edip, açıklarlar. Onlar bu yorumlarıyla dil kurallarının ve din dairesinin dışına çıkmışlardır. Eğer bu konudaki nass hadis olur ve bâtıl yorumlarla tevili mümkün olursa, bunu yaparlar. Bu mümkün olmazsa, geçmiş bütün hadis otoriteleri ve onlardan sonra gelen tüm insanlar, hadisin sahih hatta mütevatir olduğunda görüş birliğine varmış olsalar bile söz konusu hadisin kolayca asılsız olduğuna hükmederler. Allah onları doğruya ulaştırsın.

[15]
Buhârî, Müslim. Diğer rivâyet, İbn Huzeyme'ye aittir (1/94/1).

[Buhârî, Salât 100 (144), c.2, s.585; Müslim, Salât 259, (505), c.3, s.1502; Muvatta, Kasru's-Salât 9 (33), c.1, 198; Ebû Dâvud, Salât 107, (697, 699, 700), c.3, s.66, 71-72. Mütercim]

[16]
Buhârî, Müslim. Diğer rivâyet, İbn Huzeyme'ye aittir (1/94/1).

[Hadisi rivâyet eden Ebu'n-Nadr, hadiste geçen "kırk" sözcüğü hakkında tereddüt etmiş ve şöyle demiştir: "Kırk gün mü", "kırk ay mı" yoksa "kırk sene" mi dedi, bilemiyorum." (Hadis için bkz. Buhârî, Salât, 101 (145), c.2, s.586; Müslim, Salât 261 (507), c.3, s.1508; Muvatta, Kasru's-Salât 10 (34), c.1, s.198; Ebû Dâvud, Salât 108 (701), c.3, s.73; Nesâî, Kıble 8 (756), c.1-2, s.457. -Mütercim]

NAMAZI KESEN ŞEYLER

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Namaz kılan kimsenin önünde semerin arka kaşı gibi bir şey bulunmadığında onun namazını [hayızlı] kadın,[1] eşek ve siyah köpek keser.” Ebû Zer diyor ki: “Dedim ki: “Ey Allah’ın Rasûlü! Siyah köpeğin kırmızı köpekten farkı nedir?” Buyurdu ki: “Siyah köpek şeytandır.”[2]

[1] Yani büluğ çağına gelmiş kadın. Burada kesmekten kasıt, bâtıl olmasıdır. "Namazı hiçbir şey kesmez" hadisine gelince; bu, "Temâmü'l-minne"de (s. 306) ve başka kitaplarda açıkladığım üzere zayıf bir hadistir.

[2] Müslim, Ebû Davud ve İbn Huzeyme (1/95/2).

[Müslim, Salât 265, (510), c.3, s.1513; Ebû Dâvud, Salât 109, (702), c.3, s.75; Nesâî, Kıble 7, (750), c.1-2, s.450-451; İbn Mâce, İkâmetu's-Salât 38 (949, 952), c.3, s.235, 237.-Mütercim]

MEZARA DOĞRU NAMAZ KILMAK

Rasûlullah (s.a.v.) mezara doğru namaz kılmayı yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

“Mezarlara doğru namaz kılmayın ve onların üzerine oturmayın.”[1]

[1] Müslim, Ebû Davud ve İbn Huzeyme (1/95/2). Ayrıca “Tahzîr’us-sâcid min ittihazi’l-kubûri mesâcid” ve “Ahkâm’ül-cenâiz ve bida’uha” adlı kitaplarıma bakılabilir.

[Müslim, Cenaiz 97, 98 (972), c.5, s.246; Nesaî, Kıble 11 (760), c.1-2, s.459; Ebu Davud, Cenaiz, (3229); Tirmizi, Cenaiz 56]1055), c.2, s.236. Mütercim]

NİYET[1]

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“Ameller, ancak niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır.”[2]

[1] Nevevî, “Ravzat’üt-tâlibîn” adlı kitabında şöyle demektedir (1/224, el-Mektebü’l-islâmî baskısı): Niyet: Kasdetmektir. Namaz kılan kişi, zihninde namazın kendisini ve öğle namazı veya farz namaz gibi- namazın anılması gerekli olan sıfatlarını ifitah tekbirine yakın bir anda zihninden geçirmeli ve sonra tekbir almalıdır.

[2] Buhârî, Müslim ve başkaları. Bkz. “el-İrva” (22). [Hadisin tamamı şu şekildedir: "Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese sadece niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti Allah'a ve Rasûlü’ne ise, onun hicreti Allah ve Rasûlünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa veya nikâhlanacağı bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği şeyedir."
[Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1 (1), c.1, s.143; Müslim, İmâret 155, (1907); Ebu Dâvud, Talâk 11, (2201); Tirmizi, Fezâilü'l-cihâd 16, (1698), c.3, s.198; Nesâî, Tahâret 60 (75), c.1-2, s.75. Mütercim]

İFTİTAH TEKBİRİ

Ardından Hz. Peygamber “Allahu Ekber”[1] diyerek namaza başlardı. Daha önce de geçtiği üzere, namazını düzgün kılmayan kimseye böyle yapmasını emretmiş ve şöyle demiştir:

“Abdest alıp, abdest azalarını güzelce yıkamadıkça ve sonra da “Allahu Ekber” demedikçe hiç kimsenin namazı tam olmaz.”[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda ayrıca şöyle buyurmuştur: “Namazın anahtarı temizliktir. (Namaz dışı şeylerle meşguliyeti) haram kılan şey[3] iftitah tekbiri, (namaz dışı meşguliyeti) helal kılan şey de selâmdır.”[4]

Hz. Peygamber (s.a.v.) “tekbir aldığında arkasındakilere duyurmak için sesini yükseltirdi.”[5]

Hz. Peygamber (s.a.v.) “hasta olduğunda Hz. Ebû Bekir, onun tekbir sesini arkadaki cemaate duyurmak için yüksek sesle tekbir alırdı.”[6]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu: “İmam, “Allahu ekber” dediği zaman siz de “Allahu ekber” deyin.”[7]

Tekbir Alırken Elleri Kaldırmak

Hz. Peygamber (s.a.v.) “bazen tekbirle beraber,[8] bazen tekbirden sonra[9] ve bazen de tekbirden önce ellerini kaldırırdı.”[10]

“Ellerini kaldırırken, parmaklarının düz tutar, [aralarını iyice açmayıp, birbirine de yapıştırmazdı].”[11]

Tekbir alırken ellerini “omuz hizasına kadar kaldırırdı.”[12] “Bazen kulak [yumuşağı] hizasına kadar kaldırdığı da olurdu.”[13]

Namazda Sağ Eli Sol Elin Üzerine Koymak

Rasûlullah (s.a.v.) namazda “sağ elini sol elinin üzerine koyardı.”[14]

Bu hususta şöyle buyururdu:

“Biz peygamberler topluluğu; iftarda acele etmek, sahuru geciktirmek ve namazda sağ elimizi sol elimizin üzerine koymakla emrolunduk.”[15]

Hz. Peygamber (s.a.v.) “sol elini sağ elinin üstüne koyarak namaz kılan birine rastladı. Adamın ellerini çözerek, sağ elini sol elinin üzerine koydu.”[16]

Namazda Elleri Göğüs Üzerine Koymak

Rasûlullah (s.a.v.), “sağ elini, sol elinin üzerine, bileği üzerine, kolu üzerine koyardı.”[17] “Ashabına da böyle yapmalarını emrederdi.”[18] “Bazen de sağ eliyle sol elini kavrardı.”[19]

“Ellerini göğsü üzerine de koyardı.”[20]

“Namazda elleri böğür üzerine koymayı yasaklardı.”[21] Bu hareket, çarmıha gerilmiş kimseyi andırdığı için Hz. Peygamber (s.a.v.) böyle yapmayı yasaklamıştır.[22]

---

[1] Müslim ve İbn Mâce. Hadiste, Resûlullah'ın namaza "niyet ettim namaz kılmaya" vb. sözlerle başlamadığına işaret vardır. Aksine namaza bu sözlerle başlamak, ittifakla bid'attır. Ancak bunun bid'at-ı hasene mi yoksa bid'at-ı seyyie mi olduğunda ihtilaf edilmiştir. Biz diyoruz ki: Resûlullah'ın her bid'at dalâlettir. Her dalâlet de ateştetir." sözündeki genelliğe dayanarak, ibadetlerde yapılan her bid'at dalâlettir. Bu sayfalar, bu konuda ayrıntılı bilgi aktarmak için uygun değildir.

[Müslim, Salat 240 (498), c.3, s.1486; İbn Mâce, İkametü's-salât 1 (803), c. 3, s. 5. Mütercim]

[2] Taberânî, sahih bir senedle rivâyet etmiştir. (M. Kebir, 4526)

[3] Yani İftitah Tekbiri'ne, Allah'ın yapılmasını haram kıldığı fiillerin yapılmasını yasakladığı için "tahrim" denilmiştir. Selama da bu fiilerin yapılmasını helal yapmasından dolayı "tahlil" denilmiştir. Hadis, namazın kapısının kapalı olup, ancak abdestle açıldığını belirttiği gibi, namazın haram sahasına da ancak tekbirle girilebileceğini, buradan çıkışın da ancak selâmla olduğunu göstermektedir. Bu, âlimlerin çoğunun görüşüdür.

[4] Ebû Davud, Tirmizî ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Ayrıca bkz. "el-İrva" (301)

[Ebû Dâvud, Salât 74 (618), c.2, s.476; Tirmizî, Tahâret 3, (3), Salat 238, 408; İbn Mâce, Taharet, 275, 276. Hadiste, namaza başlarken söylenen iftitah tekbirine "tahrim" (haram kılan şey) denmiştir; çünkü onun söylenmesinden itibaren namaz başlar ve konuşmak, gülmek, yiyip içmek, dünyevî bir iş yapmak gibi namaz âdâbıyla bağdaşmayan her şey namaz kılan kişiye haram olur. Aynı şekilde namazın sonunda selam vermek de "tahlil" (helal kılan şey) diye isimlendirilmiştir; çünkü selâmla birlikte her çeşit namaz yasağı son bulur, namaz esnasında yasak olan davranışlar serbest olur. Mütercim]

[5] Ahmed ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[6] Müslim, Nesâî.

[Buhari, Ezan, 67 (103), c.2, s.734; Müslim, Salât 85, 96 (413, 418), c.3, s.1328, 1341; Nesaî, Sehv 11 (1200), c. 3-4, s. 16-17; Ebû Dâvud, Salât 68 (606), c.2, s.459; İbn Mâce, İkametü's-salât 145 (1240), c. 3, s. 636. Mütercim]

[7] Ahmed (10994) ve Beyhakî (2/16) sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Buhari, Sıfatü's-salât 1 (2), c.1, s.749. Mütercim]

[8] Buhârî, Nesâî.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 2, 4 (4, 7), c.2, s.751, 753; Müslim, Salât 21, 25 (390, 391), c.3, s.1225, 1233; Nesaî, İftitah 1, 4 (876, 880), c.1-2, s. 525, 527; Ebu Davud, Salât 114, 115, 116 (725, 738), c.3, s.114, 135. Mütercim]

[9] Buhârî, Nesâî.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 3, 5 (6, 8), c.2, s.752-754; Müslim, Salât 24 (391), c.3, s.1233; Nesaî, İftitah 4, 11 (879, 889), c.1-2, s. 527, 531; Ebu Davud, Salât 114, 115 (726), c.3, s.114-115. Mütercim]

[10] Buhârî, Ebû Davud.

[Ebu Davud, Salât 114, 115 (722, 724), c.3, s.107, 113 Müslim, Salât 22, 23 (390), c.3, s.1225-1226; Nesaî, İftitah 2 (877), c.1-2, s. 525 . Mütercim]

[11] Ebû Davud, İbn Huzeyme (1/62, 64), Temmâm ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 116, 117 (753), c.3, s.153; Nesaî, İftitah 6 (883), c.1-2, s.527; Darimî, Salat 32 (1240), c.3, s.59-60. Mütercim]

[12] Buhârî, Nesâî.

[Buhârî, Salât 2, 4 (4, 7), c.2, s.751, 753; Ebû Dâvud, Salât 115, 116 (738, 744), c.3, s.738; Nesaî, İftitah 109 (1057), c.1-2, s.608. Mütercim]

[13]
Buhârî, Ebû Davud.

[Müslim, Salat 54 (401), c.3, s.1291; Ebû Dâvud, Salât 115, 116-117,118 (737), c.3, s.134; Nesaî, İftitah 5,108 (882, 1056), c.1-2, s.527, 607. Mütercim]

[14]
Müslim, Ebû Davud. Hadis “el-İrva” adlı kitabımda tahriç edilmiştir (352).

[Buhârî, Salât 6 (9), c.2, s.755; Müslim, Salat 54 (401), c.3, s.1291; Ebû Dâvud, Salât 117, 118, 119 (754, 759), c.3, s.154, c.3, s.160 Mütercim

[15]
İbn Hibbân ve Ziya, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[16]
Ahmed ve Ebû Davud, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 117, 118 (755), c.3, s.155; Nesaî, İftitah 10 (888), c.1-2, s.531. Mütercim]

[17]
Ebû Davud, Nesâî ve İbn Huzeyme (1/54/2) sahih bir senedle rivâyet etmişlerdir. İbn Hibbân, hadisin sahih olduğunu söylemiştir (485).

[Ebû Dâvud, Salât 117,118 (757), c.3, s.158; Nesaî, İftitah 11 (889), c.1-2, s.531. Mütercim]

[18]
Malik, Buhârî, Ebû Avâne. [Buhârî, Salât 6 (9), c.2, s.755. Mütercim]

[19]
Nesâî ve Dârekutnî sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Hadiste eli tutmanın sünnet olduğuna delil vardır. Birinci hadiste de eli tutmayıp sadece koymaya delil vardır. Bu uygulamaların hepsi sünnettir. Daha sonraki bazı Hanefî âlimlerinin hasen olarak kabul ettiği tutma ve koyma işlerini aynı anda yapmak bid’attır. Onlar bu ikisini şöyle birleştirmektedirler: Sağ el sol elin üzerine konur, sol bilek de sağ elin baş ve serce parmaklarıyla tutulur, diğer üç parmak da açık bırakılır. Bkz. “Haşiyetü İbn Abidin” (1/454). Sen, bu âlimlerin söylediklerine aldanma.

[Nesaî, İftitah 9 (887), c.1-2, s.530. Mütercim]

[20]
Ebû Davud, “Sahih” adlı kitabında (1/54/2) İbn Huzeyme, Ahmed ve “Târîhu Asbahân” adlı kitabında (s. 125) Ebü’ş-Şeyh rivâyet etmişlerdir. Tirmizî senedlerden birini hasen olarak kabul etmiştir. Hadisin mânası, “Muvatta”da ve Buhârî’nin “Sahih”inde düşünüldüğünde anlaşılır. “Ahkâmü’l-cenâiz” (s.118) adlı kitabımda bu hadisin rivâyet yolları hakkında gerekli açıklamaları yaptım.

UYARI: Sünnet’te sabit olan uygulama; elleri, göğüs üzerine koymaktır. Bunun dışındaki uygulamalarla ilgili hadisler, ya zayıftır veya asılsızdır. Nitekim İmam İshak b. Raheveyh bu sünnetle amel etmiştir. Mervezî, “el-Mesâil”de (s.222) diyor ki: “İshak bize vitir namazını kıldırırdı... Kunut yaparken ellerini kaldırır, kunutu da rükûdan önce yapardı. Ellerini göğsünün üstüne veya altına koyardı.” Kadı İyâz el-Malikî de “el-İ’lâm” adlı kitabının “Namazın Müstehabları” bölümünde (s.15, 3.baskı, Ribat) bunun benzerini söylemiş, şöyle demiştir: “Gırtlağa yakın bir yerde sağ el, sol elin üzerine konur.”

“el-Mesâil” adlı kitabında (s.62) Abdullah b. Ahmed de buna yakın açıklamada bulunmuştur. O şöyle diyor: “Babamı, namazda, göbeğinin üstünde bir elini diğerinin üzerine koymuş hâlde gördüm.” Bkz. “el-İrvâ” (353).

[Ebû Dâvud, Salât 118,119 (759), c.3, s.160. Mütercim]

[21]
Buhârî, Müslim. Hadis “el-İrva” adlı kitabımda (374) tahriç edilmiştir.

[Buhari, Amel fi's-salati 17 (23,24), c.3, s.1156-1157; Müslim, Mesâcid 46 (545), c.3, s.1605; Ebû Dâvud, Salât 155,156-171,172 (903, 947), c.3, s.418, 491; Nesaî, İftitah 12 (890), c.1-2, s.532. Mütercim]

[22]
Ebû Davud, Nesâî ve başkaları rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 155,156 (903), c.3, s.418; Nesaî, İftitah 12 (891), c.1-2, s.532. Mütercim]

NAMAZDA SECDE YERİNE BAKMAK VE HUŞÛ

Hz. Peygamber (s.a.v.) “namaz kıldığı zaman başını eğer ve gözüyle yere bakardı.” “Kâbe’ye girdiği zaman da çıkıncaya kadar gözlerini secde yerinden ayırmamıştır.”[1]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Beyt’te, namaz kılanı meşgul edecek bir şeyin bulunması doğru değildir.”[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz kılarken “gözleri göğe doğru dikmeyi yasaklardı.”[3] Bu yasağı kuvvetlice dile getirmiş, şöyle buyurmuştur: “Namazda gözlerini göğe diken insanlar ya buna son verirler ya da gözleri bir daha onlara geri dönmez (başka bir rivayette: gözleri kör olur).”[4]

Başka bir hadiste ise şöyle buyurur: “Namazda sağa sola bakınmayın. Şüphesiz Allah, kul namazında sağa sola bakınmadığı sürece yüzünü kulunun yüzüne çevirir.”[5] Namazda sağa sola bakınma hakkında yine şöyle buyurmuştur: “Bu şeytanın, kulun namazından çaldığı şeydir.”[6]

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurmuştur ki: “Kul namazında sağa sola bakınmadığı müddetçe Allah, kula yönelmeye devam eder. Kul, yüzünü çevirince[7] Allah da ondan yüz çevirir.”[8]

Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda “üç şeyi yasaklamıştır: Horozun yem yemesi gibi namaz kılmayı, köpeğin oturuşu gibi oturmayı ve tilki gibi sağa sola bakınmayı.”[9]

Yine o (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Namazı, dünyaya veda eden kişi gibi, O’nu (Allah’ı) görüyormuşçasına kıl. Sen O’nu görmüyorsan da O seni görüyor.”[10]

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: “Bir kimse farz namazın vaktine ulaşır da abdestini güzelce alır, rükû ve huşûsunu güzelce yaparsa,

büyük günah işlemediği sürece, bu namaz onun geçmiş günahlarına kefaret olur. Bu durum, her zaman için söz konusudur.”[11]

Hz. Peygamber (s.a.v.) “desenli zarif bir elbise ile namaz kıldı. Namaz esnasında elbisedeki desenlere gözü takıldı. Namazı bitirince şöyle buyurdu:

“Bu elbiseyi Ebû Cehm’e götürün ve onun desensiz, kalın kumaştan yapılmış elbisesini bana getirin. Çünkü bu elbise biraz önce beni namazda meşgul etti (huzurumu kaçırdı). (Bir başka rivayette: “Namazda desenleri dikkatimi çekti, neredeyse beni fitneye düşürecekti (huzurumu bozacaktı.)”[12]

“Hz. Aişe’nin, üzerinde resimler bulunan bir kumaşı vardı. Onla evin içindeki yüklüğün[13] üzerini örtmüştü. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu kumaşa doğru namaz kıldı. Namazı bitirince şöyle buyurdu:

“Şunu önümden uzaklaştır. [Çünkü üzerindeki resimler namazda bana görünüp duruyor.]”[14]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor: “Yemek hazırken ve büyük veya küçük tuvalet sıkıştırmışken namaz kılınmaz.”[15]

---

[1] Beyhakî, Hâkim. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Gerçekten hadis onun dediği gibidir. Birinci hadisin, on sahâbîden rivâyet edilen bir şahidi vardır. Bu şahidi İbn Asâkir rivâyet etmiştir (17/202/ 2). Ayrıca bkz. "el-İrva" (354).

UYARI: Bu iki hadiste, sünnet olan uygulamanın, gözlerle secde yerine bakmak olduğu görülmektedir. Namaz kılan kimi insanların yapmış olduğu gibi gözleri kapamak soğuk bir takvadır. En iyi uygulama ve yol, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uygulaması ve yoludur.

[2] Ebû Davud ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Hadis, "Sahihu Ebî Davud" adlı kitabımda da tahriç edilmiştir (1771). Hadiste geçen "Beyt"ten maksat, hadisin söylenme sebebinden anlaşıldığı üzere Kâbe'dir.

[Ebu Dâvud, Menâsik 95, (2030).]

[3] Buhârî, Ebû Davud. [Buhârî, Sıfatü's-salâti 11 (19), c.2, s.761; Müslim, Salat 117, 118 (428, 429), c.3, s.1371; Ebû Dâvud, Salât 162,163 (912, 913), c.4, s.175. Mütercim]

[4] Buhârî, Müslim ve Serrâc. [Buhârî, Sıfatü's-salâti 11 (19), c.2, s.761; Müslim, Salat 117, 118 (428, 429), c.3, s.1371; Ebû Dâvud, Salât 162,163 (912, 913), c.4, s.175. Mütercim]

[5] Tirmizî, Hâkim. İkisi de hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Bkz. "Sahîhu't-Terğîb" (353).

[Tirmizî, Emsal, Emsal 3 (3022), c.5, s.11-12. Mütercim]

[6] Buhârî, Ebû Davud. [Buhari, Sıfatü's-salati 12 (20), c.2, s.761; Ebû Dâvud, Salât 160,161 (910), c.3, s.431; Nesaî, Sehv 10 (1197-1199), c.3-4, s.15-16. Mütercim]

[7] Kulun yüzünü çevirmesinden maksat, yönünü kıbleden başka tarafa dönmesidir. Mütercim

[8] Ebû Davud ve başkaları rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Hibbân, hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Bkz. "Sahih'ut-Terğib" (555). [Ebû Dâvud, Salât 161,162 (909), c.3, s.430; Nesaî, Sehv 10 (1196), c.3-4, s.15-16; Darimî, Salat 134 (1430), c.3, s.230. Mütercim]

[9] Ahmed, Ebû Ya'la. Bkz. "Sahih'ut-Terğib" (556).

[10] "Ehâdîsü Müntekâ" adlı kitabında el-Muhallis, Taberânî, er-Ruyânî, "el-Muhtâra" adlı kitabında Ziya, İbn Mâce, Ahmed ve İbn Asâkir rivâyet etmişlerdir. Fakih el-Heytemî de "Esna'l-metâlib" adlı kitabında hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[İbn Mâce, Zühd (4171). Mütercim]

[11] Müslim

[Müslim, Taharet (228). Mütercim]

[12] Buhârî, Müslim ve İmam Malik. Bkz. "el-İrva" (376).

[Buhârî, Salât 14 (25) c.1, s.469; Müslim, Mesâcid 61-63 (556), c.3, s.1618-1619; Muvatta, Salât 67, c.1, s.119; Ebû Dâvud, Salât 162,163, (914); Nesâî, Kıble 20, (771), c.1-2, s.463.-Mütercim]

[13] "Sehve" (yüklük) odanın içinde, yere biraz yakınca bölme veya dolaptır. "Nihâye"

[14] Buhârî, Müslim ve Ebû Avâne. Resimlerin yırtılıp atılmasını veya resmin kazınmasını emretmeyip sadece uzağa konmasını emretmesinin sebebi, Allah daha iyi biliyor ki, şudur: Bu resimler canlı varlıkların resimleri değildi. Bunun delili ise, diğer resimleri yırtmış olmasıdır. Nitekim "Sahîhayn"da bu husuta birçok rivâyet vardır. Bu konuda ayrıntılı bilgi isteyen kimse, "Fethü'l-bârî" (10/321) ve "Gâyetü'l-merâm fî tahrîci ehâdîsi'l-Helâl ve'l-haram" (131-145) adlı kitaplara bakabilir.

[Buhari, Salat 15 (26), c.1, s.471, Libas; Müslim, Libas (2107); Nesaî, Kıble 12 (761), c.1-2, s. 459. Mütercim]

[15] Buhârî, Müslim ve İbn Ebû Şeybe (12/110/2). İkinci hadis, "el-İrvâ" adlı kitabımda tahriç edilmiştir (8).

[Müslim, Mesâcid 67 (560), c.3, s.1623. Mütercim]

KIRAATA BAŞLARKEN OKUNAN DUALAR

Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda kıraatına çeşitli dualarla başlardı. Bu dualarında Allah'a hamdeder, O'nu yüceltir ve överdi. Namazını düzgün kılmayan kimseye de böyle yapmasını emrederek, şöyle buyurmuştur:

"Tekbir alıp, Allah'a hamd-ü senada bulunmadıkça ve Kur'an'dan kolayına gelen miktarı okumadıkça hiç kimsenin namazı tamamlanmış olmaz."[1]

Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda değişik dualar okurdu. Bazen şu duayı okurdu:

1- اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَاىَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. اَللّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَاىَ كَماَ يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اَللّهُمَّ اَغْسِلْنِي مِنْ خَطاياىَ بِالْمَاءِ و الثَّلْجِ وَالْبَرْدِ.

1-"Allah'ım! Doğuyla batının arasını birbirinden uzaklaştırdığın gibi benimle günahlarımın arasını da uzaklaştır. Allah'ım! Beyaz elbise kirden paklandığı gibi beni günahlarımdan arındır! Allah'ım! Beni günahlarımdan su, kar ve dolu ile yıkayıp, temizle." Hz. Peygamber, bu duayı farz namazlarda okurdu.[2]

2- وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاواتِ وَالارْضَ حَنِيفاً [مُسْلِما] وَمَا أنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ. إنَّ صَلاَتِي وَ نُسُكِي وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِي للَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لاَشَرِيكَ لَهُ وَبِذلِكَ أُمِرْتُ وَأنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لاَ إِلهَ إَلّا أَنْتَ، [سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ،] أَنْتَ ربِّي وأنا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي واعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي فاَغْفِرْ لي ذَنْبِي جَمِيعاً إنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إلاَّ أَنْتَ. وَاهْدِنِي لأَحْسَنِ الأَخْلاَقِ، لا يَهْدِي لأَحْسَنِهَا إِلاَّ أنْتَ، وَاصْرِفْ عَنيِّ سَيِّئَهاَ، لا يَصْرِفُ عَنيِّ سَيِّئَها إِلاَّ أنْتَ. لَبَّيْكَ وِ سَعْدَيْكَ وِ الخَيْرُ كُلُّهُ في يَدَيْكَ و الشَرُّ لَيْسَ إلَيْكَ. [والمهْدِي مَنْ هَدَيْتَ.] أَناَ بِكَ وَ إلَيْكَ لاَ مَنْجَى وَ لاَ مَلْجَأَ مِنْكَ إِلاَّ إلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَ أَتوُبُ إلَيْكَ.

2-"Hanif[3] ve [müslüman] olarak yüzümü göklerle yeri yaratana çevirdim. Ben müşriklerden değilim. Muhakkak ki benim namazım, bütün ibadetlerim, yaşayışım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Ben bununla (gerçek tevhid inancıyla) emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim.[4] Allah'ım! Mülkün yegâne sahibi ve idarecisi sensin. Senden başka ilâh yoktur. [Seni tesbih eder ve överim.] Sen benim

Rabbimsin, ben de senin kulunum.[5] Kendime zulmettim; günahlarımı itiraf ederim. Benim bütün günahlarımı bağışla; çünkü günahları sadece sen bağışlarsın. Beni en güzel ahlâka ulaştır; çünkü en güzel ahlâka sadece sen ulaştırırsın. Beni kötü ahlâktan uzak tut; çünkü kötü ahlâktan beni sadece sen uzak tutarsın. Senin emrine tekrar tekrar icabet eder, tekrar tekrar tabi olurum. Bütün iyilikler senin elindedir. Kötülükler sana ait değildir.[6] [Gerçekte hidayette olan, senin hidayete erdirdiğin kimsedir.] Ben seninim ve sana döneceğim. [Senden kurtuluş ve sığınak yine sensin.] Mübareksin ve yücesin. Senden beni bağışlamanı diliyor ve sana tevbe ediyorum."

Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu da farz ve nafile namazlarda okurdu.[7]

3-Bir diğer dua da bunun aynısıdır. Ancak bu duada "Sen benim Rabbimsin, ben de senin kulunum" sözünden itibaren sonuna kadar olan bölüm yoktur. Bunun yerine şunu okurdu: "Allah'ım! Mülkün yegâne sahibi ve idarecisi sensin! Senden başka ilâh yoktur. Seni tesbih eder ve överim."[8]

4-Benzer bir dua da "Ben müslümanların ilkiyim" sözüne kadar olan ve şöyle devam eden duadır:

4- اللَّهُمَّ اهْدِنِي لأَحْسَنِ الأَخْلاَقِ وَأحْسَنِ الأَعْمَالِ، لاَ يَهْدِي لأَحْسَنِهَا إلاَّ أنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الأَخْلاَقِ و الأَعْمَالِ َلا يَقِي سَيِّئَهَا إلاَّ أنْتَ.

"Allah'ım! Beni en güzel ahlâka ve en güzel amele ulaştır; çünkü en güzel ahlâka ve en güzel amele sadece sen ulaştırırsın. Beni kötü ahlâktan ve kötü amelden de uzak tut; çünkü kötü ahlâktan ve kötü amelden insanları sadece sen uzak tutarsın."[9]

5- سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعالَى جَدُّكَ، وَلاَ إلَهَ غَيْرُكَ.

5-"Allah'ım! Seni tesbih eder ve överim. İsmin mübarek, azametin yücedir. Senden başka ilâh yoktur."[10]

Hz. Peygamber bu dua hakkında şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın en çok sevdiği söz, kulun şöyle demesidir: "Allah'ım seni tesbih eder..."[11]

6-Benzer bir duayı da gece namazında şu fazlalıkla okurdu:

6- لاَ الهَ الاّ الله (ثلاثاَ) اللهُ اكْبَرُ كَبِيراَ (ثلاثاَ)

“Allah’tan başka ilâh yoktur (üç defa). Allah en büyüktür (üç defa).”[12]

7- اللَّهُ اَكْبَرُ كَبِيراً، وَالْحَمْدُ للَّهِ كَثِيراً، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً،

7-”Allah en büyüktür. Allah’a çokça hamd olsun. Sabah akşam Allah’ı tesbih ederim.”

Ashabtan bir adam bu dua ile namazına başladı. Bunu duyan Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Ben bu sözlere hayret ettim! Bunlar için göğün kapıları açıldı.”[13]

8- الْحَمْدُ للَّهِ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ.

8-”Çok, temiz ve mübârek hamdler Allah’adır!”

Bir adam bu sözlerle dua etti. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu duyunca şöyle buyurdu:

“On iki meleğin bu sözlere koşuşup, onları daha önce yazıp Allah’a yükseltmek için yarıştıklarını gördüm.”[14]

9- اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أنْتَ نُورُ السَّماوَاتِ والأرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ و لَكَ الْحَمْدُ أنْتَ قَيِّمُ السَّماوَاتِ وَالأرْض وَمَنْ فِيهِنَّ [وَلَكَ الْحَمْدُ، أنْتَ مَلِكُ السَّماوَاتِ والأرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ] وَلَكَ الْحَمْدُ، أنْتَ الحَقُّ، وَوَعْدُكَ الحَقُّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ. اللَّهُمَّ لَكَ أسْلَمْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَإلَيْكَ أنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإلَيْكَ حَاكَمْتُ، [أنْتَ ربُّنا وَ إلَيْكَ الْمَصِيرُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أخَّرْتُ، وَمَا أسْرَرْتُ، وَمَا أعْلَنْتُ]، [وَمَا أنْتَ أعْلَمُ بِهِ مِنِّي]، أنْتَ المُقَدِّمُ، وَأنْتَ المُؤَخِّرُ، [أنتَ اِلٰهِي] لا إلٰهَ إلاَّ أنْتَ. [و لا حَوْلَ و لا قُوَّةَ إلاَّ بِكَ].

9-”Allah’ım! Bütün övgüler sanadır. Sen göklerin, yerin ve içindekilerin nurusun.[15] Bütün övgüler sanadır. Sen gökleri, yeri ve içindekileri ayakta tutansın. [Bütün övgüler sanadır. Sen göklerin, yerin ve içindekilerin sahibi ve hükümranısın.] Bütün övgüler sanadır. Sen Hak’sın. Vaadin haktır. Sözün haktır. Seninle buluşmak haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Kıyamet haktır. Peygamberler haktır. Muhammed haktır. Allah’ım! Kendimi sana teslim ettim. Sana dayandım. Sana iman ettim. Sana yöneldim. Senin için hasımlaştım. Senin hükmüne teslim oldum. [Sen bizim Rabbimizsin ve dönüş sanadır. Benim geçmiş ve gelecek, gizli ve açık] [ve senin benden

daha iyi bildiğin günahlarımı bağışla]. En evvel sen vardın, en son yine sen var olacaksın. [Sen benim ilâhımsın] Senden başka ilâh yoktur. [Güç ve kuvvet ancak sendedir].”[16]

Hz. Peygamber (s.a.v.) gece namazlarında da şu duaları okurdu:[17]

10- اَللهُمَّ ربَّ جبرائيلَ و ميكائيلَ و إسرافيلَ، فاطرَ السَّماواتِ و الأَرْضِ، عالِمَ الغيْبِ و الشَّهادَةِ ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبادِكَ فِيما كانُوا فيهِ يَخْتَلِفُونَ. اِهْدِنِي لِماَ اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

10-”Ey Allah’ım! Ey Cebrail’in, Mikail’in ve İsrafil’in Rabbi! Ey göklerin ve yerin yaratıcısı! Ey gizlileri ve aşikâre olanları bilen! Kulların arasında ihtilafa düştükleri konularda hüküm verecek olan sensin! İhtilaf edilen hususlarda beni doğruya ve gerçeğe ulaştır. Çünkü sen dilediğini doğru yola ulaştırırsın.”[18]

11-Bazen de on defa “Allahu ekber”, on defa “Elhamdülillah”, on defa “Sübhanallah”, on defa “Lâ ilâhe illallah”, on defa da “Estağfirullah” ve on defa da şöyle derdi:

11- اللَهُمَّ اغْفِرْ لي و اهْدِنِي و ارْزُقْنِي [و عافِنِي].

“Allah’ım! Beni bağışla mağfiret et! Bana doğruya ulaştır, bana rızık ver [ve bana sıhhat ver].”

Ardından on defa da şöyle derdi:

اللَهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الضِّيقِ يَوْمَ الْحِسَابِ.

“Allah’ım! Hesap gününde darda kalmaktan sana sığınırım!”[19]

12- اللهُ اَكْبَرُ (ثلاثا) ذُو الْمَلَكُوتِ وَ الْجَبَرُوتِ وَ الْكِبْرِياَءِ وَ الْعَظَمَةِ.

12-”Allahu ekber (üç defa), bütün mülkün, bütün güç ve kudretin, yücelik ve büyüklüğün ve azametin sahibi Allah en büyüktür.”[20]

[1] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 143,144 (857), c.3, s.349-350. Mütercim]

[2] Buhârî, Müslim ve İbn Ebû Şeybe (12/110/2). İkinci hadis, "el-İrvâ" adlı kitabımda tahriç edilmiştir (8).

[Buhârî, Sıfatü's-salâti 8 (13), c.2, s.757; Müslim, Mesâcid 147 (598), c.3, s.1724; Ebû Dâvud, Salât 120,121 (781), c.3, s.204; Nesâî, İftitâh 15, (895), c1-2, s.534. Mütercim]

[3] Hanîf: İhlâslı, başka dinlerden tamamiyle yüz çevirip, Hakk'a samimiyetle yönelmiş kişi. Mütercim

[4] Rivâyetlerin çoğunda böyledir. Bazısında ise "Ben müslümanlardanım" şeklindedir. Görülen odur ki, bu bir ravi tarafından değişikliğe uğramıştır. Buna delâlet eden başka rivâyetler de vardır. Bu nedenle namaz kılan kimsenin, "Ben müslümanların ilkiyim" diye okuması gerekir. Bu şekilde okumanın bir mahzuru yoktur. Hadisin anlamı, bazılarının zannettiği gibi şöyle değildir: "İnsanlar uzaklaştıktan sonra müslüman olarak nitelenen ilk kişi benim." Hayır hadisin anlamı bu değildir. Hadisin anlamı şudur: "Allah'ın emirlerini yerine getirmede en acele eden kişi benim." Bu sözün bir benzeri de şu âyettir: "*De ki: Eğer Rahmân'ın bir çocuğu olsaydı, elbette ben (ona) kulluk edenlerin ilki olurdum!*" (Zuhruf, 81) Hz. Musa (a.s) da şöyle demiştir: "*Ben inananların ilkiyim*." (A'raf, 143)

[5] Yani senden başkasına ibadet etmem. el-Ezherî bu sözü böyle açıklamıştır.

[6] Şer ve kötülük, Allah Teâlâ'ya nisbet edilemez. Çünkü Allah'ın fiillerinde kötülük yoktur; O'nun bütün filleri hayır ve iyiliktir. Zira O'nun işleri, adalet, fazilet ve hikmet arasında gerçekleşir. Bu ise tümüyle iyilik olup, içinde kötülük yoktur. Kötülük, Allah'a nisbeti olmadığı için kötülük olmaktadır. İbn Kayyim (rah.a.) şöyle demiştir:

"Allah Teâlâ, iyilik ve kötülüğün yaratıcısıdır. Kötülük yarattığı bazı şeylerde bulunmakta olup, O'nun yaratmasında ve fiilinde yoktur. İşte bu sebeple Allah Teâlâ, bir şeyi lâyık olduğu yer dışında bulundurmak anlamına gelen zulümden münezzehtir. Allah ise varlıkları ancak lâyık oldukları yerde bulundurmaktadır. Bunun ise hepsi iyiliktir. Kötülük ise bir şeyi bulunması gereken yer dışında bulundurmaktır. Bir şey, olması gereken yerde bulundurulduğunda bu, kötülük değildir. Buradan anlaşılmaktadır ki, kötülük O'na nispet edilemez...

Şayet "Kötü olduğu hâlde Allah kötülüğü niçin yarattı?" dersen, cevap olarak derim ki: "Allah'ın kötülüğü yaratması da iyiliktir, kötülük değildir. Yaratma ve yapma sıfatları Allah'ın zatı ile vardır. Kötülüğün ise Allah'ın zatı ile kâim olması ve Allah'ın onunla nitelenmesi imkânsızdır. Yaratıklardaki kötülükler ise, O'na nispet ve izafe edilemediğindendir. Halbuki yaratma ve yapma Allah'a nispet edilmekte ve böylelikle iyilik olmaktadır." Bu son derece önemli ve hassas konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Kayyim, "Şifâü'l-alîl fî mesâili'l-kazâ ve'l-kader ve't-ta'lîl", s. 178-206.

[7] Müslim, Ebû Avâne, Ebû Davud, Nesâî, İbn Hibbân, Ahmed, Şafiî ve Taberânî rivâyet etmiştir. Hadisi nafilelere özgü kılan yanlış yapmıştır. [Müslim, Salatü'l-müsafirin 201 (771), c.4, s.2193; Ebû Dâvud, Salât 118,119 (760), c.3, s.161-162; Nesâî, İftitâh 17 (897, 898), c.1-2; 535-536. Mütercim]

[8] Nesâî, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Nesâî, İftitâh 17 (897), c.1-2, s.535-536.]

[9] Nesâî ve Dârekutnî sahih bir senedle rivâyet etmiştir. [Nesâî, İftitâh 16 (896), c.1-2, s.535. Mütercim]

[10] Ebû Davud ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Ukaylî hadis için şöyle demiştir (s. 103): "Hadis, sahih senedlerle başka yönlerden de rivâyet edilmiştir." Hadis "el-İrvâ"' adlı kitapta tahriç edilmiştir (341).

[Tirmîzî, Salat 179, (242, 243), c.1, s.183-184; Ebû Dâvud, Salat 119,120 (776), c.3, s.196; İbnu Mâce, İkâmeti's-Salat 1 (804), c.3, s.7; Nesaî, İftitah 18 (899-900), c.1-2, s.537-538. Mütercim]

[11] İbn Mendeh, "et-Tevhid" adlı kitabında (2/123) sahih bir senedle; Nesâî, "Amelü'l-yevm ve'l-leyle" adlı kitabında mevkuf ve merfu olarak rivâyet etmiştir. İbn Kesir'in "Câmi'ul-mesânîd (Cilt:3, Bölüm: 2, Varak. 235/2) adlı kitabında da bu şekilde yer almıştır. Ben hadisi daha sonra Nesâî'de (no: 849 ve 850) gördüm. Hadisi "es-Sahîha" adlı kitabımda (2939) tahriç ettim.

[12] Ebû Davud ve Tahâvî hasen bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 119,120 (775), c.34, s.191;

[13] Müslim, Ebû Avâne ve Tirmizî. Tirmizî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Ebû Nuaym da hadisi “Ahbâru Asbahân” adlı kitabında (1/ 210) Cübeyr b. Mut’im’den, onun Hz. Peygamber’i (s.a.v.) nafile namazlarda bu duayı okurken duyduğunu rivâyet etmiştir.

[Müslim, Mesâcid 150 (601), c.3, s.1733; Tirmizi, Daavat (3824), c.1, s.171. Mütercim]

[14] Müslim ve Ebû Avâne.

[Müslim, Mesâcid 149 (600), c.3, s.1730; Ebû Dâvud, Salât 118,119 (763), c.3, s.172; Nesâî, İftitâh 19 (901), c.1-2, s.538. Mütercim]

[15] Yani göklerin ve yerin aydınlatıcısısın. Bu ikisi içinde bulunanlar yolunu seninle bulurlar.

[16] Buhârî, Müslim, Ebû Avâne, Ebû Davud, İbn Nasr ve Dârimî.

[Buhari, Daavat, Gece Çöktüğünde; Müslim, Salatü'l-müsafirin, 199 (769), c.4, s.2188; Ebû Dâvud, Salât 118,119 (771), c.3, s.183; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 9 (1619), c.3-4, s. 307-308; Darimi, Salat 169 (1494), c.3, s.289. Mütercim]

[17] Hz. Peygamber’in bu zikirleri gece namazında okumuş olması bunların farz namazlarda okunmayacağını göstermez. Fakat farz namazlarda imamın bu sebeple namazı uzatarak cemaati usandırması söz konusudur.

[18] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salatü'l-müsafirin 200 (770), c.3, s.2192. Mütercim]

[19] Ahmed, İbn Ebû Şeybe (12/119/2), Ebû Davud ve “el-Evsat” adlı kitabında (62/2) hem sahih hem de hasen senedle Taberânî rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 118,119 (766), c.3, s.178; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 9 (1617), c.3-4, s. 307; İbn Mâce, İkametü's-salât 180 (1356), c.4, s. 146 . Mütercim]

[20] Tayâlisî ve Ebû Davud, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 146,147 (874), c.3, s.375. Mütercim]

NAMAZDA KIRAAT

Hz. Peygamber (s.a.v.) duanın ardından şu sözlerle Allah'a sığınırdı:

أَعُوذُ بِاللهِ منَ الشَّيْطاَنِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَ نَفْخهِ وَ نَفَثِهِ.

"Kovulmuş şeytandan, onun sıkıştırmasından (hemz), üfürmesinden (nefh) ve üflemesinden (nefs) Allah'a sığınırım."[1]

Bazen bunu şu şekilde okurdu:

أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطاَنِ...

"...şeytan'dan, her şeyi işiten ve her şeyi bilen Allah'a sığınırım."[2] Ardından:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

"Bismillahirrahmanirrahim (Rahmân Rahîm Allah'ın adıyla)" der; fakat bunu açıktan okumazdı.[3]

Âyet Âyet Okumak

Besmelenin ardından Fâtiha sûresini okur; bunu da her bir âyetinden sonra bir miktar durarak yapardı.بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيم [dedikten sonra bir süre bekler, sonra] الْحَمْدُ للّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِين [der, bir süre bekler; sonra] الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ [derdi. Aynı şekilde bir süre bekler, sonra] مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ derdi. Sûreyi sonuna kadar bu şekilde okurdu. Bütün okuyuşları bu şekildeydi; âyet başlarında durur, ayeti bir sonraki âyete bağlamazdı.[4]

Bazen مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ayetini uzatmaksızın, مَلِكِ يَوْمِ الدِّين biçiminde okurdu.[5]

Fâtiha'nın Namazın Rüknü Olması ve Fazileti

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sûrenin şanını yüceltmiş, şöyle buyurmuştur:

"[Namazda] Fâtihatü'l-kitab'ı [ve başka sûreleri] okumayan kişinin namazı yoktur."[6] Başka bir rivayette ise şöyle buyurmuştur:

"Kişinin Fâtihatü'l-kitab'ı okumadığı namaz kabul olmaz."[7]

Hz. Peygamber bazen de şöyle buyuruyordu:

“Kim namaz kılar da içinde Fâtihatü'l-kitabı okumazsa, o namaz eksiktir, o namaz eksiktir, o namaz eksiktir; tamam değildir.”[8]

Başka bir hadiste ise şöyle buyurmaktadır:

“Yüce Allah şöyle buyurdu: “Ben namazı[9] kulumla aramda ikiye böldüm: Yarısı benim, yarısı da kulumundur. Kuluma istediği verilecektir.” Rasûlullah (s.a.v.) “Onu (Fâtiha’yı) okuyun” dedi ve şöyle devam etti:

“Kul: “el-Hamdü lillâhi rabbil-âlemin” der. Allah: “Kulum bana hamdetti” der. Kul: “er-Rahmâni’r-rahîm” der. Allah: “Kulum beni övdü” der. Kul: “Mâliki yevmi’d-dîn” der. Allah: “Kulum beni yüceltti” der. Kul: “İyyâke na’budu ve iyyâke nesteîn” der. Allah: “İşte bu, kulumla benim aramdadır; kuluma istediği verilecektir” der. Kul: “İhdina’s-sırâta’l-mustakîm, sıratallezîne en’amte aleyhim ğayri’l-mağdûbi aleyhim vela’d-dâllîn” der. Allah: “İşte bu, kulumundur, kuluma istediği verilecektir” der.”[10]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde de şöyle buyurur:

“Allah Teâlâ, ne Tevrat’ta ne de İncil’de Ümmü’l-Kuran[11] gibi bir sûre indirmemiştir. O, sürekli tekrarlanan yedi (es-Seb’u'l-mesânî)[12] [ve bana verilmiş olan Yüce Kur’an’dır].”[13]

Namazını düzgün kılmayan kimseye de namazında Fâtiha sûresini okumasını emretmiştir.[14] Fâtiha’yı ezberleyemeyen birine ise şöyle demiştir: “Sen namazında:

سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ اللَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إَلا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللّهِ.

“Allah’ı her türlü noksanlıktan tenzih ederim. Bütün övgüler Allah’adır. Allah’tan başka ilâh yoktur. Allah çok büyüktür. Güç ve kuvvet ancak Allah’tandır.”[15] duasını oku."

Namazını düzgün kılmayan kimseye ise şunu söylemiştir: “Eğer ezberinde Kur’an(dan âyetler) varsa, onları oku; ezberinde Kur’an’dan hiçbir şey yoksa, “el-Hamdülillah, Allahu ekber, Lâ ilâhe illallah” de.”[16]

İmam Sesli Okuduğunda Cemaatin Susması

Rasûlullah (s.a.v.) imamın açıktan okuduğu namazlarda imama uyan cemaate de Fâtiha'yı okuma izni vermişti. Bu izin şöyle gelmişti: Bir gün "sabah namazında Kur'an okuyor; fakat okumakta zorlanıyordu. Namazı bitirince cemaate dönerek:

"Sanırım, imamınızın arkasında siz de okuyorsunuz?" diye sordu. Biz: "Evet, ey Allah'ın Rasûlü! Hızlı bir şekilde okuyoruz." diye cevap verdik. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Böyle yapmayın. [Siz sadece] Fâtiha'yı okuyun; çünkü onu okumayanın namazı yoktur."[17]

Hz. Peygamber (s.a.v.) daha sonra imamın açıktan okuduğu namazlarda cemaatin okumasını yasaklamıştır. Bu yasak şöyle meydana gelmişti: "Hz. Peygamber (s.a.v.) açıktan okuduğu bir namazı (bir rivâyette: sabah namazını) kıldırdıktan sonra cemaate şöyle dedi: "Biraz önce benimle beraber okuyanınız oldu mu?" Bir adam: "Evet, ey Allah'ın Rasûlü, ben okudum!" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.): "Ben de bana ne oluyor ki huzursuz oluyorum!? diyordum."[18] [Ebû Hüreyre dedi ki]: "İnsanlar, Rasûlullah'tan (s.a.v.) bunu duyduktan sonra onun açıktan okuduğu namazlarda okumaya son verdiler. [İmamın açıktan okumadığı namazlarda ise sessizce okumaya devam ettiler.][19]

Hz. Peygamber (s.a.v.), imamın okuyuşunu dinlemek için susmayı da imama uymanın gereklerinden kabul etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"İmam, kendisine uyulmak için imam yapılmıştır. O, tekbir aldığında siz de tekbir alın; okuduğunda susup, dinleyin."[20]

Hz. Peygamber (s.a.v.), imamı dinlemenin, arkasındaki cemaatin kıratının da yerine geçeceğini bildirerek, şöyle buyurmuştur "Her kim imama uyarsa, imamın okuması onun okuması yerine de geçer."[21] Bu imamın açıktan okuduğu namazlarda böyledir.

İmamın Açıktan Okumadığı Namazlarda
Cemaate Kıraatın Farz Olması

Hz. Peygamber (s.a.v.) imamın açıktan okumadığı namazlarda arkasındaki cemaatin okumasını onaylamıştır. Cabir (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: "Öğle ve ikindi namazlarını kılarken, imamın arkasında, ilk iki

rekâtta Fâtihayı ve bir sûreyi, son iki rekâtta da sadece Fâtiha'yı okurduk."[22]

Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisi açıktan okurken, cemaatin de okuyarak, zihnini dağıtmalarını hoş karşılamamıştır. "Bir gün ashabına öğle namazını kıldırdı. Ardından şöyle dedi: "سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى sûresini hanginiz okudu?" Bir kişi: "Ben okudum; [fakat hayırdan başka bir amacım yoktu.]" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): "Hakikaten anladım ki, biriniz bunu benim ağzımdan çekip aldı."[23] Başka bir hadiste ise şöyle geçer: "Hz. Peygamber'in (s.a.v.) arkasında okuyorlar [ve bu okuyuşu açıktan yapıyorlardı]. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Okuduğum Kur'an'ı karıştırmama sebep oldunuz."[24]

Bir başka hadiste ise Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: "Namaz kılan kimse, Rabbiyle gizlice konuşuyor demektir. Rabbiyle neler konuştuğuna dikkat etsin! Kur'an okurken birbirinizi şaşırtacak şekilde açıktan okumayın."[25]

Diğer bir hadiste de Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurur ki: "Allah'ın Kitabı'ndan bir harf okuyana bu harf karşılığında bir iyilik yazılır. İyilik ise, on misliyle karşılık görür. Ben ا م (elif, lâm, mim) bir tek harftir demiyorum; bilakis "elif" bir harf, "lâm" bir harf ve "mim" de bir harftir."[26]

Namazda Âmin Demek ve
İmamın Bunu Açıktan Söylemesi

"Hz. Peygamber (s.a.v.) Fâtiha'yı okumayı bitirince sesli olarak ve uzatarak "âmîn" derdi."[27]

Cemaate de imam âmin dedikten kısa bir süre sonra âmin demelerini emretmiş, şöyle buyurmuştur:

"İmam "غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ " deyince siz de âmin deyin. [Çünkü melekler de âmin derler, imam da âmin der]. (Bir rivayette: İmam âmin dediğinde siz de âmin deyin) Kimin âmini, meleklerin âminine denk gelirse, (başka bir rivayette: Sizden birisi namazda âmin der, melekler de gökte âmin derler. İki âminin biri diğerine denk gelirse,) o kişinin geçmiş günahları bağışlanır."[28]

Başka bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Siz âmin deyin ki; Allah duanızı kabul etsin."[29]

Bir diğer hadiste de Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Yahudiler, sizi selâmınız ve [imamın arkasında] âmin demeniz sebebiyle kıskandıkları kadar başka bir şey için kıskanmazlar."[30]

Hz. Peygamber'in Fâtiha'dan Sonraki Kıraatı

Hz. Peygamber (s.a.v.) Fâtiha'dan sonra başka bir sûre daha okurdu. Bu sûreyi bazen uzun tutar; bazen de yolculuk, öksürük, hastalık veya çocuk ağlaması gibi sebeplerden dolayı kısa tutardı.[31] Enes b. Malik (r.a.) şöyle anlatır: "Rasûlullah (s.a.v.) bir gün sabah namazında kıraatı kısa tuttu." (Bir başka rivayette: Sabah namazını, Kur'an'daki en kısa iki sûreyi okuyarak kıldırdı.) Kendisine: "Ey Allah'ın Rasûlü! Namazı niçin kısa tuttunuz?" diye soruldu. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bir çocuğun ağladığını duydum. Annesinin bizimle birlikte namaz kılmakta olduğunu anladım. Ben de hemen annesinin onunla ilgilenmesini istedim."[32]

Bir başka hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Ben, bazen namaza başlarım ve namazı uzatmak isterim. Derken bir çocuğun ağlama sesini duyarım. Annesinin onun ağlamasından dolayı aşırı şefkat ve üzüntü duyacağını bildiğimden namazı kısa tutarım."[33]

Hz. Peygamber (s.a.v.) sûrenin başından başlar ve genellikle başladığı sûreyi sonuna kadar okurdu.[34]

Şöyle buyururdu: "Her sûreye rükû ve secdeden payını veriniz."[35]

(Bir diğer rivayette: "Her sûrenin bir rekâtı vardır.")[36]

Bazen bir sûreyi iki rekâta böler,[37] bazen de aynı sûreyi tamamıyla ikinci rekâtta tekrar ederdi.[38]

Bazen de bir rekâtta iki veya daha fazla sûre okurdu.[39]

"Ensârdan bir adam (Kuba) Mescidi'nde halka imamlık yapıyordu. Namazda her rekâtta zammı sûreden önce "Kul huvellahu ahad"i okuyor, sonra onunla birlikte başka bir sûre daha okuyordu. Bunu her rekâtta

tekrarlıyordu. Arkadaşları bu konuda onu ikaz ederek şöyle dediler: “Sen kırata bu sûreyle başlıyor, sonra onu yeterli görmüyor ve başka bir sûre daha okuyorsun. Ya sadece bu sûreyi oku veya onu bırakıp başka bir sûre oku.” İmam onlara şu cevabı verdi: “Hayır, ben bunu bırakmam. Bu şekilde size imam olmamı istiyorsanız, size imamlık yaparım. Eğer hoşunuza gitmiyorsa, imamlığınızı bırakırım.” Halk, o kişiyi, içlerindeki en faziletli kişi olarak kabul ediyordu; bu yüzden başkasının kendilerine imam olmasını istemediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara gelince, olup biteni kendisine anlattılar. Hz. Peygamber (s.a.v.) adama şöyle dedi:

“Ey falan! Arkadaşlarının söylediğini yapmaktan seni alıkoyan nedir? Her rekâtta bu sûreyi okumanın sebebi nedir?” Adam: “Ben o sûreyi seviyorum.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Ona olan sevgin, seni cennete sokacaktır.”[40]

Hz. Peygamber’in Aynı Rekâtta Birden Fazla Sûre Okuması

Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur’an’ın mufassal sûrelerinden benzer[41] olanları kıratta birleştirirdi. Bir rekâtta “er-Rahman” (55:78)[42] ile “en-Necm”i (53:62), bir rekâtta “İkterebet” (54:55) ile “el-Hâkka”yı (69:52), bir rekâtta “et-Tûr” (52:49) ile “ez-Zâriyât”ı (51:60), bir rekâtta “İzâ vaka’at” (56:96) ile “en-Nûn”u (68:52), bir rekâtta “Se’ele sâilun” (70:44) ile “en-Nâziât”ı (79:46), bir rekâtta “Veylü’n lil mutaffifîn” (83:36) ile “Abese”yi (80:42), bir rekâtta “Müddessir” (74:56) ile “Müzzemmil”i (73:20), bir rekâtta “Hel etâ” (76:31) ile “Lâ uksimu biyevmi’l-kıyâme”yi (75:40), bir rekâtta “Amme yetesâelûn” (78:40) ile “el-Mürselât”ı (77:50), bir rekâtta “Duhân” (44:59) ile “İze’ş-şemsu kuvvirat”ı (81:29) birlikte okurdu.”[43]

Bazen ileride geleceği üzere gece namazlarında “yedi uzun sûre (seb-i tıval)”den birkaç sûreyi, meselâ; Bakara, Nisa, Âl-i İmrân sûrelerini bir rekâtta okurdu. Şöyle buyururdu: “En faziletli namaz, kıyamı uzun olandır.”[44]

Hz. Peygamber ﴿اَلَيْسَ ذلِكَ بِقَادِرٍ عَلى اَنْ يُحْيِىَ الْمَوْتى﴾ âyetini okuyunca, سُبْحانَكَ فَبَلَى derdi. ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأعْلَى﴾ âyetini okuyunca

da سُبْحانَ ربِّي الأعْلَى derdi.[45]

Kıraatta Fâtiha'yla Yetinmenin Caiz Olması

"Muaz (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber yatsı namazını kılıyor, sonra kavmine dönüp onlara namaz kıldırıyordu. Bir gün yine onlara namaz kıldırdı. Kavminden bir genç de [Seleme oğullarından Süleym] namazdaydı. Namaz gence uzun gelince [namazdan ayrıldı] ve [mescidin bir kenarında] namazını kıldı. Ardından mescidden çıktı, devesinin yularından tutup, oradan uzaklaştı. Muaz namazı bitirince, bu olay ona anlatıldı. Bunun üzerine Muaz: "Bu adamın yaptığı münafıklıktır! Onun yaptığı bu işi Rasûlullah'a (s.a.v.) anlatacağım." dedi. Genç de bunu duyunca: "Yemin ederim ki, ben de onun yaptığını Rasûlullah'a (s.a.v.) anlatacağım." Sabahleyin Rasûlullah'ın yanına gittiler. Muaz (r.a.) gencin yaptığını Hz. Peygamber'e (s.a.v.) anlattı. Genç de şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Senin yanında uzun süre kalıyor. Sonra bize dönüp, namazı iyice uzatıyor." Rasûlullah (s.a.v.) bunu duyunca: "Ey Muaz! sen fitneci misin?" buyurdu. Ardından gence dönerek: "Yeğenim, sen namaz kıldığın zaman nasıl yapıyorsun?" Genç: "Fâtihatü'l-kitabı okuyorum. Allah'tan cenneti istiyor, ateşe karşı da O'na sığınıyorum. Ne sizin ne de Muaz'ın namazda ne mırıldandığınızı (sessizce yaptığınız duaları) bilmiyorum." dedi. Rasûlullah (s.a.v.): "Ben de Muaz da aynı şeyler etrafında mırıldanıyoruz." buyurdu. (Ravi dedi ki:) Genç dedi ki: "Düşmanın geldiği haberi etrafa yayılınca, Muaz durumu anlayacak." (Ravi dedi ki:) Düşman geldi ve genç şehit düştü. Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) Muaz'a: "İkimizin hasmı olan kişi ne yaptı?" diye sordu. Muaz: "Ey Allah'ın Rasûlü! Allah doğru söyledi, ben yalancı çıktım. O genç, şehit oldu." dedi.[46]

Beş Vakit Namazda ve Diğer Namazlarda
Sesli ve Sessiz Okumak

Hz. Peygamber (s.a.v.) sabah namazında, akşam ve yatsının ilk iki rekâtında kıraatı sesli yapardı. Öğle ve ikindi namazlarıyla, akşamın üçüncü, yatsının da üçüncü ve dördüncü rekâtlarında ise sessizce okurdu.[47]

Gizli okuduğu namazlarda, Rasûlullah'ın okuduğunu, sakalının titremesinden[48] ve bazen de âyeti onlara duyuracak şekilde sesli okumasından anlıyorlardı.[49]

Hz. Peygamber (s.a.v.) cuma, bayram,[50] istiska[51] ve küsuf[52] namazlarında da kıraatı açıktan yapardı.

Gece Namazlarında Açıktan ve Gizli Okumak[53]

Hz. Peygamber (s.a.v.) gece namazlarında bazen sesli, bazen de sessizce okurdu.[54] "Evde kıldığı zaman okuyuşunu salonda bulunan bir kimsenin işitebileceği şekilde sesli yapardı."[55]

"Bazen de sesini öyle yükseltirdi ki, evin dışında bulunanlar da onun okuyuşunu duyarlardı."[56]

Ebû Bekir ve Ömer'e de bu şekilde yapmalarını emret-mişti. Bu şöyle olmuştu: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir gece evinden dışarı çıktı. Ebû Bekir'e uğradı; onu sessizce namaz kılarken gördü. Sonra Ömer b. Hattab'a uğradı, onu da seslice namaz kılarken buldu. Her ikisi de Hz. Peygamber'in huzuruna bir araya gelince, Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) dönerek:

"Ey Ebû Bekir! Sana uğradım; sessizce namaz kılıyordun." dedi. Ebû Bekir (r.a.): "Ey Allah'ın Rasûlü! Sesimi sadece dua ettiğime (Allah'a) duyuruyordum." dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ömer'e (r.a.) de dönerek: "Sana da uğradım; sen de seslice namaz kılıyordun." dedi. Hz. Ömer (r.a.) de: "Ey Allah'ın Rasûlü! Uykusu geleni uyandırıyor, şeytanı da kovuyordum." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir'e (r.a.): "Ey Ebû Bekir! Sen sesini biraz yükselt." ve Hz. Ömer'e (r.a.) de: "Sen de sesini biraz alçalt." buyurdu."[57]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir başka hadisinde de şöyle buyurur:

"Kur'an'ı sesli okuyan, sadakayı herkesin göreceği şekilde veren gibidir. Kur'an'ı sessiz okuyan da, sadakayı gizlice veren gibidir."[58]

[1] Ebû Davud, İbn Mâce, Dârekutnî ve Hâkim. Hâkim, İbn Hibbân ve Zehebî hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Bu ve sonraki hadis, "İrvau'l-ğalîl" (342) adlı kitabımda tahriç edilmiştir. Bazı raviler hadiste geçen, şeytanın sıkıştırması (hemz) bir tür delilik, üfürmesi (nefh) kibir, üflemesi de (nefs) şiir olarak açıklamıştır. Bu üç yorum da sahih mürsel bir senedle Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivâyet edilmiştir. Burada şiirden maksat, kötülenen şiirdir. Zira Buharî'de yer alan bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.): "Şiirin bazısı hikmettir." buyurmuştur.

[Ebû Dâvud, Salât 119,120 (775), c.3, s.191; İbn Mâce, İkametü's-salât 2 (807, 808), c. 3, s. 13,14. Mütercim]

[2] Ebû Davud ve Tirmizî hasen bir senedle rivâyet etmiştir. İbn Hânî'nin "el-Mesâil" adlı kitabında (1/50) Ahmed b. Hanbel böyle söylemiştir. [Tirmizi, Salât 179 (242), c.1, s.183; Ebû Dâvud, Salât 119,120 (775), c.3, s.191; İbn Mâce, İkametü's-salât 2 (807, 808), c. 3, s. 13,14. Mütercim]

[3] Buhârî, Müslim, Ebû Avâne, Tahâvî ve Ahmed.

[Müslim, Salat, 50, 51, 52 (399), c.3, s.1268-1269; Muvatta, Salat 30, c.1 s.100. Mütercim]

[4] Ebû Davud, es-Sehmî (64-65) ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Ayrıca bkz. "el-İrvâ" (343). Ebû Amr ed-Dânî "el-Müktefâ" adlı kitabında (5/2) bu hadisi rivâyet etmiş ve şöyle demiştir:

"Bu hadisin birçok tarîki vardır. Hadis bu konuda temel dayanaktır. İlk dönem imam ve kârilerinden bir topluluk, birbirleriyle bağlantılı olsalar bile âyetlerin aralarını ayırmayı müstehab sayardı."

Ben diyorum ki: Bu, günümüzde sıradan insanlar bir tarafa kârilerin bile çoğunun terk ettiği bir sünnettir.

[Ebû Dâvud, (29) Huruf (4001), c.0, s.0; Tirmizi, Kıraat 1 (3094), c.5, s.60

[5] Temmâm er-Râzî, "el-Fevâid"; İbn Ebû Davud, "el-Masâhif" (2/7); Ebû Nuaym, "Ahbâru Asbahân" (1/104). Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Bu مَلِكِ biçimindeki okuyuş da bir önceki مَالِكِ okuyuşu gibi mütevatirdir.

[Tirmizi, Kıraat 1 (3094), c.5, s.60. Mütercim]

[6] Buhârî, Müslim, Ebû Avâne ve Beyhakî. Bkz. "el-İrvâ"' (302).

[Buhari, Sıfatü's-salati 14 (766), c.2, s.766; Müslim, Salat 34, 37 (394), c.3, s.1242; Ebû Dâvud, Salât 131,132 (820, 822), c.3, s.275, 280; Nesaî, İftitah 24 (911), c.1-2, s.543-544. Mütercim]

[7] Dârekutnî rivâyet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Hadisi İbn Hibbân da "es-Sahih"inde rivâyet etmiştir. Ayrıca bkz. a.g.e.

[8] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 38, 41 (395), c.3, s.1250-1251. Mütercim]

[9] Yani Fâtiha'yı. Burada saygı ifadesi olarak, bütün dile getirilip, onun parçası kastedilmiştir.

[10] Müslim, Ebû Avâne ve Malik. Hadisin Cabir'in rivâyetinden bir şahidi de vardır. Bunun için bkz.: es-Sehmî, "Târihu Cürcân" (144). [Müslim, Salat 38 (395), c.3, s.1249-1250; Muvatta, Salat 39, c.1 s.104. Mütercim]

[11] Yani Fâtiha.-Mütercim.

[12] el-Bâcî şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) "sürekli tekrarlanan yedi" sözüyle "*Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik*." (Hicr, 87) âyetini kasdetmiştir. "Yedi" olarak adlandırılmasının sebebi, Fâtiha'nın yedi âyet olmasıdır. "Tekrarlanan" olarak anılmasının sebebi ise, her rekâtta tekrar ediliyor olmasıdır." "Yüce Kur'an" olarak anılmasının sebebi de, Kur'an'da yer alan her şeyin "Kur'an" olarak isimlendirilmesi mümkün olmakla birlikte bu ismi ona özgün kılma kabilindendir. Nitekim bütün mescidler Allah'ın evi olmakla beraber "Allah'ın evi" (Beytullah) ismi saygı ve tahsisin ifadesi olarak sadece Kâbe için kullanılmıştır.

[13] Nesâî, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. [Nesaî, İftitah 27 (913-914), c.1-2, s.545-546; Tirmizî, Fezailu'l-Kur'ân 1, (3035), c.5, s.21-22. Mütercim]

[14] Buhârî, "Cüz'ü'l-kıraati halfe'l-imâm" adlı kitabında sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 143, 144 (859), c.3, s.355; Nesaî, Sehv 67 (1313, 1314), c.3-4, s.89. Mütercim]

[15] Ebû Davud, İbn Huzeyme (1/80/2), Hâkim, Taberânî ve İbn Hibbân. İbn Hibbân ve Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır Bkz. "el-İrvâ" (303).

[Ebû Dâvud, Salât 134, 135 (832), c.3, s.298. Mütercim]

[16] Ebû Davud, Tirmizî. Tirmizî hadisin hasen olduğunu söylemiştir. Hadisin senedi sahihtir. Bkz. "Sahîhu Ebî Davud" adlı kitabımız (807).

[Ebû Dâvud, Salât 143,144 (861), c.3, s.357; Tirmizî, Salat 225 (301), c. 1, s.217. Mütercim]

[17] Buhârî, "Cüz'ü'l-kıraati", Ebû Davud, Ahmed, Tirmizî ve Dârekutnî rivâyet etmiştir. Dârekutnî hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

[Buhârî, Salât 14 (25), c.2, s.764; Müslim, Salat 34-37 (394), c.3, s.1242-1243; Ebû Dâvud, Salât 131, 132 (823), c.3, s.281; Tirmizî, Salat 183 (247), c.1, s.186. Mütercim]

[18] Bu sözü Hattâbî şöyle açıklamıştır: "Ben de neden Kur'an okurken bana karışanlar ve sesimi bastıranlar oluyor diyordum."

[19] Malik, Humeydî, "Cüz'ü'l-kıraati" adlı kitabında Buhârî, Ebû Davud, Ahmed, el-Mehamilî (6/139/1). Tirmizî hadisin hasen olduğunu, Ebû Hâtim er-Râzî, İbn Hibbân ve İbn Kayyim de sahih olduğunu söylemişlerdir.

[Muvatta, Salat 44, c.1 s.106-107, Ebû Dâvud, Salât 132-133 (826), c.3, s.287; Nesaî, İftitah 28 (919), c.1-2, s.548; İbn Mâce, İkametü's-salât 13 (848), c. 3, s. 75. Mütercim]

[20] İbn Ebû Şeybe (1/97/1), Ebû Davud, Müslim, Ebû Avâne ve "el-Müsned" adlı kitabında er-Ruyânî (24/119/1) rivâyet etmiştir. Hadis "el-İrvâ" adlı kitabımda (332 ve 394) tahriç edilmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 68 (604), c.2, s.456; Nesaî, İftitah 30 (921, 922), c.1-2, s.549; İbn Mâce, İkametü's-salât 13 (846), c. 3, s. 71. Mütercim]

[21] İbn Ebû Şeybe (1/97/1), Dârekutnî, İbn Mâce, Tahâvî ve Ahmed, mürsel ve müsned olan birçok yoldan rivâyet etmişlerdir. Şeyhülislâm İbn Teymiye hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İbn Abdülhâdî'nin "el-Furu" adlı kitabında (varak: 48/2) bu şekildedir. el-Bûsîrî, hadisin bazı rivâyet yollarının sahih olduğunu söylemiştir. Bu hadisin rivâyet yolları hakkında ayrıntılı açıklamayı önce "el-Asıl", sonra da "İrvâu'l-ğalîl" (500) adlı kitaplarımda yaptım.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 13 (850), c.3, s.78. Mütercim]

[22] İbn Mâce sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Bkz. "el-İrva" (506).

[İbn Mâce, İkametü's-salât 11 (843), c. 3, s. 65. Mütercim]

[23] Müslim, Ebû Avâne ve Serrâc.

[Müslim, Salât 47-49 (398), c.3, s.1266-1267; Ebû Dâvud, Salât 133,134, (828), c.3, s.291-292; Nesâî, İftitah 27 (917, 918), c.1-2, s.547. Mütercim]

[24] "Cüz'ü'l-kıraati halfel-imâm" adlı kitabında Buhârî, Ahmed ve Serrâc hasen bir senedle rivâyet etmiştir.

[25] Malik ve "Ef'âlu'l-ibâd" kitabında Buhârî sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

UYARI: Sadece gizli okunan namazlarda imamın arkasında okumanın meşru olduğu görüşü, eski içtihadında İmam Şafiî'ye ve bir rivâyete göre; Ebû Hanîfe'nin öğrencisi İmam Muhammed'e aittir. Aliyyü'l-Kârî ve ileri gelen bazı Hanefî âlimleri bu görüşü tercih etmişlerdir. Bu aynı zamanda İmam Zührî, Malik, İbnü'l-Mübarek, Ahmed b. Hanbel ve bir grup muhaddisin görüşüdür. İbn Teymiye de bu görüşü benimsemiştir.

[Muvatta, Salat 29, c.1 s.100. Mütercim]

[26] Tirmizî ve Hâkim sahih bir senedle rivâyet etmiştir. “el-Âcurrî” de bu hadisi “Adâbu hameleti’l-Kur’an” adlı kitabında rivâyet etmiştir. Hadis “es-sahîha” adlı kitabımda (660) tahriç edilmiştir.

“İmamın arkasında okuyanın ağzı ateşle doldurulur.” hadisine gelince; bu, hadis diye uydurulmuş bir sözdür. Açıklama için bkz. “Silsiletü’l- ehâdîsi’d-daîfe” (569).

[Tirmizi, Fezailü'l-Kur'an 16 (3074), c.5, s.48. Mütercim]

[27] “Cüz’ü’l-kıraati” adlı kitabında Buhârî ve Ebû Davud sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 167,168, (934), c.3, s.473; Tirmizi, Salat, 184 (248), c.1, s.187. Mütercim]

[28] Buhârî, Müslim, Nesâî ve Dârimî (hadisteki ziyade diğerlerine aittir). Hafız İbn Hacer, “Fethü’l-bârî” adlı kitabında ziyadeyi Ebû Davud’a nispet etmiştir; ancak bu, yanlıştır. Çünkü bu ziyade, imamın âmin demeyeceği konusunda hadisin hükmünü geçersiz yapmaktadır. Bu yüzden Hafız İbn Hacer: “Bu hadis, imamın da âmin diyeceği hususunda açıktır.” demiştir.

Ben diyorum ki: İkinci hadis metni de buna şahitlik etmektedir. İbn Abdülberr “et-Temhid” adlı kitabında (7/13) şöyle der: “Bu, âlimlerin çoğunluğunun görüşüdür. Bu âlimlerden biri de Medinelilerin ondan rivâyet ettiği üzere İmam Malik’tir. Bu hususta Resûlullah (s.a.v.)’den Ebû Hüreyre (bu hadis) ve Vâil b. Hucr'dan gelen hadisler sahihtir.”

[Buhârî Sıfatü's-salati, 30-32 (49-51); Müslim, Salât 72, 74-76 (410), c.3, s.1320-1322; Muvatta, Salât 4, c.1, s.106; Ebû Dâvud, Salât 167,168 (935, 936), c.3, s.473, 475; Tirmizî, Salât 185 (250), c.1, s.188; Nesâî, İftitah 33-35, (925-930), c.1-2, s.551-553; İbn Mâce İkâmet 14, (851), c.3, s.83; Darimi, Salat 38 (1248, 1249), c.3, s.68. Mütercim]

[29] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 62 (404), c.3, s.1304-1305; Nesaî, İftitah 38, 113 (830, 1064), c.1-2, s.494-495, 610-611, Sehv 44 (1280), c.3-4, s. 63. Mütercim]

[30] “el-Edebü’l-müfred” adlı kitabında Buhârî, İbn Mâce, İbn Huzeyme, Ahmed ve Serrâc iki sahih senedle rivâyet etmiştir. İmamın arkasındaki cemaatin amin sözü açıktan ve imamın amin sözüne yakın olmalıdır. Namaz kılanların genelinin yaptığının aksine imamın sözünü ne geçmeli, ne de ondan sonra olmalıdır. Benim en son benimsediğim görüş budur. Bazı kitaplarımda ve “Silsiletü’l- ehâdîsi’d-daîfe” (952) ve “Sahîhu’t-Terğîb ve’t-terhîb” (1/205) adlı kitaplarımda bu konuyu ele aldım.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 14 (856, 857), c. 3, s. 90-91. Mütercim]

[31] Bu ve benzer hadisler, çocukların camiye girmelerinin caiz olduğuna delildir. Ağızlarda dolaşan “Çocukları mescidlerden uzak tutun.” Hadisi zayıftır; bu nedenle delil olamayacağında ittifak vardır. İbnü’l-Cevzî, Münzirî, Heysemî, İbn Hacer el-Askalânî ve el-Bûsîrî bu hadisin zayıf olduğunu söyleyenlerden bazılarıdır. Abdülhak el-İşbîlî de hadis için: “Aslı yoktur.” nitelemesini yapmıştır.

[32] Ahmed, sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Diğer hadisi ise İbn Ebû Davud “el-Masahif” adlı kitabında (2/14/4) rivâyet etmiştir.

[33] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Salât 65 (98-101), c.2, s.731-733; Müslim, Salat 192 (470), c.3, s.1443; İbn Mâce, İkametü's-salât 49 (989), c. 3, s. 285. Mütercim]

[34] İleride de geleceği üzere buna işaret eden birçok hadis vardır.

[35] İbn Ebû Şeybe (1/100/1), Ahmed ve “es-Sünen” adlı kitabında (9/2) Abdülganî el-Makdisî sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[36] İbn Nasr ve Tahâvî sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Bana göre, hadisin anlamı şöyledir: “Her rekâtta tam bir sûre okuyun ki, her rekâtın ondan aldığı pay da tam olsun.” Buradaki emir, kendisinden sonraki delilden de anlaşıldığı üzere “mendupluk” ifade etmektedir.

[37] Ahmed ve Ebû Ya'lâ hadisi iki yoldan rivâyet etmiştir. Bkz. "el-Kıraatü fî salâti'l-fecr".

[38] Birazdan geleceği üzere, Hz. Peygamber (s.a.v.) sabah namazında böyle yapmıştır.

[39] Açıklaması ve kaynakları biraz sonra gelecektir.

[40] Buhârî, muallak olarak, Tirmizî de mevsul olarak rivâyet etmiş ve "sahih" demiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-alât 25 (Bab başlığında) c.1, s.776-777; Tirmizi, 11 (3063), c.5, s.40. Mütercim]

[41] Yani vaaz, hikmetli sözler, kıssalar gibi anlam itibariyle birbirine benzeyen sûreler. Mufassal sûreler ise, Kâf sûresinden başlayıp Kur'an'ın sonuna kadar olan bölüme yer alan sûrelerdir.

[42] Birinci rakam sûre numarasını, ikinci rakam ise âyet sayısını belirtir. Birinci rakamlardan anlaşıldığı üzere, Resûlullah (s.a.v.) benzer sûreleri aynı rekatta okurken Mushaf'taki tertibe riayet etmemiştir. Bu da böyle yapmanın caiz olduğunu gösterir. "Gece Namazı"nda kıraat konusu anlatılırken bunun başka bir örneği daha gelecektir. Bununla beraber kıraatta Mushaf'taki tertibe riayet etmek daha faziletlidir.

[43] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 25 (44), c.1, s.778-779; Müslim, Salatü'l-müsafirin 275-279 (822), c.4, s.2294-2295; Ebû Dâvud, Salât 9 (1396), c.5, s.291; Nesaî, İftitah 75 (1004-1006), c.1-2, s.586-587. Mütercim]

[44] Müslim, Tahâvî.

[Müslim, Salatü'l-müsafirin 164-165 (756), c.4, s.2148-2149; Ebû Dâvud, Salâtu't-tatavvu 23 (1325), c.5, s.145; İbn Mâce, İkametü's-salât 200 (1421), c. 4, s. 242. Mütercim]

[45] Ebû Davud ve Beyhakî sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Hadisin anlatımı mutlaktır; bu sebeple namazda, namaz dışında, nafile namazlarda veya farz namazlarda okumayı içine alır. İbn Ebû Şeyb de (2/132/2) Ebû Musa el-Eş'arî ve Muğire'den, bu sözleri farz namazlarda; Hz. Ömer ve Hz. Ali'den ise herhangi bir kayda bağlı olmadan söylediklerini nakletmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 148,149 (883, 884), c.3, s.391-392. Mütercim]

[46] "es-Sahîh" adlı kitabında (1634) İbn Huzeyme ve Beyhakî sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Hadisin benzeri için bkz.: "Sahihu Ebî Davud", 758. Olayın aslı "Sahîhayn"da geçmektedir. Birinci ziyade Müslim'in bir rivâyetine, ikinci ziyade Ahmed'e (5/74), üçüncü ve dördüncü ziyade de Buhârî'ye aittir. Bu konuda İbn Abbas'tan da bir rivâyet gelmiştir. Rivâyet şudur: "Resûlullah (s.a.v.) iki rekât namaz kıldı ve o ikisinde sadece Fâtiha'yı okudu." Bu haidisi, Ahmed (1/ 282), "Müsned"inde (Zevâid, s.38) Haris b. Ebû Üsame ve Beyhakî (2/62) zayıf bir senedle rivâyet etmiştir. Geçmiş baskılarda hadisin "hasen" olduğunu söylemiştim. Ancak daha sonra bu konuda yanıldığımı fark ettim. Çünkü hadis Hanzala ed-Devsî'den gelmekte olup, bu ravi zayıftır. Bunu nasıl fark edemedim, bilemiyorum. Belki onu başka bir raviyle karıştırdım. Her halükarda bana hatamı gösteren Allah'a hamd olsun. Bunu fark edince hemen kitapta hadisin üzerini çizdim. Allah onun yerine bana daha iyisini, Muaz hadisini verdi. Bu hadis de İbn Abbas'tan gelen hadisle aynı konuya değinmektedir. Salih amellerin nimet ve ihsanıyla tamamlandığı Allah'a hamd olsun.

[Buhârî, Ezan 60, 63 (92, 96), c.2, s.726-729; Müslim, Salat 178-181 (465), c.3, s.1430-1432; Ebû Dâvud, Salât 123,124 (790-793), c.3, s.228-235; Nesaî, İmamet 41 (835), c.1-2, s.501-502. Mütercim]

[47] Bu konuda sahih hadisler bulunmasının yanı sıra halefin seleften nakletmesiyle de müslümanlar arasında ittifak gerçekleşmiştir. Nitekim Nevevî de böyle söylemiştir. Bu hadislerin bir bölümü ileride da gelecektir. Bkz. "el-İrvâ" (345).

[48] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 15, 16 (28- 30), c.2, s.767-768; Ebû Dâvud, Salât 124,125 (801), c.3, s.247; İbn Mâce, İkametü's-salât 7 (826), c. 3, s. 38. Mütercim]

[49] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 15, 16 (28, 31), c.2, s.767-769; Müslim, Salat 154, 155 (451), c.3, s.1411,1412. Mütercim]

[50] Hz. Peygamber’in “Cuma Namazı” ve “Bayram Namazları”nda kıraatı konularına bakınız.

[51] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, İstiska 14, 15,16 (18, 19), c.2, s.977-978; Ebû Dâvud, İstiska 1 (1161, 1162), c.4, s.303, 308; Nesaî, İstiska 14 (1522), c.3-4, s.238. Mütercim]

[52] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, İstiska 15, 16 (18, 19), c.2, s.977-978; Müslim, Küsuf 5 (901), c.5, s.64; Ebû Dâvud, İstiska 5 (1188), c.4, s.351; Nesai; Küsuf 18 (1494), c.3-4, s.216. Mütercim]

[53] Abdülhak “et-Teheccüd” adlı kitabında (1/90) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber’in (s.a.v.) gündüz kıldığı nafile namazlara gelince, onun bu namazlarda açık veya gizli olarak kıratta bulunduğuna dair sahih bir rivâyet yoktur. Bu namazlarda gizli okuduğu görüşü daha fazla kabul görmüştür. Bir rivâyette Hz. Peygamber’in (s.a.v.) gündüz namaz kılarken açıktan okuyan Abdullah b. Huzafe’nin yanına uğradığı ve ona şöyle dediği anlatılır: “Ey Abdullah! Allah’a işittir, bize işittirme.” Bu hadis sahih değildir.

[54] Buhârî, “Ef’âl’ül-ibâd”; Müslim.

[Müslim, Ebû Dâvud, Vitr 8 (1437), c.5, s.371; Ebû Dâvud, Tatavvu 25 (1328), c.4, s.150; Tirmizi, Salat, 327 (445), c.1, s.307-308, Fezailü'l-Kur'an 22 (3091), c.5, s.57. Mütercim]

[55] Ebû Davud ve “eş-Şemâil” adlı kitabında Tirmizî hasen bir senedle rivâyet etmiştir. Bu hadisin anlatmak istediği şudur: Hz. Peygamber (s.a.v.) gizli ile aşikare arası okurdu.

[Ebû Dâvud, Tatavvu 25 (1327), c.5, s.149. Mütercim]

[56] Nesâî, “eş-Şemail” adlı kitabında Tirmizî ve “ed-Delâil” adlı kitabında Beyhakî hasen bir senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 81 (1013), c.1-2, s.591; İbn Mâce, İkametü's-salât 179 (1349), c. 4, s. 138. Hadislerde, Ümmü Hâni (r.anhâ), kendi evinin damından Hz. Peygamber'in gece okuyuşunu işittiğini bildirmektedir. Mütercim]

[57] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Tatavvu 25 (1329), c.4, s.175; Tirmizi, Salat 327 (444), c.1, s.307. Mütercim]

[58] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Tatavvu 25 (1333), c.4, s.159; Tirmizi, Fezailü'l-Kur'an 19 (3085), c.5, s.54; Nesaî, Kıyamül'l-leyl 24 (1663), c.3-4, s.328, Zekat 68 (2551), c.5-6, s.102. Mütercim]

HZ. PEYGAMBER'İN NAMAZLARDA OKUDUĞU SÛRE VE ÂYETLER

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in namazlarda okuduğu sûre ve âyetlere gelince, bunlar beş vakit namazla ve diğerlerinde farklılık göstermektedir.

Aşağıda beş vakit namazın ilkinden başlamak üzere bu konuya ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

1-Sabah Namazı

Rasûlullah (s.a.v.) sabah namazında, Tıvâl-ı Mufassal olarak adlandırılan uzun sûreleri[1] okurdu.[2]

Bazı zamanlar iki rekâtta Vâkıa sûresini (56:96) ve benzer sûreleri okurdu.[3]

Veda haccında da Tûr sûresinden (52:49) bir bölüm okumuştu.[4]

Bazen [birinci rekâtta] Kâf sûresini (50:45) ve benzer bir sûreyi okurdu.[5]

Bazen de "İze'ş-şemsu kuvviret" (81:15) gibi Kısâr-ı Mufassal adı verilen kısa sûreleri okurdu.[6]

Bir keresinde her iki rekâtta da "İzâ zülzilet" (99:8) sûresini okumuştu. Ravi: "Rasûlullah (s.a.v.) unutarak mı yoksa bilerek mi bu şekilde yaptı, bilemiyorum." demiştir.[7]

Bir keresinde de seferdeyken, namazda "Kul eûzu bi-rabbi'l-felak" (113:5) ve "Kul eûzu bi-rabbi'n-nâs" (114:6) sûrelerini okumuştu.[8]

Hz. Peygamber (s.a.v.) Ukbe b. Âmir'e (r.a.) şöyle demiştir:

"Namazında Muavvizeteyn sûrelerini oku. [Çünkü kişi, bunlarla sığındığı kadar hiçbir şeyle Allah'a sığınamaz.]"[9]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen de bunlardan fazlasını, "altmış âyet ve daha fazlasını okurdu."[10] Hadisin ravilerinden biri diyor ki: "Bunu bir

rekâtta mı yoksa iki rekâtta mı okurdu, bilemiyorum.”

“Bazen Rûm sûresini (30:60)[11] ve bazen de Yâsin sûresini (36:83)[12] okurdu.”

Bir gün “Mekke’de sabah namazını kıldırırken, okumaya Mü’minûn sûresiyle (23:118) başladı. Hz. Musa ve Hz. Harun’un -veya Hz. İsa’nın[13] (ravi hangisi olduğunda tereddüt etmiştir” adının geçtiği âyetlere gelince öksürmeye başladı; devam edemeyip rükû yaptı.”[14]

“Bazen de sabah namazında cemaate Sâffât sûresini (77:182) okuyarak imamlık yapardı.”[15]

“Cuma günleri ise, sabah namazında [birinci rekâtta] secde sûresini (32:30), [ikinci rekâtta] İnsan sûresini (76:31) okurdu.”[16]

“Birinci rekâtta uzun, ikinci rekâtta ise kısa okurdu.”[17]

Sabah Namazının Sünneti

Sabah namazının sünnetini kılarken her iki rekâtta da kıratı çok hafifti.[18] Hz. Aişe’nin: “Acaba Fâtiha’yı okudu mu?”[19] dediği olurdu.

Bazen birinci rekâtta Fâtiha’dan sonra:

﴿ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾

“Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk.” deyin.” (Bakara, 136) âyetini, ikinci rekâtta da:

﴿ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلَمَةٍ سَوَاء بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلاَّ نَعْبُدَ إِلاَّ اللَّهَ وَلاَ نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلاَ يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴾

“(Resûlüm!) de ki: Ey ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allah'tan başkasına tapmayalım. O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, işte o zaman: Şahit olun ki biz müslümanlarız! deyiniz.” (Âl-i İmrân, 64) âyetini okurdu.[20] Bazen ise bunun yerine,

﴿ فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴾

“İsa, onlardaki inkârcılığı sezince: Allah yolunda bana yardımcı olacaklar kimlerdir? dedi. Havârîler: Biz, Allah yolunun yardımcılarıyız; Allah'a inandık, şahit ol ki bizler müslümanlarız, cevabını verdiler.” (Âl-i İmrân, 52) âyetini okurdu.[21]

Bazen de birinci rekâtta Kâfirûn sûresini (109:6) ikinci rekâtta da İhlas (112:4) sûresini okur[22] ve şöyle derdi:

“Bu ikisi, ne güzel sûrelerdir.”[23]

Bir adamın birinci rekâtta ilk sûreyi (Kâfirûn) okuduğunu duyunca: “Rabbine iman etmiş bir kul.” dedi. Adam ikinci rekâtta ikinci sûreyi (İhlâs) okudu. Hz. Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurdu: “Rabbini tanıyan bir kul.”[24]

2-Öğle Namazı

“Hz. Peygamber (s.a.v.) ilk iki rekâtta Fâtiha ile birlikte bir sûre okurdu. Birinci rekâtta kıraatı, ikincisinden daha uzun tutardı.”[25]

Bazen kıraatı o kadar çok uzatırdı ki, “öğle namazı için kamet getirilince, birisi kalkıp Bakî mezarlığına gider, hacetini görür, [sonra evine gelir], abdestini alır, sonra geri dönerdi de Rasûlullah (s.a.v.) hâlâ birinci rekâtta olurdu.[26]

Sahâbe, “Hz. Peygamber’in, insanların birinci rekâta yetişmelerini sağlamak için böyle yaptığını düşünürlerdi.”[27]

“İki rekâtın her birinde, Fâtiha dâhil yaklaşık otuz âyet kadar, Secde sûresi (32:30) miktarınca okurdu.”[28]

“Bazen “Ve’s-semâi ve’t-târık”, “Ve’s-semâi zâti’l-burûc”, “Ve’l-leyli izâ yağşâ” ve benzer sûreleri okurdu.”[29]

“Bazen de “İze’s-semâü’n-şakkat” ve benzer sûreleri okurdu.”[30]

“Cemaat, onun öğle ve ikindi namazlarındaki kıraatını sakalının titremesinden anlıyordu.”[31]

Öğle Namazının Farzının Son İki Rekâtında Fâtiha’dan Sonra Okuduğu Âyetler

“Son iki rekâtta ilk iki rekâttan daha az, ilk iki rekâtın yarısı olacak şekilde, on beş âyet kadar, okurdu.[32] Bazen de son iki rekâtta sadece Fâtiha’yı okumakla yetinirdi.”[33]

Her Rekâtta Fâtiha Okumanın Farziyeti

Hz. Peygamber (s.a.v.) “namazını düzgün kılmayan kişiye”, her rekâtta Fâtiha’yı okumasını emretmiştir. Birinci rekâtta Fâtiha’yı okumasını emretmiş,[34] ardından ona şöyle demiştir:

“Artık namazının tamamında böyle yap.”[35] (Bir başka rivâyette bu: “her rekâtta” diye geçmektedir.[36])

“Bazen okuduğu âyeti onlara da işittirirdi.”[37]

“Bazen arkasındaki cemaat, onun “Sebbih’isme rabbike’l-a’lâ” (87:19) ve “Hel etâke hadîsü’l-ğâşiye” sûrelerinin (88:26) nağmelerini işitirlerdi.”[38]

“Bazen “Ve’s-semâi zâti’l-burûc” (85:23), “Ve’s-semâi ve’t-târık” (86:17) ve benzer sûreleri okurdu.”[39]

“Bazen de “Ve’l-leyli izâ yağşâ” (92:21) ve benzer sûreleri okurdu.”[40]

3-İkindi Namazı

“Allah Rasûlü (s.a.v.) ilk iki rekâtta Fâtiha ve birer sûre okurdu. Birinci rekâtta ikinci rekâttan daha uzun okurdu.”[41]

Sahâbe, “Hz. Peygamber’in, insanların birinci rekâta yetişmelerini sağlamak için böyle yaptığını düşünürlerdi.”[42]

“Her birinde on beş âyet kadar, öğle namazının ilk iki rekâtında okuduğunun yarısı kadar okurdu.”

“Son iki rekâtta ise, ilk iki rekâttan daha az, onların yarısı kadar okurdu.”[43]

“Son iki rekâtta sadece Fâtiha’yı okuduğu olurdu.”[44]

“Bazen okuduğu âyeti onlara da işittirirdi.”[45]

Bunlardan başka, öğle namazındaki kıraatı anlatırken nakletmiş olduğumuz sûreleri de okurdu.

4-Akşam Namazı

“Bazen kısa sûrelerden okurdu.”[46] Bu esnada kıratı o kadar kısa tutardı ki, “namaz kılanlar, selâm verdikten sonra oradan ayrıldıklarında attıkları okun düştüğü yeri görebiliyorlardı.”[47]

“Bir yolculuk sırasında, ikinci rekâtta “Ve’t-tîni ve’z-zeytûni” sûresini (95:8) okudu.”[48]

Bazen de uzun ve orta uzunlukta sûreleri okurdu. “Bazen “Ellezîne keferû ve saddû an sebîlillahi” (Muhammed) sûresini (47:38) okurdu.”[49]

Bazen Tûr (52:49),[50] bazen de Mürselat (77:50) sûrelerini okurdu. Kıldığı son namazda bunu okumuştur.[51]

“Bazen de iki uzun sûrenin[52] en uzununu: A’raf (7:206) sûresini [iki rekâtta] okurdu.”[53]

Bazen ise, iki rekâtta Enfal sûresini (8:75) okurdu.[54]

Akşam Namazının Sünnetinde Kıraat

Akşamın farzdan sonraki sünnetinde “Kul yâ eyyühe’l-kâfirûn” (109:6) ile “Kul huvallahu ehad” sûrelerini (112:4) okurdu.”[55]

5-Yatsı Namazı

İlk iki rekâtta Tıval-ı Mufassal denilen orta uzunlukta sûrelerden okurdu.[56] “Bazen “Ve’ş-şemsi ve duhâhâ” sûresini (91:15) ve benzer sûreleri okurdu.”[57]

“Bazen “ize’s-semâü’n-şakkat” sûresini (84:25) okur ve (tilavet) secdesi yapardı.[58]

“Bir yolculukta da [birinci rekâtta] “Ve’t-tîni ve’z-zeytûni” sûresini (95:8) okumuştu.”[59]

Hz. Peygamber yatsı namazında kıraatı uzun tutmayı yasaklamıştır. Bu yasaklama şu şekilde gerçekleşmişti: “Muaz (r.a.), arkadaşlarına yatsı namazını kıldırmış ve kıraatı da uzatmıştı. Ensârdan bir genç, namazdan ayrıldı ve namazını tek başına kıldı. Muaz namazı bitirince, bu olay ona anlatıldı. Bunun üzerine Muaz: “Bu adamın yaptığı münafıklıktır!” dedi. Genç de bunu duyunca Muaz’ın bu sözlerini Rasûlullah’a (s.a.v.) anlattı. Rasûlullah (s.a.v.): “Ey Muaz! İnsanları fitneye mi düşürmek istiyorsun? İnsanlara imamlık yaptığında “Ve’ş-şemsi ve duhâhâ” (91:15), “Sebbihi’sme rabbike’l-a’lâ” (77:19), “İkra’ bi’smi rabbik” (96:19) ve “Ve’l-leyli izâ yağşâ” (92:21) surelerini oku. [Şu muhakkak ki, senin arkanda yaşlı, zayıf ve ihtiyaç sahibi insanlar namaz kılmaktadır.]”[60]

6-Gece Namazı

Hz. Peygamber (s.a.v.) gece namazlarında bazen açıktan, bazen gizli okurdu.[61] Bu namazlarda kimi zaman okuyuşunu kısa yapar, kimi zaman da uzun tutardı. Çok uzattığı da olurdu. Bir gün yine kıratı uzun tutmuştu. Abdullah b. Mes’ûd bunu şöyle anlatır:

“Bir gece Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte namaz kıldım. Kıyamı o kadar uzattı ki, kötü bir iş yapmaya niyetlendim.” Oradakiler: “Ne yapmayı

düşünmüştün?” dediler. Abdullah: “Oturup, Hz. Peygamber’i yalnız bırakmaya niyetlenmiştim.”[62]

Huzeyfe b. el-Yemân şöyle anlatıyor:

“Hz. Peygamber (s.a.v.) ile bir gece namaz kıldım. Okumaya Bakara sûresiyle başladı. İçimden, “yüzüncü âyette rükûya varır.” diye geçirdim. O, okumaya devam etti. “Bakara’yı [iki rekâtta] bitirir.” diye düşündüm. O, okumayı sürdürdü. “Bakara’yı bitirince rükû yapar.” diye düşündüm. O, Nisa sûresine başladı. Sonra Âl-i İmrân sûresine başladı,[63] onu da okudu. Ağır ağır okuyor, tesbih âyeti geldiğinde tesbih, dua âyeti geldiğinde dua ediyor, sığınma âyeti geldiğinde de sığınıyordu. Sonra rükûya vardı...[64] Yine “bir gece, hasta olmasına rağmen Seb’i Tıval’ı (yedi uzun sûreyi) okudu.”[65]

“Bazen de her rekâtta bunlardan bir sûre okurdu.”[66]

“Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Kur’an’ı bir gecede hatmettiği bilinmemektedir.”[67] Aksine Abdullah b. Amr böyle bir şey yapmak istemiş; fakat Hz. Peygamber (s.a.v.) buna razı olmamıştır. Ona şöyle demiştir:

“Kur’an’ı ayda bir hatmet.” Abdullah şöyle anlatıyor: “Daha fazlasını yapabilirim.” dedim. “Öyleyse yirmi gecede bir hatmet.” buyurdu. Ben yine: “Daha fazlasını yapabilirim.” dedim. “O zaman yedi günde bir hatmet ve bundan daha fazlasını yapma.”[68]

Sonra “onun beş günde bir hatmetmesine izin verdi.”[69]

Sonra “Üç günde bir hatmetmesine izin verdi.”[70]

Hz. Peygamber onun bundan daha az bir zamanda hatmetmesini yasakladı.[71] Bu yasağın nedenini de ona söylediği şu sözleriyle açıkladı:

“Kim Kur’an’ı üç günden az bir zamanda hatmederse onu anlayamaz.”[72] Bir başka rivayette ise bu yasağın sebebi şöyle gelmiştir: “Kur’an’ı üç günden az bir zamanda okuyan onu anlayamaz.”[73]

“Her âbidin amelinde hızlı ve gayretli olduğu dönemler vardır.[74] Her hızlı ve gayretli olduğu dönemin bir gevşeklik ve bezginlik zamanı vardır. Bu dönemde kişi ya sünnete veya bid’ata doğru kayar. Kimi, bu gevşeklik zamanı, sünnete götürürse, o hidayet bulmuştur. Gevşekliği kendisini başka şeylere götüren ise helâk olmuştur.”[75]

Bu yüzden “Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur’an’ı üç günden az zamanda hatmezmezdi.”[76]

Yine o (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Geceleyin iki yüz âyet okuyarak namaz kılan kişi, Allah’a tam bağlı ve ihlâslı kimselerden yazılır.”[77]

“Her gece Benî İsrail (İsra) (17:111) ve Zümer (39:75) sûrelerini okurdu.”[78]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Bir gecede yüz âyet okuyarak namaz kılan kişi gafiller-den yazılmaz.”[79]

“Bazen her rekâtta elli âyet veya daha fazla miktarda okurdu.”[80] Bazen de “Yâ eyyühe’l-müzzemmil” sûresi (73:20) kadar okurdu.”[81]

“Hz. Peygamber bütün geceyi namazla geçirmezdi” [82]; bunu çok nadir olarak yapardı.

“Bir keresinde Abdullah b. Habbab b. Eret -o, Rasûlullah (s.a.v.) ile Bedir savaşına katılmış bir kişidir.- (R.a.)sûlullah’ın (s.a.v.) bütün gece (bir başka rivâyette: “Tamamını namaz kılarak geçirdiği bir gece”) boyunca fecir vaktine kadar onun namaz kılışını izledi. Hz. Peygamber (s.a.v.) fecirle birlikte namazını bitirip selâm verince Habbab ona dedi ki:

“Ey Allah’ın Rasûlü! Anam babam size feda olsun! Bu gece öyle bir namaz kıldınız ki, daha önce bu şekilde namaz kıldığınızı görmedim.” Rasûlullah (s.a.v.) onun bu sözüne şöyle karşılık verdi:

“Evet, bu, ümit ve korku namazıdır. [Ben] Rabbimden üç şey istedim; bunlardan ikisini verdi, birini vermedi. Rabbimden, bizleri geçmiş ümmetleri helâk ettiği gibi bizleri de helâk etmemesini (bir başka rivayette:

Ümmetimi kıtlıkla helâk etmemesini) istedim; bana bunu verdi. Rabbimden, düşmanlarımızı bize galip yapmamasını istedim; bunu da verdi. Rabbimden, aramıza ayrılık ve tefrika sokmamasını istedim; bunu vermedi.”[83]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bir gece sabaha kadar namaz kıldı ve gece boyunca bir âyeti tekrarlayıp durdu. Bu âyet şuydu: “*Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarındır (dilediğini yaparsın). Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin*.” (Maide,118) [Bu âyeti okuyarak rükû yapıyor, onu okuyarak secde ediyor, onunla dua ediyordu. [Sabah olunca Ebû Zer (r.a.) ona dedi ki: “Ey Allah’ın Rasûlü! Sabaha kadar bu âyeti okudunuz durdunuz. Onunla rükû yaptınız, onunla secde ettiniz], [onunla dua ettiniz.] [Hâlbuki Allah size Kur’an’ın tamamını öğretmiştir.] [Bunu bizden biri yapsaydı, ona kızardık].” [Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Ben Rabbimden, beni ümmetime şefaatçi yapmasını istedim, bana bunu verdi. İnşallah, bu şefaat, Allah’a hiçbir ortak koşmayan kimselere ulaşacaktır.][84]

“Bir adam Hz. Peygamber’e (s.a.v.): “Ey Allah’ın (R.a.)sûlü! Benim bir komşum var, geceleri namaz kılıyor; fakat namazında sadece “Kul huvallahu ehad” sûresi (112:4) okuyor, [yalnızca bu sûreyi tekrar edip duruyor,] [başka hiçbir şey okumuyor] dedi. Sanki bu adam namazda o kişinin sadece bu sûreyi okumasını az buluyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, bu sûre Kur’an’ın üçte birine denktir.”[85]

7-Vitir Namazı

“Hz. Peygamber (s.a.v.) vitir namazında birinci rekâtta “Sebbihi’sme rabbike’l-a’lâ” (87:19), ikinci rekâtta “Kul yâ eyyühe’l-kâfirûn” (109:6), üçüncü rekâtta da “Kul huvallahu ehad” (112:4) sûrelerini okurdu.”[86]

“Bazen buna “Kul eûzu bi-rabbi’l-felak” (113:5) ve “Kul eûzu bi-rabbi’n-nâs” (114:6) sûrelerini de eklerdi.”[87]

“Bir keresinde vitir namazının bir rekâtında Nisa sûresinden (4:176) yüz âyet okudu.”[88]

Vitirden sonraki iki rekâtta ise[89] “İzâ zülzileti’l-ardu” (99:8) ve “Kul yâ eyyühe’l-kâfirûn” (109:6) sûrelerini okurdu.[90]

8-Cuma Namazı

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen ilk rekâtta cuma sûresini (62:11), ikinci rekâtta “İzâ câeke’l-münâfikûn” sûresini okurdu.[91] Bazen “İzâ câeke’l-münâfikûn” sûresi (63:11)[92] yerine “Hel etâke hadîsü’l-ğâşiye” sûresini (88:26) okurdu.

Bazen de birinci rekâtta “Sebbihi’sme rabbike’l-a’lâ” sûresini (87:19), ikinci rekâtta da “Hel etâke” sûresini (88:26) okurdu.[93]

9-Bayram Namazları

“Bazen birinci rekâtta “Sebbihi’sme rabbike’l-a’lâ” (87:19), ikinci rekâtta da “Hel etâke hadîsü’l-ğâşiye” (88:26) sûrelerini okurdu.”[94]

“Bazen de ilk rekâtta “Kâf ve’l-kur’âni’l-mecîd” (50:45) ve “İkterabeti’s-sâatü” (54:55) sûrelerini okurdu.”[95]

10-Cenaze Namazı

“Sünnet olan; bu namazda Fâtiha[96] ve [bir sûre] okumaktır.”[97]

“Birinci tekbirden sonra sessizce okumak sünnettir.”[98]

[1] Bunlar, en doğru görüşe göre; Kur'an'ın "Kâf" sûresiyle başlayan son yedi sûresidir.

[2] Nesâî ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 61 (982), c.1-2, s.576-577. Mütercim]

[3] Ahmed, İbn Huzeyme (1/69) ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[4] Buhârî, Müslim.

[Buhari, Sıfatü's-salati 24 (Bab başlığı), c.2, s.774, Hac; Müslim, Hac (1276). Mütercim]

[5] Müslim, Tirmizî. Bu ve bundan sonraki hadis, "el-İrvâ"da (345) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Salat 165,167-169 (457, 458), c.3, s.1421-1423; Tirmizi, Salat 226 (305), c.1, s.222. Mütercim]

[6] Müslim, Ebû Davud

[Müslim, Salat 164 (456), c.3, s.1421; Tirmizi, Salat 226 (305), c.1, s.323; Nesaî, İftitah 44 (951), c.1-2, s.565; İbn Mâce, İkametü's-salât 5 (817), c. 3, s. 26; Ebû Dâvud, Salât 131,132 (817), c.3, s.270. Mütercim]

[7] Ebû Davud ve Beyhakî hadisi sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Görünen odur ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) meşru olduğunu öğretmek için kasten bu şekilde okumuştur.

[Ebû Dâvud, Salât 129,130 (816), c.3, s.269. Mütercim]

[8] Ebû Davud, İbn Huzeyme (1/69/2), "el-Emâlî" adlı kitabında İbn Beşrân ve İbn Ebû Şeybe (12/176/1). Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 19 (1462), c.5, s.429-430; Nesaî, İftitah 45 (952), c.1-2, s.566 . Mütercim]

[9] Ebû Davud ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Vitr 19 (1463), c.5, s.431. Mütercim]

[10] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Mevakît 11 (18), Sıfatü's-salâti 23 (40) c.2, s.611, 773; Müslim, Mesâcid 235, 237 (647), c.3, s.1840, 1841; Tirmizi, Salat 226 (305), c.1, s.222; Nesaî, İftitah 42 (948), c.1-2, s.564. Mütercim]

[11] Nesâî, Ahmed ve Bezzâr, sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Daha önce "Temâm'ül-minne (s. 185) ve başka kitaplarda söylediklerimin aksine son olarak vardığım sonuç budur. Bunun bu şekilde bilinmesini isterim.

[Nesaî, İftitah 41 (947), c.1-2, s.564. Mütercim]

[12] Ahmed, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[13] Hz. Musa'nın adının geçtiği âyet şudur: ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ "Sonra âyetlerimizle ve apaçık bir fermanla Musa ve kardeşi Harun'u gönderdik." (Mü'minûn, 45) Bundan dört âyet sonra Hz. İsa'nın adı geçer:

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ "Meryem oğlunu ve annesini de (kudretimize) bir alâmet kıldık; onları, yerleşmeye elverişli, suyu bulunan bir tepeye yerleştirdik." (Mü'minûn, 50)

[14] Buhârî, muallak hadis olarak ve Müslim rivâyet etmiştir. Hadis, "el-İrvâ"da (397) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 25 (Bab başlığında), c.2, s.776-777; Müslim, Salat 163 (455), c.3, s.1420; İbn Mâce, İkametü's-salât 5 (820), c. 3, s. 27; Nesaî, İftitah 76 (1007), c.1-2, s.588. Mütercim]

[15] Ahmed ve Ebû Ya'la "el-Müsned"lerinde ve "el-Muhtâra" adlı kitabında el-Makdisî rivâyet etmiştir.

[16] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Cuma 10 (16), c.2, s.860; Müslim, Cuma 64 (879), c.4, s.2445; İbn Mâce, İkametü's-salât 6 (821-824), c. 3, s. 32-33. Mütercim]

[17] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 15 (28), c.2, s.767; Müslim, Salat 154 (451), c.3, s.1411; . Mütercim]

[18] Ahmed, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Buhârî, Teheccüd 28 (48, 49), c.3, s.1114-1115; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 90, 92 (724), c.4, s.2072-2073. Mütercim]

[19] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Teheccüd 28 (49), c.3, s.1115; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 92, 93 (724), c.4, s.2073; Ebû Dâvud, Tatavvu 3 (1255), c.4, s.502. Mütercim]

[20] Müslim, İbn Huzeyme ve Hâkim.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 100 (727), c.4, s.2078. Mütercim]

[21] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 99 (727), c.4, s.2078; Ebû Dâvud, Tatavvu 3 (1259), c.4, s.507; Nesaî, İftitah 38 (944), c.1-2, s.563. Mütercim]

[22] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 98 (726), c.4, s.2078; Ebû Dâvud, Tatavvu 3 (1256), c.4, s.503; Nesaî, İftitah 68 (992), c.1-2, s.581; İbn Mâce, İkametü's-salât 102 (1148-1150), c.3, s.492-493. Mütercim]

[23] İbn Mâce, İbn Huzeyme.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 102 (1150), c. 3, s. 493. Mütercim]

[24] Tahâvî, "es-Sahih"inde İbn Hibbân ve İbn Beşrân rivâyet etmiştir. Hafız İbn Hacer "el-Ehâdîsü'l-âliyât"ta (no:16) hadisin hasen olduğunu söyler.

[25] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 15, 26, 29 (27, 28, 45, 48), c.1, s.767, 779, 781, Müslim, Salat 154 (451), c.3, s.1411; Ebû Dâvud, Salât 124, 125 (798, 799), c.3, s.242, 245; Nesaî, İftitah 56-60 (974-980), c.1-2, s.573-576; İbn Mâce, İkametü's-salât 5, 7 (819, 827), c. 3, s. 27, 37. Mütercim]

[26] Müslim ve "Cüz'ü'l-kıraat" adlı kitabında Buhârî.

[Müslim, Salat 161, 162 (454), c.3, s.1416; Nesaî, İftitah 56 (973), c.1-2, s.573-574; İbn Mâce, İkametü's-salât 7 (825), c. 3, s. 37. Mütercim]

[27] Ebû Davud, sahih bir senedle ve İbn Huzeyme (1/165/1) rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 124, 125 (800), c.3, s.246. Mütercim]

[28] Ahmed, Müslim.

[Müslim, Salat 156 (452), c.3, s.1413; Tirmizi, Salat 227 (306), c.1, s.223; Nesaî, Salat 16 (474, 475), c.1-2, s.300-301; Ebû Dâvud, Salât 126, 127 (804), c.3, s.251-252; İbn Mâce, İkametü's-salât 7 (828), c. 3, s. 39. Mütercim]

[29] Ebû Davud, Tirmizî. Tirmizî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadisi İbn Huzeyme de (1/67/2) rivâyet etmiştir.

[Müslim, Salat 170 (459), c.3, s.1423; Tirmizi, Salat 227 (306), c.1, s.223; Ebû Dâvud, Salât 124,125, (805, 806), c.3, s.253, 254. Mütercim]

[30] İbn Huzeyme, "es-Sahih"de (1/67/2) rivâyet etmiştir.

[31] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 10 (15, 29, 30), c.2, s.759, 768; Ebû Dâvud, Salât 124, 125 (801), c.3, s.247; İbn Mâce, İkametü's-salât 7 (826), c. 3, s. 38. Mütercim]

[32] Ahmed, Müslim. Hadiste son iki rekâtta Fâtiha'dan sonra (Kur'an'dan âyetler veya sûre) okumanın sünnet olduğuna delildir. Hz. Ebû Bekir'in de (r.a.) aralarında olduğu bir grup sahâbî bu görüştedir. Öğle veya diğer namazlar olsun, İmam Şafiî'nin görüşü de bu şekildedir. Son devir âlimlerimizden Ebü'l-Hasenât el-Leknevî de "et-Ta'lîkü'l-mümecced alâ Muvatta-i Muhammed" adlı kitabında (s.102) bu görüşü benimsemiş ve şöyle demiştir: "Bazı arkadaşlarımız, son iki rekâtta Fâtiha'dan başka sûre okunduğu takdirde sehiv secdesinin gerekli olduğu söyleyerek tuhaf bir iş yapmışlardır." "el-Meniyye" adlı kitabın şarihleri İbrahim el-Halebî, İbn Emir Hac vdğ. bu görüşü en güzel tarzda geri çevirmişlerdir. Kuşkusuz bu görüşü benimseyenlere bu hadis ulaşmamıştır; çünkü ulaşmış olsaydı, böyle bir düşünceyi asla dile getirmezlerdi."

[Müslim, Salat 156, 157 (452), c.3, s.1413, 1414. Mütercim]

[33] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 26 (45), c.2, s.779; Müslim, Salat 155 (451), c.3, s.1412. Mütercim]

[34] Ebû Davud ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 131,132 (818), c.3, s.271. Mütercim]

[35] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 14,41 (26, 62), c.2, s.766, 790-791; Müslim, Salat 45, 46 (397), c.3, s.1258-1259. Mütercim]

[36] Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[37] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 15 (28, 31), c.2, s.767, 768; Müslim, Salat 154, 155 (451), c.3, s.1411-1412. Mütercim]

[38] İbn Huzeyme, "es-Sahîh" (1/67/2) ve Ziya el-Makdisî de "el-Muhtâra" adlı kitaplarında sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[39] Buhârî "Cüz'ül-kıraat"da rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Tirmizi, Salat 227 (306), c.1, s.223; Ebû Dâvud, Salât 126,127 (805), c.3, s.253. Mütercim]

[40] Müslim, Tayâlisî.

[Müslim, Salat 170 (459), c.3, s.1423. Mütercim]

[41] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 15 (28, 31), c.2, s.767, 769; Müslim, Salat 154 (451), c.3, s.1411; İbn Mâce, İkametü's-salât 5 (819), c. 3, s. 27. Mütercim]

[42] Ebû Davud sahih bir senedle ve İbn Huzeyme rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 124, 125 (800), c.3, s.246. Mütercim]

[43] Ahmed, Müslim.

[Müslim, Salat 156 (452), c.3, s.1413. Mütercim]

[44] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 26 (45), c.2, s.779; Müslim, Salat 155 (451), c.3, s.1412. Mütercim]

[45] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 16 (31), c.2, s.768-769; Müslim, Salat 154, 155 (451), c.3, s.1411-1412. Mütercim]

[46] Buhârî, Müslim.

[Nesaî, İftitah 61, 62 (982, 983), c.1-2, s.576-578. Mütercim]

[47] Nesâî ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 13 (520), c.1-2, s.326; İbn Mâce, Salât 7 (687), c. 2, s. 436 . Mütercim]

[48] Tayâlisî ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[49] İbn Huzeyme (1/166/2), Taberânî ve el-Makdisî sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[50] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salât 18 (34), c.2, s.770; Müslim, Salat 174 (463), c.3, s.1425; Nesaî, İftitah 65 (987), c.1-2, s.579; İbn Mâce, İkametü's-salât 9 (832), c. 3, s. 46

[51] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 17 (32), c.2, s.769; Müslim, Salat 173 (462), c.3, s.1424; Nesaî, İftitah 64 (985-986), c.1-2, s.579

[52] Bunlar da A'raf ve En'am sûreleridir. Bu iki sûreden birinin "A'raf" olduğunda ittifak vardır. Diğerinin "En'am" olduğu ise kuvvetle tercih edilen görüştür. Bkz. "Fethü'l-bârî".

[53] Buhârî, Ebû Davud, İbn Huzeyme (1/68/1), Ahmed, Serrâc ve el-Muhallis.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 17 (33), c.2, s.769; Nesaî, İftitah 67 (989-991), c.1-2, s.580; Ebû Dâvud, Salât 127-128 (812), c.3, s.263. Mütercim]

[54] Taberânî, "el-Kebîr" adlı kitabında sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[55] Ahmed, Makdisî, Nesâî, İbn Nasr ve Taberânî.

[Nesaî, İftitah 68 (992), c.1-2, s.581;

[56] Nesâî ve Ahmed sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 61 (982), c.1-2, s.576-577. Mütercim]

[57] Ahmed, Tirmizî. Tirmizî, hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

[Tirmizî, Salat 229 (308), c.1, s.225); Nesaî, İftitah 62, 71 (983, 998), c.1-2, s.577-578,584. Mütercim]

[58] Buhârî, Müslim ve Nesâî.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 20 (37), c.2, s.771; Nesaî, İftitah 53 (968), c.1-2, s.571-572. Mütercim]

[59] Buhârî, Müslim ve Nesâî.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 21 (38), c.2, s.772; Nesaî, İftitah 72, 73 (1000, 1001), c.1-2, s.585. Mütercim]

[60] Buhârî, Müslim, Nesâî. Hadis "el-İrvâ"da (295) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Ezan 63 (96), c.2, s.730; Müslim, Salat 178-181 (465), c.3, s.1430-1432; Nesaî, İftitah 71 (998), c.1-2, s.578 ,584. Mütercim]. Mütercim]

[61] Nesâî, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Kıyamü'l-leyl 23 (1662), c.3-4, s.328; Tirmizi, Salat 327 (445), c.1, s.307. Mütercim]

[62] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Teheccüd 9 (16), c.3, s.1089; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 204 (773), c.4, s.2199 İbn Mâce, İkametü's-salât 200 (1418), c. 4, s. 239. Mütercim]

[63] Rivâyette; "Nisa" sûresi, "Al-i İmrân" sûresinden önce gelmektedir. Bu durum, kıraatta Mushaf'ın tertibine riayet edilmemesinin caiz olduğunu gösterir. Bunun benzeri daha önce s. 87'de geçmişti.

[64] Müslim, Nesâî.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 203 (772), c.4, s.2198; Nesaî, İftitah 164 (1133), c.1-2, s.638-639, Kıyamü'l-leyl 25 (1664), c.3-4, s.329-330

[65] Ebû Ya’la, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Yedi uzun sûre şunlardır: Bakara, Al-i İmrân, Nisa, Mâide, En’am, A’raf, Tevbe.

[66] Ebû Davud ve Nesâî sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 146,147 (873, 874), c.3, s.373, 375; Nesaî, İftitah 163 (1132), c.1-2, s.637-638. Mütercim]

[67] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 139 (746), c.3, s.2123-2124;Nesaî, Kıyamü'l-leyl 17 (1641), c. 3-4, s. 318-319; Ebû Dâvud, Tatavvu 26 (1342), c.5, s.173-174. Mütercim]

[68] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Fezailü’L-Kur’an; Müslim, Sıyam (1159).Mütercim]

[69] Nesâî, Tirmizî. Tirmizî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Nesaî, Sıyam 78, 79 (2393, 2395), c.3-4, s.658, 661; Tirmizî, Kıraat 4 (3115), c. 5, 73. Mütercim]

[70] Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Savm, Bir Gün Oruç Tutup Bir Gün İftar Etmek. Mütercim]

[71] Dârimî ve “es-Sünen”inde Said b. Mansur, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[Darimî, Salat 173 (1501), c. 3, s.296; Tirmizî, Kıraat 4 (3115), c. 5, 73. Mütercim]

[72] Ahmed, sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[73] Dârimî ve Tirmizî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Darimî, Salat 173 (1501), c. 3, s.296; Tirmizî, Kıraat 4 (3119), c. 5, 76. Mütercim]

[74] İmam Tahâvî şöyle diyor: “Bu, müslümanların, Allah’a yakın olmak için amellerinde hızlı ve gayretli olmalarıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), bu işlerinde hızlı ve gayretli olamadıkları durumlarda yaptıkları amelleri de kabul etmiş ve Allah’a kavuşacakları güne kadar, devamlı sûrette yapabilecekleri iyi amellere sarılmalarını emretmiştir. Kendisinden rivâyet edilen bir hadiste Hz. Peygamber’den (s.a.v.) bunu şöyle açıklamıştır: “Amellerin Allah’a en sevimli olanı, az da olsa devamlı olarak yapılanıdır.”

Ben diyorum ki: Tahâvî’nin “rivâyet edilen” ifadesi ile naklettiği bu hadis, Hz. Aişe’den gelen ve hakkında ittifak edilmiş olan bir hadistir.

[75] Ahmed ve “es-Sahîh” adlı kitabında İbn Hibbân rivâyet etmiştir.

[76] İbn Sa’d (1/376) ve “Ahlâku’n-Nebî” adlı kitabında (281) Ebü’ş-Şeyh rivâyet etmiştir

[77] Dârimî, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Darimî, Fezailü'l-Kur'an. Mütercim]

[78] Ahmed ve İbn Nasr, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[79] Dârimî ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Darimî, Fezailü'l-Kur'an. Mütercim]

[80] Buhârî, Ebû Davud.

[81] Ahmed ve Ebû Davud sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Tatavvu 26 (1365), c.5, s.211. Mütercim]

[82] Müslim, Ebû Davud.

Ben diyorum ki: Bu ve benzer hadislerden dolayı, gecenin tamamını devamlı olarak veya genellikle ibadetle geçirmek mekruhtur. Çünkü böyle yapmak Sünnet'e aykırıdır. Şayet gecenin tamamını ibadetle geçirmek daha faziletli bir davranış olsaydı, elbette Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu asla kaçırmazdı. En hayırlı yol, Hz. Muhammed'in yoludur. Ebû Hanîfe'ye ilişkin olarak anlatılan "Kırk yıl yatsı abdesti ile sabah namazı kıldı" rivâyeti seni yanıltmasın; zira bunun aslı yoktur. Aksine Allâme el-Fîrûzabâdî, "er-Reddü ale'l-mu'terız" adlı kitabında (44/1) şöyle diyor: "Bu söz, İmam Âzam'a nisbeti uygun olmadığı açıkça belli olan yalanlardan biridir. Gecenin tamamını ibadetle geçirmekte, daha faziletli olanı yapmış olma durumu yoktur. Onun konumundaki bir imama yakışan, en faziletli olanı yapmaktır. En faziletli olanın ise, her namaz için abdest almak olduğunda kuşku yoktur. Bu rivâyet doğru kabul edilecek olursa, bu, onun kırk geceyi uykusuz geçirdiği anlamına gelir ki, bu imkânsız bir şeydir. Bu rivâyet, mezhebinin cahil mutaassıplarından bazılarının Ebû Hanîfe hakkında uydurduğu bir hurafedir ve tamamı yalandır.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 139 (746), c.4, s.2123-2124; Ebû Dâvud, Tatavvu 26 (1342), c.5, s.173-174; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 2 (1601), c. 3-4, s. 293. Mütercim]

[83] Nesâî, Ahmed ve Taberânî (1/187/2). Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Nesaî, Kıyamü'l-leyl 16 (1638), c. 3-4, s. 317; Tirmizî, Fitne 13 (2266-2267), c.4, 48-50. Mütercim]

[84] Nesâî, İbn Huzeyme (1/70/1), Ahmed, İbn Nasr ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Nesaî, İftitah 79 (1610), c.1-2, s. 589; İbn Mâce, İkametü's-salât 179 (1350), c. 4, s. 138. Mütercim]

[85] Ahmed, Buhârî.

[Buhârî, Fezailü'l-Kur'an. Mütercim]

[86] Nesâî, Hâkim. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Nesaî, Kıyamü'l-leyl 47-50 (1729-1741), c. 3-4, s. 354-358; [Tirmizî, Vitr 337 (460), c1, s. 317; İbn Mâce, İkametü's-salât 115 (1171-1172), c.3, s526. Mütercim]

[87] Tirmizî, "el-Hadis" adlı kitabında (c.1 no: 117) Ebü'l-Abbas el-Asam ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Tirmizî, Vitr 337 (461), c1, s. 317-318; İbn Mâce, İkametü's-salât 115 (1173), c.3, s.527. Mütercim]

[88] Nesâî ve Ahmed sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Kıyamü'l-leyl 46 (1728), c. 3-4, s. 353-354. Mütercim]

[89] Bu iki rekâtlık namaz, "Sahîhu Müslim"de ve başka kaynaklarda geçmekte olup, Buhârî ve Müslim'in rivâyet ettiği, Hz. Peygamber'in "Gece son namazınızı vitir yapın." hadisiyle çelişmektedir. Âlimler bu iki hadisi birbirine uyuştururken ihtilaf etmişlerdir. Ben bu görüşlerden herhangi birini diğerine tercih etmemi gerektirecek sebep bulamıyorum. Bu nedenle bu hadise tâbi olunarak iki rekâtlık bu namazın kılınmaması, en ihtiyatlı bir davranıştır.

Fakat ben daha sonra vitirden sonra iki rekât namaz kılmayı emreden sahih bir hadise ulaştım. Böylece emir pratikle birleşmiş oldu. Bu iki rekâtlık namazın da bütün müslümanlat için meşruluğu kesinleşti. Birinci emir, müstehablığa yorumlanırsa, iki hadis arasındaki çelişki de ortadan kalkar. Bu hadisi "es-Sahîha" adlı kitabımda (1993) tahriç ettim. Bizi buna ulaştırdığı için Allah'a hamd ederiz.

[90] Ahmed, İbn Nasr, Tahâvî (1/202), İbn Huzeyme ve İbn Hibbân, hasen ve sahih olan bir senedle rivâyet etmiştir.

[91] Müslim, Ebû Davud. Hadis, "el-İrvâ" adlı kitabımızda da (345) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Cuma 61 (877), c.4, s.2442-2443; Ebû Dâvud, Salât 234,236 (1124), c.4, s.239; İbn Mâce, İkametü's-salât 90 (1118), c. 3, s. 453; Tirmizî, Cuma 371 (518), c.1, s354-355. Mütercim]

[92] Müslim, Ebû Davud. Hadis, "el-İrvâ" adlı kitabımızda da (345) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Cuma 63 (878), c.4, s.2444; Ebû Dâvud, Salât 234,236, (1123), c.4, s.238; İbn Mâce, İkametü's-salât 90 (1119), c.3, s.454. Mütercim]

[93] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, Cuma 62 (878), c.4, s.2444; Ebû Dâvud, Salât 234,236 (1125), c.4, s.240; İbn Mâce, İkametü's-salât 90 (1120), c.3, s455. Mütercim]

[94] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, Cuma 62 (878), c.4, s.2444; Ebû Dâvud, Salât 234,236 (1122), c.4, s.237; İbn Mâce, İkametü's-salât 157 (1281, 1283), c. 4, s. 55-56. Mütercim]

[95] Müslim, Ebû Davud.

[Müslim, İdeyn 14, 15 (891), c.5, s.25; İbn Mâce, İkametü's-salât 157 (1282), c.4, s.55-56; Ebû Dâvud, Salât 243,246 (1154), c.4, s.289. Mütercim]

[96] Bu İmam Şafiî, Ahmed ve İshak'ın görüşüdür. Sonraki dönem Hanefî âlimlerinden bazıları da bu görüşü benimsemişlerdir. Fâtiha'dan sonra bir sûre okunacağı, Şafiî mezhebinde bir görüş olup, doğru olan da budur.

[97] Buhârî, Ebû Davud, Nesâî ve İbnü'l-Cârûd. Tüveycirî'nin iddia ettiği gibi bu ziyade şâz değildir. Bkz. Önsöz, s.5-7.

[Buhârî, Cenaiz 64 (91), c.3, s.1256; Nesaî, Cenaiz 77 (1988-1990), c.3-4, s.477-478; Ebu Davud, Cenaiz. Mütercim]

[98] Nesâî ve Tahâvî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Cenaiz 77 (1991), c.3-4, s.478. Mütercim]

TERTİL ÜZERE VE GÜZEL BİR SESLE OKUMAK

Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah Teâlâ'nın emrettiği biçimde namazda Kur'an'ı hep tertil[1] üzere okurdu. Okurken gevelemez ve acele etmezdi. Bilakis okuması "harf harf anlaşılacak şekildeydi"[2] Bundan dolayı "sûre, aslında kendisinden uzun olan bir sûreden daha uzun görünürdü."[3]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu: "Kur'ân'ı okuyup ona sâhip çıkan kimseye (âhirette): "Oku ve (cennetin derecelerine) yüksel, dünyada nasıl tertil üzere okuyor idiysen şimdi de tertil üzere oku. Zirâ senin makamın, okuduğun en son âyetin seviyesindedir" denir."[4]

"Hz. Peygamber (s.a.v.) (harfi med olan yerlerde) kıraatını uzatırdı.بِسْمِ الله, الرَّحْمَن , الرَّحِيم [5], نَضِيد [6] ve benzer kelimeleri uzatarak okurdu.

Daha önce geçtiği üzere âyet başlarında dururdu.[7]

"Bazen okurken sesini titretirdi (tercî yapardı).[8] Nitekim Mekke Fethi'nde devesinin üzerinde Fetih sûresini (48:29) [yumuşak bir kıraatla] okurken bu şekilde yapmıştır."[9]

Abdullah b. Muğaffel Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu şekildeki okuyuşunu (آ آ آ âââ) şeklinde anlatmıştır.[10]

Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur'an okurken sesi güzelleştirmeyi emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Kur'an'ı sesinizle süsleyin. [Çünkü güzel ses Kur'an'ın güzelliğini arttırır.]"[11]

Yine o (s.a.v.): "Kur'an okurken dinlediğinizde Allah'tan korktuğu kanısına vardığınız kişi, şüphesiz Kur'an'ı en güzel sesle okuyanlardandır."[12] buyurmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur'an okurken teganni yapmayı[13] emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın Kitabı'nı öğrenin, onu sürekli aranızda müzakere edin, ona sahip çıkın ve onu teganni ile okuyun. Nefsimi elinde tutana yemin ederim

ki, o, zihinlerden, devenin yularından çözülüp gitmesinden daha çabuk çözülüp gider.”[14]

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurmaktadır ki:

“Kur’an’ı teganni ile okumayan bizden değildir.”[15]

Bir başka hadiste de Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“Allah, yüksek sesle Kur’an’ı teganni eden güzel sesli (bir başka rivayette: güzel okuyuşlu) bir peygamberi dinlediği gibi başka hiçbir şeyi dinlememiştir[16].”[17]

Hz. Peygamber (s.a.v.) Ebû Musa el-Eş’ari’ye şöyle demiştir:

“Dün senin kıraatını dinlerken beni bir görseydin! Sana Âl-i Davud’un (a.s.) mizmarlarından bir mizmar verilmiş.”[18] [Ebû Musa dedi ki: “Yerini bilseydim, sesimi senin için güzelleştirip, hüzünlü yapardım.”[19]

---

[1] Tertil: Okunan Kur’an’ın anlamını düşünerek, harflerin çıkış yerlerine ve tecvide dikkat ederek, anlamına göre sesi yükseltip alçaltarak, hitap ifade eden yerlerde karşıdakine hitab eder gibi bir ses tonuyla, durulacak yerde durup, geçilecek yerde geçerek, ağır ağır, Kur'an'ın gerçek amacını hem duyup, hem de dinleyenlere duyurarak okumaktır. Allah, Kur’an’ı tertil üzere indirmiş ve okunmasında aynı tertilin gözetilmesini emretmiş, şöyle buyurmuştur: “*Kur'an'ı tertîl üzere oku*.” (Müzzemmil, 4) Mütercim.

[2] “ez-Zühd” adlı kitabında (1/162) (“el-Kevakib”, s.575’den alıntı.) İbnü’l-Mübarek, Ebû Davud ve Ahmed, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Vitr 20 (1466), c.5, s.440; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 13 (1629), c3-4, s. 313-314; Tirmizî, Fezail'ül-Kur'an 22 (3090), c.5, s.56. Mütercim]

[3] Müslim, Malik.

[Müslim, müsâfirîn 118, (733), c.4, s.2098; Muvatta, Salatü'l-cemaat 21, c., s.176; Tirmizî, Salât 273 (370), c.1, s.261; Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 19, (1658), c.3-4, s.325. Sûre, tertil üzere okunduğunda daha fazla zaman aldığı için, tertilsiz okuyuşta daha kısa olan bir sûre, tertil üzere okunduğunda daha uzun olmaktadır. Hadiste anlatılmak istenen budur.-Mütercim.

[4] Ebû Davud, Tirmizî. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Ebû Dâvud, Vitr, 20 (1464), c.5, s. 436; Tirmizî, Fezailü'l-Kur'ân 17, (3080), c.5, s.51. Mütercim]

[5] Buhârî, Ebû Davud.

[Buharî, Fedaili'l-Kur'ân; Ebu Dâvud, Vitr 20 (1465), c.5, s.438. Mütercim]

[6] Buhârî, “Ef’âlü’l-ibâd” adlı kitabında sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[7] “Fâtiha”yı okumakla ilgili bölümde geçti. Bkz. s.70

[8] Hafız İb Hacer bu konuda şöyle demektedir: “Tercî, gırtlakta sesi titretmektir. Bu genellikle neşeli ve gönlün rahat olduğu zamanlarda yapılır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de Mekke’nin fethinde bundan büyük sevinç ve mutluluk duymuştu.

[9] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Megazi 48; Tefsir sure 48; Fezailül Kur'an 24; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 237 (794), c.4, s.2238; Ebû Dâvud, Vitr 20 (1467), c.5, s.442. Mütercim]

[10] Hafız İbn Hacer de hadiste geçen آ آ آ (âââ) sözünün şerhinde şöyle söylemiştir: “Bu, önce fethalı bir hemze, ardından sakin bir elif, sonra başka bir hemze (أا أا أا)” biçiminde okumaktır. Aliyyü’l-Kârî de benzer bir yorumu başka âlimlerden nakletmiş ve sonra şöyle demiştir: “Kuvvetli olan görüş, bunların üç elif miktarı uzatarak okunmasıdır.”

[11] Buhârî muallak hadis olarak rivâyet etmiştir. Ayrıca Darimî, Hâkim ve Temmâm er-Râzî, iki sahih senedle rivâyet etmiştir.

UYARI: Birinci hadis bazı raviler tarafından tersine çevrilmiş ve “Seslerinizi Kur’an’la süsleyin.” biçiminde rivâyet edilmiştir. Ancak bu şekildeki ifade hem rivâyet, hem de mâna bakımından yanlıştır. Bu konudaki sahih rivâyetlere aykırı olduğu için, bu rivâyetin sahih olduğunu söyleyen kimse bütünüyle yanlışa gömülmüştür. Belki bu, maklub hadise örnek olarak gösterilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: “Silsiletü’l-ehâdîsi’d-daîfe” (5328).

[Buhârî, Tevhid, Kur'an'ı Maharetle Okuyan; Darimî, Fezailü'l-Kur'an, Kur'an'la Teganni; İbn Mâce, İkametü's-salât 179 (1342), c.4, s. 126; Ebû Dâvud, Vitr 20 (1468), c.5, s.443-444; Nesaî, İftitah 83 (1015-1016), c.1-2, s.592. Mütercim]

[12] Hadis, sahihtir. “ez-Zühd” adlı kitabında (162/1, “Kevakib”den alıntı s.575.) İbnü’l-Mübarek, Dârimî, İbn Nasr, Taberânî, “Ahbaru Asbahan” kitabında Ebû Nuaym ve “el-Muhtâra” adlı kitabında Ziya rivâyet etmiştir.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 176 (1339), c. 4, s. 126. Mütercim]

[13] Teganni, sözlükte; şarkı söylemek ve bazı mahzun sözleri belirli bir makama uygun biçimde okumak anlamlarına gelmektedir. Kur'an'ın teganni ile okunması, ağır ağır ve tecvid kurallarına uygun olarak ve bu esnada sesin güzelleştirilerek okunmasıdır. Teganninin sözlük anlamından hareketle Kur'an'ı müzik notaları ve makamlarıyla okumak, âlimlerin çoğunluğu tarafından caiz görülmemiştir. Bütün âlimler harflerin mahrecini değiştirecek, tecvidin sınırlarını aşacak bir okuyuşun haram olduğunda ittifak etmişlerdir. Kur'an, kalplere tesir eden, gözleri yaşartan ulvî anlamlarla dolu olarak inmiştir. O, huşu içinde ve bu anlamları üzerinde düşünülerek okunduğunda tesir eder, gözleri yaşartır. Doğru olan; Kur'an'ı böyle bir ruh hâli içinde dinlemek ve okumaktır. Mütercim.

[14] Dârimî ve Ahmed sahih senedle rivâyet etmiştir.

(Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 231 (791), c.4, s.2231; Dârimî, Fezailü'l-Kur'an, Kur'an'la Tahhüd, 3348. Mütercim]

[15] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

UYARI: Ebû Davud'un bu hadisini İbnü'l-Esir, "Câmiu'l-usûl" adlı kitabında Ebû Hüreyre'nin bir rivâyeti olarak Buhârî'ye nispet etmiştir. Üstad Abdülkadir el-Arnavut ve asistanı hadise dipnot düşerek şöyle demişlerdir (2/457):

"Elbânî "Hadislerle Hz. Peygamber'in Namaz Kılma Şekli" adlı kitabında (s.106) bu hadisi Ebû Davud'a nispet etmekle derin bir yanlışa düşmüştür." O, bu sözüyle şunu anlatmak istiyor: "Buhârî ya da Müslim'den biri bir hadisi rivâyet etmişse, artık o hadisi başkasına nispet etmek ilim adamına yakışmaz."

Cevap olarak diyorum ki: "Onların sözlerinin ardında yatan maksatlarını gözardı ettiğiniz takdirde, dedikleri doğrudur. Ancak şunu bilmeleri gerekir ki, ben bu kitabı yazmaya başladığım zaman Buhârî'nin Ebû Hüreyre'den bu hadisi rivâyet ettiğini bilmiyor değildim. Ancak ben onların iddia ettiği gibi, bilmediğim veya en azından yanıldığım için değil; bilerek ve kasıtlı olarak Buhârî'ye nispet etmedim. Mesele onların sandığı gibi olsaydı, geçen beş baskı, bunu fark etmek ve düzeltmek için yeterli olurdu. Ancak Allah'a hamd olsun ki, bunların hiçbiri olmamıştır. Çünkü ben, hadisin ravilerinden Ebû Asım ed-Dahhâk b. Mahled en-Nebîl'in hadisi Ebû Hüreyre'den rivâyet ederken yanıldığını biliyordum. O, güvenilir bir ravidir. Bu kişi, hadisi İbn Cüreyc'den, o da İbn Şihab'dan, o da Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Hz. Peygamber'den merfu olarak rivâyet etmiştir. Bu, şu anlama gelmektedir:

"Güvenilir ravilerden bir topluluk, bu hadisi, yine İbn Cüreyc'den aynı yolla Ebû Hüreyre'den rivâyet etmişlerdir. Ancak hadisin metni şöyledir: "Allah hiçbir şeyi…. dinlememiştir." Bu hadis, kitapta söz konusu hadisten sonra gelmektedir.

İbn Cüreyc'e bu lafızla, güvenilir birçok ravi mütabaat yapmıştır. Hepsi de benzer rivâyetlerini Zührî'den rivâyet etmişlerdir.

Zührî'ye de Yahya b. Ebû Kesir, Muhammed b. Amr ve Muhammed b. İbrahim et-Teymî ve Amr b. Dinar (bunların tamamı güvenilir ravilerdir) mütabaat yapmış; hepsi hadisi Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etmiştir.

Bu güvenilir ve sağlam ravilerin, bir senedle hadisi Ebû Hüreyre'den ikinci lafızda ittifak ederek rivâyet etmeleri, Ebû Asım'ın aynı hadisi birinci lafızla tek başına rivâyet ettiğinin, bunun onun açık bir hatası olduğunun en büyük delilidir. İşte âlimler tarafından bilinen "Şaz Hadis" budur. Bundan dolayı Hafız Ebû Bekr en-Nisâbûrî, Ebû Asım'ın bu rivâyette yanıldığını kesin olarak belirterek, şöyle demiştir:

"Çünkü, hadisi İbn Cüreyc'den ikinci lafızla rivâyet edenler çoğunluktadır." Ben diyorum ki: "Bu hadisi Zührî'den rivâyet edenler ve yine Ebû Seleme'ye mütabaat yapanlar da çoğunluktur." Bundan dolayı Hatib el-Bağdâdî, Ebû Bekr en-Nisâbûrî'nin aktardığım görüşüne tâbi olmuştur. İbnü'l-Esir "Câmi" ve Hafız İbn Hacer de "Feth'ul-bârî' (13/429) adlı kitaplarında bu lafzın yanlış olduğuna nazik bir şekilde işaret etmişlerdir. Ancak herkes bunu fark etmeyebilir; fark etse bile, herkesin Buhârî'nin ravilerinden birinin hata yaptığını söyleyecek ilmî cesareti olmayabilir.

Yaklaşık yirmi yıl önce "el-Asl"da yazdığım tahricin özeti bu. Bu baskıda bunu tekrar dile getirmeyi gerekli gördüm ki, insafı olan iyice anlasın, acaba yerinde olmayan bir şeyi yapan ben miyim yoksa bana ilim ehline göre yanlış olan bir şeyle karşı cevap yazıp, hatasına ortak olmamı ve onaylamamı isteyen mi? Bu açıklamayı bu kadar uzatmama sebep olanları Allah affetsin. Daha önce bu kitapta açıklamalarımı bu kadar uzun tutmadım ve umarım tekrar bu şekilde uzatmak zorunda kalmam. Allah yardım edendir.

Daha sonra başka yerde bulunamayacak olan bu tahriç açıklamasıyla cevabı verilmiş olan tenkidinde Abdülkadir el-Arnavut'la yardımlaşan Şuayb el-Arnavut'un, Beğavi'nin "Şerhu's-Sünne" adlı kitabına (4/485) yaptığı açıklamalarda bu notumu görmezden geldiğini ve bundan hiçbir şekilde istifade etmediğini gördüm. Biraz önce adları geçen hadis âlimlerinin

tanıklığıyla kusurlu olan Ebû Hüreyre hadisinin sahih olduğu görüşünde ona tâbi olmuştur. Böyle davranmasının tek nedeni, "Bunu el-Elbânî'den öğrendi" denmesinin önüne geçmektir. O kitabı yayınlayan el-Mektebü'l-İslâmî' yayınevinin sahibi bu görmezden gelmeyi fark etmemiş olsa gerek. Yoksa o da ilmi gizleme günahını işlemiş olur. Çünkü kitabın Önsöz'ünde, kitabın hadislerinin doğrulanması işleminde ona yardım ettiği yazmaktadır. Kitabın bütün ciltlerinde önyüzünde de bu ifade yer almaktadır. Yoksa kitabın hadislerinin doğrulanması boş bir iddiadır. Eğer böyleyse, vallahi, hangi günah daha büyük bilmiyorum.

[Ebû Dâvud, Vitr 20 (1469), c.5, s.446; Darimî, Salat, 171 (1498), c.3, s.293. Mütercim]

[16] Münzirî şöyle demiştir: "Yani Allah, teganniyle yani güzel sesle okunan Kur'an'ı dinlediği gibi hiçbir insan sözünü dinlememiştir. Süfyan b. Uyeyne ve başkaları, bundan maksadın, istiğnâ olduğunu söylemişlerdir; ancak bu merduddur. "

[17] Buhârî, Müslim, Tahâvî ve "et-Tevhid" adlı kitabında (1/81) İbn Mende rivâyet etmiştir.

[Buharî, Fezailü'l-Kur'an 19; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 232, 234 (792), c.4, s.2232,2234; Ebû Dâvud, Vitr 20 (1473), c.5, s.451; Nesaî, İftitah 83 (1017, 1018), c.1-2, s.592; Darimî, Salat 171 (1496, 1499), c. 3, s.291, 294. Mütercim]

[18] Âlimler, "Burada mizmardan maksat, güzel sestir." demişlerdir. Âl-i Davud, Davud'un kendisidir. Çünkü bir kimsenin âli, bazen bizzat o kimsenin hakkında da kullanılmaktadır. Davud peygamberin (a.s.) sesi, gerçekten çok güzeldi. Nevevî "Şerhu Müslim" adlı kitabında böyle demektedir.

[19] Abdürrezzak, "el-Emâlî" adlı kitabında (2/44/1), Buhârî, Müslim, İbn Nasr ve Hâkim rivâyet etmiştir.

[Buhari, Fezailü'l-Kur'an, Kur'an Okurken Sesi Güzelleştirmek; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 235, 236 (793), c.4, s.2236; Tirmizî, Menkabe (4108), c.6, s.354; Nesaî, İftitah 83 (1019, 1020), c.1-2, s.592. Mütercim]

YANILDIĞINDA İMAMA HATIRLATMAK

Allah’ın Rasûlü (s.a.v.), okurken sürçtüğünde, takılıp kaldığında imama hatırlatmayı sünnet olarak meşru kılmıştır. “Kendisi bir gün sesli okuyarak namaz kıldırırken kıraatta takıldı. Namazı bitirince Übeyy’e: “Sen de namazı bizimle beraber kıldın, değil mi?” diye sordu. Übey: “Evet.” deyince Hz. Peygamber (s.a.v.): “Öyleyse [yanıldığım zaman bana hatırlatmaktan] seni engelleyen neydi?” buyurdu.”[1]

[1] Ebû Davud, İbn Hibbân, Taberânî, İbn Asâkir (2/296/2) ve “el-Muhtâra” adlı kitabında Ziya, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebu Davud’da bulunan hadiste; Hz. Peygamber’in okurken bir âyeti okumayıp atladığı anlatılır. Daha sonra Hz. Peygamber’in bu sorusuna Übeyy’in şu cevabı verdiği anlatılır.: “Ben o âyetin neshedildiğini sandım.”

[Ebû Dâvud, Salât 158,159 (907), c.3, s.424-425. Mütercim]

NAMAZDA VESVESEYİ GİDERMEK İÇİN ALLAH’A SIĞINMAK VE TÜKÜRMEK

Osman b. Ebu’l-Âs, Hz. Peygamber’e (s.a.v.): “Ey Allah’ın Rasûlü! Şeytan benimle namazım ve kıraatım arasına girdi, karıştırmama sebep oldu.” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Bu Hinzib denilen şeytandır. Onu hissettiğin an ondan Allah’a sığın ve sol tarafına üç defa tükür.” Osman dedi ki: “Ben böyle yaptım; Allah da onu benden uzaklaştırdı.”[1]

[1] Müslim, Ahmed. Nevevî şöyle demiştir: “Hadiste vesvese verdiği zaman şeytan’dan Allah’a sığınıp, sol tarafa üç defa tükürmenin müstehab olduğuna delil vardır.”

[Müslim, Selam (2203). Mütercim]

RÜKÛ

“Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda okumayı bitirince bir süre susar,[1] sonra “İftitah Tekbiri” konusunda geçtiği biçimiyle ellerini kaldırır[2] ve tekbir alıp[3], rükûya giderdi.”[4]

Namazını düzgün kılmayan kişiye de böyle yapmasını emretmiş ve şöyle demiştir:

“Sizden hiç kimsenin namazı, Allah’ın emrettiği şekilde güzelce abdestini almadıkça, sonra tekbir getirip Allah’ı övüp yüceltmedikçe, Allah’ın ona öğrettiği ve izin verdiği kadarıyla Kur’an’dan kolayına gelen bir sûre okumadıkça, sonra tekbir getirip, bütün mafsalları yerlerine oturup yerleşecek şekilde, [ellerini dizlerine koyarak] rükûya varmadıkça namazı tamam olmaz.”[5]

Rükûnun Yapılış Şekli

“Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûda avuçlarını dizlerinin üzerine koyar,”[6] rükûnun bu şekilde yapılmasını emrederdi.[7] Daha önce geçtiği üzere, namazını düzgün kılmayan kişiye de böyle yapmasını emretmiştir.

“Ellerini dizlerine iyice yerleştirir, [onları tutardı.]”[8]

“Parmaklarının arasını açardı.”[9] Namazını düzgün kılmayan kişiye de böyle yapmasını emretmiş ve ona şöyle demiştir:

“Rükûya vardığın zaman avuçlarını dizlerine koy. Sonra parmaklarını aç ve her organ yerini buluncaya kadar bekle.”[10]

“Dirseklerini yanlarından uzak tutardı.”[11]

“Rükûya vardığı zaman sırtını düz tutardı.”[12] “O derece ki, üzerine su dökülse, sırtında dökülmeden dururdu.”[13]

Namazını düzgün kılmayan kişiye şöyle demiştir:

“Rükûya vardığın zaman avuç içlerini dizlerine koy, sırtını düz tut ve rükûunu da sağlam yap.”[14]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûda başını ne iyice yere doğru eğer, ne de yukarı doğru fazlaca kaldırırdı;”[15] “ikisinin ortası bir durumda tutardı.”[16]

Rükûda Ta’dil-i Erkânın Vacip Olması

“Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûda tam mutmain olurdu.”

Nitekim önceki konunun başında geçtiği üzere namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emretmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Rükû ve secdeleri tam yapın. Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, rükû ve secde ettiğinizde ben sizi arkamdan görüyorum.”[17]

“Hz. Peygamber (s.a.v.), bir adamın, rükûsunu tam yapmadığını, secdesini de tavuğun yem yemesi gibi yaptığını gördü. Bunun üzerine şöyle dedi:

“Şayet bu adam bu hâli üzere ölse, Muhammed’in dininden başka bir din üzere ölmüş olur. [Namazını karganın leş gagalaması gibi kılmaktadır.] Rükûsunu tam yapmayan ve secdesini leş gagalar gibi yapan kimsenin örneği; bir veya iki hurma yediği hâlde açlığını gidermede bu hurmaların faydası olmamış aç insan gibidir.”[18]

Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir: “Dostum (s.a.v.), horoz yem gagalar gibi namazımı hızlı hızlı kılmamı, tilkinin bakınması gibi namazda sağa sola bakınmamı ve maymun oturuşu gibi oturmamı bana yasakladı.”[19]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir defasında şöyle buyurdu:

“Hırsızların en fenası, namazından çalandır.” Orada bulunanlar: “Ey Allah’ın Rasûlü! İnsan, namazından nasıl çalar?” dediler. “Rükû ve secdelerini tam yapmayarak.” buyurdu.[20]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz kılıyordu. Göz ucuyla, rükû ve secdelerde belini düz tutmayan bir adamı gördü. Namazını bitirince şöyle buyurdu: “Ey müslümanlar! Rükû ve secdelerde belini düz tutmayan kişinin namazı yoktur.”[21]

Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur: “Rükû ve secdelerde sırtını düz tutmadığı müddetçe kişinin namazı geçerli olmaz.”[22]

Rükûda Yapılan Dua ve Zikirler

Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûsunda çeşitli zikir ve dualar yapar; bazen birini, bazen diğerini okurdu.

1- سُبْحَانَ رَبِّىَ الْعَظِيم

1-”Sübhâne rabbiye’l-azîm” (üç defa)

“Azim olan Rabbimi tesbih ederim.”[23]

Bazen bunu daha fazla sayıda tekrar ederdi.[24] Bir keresinde gece namazında rükûda bu zikri o kadar çok tekrar etmişti ki, rükûsu kıyamı kadar uzun olmuştu. “Gece Namazı” konusunda geçtiği üzere o, kıyamında uzun sûrelerden üç tanesini, Bakara, Nisa ve Âl-i İmrân’ı, hem de içinde dua ve istiğfar yaparak okurdu.

2- سُبْحَانَ رَبِّىَ الْعَظِيمِ و بِحَمْدِهِ

2- “Sübhane rabbiye’l-azîmi ve bihamdihi” (üç defa)

“Yüce Rabbimi, O’nu hamdederek, tesbih ederim.”[25]

3 -سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ المَلاَئِكةِ وَالرُّوحِ

3- “Sübbûhun, kuddûsun, rabbül-melâiketi ve’r-ruh”

“Münezzehsin, mukaddessin, meleklerin ve Ruh’un Rabbisin.”[26]

4- سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِك اللَهُمَّ اغْفِرْلي

4- “Sübhâneke Allahümme ve bihamdike, Allahümme iğfir lî”

“Allah’ım seni hamd ederek tesbih ederim. Allah’ım beni bağışla.”

Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur’an’ı tevil ederek[27], rükû ve secdelerinde bu zikri çokça yapardı.”[28]

5- اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أسْلَمْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، أنْتَ رَبِّي، خَشَعَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، و مُخِّي وَعَظْمِي، وعَصَبي و ما اسْتَقَلَّتْ بِهِ قَدَمِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

5- “Allahümme leke raka’tü ve bike âmentü ve leke eslemtü. Ente rabbî. Haşe’a leke sem’î ve basarî ve muhhî ve azmî (bir rivayette: ve ızâmî) ve asabî [ve ma’stekallet bihî kademî lillâhi rabbil-âlemîn]”

“Ey Allahım sana rükû yapıyorum, sana inandım, sana teslim oldum, sana tevekkül ettim. Sen Rabbimsin, kulağım, gözüm, iliğim, kemiğim (bir rivayette: kemiklerim) ve sinirlerim senin için [ve ayaklarımın taşıdığı her şeyim, âlemlerin Rabbi Allah’ın önünde] korku ve sevgiyle eğildi.”[29]

6- اللَّٰهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أسْلَمْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، أنْتَ رَبِّي خَشَعَ سَمْعي، وَبَصَري، وَدَمِي، وَلَحْمي، وَعَظْمِي وعَصِبي للّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

6- “Allahümme leke reka’tü ve bike âmentü ve leke eslemtü ve aleyke tevekkeltü, ente rabbî, haşa’a sem’î ve basarî ve demî ve lahmî ve azmî ve asabî lillahi rabbil-âlemîn”

“Ey Allahım sana rükû yapıyorum, sana inandım, sana teslim oldum, sana tevekkül ettim. Sen Rabbimsin, kulağım, gözüm, kanım, etim, kemiklerim ve sinirlerim âlemlerin Rabbi olan Allah’ın önünde korku ve sevgiyle eğildi.”[30]

7. سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَ الْمَلَكُوتِ وَ الْكِبْرِياَءِ وَ الْعَظَمَةِ

7- “Sübhâne zi’l-ceberûti ve’l-melekûti ve’l-kibriyâi ve’l-azameti”

“Bütün kahharlığın, bütün mülkün, yüceliğin ve büyüklüğün sahibi Allah’ı tesbih ederim.”

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu zikri, gece namazında okumuştur.[31]

Rükûyu Uzatmak

Hz. Peygamber (s.a.v.), rükûsunu, rükûdan sonraki kıyamını, secdelerini, iki secde arasındaki oturuşunu birbirine yakın uzunlukta yapardı.[32]

Rükûda Kur'an Okumanın Yasak Olması

"Hz. Peygamber (s.a.v.) rükû ve secde hâlinde iken Kur'an okunmasını yasaklar", şöyle buyururdu:

"Haberiniz olsun, ben rükû ve secde hâlinde Kur'ân okumaktan men edildim. Öyleyse rükûda Rab Teâlâ'yı tazim edin, secdede ise dua etmeye gayret edin, (zîra secdede iken yaptığınız dua) icâbet edilmeye daha lâyıktır."[33]

Rükûdan Doğrulurken Okunan Zikirler

"Hz. Peygamber (s.a.v.) سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ (Semiallahu limen hamideh) "Allah kendisine hamdedeni işitti." diyerek rükûdan doğrulurdu."[34]

Namazını düzgün kılmayan kişiye de bu şekilde yapmasını emretmiş ve şöyle demiştir: "Hiç kimsenin namazı, tekbir almadıkça... sonra rükû yapmadıkça... sonra da سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ diyerek doğrulmadıkça tamam olmaz."[35]

Rükûdan başını kaldırdığı zaman her bir omurga kemiği yerine oturuncaya kadar belini dümdüz yapardı.[36]

Sonra ayakta dikilirken şöyle derdi: رَبَّنَا [وَ] لَكَ الْحَمْدُ (Rabbenâ [ve] leke'l-hamd) "Rabbimiz [ve] sana hamd olsun."[37]

İster imama uyarak, ister tek başına kılıyor olsun, namaz kılan herkese bu şekilde yapmasını emretmiştir. Şöyle buyurmuştur:

"Benim namazı nasıl kıldığımı görüyorsanız, siz de öyle kılın."[38]

Yine şöyle buyurmuştur:

"İmam kendisine uyulması için imam yapılmıştır… İmam, سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَه "Semiallahu limen hamideh" dediği zaman siz de رَبَّنَا! وَلَكَ [

اللّٰهُمَّ الَحَمْدُ] "[Allahümme] Rabbenâ! ve leke'l-hamd" deyin ki Allah size cevap versin. Çünkü Allah, Peygamberinin diliyle سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَه "Semiallahu limen hamideh" demiştir."[39]

Bu emrin sebebini bir başka hadiste şu şekilde açıklamıştır: "Kimin bu sözü meleklerin sözüne denk gelirse, onun geçmiş günahları bağışlanır."[40]

Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûdan doğrulurken, daha önce "İftitah Tekbiri" konusunda geçtiği biçimiyle ellerini kaldırırdı.[41]

Rükûdan doğrulunca, ayakta iken, biraz önce geçtiği üzere şu sözlerle zikrederdi:

1- رَبّنَا! وَلَكَ الْحَمْدُ

1- "Rabbenâ! Ve leke'l-hamd"[42]

"Ey Rabbimiz! Sana hamd olsun!"

Bazen şöyle derdi:

2- رَبّنَا! لَكَ الْحَمْدُ

2- "Rabbenâ! Leke'l-hamd"[43]

"Ey Rabbimiz! Sana hamd olsun."

3-4- اللَّهُمَّ

3-4- Bazen bu iki söze "Allahümme" sözcüğünü ekler-di.[44]

Bu sözcüğü eklemeyi emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

"İmam سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَه (Semiallahu limen hamideh) dediği zaman siz اللَّهُمَّ رَبّنَا لَكَ الْحَمْد (Allahümme rabbenâ lekel-hamd) "Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Sana hamd olsun." deyin. Çünkü kimin bu sözü, meleklerin sözüne denk gelirse, onun geçmiş günahları bağışlanır."[45]

Bazen buna şu sözlerden birini eklerdi:

5- مِلءَ السَّماوَاتِ، وَمِلْءَ الأرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ

5- "Mil'es-semâvâti ve mil'el-ard ve mil'e mâ şi'te min şey'in ba'd"

“Göklerin, yerin ve başka dilediğin her şeyin dolusunca sana hamd olsun.”[46]

6- مِلءَ السَّموَاتِ، وَ[مِلْءَ] الأرْضِ، وما بَيْنَهُماَ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ.

6- “Mil’es-semâvâti ve [mil’e’l]-ard ve mâ beynehûmâ ve mil’e mâ şi’te min şey’in ba’d”

“Göklerin, yerin, ikisi arasındakilerin ve başka dilediğin her şeyin dolusunca sana hamd olsun.”[47]

Bazen bu sözlerine şunu eklerdi:

7- أهْلَ الثَّنَاءِ وَالمَجْدِ. لاَ مَانِعَ لِمَا أعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِى لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الجَدِّ مِنْكَ الجَدُّ.

7- “Ehles-senâi ve’l-mecd, lâ mânia limâ a’tayte ve lâ mu’tiye limâ mena’te ve lâ yenfe’u zel-ceddi minke’l-ceddu”

“Övgülerin ve yüceltmelerin sahibisin. Senin verdiğini kimse engelleyemez, senin engellediğini de kimse ulaştıramaz. Mal ve mülk, sana karşı sahibine fayda veremez.”[48]

Bazen buna şu sözleri eklerdi:

8- مِلءَ السَّماوَاتِ، وَمِلْءَ الأرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ منْ شَئٍ بَعْدُ، أهْلَ الثَّنَاءِ وَالمَجْدِ، أحَقُّ ما قالَ الْعَبْدُ ، وكُلُّنَا لكَ عَبْدٌ، [اَللَّهُمَّ] لاَ مَانِعَ لِمَا أعْطَيْتَ، [وَلاَ مُعْطِى لِمَا مَنَعْتَ]، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الجَدِّ مِنْكَ الجَدُّ.

8- “Mil’es-semâvâti ve mil’el-ard ve mil’e mâ şi’te min şey’in ba’d. Ehle’s-senâi ve’l-mecd, ahakku mâ kâle’l-abdu ve kullunâ leke abdun, [Allahümme] lâ mânia limâ a’tayte [ve lâ mu’tiye limâ mena’te] ve lâ yenfe’u zel-ceddi minkel-ceddu”

“Göklerin, yerin ve başka dilediğin her şeyin dolusunca sana hamd olsun. Övgülerin ve yüceltmelerin sahibisin. Kulun söylediği en hak söz budur. Hepimiz senin kulunuz. Senin verdiğini kimse engelleyemez, senin engellediğini de kimse ulaştıramaz. Mal ve mülk, sana karşı sahibine fayda veremez.”[49]

Bazen gece namazlarında şu zikri yapardı:

9- لِرَبِّيَ الْحَمْدُ لِرَبِّيَ الْحَمْدُ

9- “Li-rabbiyel-hamdu, li-rabbiyel-hamdu”

“Hamd sadece Rabbime mahsustur. Hamd yalnızca Rabbime mahsustur.”

Bunu rükûdan doğrulduktan sonra ayakta o kadar çok tekrarlardı ki, bu duruşu, Bakara sûresini okuduğu birinci kıyamına yakın olan rükûsuna benzer uzunlukta olurdu.”[50]

10- رَبّنَا! وَ لَكَ الْحَمْدُ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ. (مُبَارَكاً عَلَيْهِ كَما يُحِبُّ ربُّنا و يَرْضىَ)

10- “Rabbenâ ve leke’l-hamdu hamden kesiran tayyiben mübâreken fîhi, (mübâreken aleyhi, kemâ yuhibbu rabbunâ ve yerdâ)”

“Rabbimiz! Çok, temiz ve mübarek bir hamdle (Rabbimizin sevdiği ve razı olduğu gibi) sana hamdolsun.”

Hz. Peygamber’in arkasında namaz kılan bir adam, Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûdan başını kaldırıp “Semiallahu...” dedikten sonra bu sözlerle Allah’ı zikretti. Rasûlullah (s.a.v.) namazı bitirince:

“Biraz önce zikreden kimdi?” diye sordu. Adam: “Ey Allah’ın Rasûlü, o bendim.” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

“Otuz küsur meleğin, bunun sevabını yazmak için yarıştıklarını gördüm.”[51]

Rükûdan Sonraki Ayakta Duruşu Uzatmak

Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûdan doğrulduktan sonra ayakta bekleyişini, daha önce geçtiği üzere zaman olarak rükûsuna yakın yapardı. Hatta “bazen bu duruşunu o kadar uzatırdı ki, bazıları: “[Uzun süre ayakta durması sebebiyle] Hz. Peygamber unuttu.” diye düşünürdü.[52]

Hz. Peygamber (s.a.v.) rükûdan doğrulduktan sonraki ayakta duruşta organlar yerli yerine orturuncaya kadar beklemeyi emrederdi. Namazını düzgün kılmayan kişiye şöyle demiştir:

“Sonra başını kaldır ve doğrul. Bu esnada [bütün kemikler yerine otursun.]” (Bir başka rivayette: Rükûdan doğrulduğunda belini doğrult. Başını da bütün kemikler eklemlerine dönünceye kadar kaldır.)”[53] Ona şunu da dedi: “Hiç kimsenin namazı bu şekilde yapmadıkça tamam olmaz.”

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah Teâlâ, rükû ile secde arasında belini doğrultmayan kişinin namazına bakmaz.”[54]

[1] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. İbn Kayyim ve başka âlimler bu susmayı, "nefes alıp verecek kadar bir süre" olarak açıklamışlardır.

[Ebû Dâvud, Salât 120,121 (777, 779-781), c.3, s.198, 201-204; İbn Mâce, İkametü's-salât 12 (844-845), c. 3, s. 67-68; Tirmizî, Salat 186 (251), c.1, s.188-189. Mütercim]

[2] Buhârî, Müslim. Bu "el kaldırma", Hz. Peygamber'den mütevatir olarak nakledilmiştir. Rükûdan doğrulurken elleri kaldırmak da böyledir. Bu aynı zamanda üç imamın ve fakih ve muhaddislerin çoğunluğunun kabul ettiği görüştür. İbn Asâkir'in (15/78/2) naklettiğine göre; İmam Malik, vefat edinceye kadar bu görüşü benimsemeye devam etmiştir. İmam Ebû Yusuf'un öğrencilerinden İsam b. Yusuf -Ebû İsme el-Belhî- (ö.210) gibi bazı Hanefî âlimler de bu görüşü tercih etmişlerdir. Bu konuya ilikin açıklama Önsöz'de geçmişti. Abdullah b. Ahmed, "el-Mesâil" adlı kitabında (s.60) babasından şöyle nakleder:

"Ukbe b. Âmir'in, namazda ellerin kaldırılması konusunda şöyle dediği rivâyet edilir: "Ellerini her kaldırışında namaz kılan kimseye on sevap vardır." Ben diyorum ki: Buhârî ve Müslim tarafından rivâyet edilen şu kudsî hadis de buna şahitlik eder: "...Kim bir iyilik yapmaya niyet eder ve onu yaparsa, ona on katından yedi yüz katına kadar sevap yazılır." Bkz. "Sahih'ut-Terğîb" (16)

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2,3,4,5 (4-8), c.2, s.751-754; Müslim, Salat 21, 22, 24-26 (390, 391), c.3, s.1225,1226,1233,1234; Ebû Dâvud, Salât 114,0115 (721,722), c.3, s.101, 107; İbn Mâce, İkametü's-salât 15 (858-860,862-864,867,868), c.3, s.92, 101, 103, 105, 106. Mütercim]

[3] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2, 3, 4, 36, 47 (4, 5, 7, 58, 64,72), c.2, s.751-753, 787, 792, 796-797; Müslim, Salat 22, 28, 31, 32 (390, 392), c.3, s.1225, 1236-1238. Mütercim]

[4] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2, 3, 4, 5, 36 (4-8, 58), c.2, s.751-754, 787; Müslim, Salat 22, 24, 25, 28 (390, 391, 392), c.3, s.1225, 1233, 1236; Ebû Dâvud, Salât 114,115 (722, 723, 726, 730), c.3, s.107,109, 110, 114,115, 119, 120. Mütercim]

[5] Ebû Davud, Nesâî ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 143,144 (856-858), c.3, s.343, 349-352; [Nesaî, İftitah 167 (1136), c.1-2, s.640-641. Mütercim]

[6] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 37 (59), c.2, s.788; Müslim, Mesâcid 29, 30, 31 (535), c.3, s.1568-1569; Tirmizî, Salat 191, 192 (258, 259), c. 1, s.192-193; Ebû Dâvud, Salât 114,115, 116, 145,146 (726, 730, 867), c.3, s.114,115, 119, 120, 365; İbn Mâce, İkametü's-salât 72 (861), c. 3, s. 372. Mütercim]

[7] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 37 (59), c.2, s.788; Müslim, Mesâcid 29, 30, 31 (535), c.3, s.1568-1569; Ebû Dâvud, Salât 114,115, 145,146 (726, 867), c.3, s.114,115, 365; İbn Mâce, İkametü's-salât 17 (873), c. 3, s. 115. Mütercim]

[8] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 64 (95), c.2, s.816; Ebû Dâvud, Salât 115, 116 (730, 731), c.3, s.119, 120, 123; İbn Mâce, İkametü's-salât 17 (874), c. 3, s. 115. Mütercim]

[9] Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî ve Tayâlisî de bu görüşünde ona katılmıştır. Hadis "Sahihu Ebî Davud"da (809) tahriç edilmiştir.

[10] İbn Huzeyme ve İbn Hibbân "Sahih"lerinde rivâyet etmiştir.

[11] Tirmizî. İbn Huzeyme hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Tirmizî, Salat 192 (259), c.1, s.193; Ebû Dâvud, Salât 143,144 (863), c.3, s.360. Mütercim]

[12] Beyhakî, sahih bir senedle ve Buhârî rivâyet etmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 39, c.2, s.789. Mütercim]

[13] Taberânî "el-Kebîr" ve "es-Sağîr" adlı kitaplarında, Abdullah b. Ahmed, "Zevâidü'l-Müsned" adlı kitabında ve İbn Mâce rivâyet etmiştir.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 16 (872), c. 3, s. 114. Mütercim]

[14] Ahmed ve Ebû Davud, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 143,144 (859), c.3, s.352,353. Mütercim]

[15] Ebû Davud ve "Cüz'ü'l-kıraat" adlı kitabında Buhârî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Müslim, Salat 240 (498), c.3, s.1486; Ebû Dâvud, Salât 115,116 (730), c.3, s.119,120; İbn Mâce, İkametü's-salât 16, 72 (869, 1061), c. 3, s. 111, 373. Mütercim]

[16] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 240 (498), c.3, s.1486; İbn Mâce, İkametü's-salât 16 (869), c. 3, s. 111. Mütercim]

[17] Buhârî, Müslim. Ben diyorum ki: Hadiste geçen görme, gerçek anlamda bir görmedir ki, bu durum, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mucizelerindendir. Ancak bu görme sadece namaza özgü olup, genele şamil olduğu konusunda hiçbir delil yoktur.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 7 (11), c.2, s.756; Müslim, Salat 110 (425), c.3, s.1363. Mütercim]

[18] Ebû Ya'lâ, "el-Müsned" (340,349/1); Âcurrî, "el-Erbaîn"; Beyhakî; Taberânî (1/192/1); Ziya, "el-Müntekâ mine'l-ehâdîsi's-sıhâh ve'l-hisân" (276/1) ve İbn Asâkir (2/226/2, 414/1, 8/14/1, 76/2) hasen senedle rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme hadisin sahih olduğunu söylemiştir (1/82/1). İbn Batta'nın "el-İbâne" adlı kitabında (5/43/1) hadisin ziyadesinin yer almadığı birinci bölümün mürsel bir şahidi vardır.

[19] Tayâlisî, Ahmed ve İbn Ebû Şeybe. Hafız Abdülhak el-İşbîlî'nin (1348) "el-Ahkâm" adlı kitabına eklediğim açıklamalarda da belirttiğim üzere bu hadis, hasendir.

[20] İbn Ebû Şeybe (1/89/2), Taberânî ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[21] İbn Ebû Şeybe (1/89/1), İbn Mâce ve Ahmed sahih senedle rivâyet etmiştir. Bkz. "es-Sahîha" (2536).

[İbn Mâce, İkametü's-salât 16 (871), c. 3, s. 111. Mütercim]

[22] Ebû Avâne, Ebû Davud ve Sehmî (61) rivâyet etmiştir. Dârekutnî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 143, 144 (855), c.3, s.341; İbn Mâce, İkametü's-salât 16 (870), c. 3, s. 111. Mütercim]

[23] Ahmed, Ebû Davud, İbn Mâce, Dârekutnî, Tahâvî, Bezzâr ve İbn Huzeyme (604). Taberânî hadisi "el-Kebîr" adlı kitabında yedi sahâbîden rivâyet etmiştir. Hadiste, bu tesbihatın üçle sınırlı olduğuna dair herhangi bir rivâyetin bulunmadığını iddia edenlere cevap vardır. Bu iddiayı dile getirenlerden biri de İbn Kayyim'dir.

[Tesbih: Allah Teâlâyı, noksanlıklardan ve şanına yakışmayan her şeyden tenzîh etmektir. Tesbih kelimesi ve Yüce Allah'ı tesbih eden, yüce özellikleri ile öven türevleri Kur'an'da yüze yakın yerde geçmektedir. Bu âyetlerden birinde Allah Teâlâ, kendisinin tesbih edilmesini konu edinerek şöyle buyurur: "*Yedi gökle yer ve bunların içinde bulunan (melekler, cinler ve insan)lar Allah'ı tesbih ederler. Her şey, Allah'ı hamd etmekle tesbih eder; fakat siz, onların tesbihini anlayamazsınız*." (İsrâ, 44) Bir başka âyette ise iman eden insanlara şöyle emreder: "*Allah'ı çok zikredin (anın) ve O'nu sabah akşam tesbih edin*" (Ahzab, 41, 42)

Ebû Dâvud, Salât 149,150 (886), c.3, s.395,396; İbn Mâce, İkametü's-salât 20 (888, 890), c. 3, s. 135-136. Mütercim]

[24] Bir sonraki konuda da geleceği üzere, bu, “Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen kıyam, rükû ve secdesini eşit uzunlukta yapardı.” rivâyetinden anlaşılmaktadır.

[25] Sahihtir. Ebû Davud, Dârekutnî, Ahmed, Taberânî, ve Beyhakî rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 146,147 (870), c.3, s.368, 369. Mütercim]

[26] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 223 (487), c.3, s.1468; Nesaî, İftitah 101 (1048), c.1-2, s.604; Ebû Dâvud, Salât 146,147 (872), c.3, s.372. Mütercim]

[27] Kur’an’ı tevil ederek: Yani Allah Teâlâ’nın: “*Rabbini hamd ile tesbih et ve ondan mağfiret dile. Muhakkak ki O, tevbeleri çok kabul edendir*.” (Nasr, 3) âyetinin gereğini yerine getirerek.

[28] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 42, 58 (63, 85), c.2, s.791-792, 809; Müslim, Salât 217 (484), c.3, s.1465; Ebû Dâvud, Salât 147,148 (877), c.3, s.382; Nesaî, İftitah 154,155 (1122, 1123), c.1-2, s.633. Mütercim]

[29] Müslim, Ebû Avâne, Tahâvî ve Dârekutnî.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 201 (771), c.4, s.2193. Mütercim]

[30] Nesâî, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesâî, İftitâh 104 (1051, 1052), c.1-2, s.605. Bu, Müslim'de yer alan uzun bir hadisten bir parçadır (Salâtu'l-Müsâfirîn) 201 (771), c.4, s.2193. Mütercim]

[31] Ebû Davud ve Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir.

UYARI: Rükûda bu zikirlerin hepsini birden okumanın caiz olup olmadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. İbn Kayyim, “Zâdü’l-meâd” adlı kitabında bu konuda tereddüt etmiştir. Nevevî, “el-Ezkâr”ında birinci görüşü tercih ederek, şöyle der:

“İmkân varsa, rükûda bu zikirlerin tamamını okumak daha faziletlidir. Diğer bütün zikirlerde de böyle yapması gerekir.”

Ebû Tayyib Sıddık Hasan Han, “Nüzulü’l-ebrâr” adlı kitabında (s.84) Nevevî’nin bu sözlerine itiraz ederek şöyle der:

“Bazen bunu, bazen diğerini okur. Hepsinin birden okunabileceğine dair bir delil bilmiyorum. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.), bu zikirlerin hepsini tek bir rükûnda okumamıştır. Aksine bunu, bazen diğerini okumuştur. Hz. Peygamber’e tâbi olmak, bid’at uydurmaktan iyidir.”

Allah’ın izniyle, doğru olan budur. Ama biraz sonra da açıklanacağı üzere, Sünnet’te bu rüknun ve başka rükûnların uzatıldığı sabit olmuştur. Hz. Peygamber, rükûda geçirdiği süreyi kıyamda geçirdiği süreye yakın yapmıştır. Namaz kılan kimse bu Sünnet’te Hz. Peygamber’e (s.a.v.) uymak istediğinde, o zaman Nevevî’nin dediği bu zikirlerin hepsini bir rükûnda okuyabilir. Bu görüşü, İbn Nasr, “Kıyamü’l-leyl” (76) adlı kitabında, İbn Cüreyc’den, o da Atâ’dan nakleder. Hepsini birden okumayacak olması durumunda, nasslarda geldiği üzere bu zikirlerin bazılarını tekrar eder. Bu Sünnet’e daha yakın bir davranıştır. Allah daha iyi bilir.

[Nesaî, İftitah 102 (1049), c.1-2, s.604; Ebû Dâvud, Salât 146,147 (873), c.3, s.373. Mütercim]

[32] Buhârî, Müslim. Hadis, “İrvâü’l-ğalîl”de (331) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 40 (61), c.2, s.790; Müslim, Salat 193, 194 (471), c.3, s.1445,1446; Ebû Dâvud, Salât 142,143 (854), c.3, s.337, 338; . Mütercim]

[33] Müslim, Ebû Avâne. Buradaki yasaklama, herhangi bir kayıtla sınırlandırılmamış olup, farz ve nafile namazları da içine alır. İbn Asâkir’in (17/299/1) “Nafile namaza gelince, bunda okumakta bir sakınca yoktur.” ziyadesi, şâz veya münker bir ziyadedir. Zaten İbn Asâkir de bu ziyadenin illetli olduğunu söylemiştir. Bundan dolayı bu ziyadeyle amel etmek caiz olmaz.

[Müslim, Salât 207 (479), c.3, s.1459; Ebû Dâvud, Salât 147,148 (876), c.3, s.379; Nesâî, İftitâh 98 (1045), c.1-2, s.602. Mütercim]

[34]
Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 36, 45 (58, 68), c.2, s.787, 794, Müslim, Salat 25, 28 (391, 392), c.3, s.1233, 1236. Mütercim]

[35]
Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 143,144 (857), c.3, s.349, 350. Mütercim]

[36]
Buhârî, Ebû Davud. Bkz. “Sahîhu Ebî Davud” (722).

[Buhârî, Sıfatü's-salat 46, 64 (95) c.2, s.795, 816. Mütercim]

[37]
Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Küsuf 19 (23), c.3, s.1038; Müslim, Salat 28, 77, 86 (392, 411, 414), c.3, s.1236, 1325, 1328. Mütercim]

[38]
Buhârî, Ahmed.

[Buhârî, Ezan 18 (28), c.2, s.674. Mütercim]

[39]
Müslim, Ebû Avâne, Ahmed ve Ebû Davud.

UYARI: Bu hadis, imam “Semiallahu limen hamideh” dediğinde cemaatin onunla birlikte bu sözü söylemeyebileceğine dair delil olamaz. Yine bu hadis, cemaat “Rabbenâ ve lekel-hamd” dediğinde de imamın onlarla birlikte bu sözü söylemesi gerekmediğine dair de delil olamaz. Çünkü hadis, imamın ve cemaatin bu rükûnda neler söyleyeceklerini belirtmek için söylenmemiştir. Bilakis imama uyan kimsenin, “Rabbenâ ve lekel-hamd” sözünü, imamın “Semiallahu limen hamideh” sözünden sonra söylemesini belirtmek için buyrulmuştur. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) cemaate namaz kıldırırken “Rabbenâ leke’l-hamd” demesi de bunu teyid eder. Ayrıca “Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız, siz de öylece namaz kılın.” buyruğunun genel çerçevesi de cemaatin, imamın söylediği “Semiallahu limen hamideh” vb. sözleri söylemesini gerektirir. Bu konuda bize müracaat eden bazı faziletli insanlar bunu düşünsünler. Belki bu anlattıklarımız onları ikna eder.

Daha fazla bilgi edinmek isteyenler ise, Suyûtî’nin “el-Hâvî lil-fetâvâ” (1/529) adlı kitabında “Def’u’t-teşnî fî hükmi’t-tesmi” bölümüne bakabilir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 1, 43, 44 (1, 3, 64, 65), c.2, s.749, 751, 792, 793; Müslim, Salat 62 (404), c.3, s.1304,1305; Ebû Dâvud, Salât 177, 178 (972), c.4, s.17-18. Mütercim]

[40]
Buhârî, Müslim. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2 (4), c.2, s.751; Müslim, Salat 71 (409), c.3, s.1320; Tirmizî, Salat 197 (266), c.1, s.198. Mütercim]

[41]
Buhârî, Müslim. Bu el kaldırma meselesi, Hz. Peygamber’den (s.a.v.) mütevatir olarak nakledilmiştir. Âlimlerin büyük çoğunluğu ile bazı Hanefî âlimleri bu görüşü benimsemişlerdir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2-5 (4-8), c.2, s.751-754; Müslim, Salat 21, 22, 24, 25 (390, 391), c.3, s.1225, 1226, 1233. Mütercim]

[42]
Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2, 4, 36, 47 (4, 7, 58, 72), c.2, s.751, 753, 787, 796, 797; Müslim, Salat 28 (392), c.3, s.1236. Mütercim]

[43]
Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 1 (2), c.2, s.750; Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 203 (772), c.4, s.750. Mütercim]

[44]
Buhârî, Ahmed. Ancak İbn Kayyim, “Zâd’ül-meâd” adlı kitabında yanılarak, “Allahümme” ile “ve leke”nin ve’sini birleştiren rivâyetin sahih olmadığını söylemiştir (Zadu'l-mead, c.2, s.259. Mütercim]. Halbuki bu hadis, “Sahîhu Buhârî”de, “Müsnedü Ahmed”de, Ebû Hüreyre’den iki yolla Nesâî’de, İbn Ömer rivâyeti olarak Darimî’de, Ebû Saîd el-Hudrî rivâyeti olarak Beyhakî’de ve ayrıca yine Ebû Musa el-Eş’arî’den bir rivâyet olarak da Nesâî’de yer alır.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 44 (65), c.2, s.793;

[45]
Buhârî, Müslim. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 2, 44 (4, 65), c.2, s.751, 793; Müslim, Salat 71 (409), c.3, s.1320; Tirmizî, Salat 197 (266), c.1, s.198. Mütercim]

[46] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 202 (476), c.3, s.1453, 1454; Ebû Dâvud, Salât 139, 140 (846), c.3, s.322, 323; İbn Mâce, İkametü's-salât 18 (877), c. 3, s. 118. Mütercim]

[47] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 206 (478), c.3, s.1456. Mütercim]

[48] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 206 (478), c.3, s.1456. Mütercim]

[49] Müslim, Ebû Avâne ve Ebû Davud.

[Müslim, Salat 205 (477), c.3, s.1455; Nesaî, İftitah 115 (1068), c.1-2, s.612, 613; Ebû Dâvud, Salât 139, 140 (847), c.3, s.324. Mütercim]

[50] Ebû Davud ve Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir. Hadis, “el-İrvâ”da (335) tahriç edilmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 146, 147 (874), c.3, s.375; Nesaî, İftitah 115 (1069), c.1-2, s.613. Mütercim]

[51] Malik, Buhârî ve Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 45 (68), c.2, s.794; Ebû Dâvud, Salât 118, 119 (770), c.3, s.181, 182; Muvatta, Kur'an 25, c.1 s.274. Mütercim]

[52] Buhârî, Müslim, Ahmed. Hadis, “el-İrvâ”da (307) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 46, 59 (69, 88), c.2, s.795, 811; Müslim, Salat 195 (472), c.3, s.1447. Mütercim]

[53] Buhârî, Müslim (sadece birinci cümlesi), Dârimî, Hâkim, Şafii ve Ahmed rivâyet etmiştir.

UYARI: Bu hadisin maksadı açıktır. O da kıyamda bütün organların yerine tam olarak oturmasıdır. Hicazlı bazı kardeşlerimizin ve başkalarının bu hadisi delil göstererek, rükûdan sonraki kıyamda sağ elin sol el üstüne konulacağına bu hadisi delil getirmeleri, bu hadisin (fakihler nezdinde “namazını düzgün kılmayan kimse hadisi” olarak bilinen) bütün rivâyetlerine çok uzak, hatta bâtıl bir çıkarsamadır. Çünkü hadisin hiçbir rivâyetinde ve metninde, birinci kıyamda elin nasıl konulacağı ile ilgili bir açıklama yer almamaktır. Hadiste geçen “otursun (ahz)” nasıl olur da rükûdan sonra sol elin sağ eli tutması olarak yorumlanabilir? Hadisin bütün metinleri bunu gösterseydi, bu şekilde anlamak mümkündü. Fakat hadisin bütün metinleri açık bir şekilde tamamen bunun tersini gösterirken bu nasıl bu şekilde anlaşılabilir.? Kaldı ki, söz konusu olan “koyma” hadisten çıkarılamaz. Çünkü hadiste geçen “kemik”lerden maksat, daha önce geçtiği üzere sırt kemikleridir. Hz. Peygamber’in şu uygulaması da bu düşünceyi desteklemektedir: “...Sonra omurga kemikleri yerine dönecek şekilde dik durdu.” Bunu insaf çerçevesinde düşün.

Bu kıyamda elleri göğüs üzerine koymanın bid’at ve sapıklık olduğunda şüphem bulunmamaktadır. Çünkü bu kadar çok olmasına rağmen namazla ilgili hadislerin hiçbirinde bu konuda bir açıklama gelmemiştir. Şayet bunun bir aslı olsaydı, bir tek rivâyetle de olsa bu yönde bir bilgi mutlaka bize ulaşırdı. Ayrıca bildiğim kadarıyla, selef âlimlerinden hiçbirinin bunu uygulamaması ve hadis imamlarından da hiçkimsenin bunu nakletmemesi, bu sözümüzü desteklemektedir.

Bu düşünce, Şeyh Tüveycirî’nin, risalesinde (s.18-19) İmam Ahmedden naklettiği şu açıklamaya da aykırı düşmemektedir: “Namaz kılan kimse, rükûdan doğrulduktan sonra isterse ellerini salar, isterse birbiri üzerine koyar.” (İmam Ahmed’in oğlu Salih’in: “el-Mesâil” adlı kitabında babasından naklettiği sözün izahı budur.) Çünkü İmam Ahmed bunu Hz. Peygamber’e dayandırmamış; kendi içtihad ve görüşü olarak ortaya koymuştur. Görüşler ise, bazen yanlış olabilir. Bu konuda olduğu gibi, herhangi bir davranışın bid’at olduğuna dair sahih bir delil bulunduğunda bir âlimin aksini söylemiş olması o davranışın bid’atlığını ortadan kadırmaz. Şeyhülislam İbn Teymiye bazı kitaplarında bu konuyu böyle değerlendirmiştir. Ben, İmam Ahmed’in bu sözünden onun, bu anıldığı şekliyle el bağlamayı, kesin bir sünnet olarak kabul etmediği sonucuna ulaşıyorum. Çünkü o, namaz kılan kimseyi bunu yapıp yapmamakta serbest bırakmıştır. Acaba bu faziletli hocaefendi, İmam Ahmed’in, rükûdan önceki bağlamada da elleri birbiri üstüne koyup koymamakta namaz kılan kimseyi serbest bıraktığını mı sanıyor?

Böylece rükudan sonraki kıyamda elleri birbiri üzerine koymanın sünnet olmadığı anlaşılmış olmaktadır. Anlatılmak istenen de budur.

Bu konu hakkında sözün özü budur. Aslında konu daha ayrıntılı ve derinlikli olarak açıklanmaya müsaittir; fakat bu açıklamanın yeri burası değildir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 14, 41 (26, 62), c.2, s.766, 790-791; Müslim, Salat 45 (397), c.3, s.1258; Darimî, Salat 78 (1335), c. 3, s.140. Mütercim]

[54] Ahmed ve “el-Kebîr” adlı kitabında Taberânî sahih senedle rivâyet etmiştir.

SECDE

Hz. Peygamber (s.a.v.) ardından tekbir getirip, secde ederdi.[1] Namazı düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emretmiş ve şöyle demiştir:

“Hiç kimsenin namazı... “Semiallahu limen hamideh” diyerek doğrulmadıkça, sonra “Allahu ekber” deyip, eklemleri yerine oturacak şekilde secde etmedikçe... tamam olmaz.”[2]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) secde etmek istediği zaman tekbir getirir, [kollarını yanlarından uzaklaştırır,] sonra secde ederdi.”[3]

Secdeye giderken bazen ellerini kaldırırdı.[4]

Eller Üzerine Secdeye Kapanmak

“Hz. Peygamber (s.a.v.) secde yaparken dizlerinden önce ellerini yere koyardı.”[5]

Bu şekilde yapılmasını emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Biriniz secde ettiği zaman deve gibi çökmesin. Yere dizlerinden önce ellerini koysun.”[6]

Hz. Peygamber (s.a.v.) yine şöyle buyurmuştur: “Eller de yüz gibi secde ederler. Biriniz yüzünü secdeye koyduğu zaman ellerini de koysun. Yüzünü secdeden kaldırdığında ellerini de kaldırsın.”[7]

Hz. Peygamber (s.a.v.) secdede avuçları üzerine dayanır, [ellerini açar,]”[8] parmaklarını birleştirir,[9] onları kıbleye doğru çevirirdi.[10]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) secdedeyken ellerini omuzlarının”,[11] bazen de “kulaklarının hizasında tutardı.”[12] Burnunu ve alnını yere koyardı.[13]

Namazını düzgün kılmayan kişiye şöyle demiştir: “Secde ettiğin zaman, secdeni sağlam bir şekilde yap.”[14]

Bir başka rivayette ise şu şekilde gelmiştir: “Secde ettiğin zaman yüzünü ve ellerini yere öyle koy ki, bütün kemiklerin yerine yerleşip rahat etsin.”[15]

Diğer bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: “Alnını yere koyduğu gibi burnunu da yere koymayanın namazı kabul edilmez.”[16]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) dizlerini ve ayak parmaklarını da yere sağlamca koyar”,[17] “[ayaklarının ön tarafını ve] ayak parmaklarını kıbleye doğru çevirir”,[18] “topuklarını birleştirir”[19] ve “ayaklarını dik tutardı.”[20] “Ashabına da bu şekilde yapmalarını emrederdi.”[21] Ayak parmaklarını da öne doğru kırardı.[22]

İşte Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yedi organ bunlardır: İki el, iki diz, iki ayak, alın ve burun.

Hz. Peygamber (s.a.v.) alın ve burnu secdede tek organ olarak kabul eder ve şöyle derdi:

“Ben yedi kemik üzerine secde etmekle emrolundum (bir diğer rivayette: secde etmekle emrolunduk): Alın -eliyle burnuna da işaret etmiştir-, iki el (bir diğer rivayette: iki avuç), iki diz ve ayak parmakları. Elbise ve saçımızı toplamamakla[23] da emrolunduk.”[24]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kul secde ettiği zaman onunla beraber yedi organ da secde eder: Yüzü, avuçları, dizleri ve ayakları.”[25]

Saçları arkadan toplanarak topuz yapılmış bir hâlde namaz kılan kimse[26] hakkında şöyle buyurmuştur:

“Bu adam, elleri arkadan bağlanmış olarak namaz kılan kimseye benzemektedir.”[27]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle de buyurmuştur: “Orası şeytanın oturma yeridir.”[28] Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözüyle saçlarının büküm yerini kastediyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v.) secdede kollarını yere yapıştırmaz,[29] aksine onları yerden kaldırır, arkasından bakıldığında koltuk altlarının beyazlığı görünecek şekilde kollarını böğürlerinden uzak tutardı.”[30] “Kollarını o

derece kaldırırdı ki, bir kuzu kollarının altından geçmek istese, geçebilirdi.”[31]

Bazen kollarını o kadar fazla açar, bunda o derece ileri giderdi ki, kimi sahâbîler şöyle derdi: “Secdeye vardığında kollarını böğürlerinden uzak tutmak için çektiği sıkıntıdan dolayı Rasûlullah’a (s.a.v.) acırdık.”[32]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu şekilde yapılmasını emretmiş ve şöyle demiştir: “Secde ettiğin zaman iki avucunu yere koy ve dirseklerini kaldır.”[33] Yine şöyle buyurmuştur: “Secdeyi tadil-i erkân üzere yapınız. Hiçbiriniz kollarını köpeğin yayması (bir diğer rivayette: yaydığı) gibi yaymasın.”[34] Başka bir rivayette ise şöyle gelmiştir: “Hiçbiriniz kollarını, köpeğin yere yayması gibi yere yaymasın.”[35] Hz. Peygamber (s.a.v.) yine şöyle buyurmuştur:

“Kollarını sırtlan gibi yere yayma, avuçlarına dayan, kollarını böğürlerinden uzaklaştır. Böyle yaptığın zaman her organın seninle birlikte secde eder.”[36]

Secdeyi Tam Yapmanın Vücûbu

Hz. Peygamber (s.a.v.) rükû ve secdenin tam yapılmasını emretmiş, bu şekilde yapmayanı, bir veya iki hurma yediği hâlde yedikleri açlığını gidermemiş olan aç insana benzetirdi. Yine bu kimse hakkında şöyle buyurmuştur: “Bu kimse, en kötü hırsızlardan biridir.”

Rükû ve secdeden belini tam doğrultmayan kimsenin namazının bâtıl olduğuna hükmetmiştir. Bu konunun ayrıntıları “Rükû” bölümünde geçmişti. Namazını düzgün kılmayan kişiye de secdesini, bütün organlarını yerine oturacak şekilde yapmasını emretmiştir. Bu konu da bu bölümün başında geçmişti.

Secdede Yapılan Zikir ve Dualar

Hz. Peygamber (s.a.v.) secdede çeşitli zikir ve dualar okurdu. Bazen birini, bazen diğerini okurdu.

1- سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى

1- “Sübhâne rabbiye’l-a’lâ”

“En yüce olan Rabbimi tesbih ederim.” (üç defa)[37]

Bazen bunu üçten fazla tekrar ederdi.[38]

Bir gece namazında bu zikri o kadar çok tekrarladı ki, secdeleri kıyamına yakın olmuştu. Kıyamında ise, uzun sûrelerden üç sûre, Bakara, Nisa ve Âl-i İmrân’ı hem de aralarında dua ve istiğfar yaparak okumuştu. Buna dair rivayet “Gece Namazı” konusunda geçmişti.

2- سُبْحَانَ رَبِّىَ الأعْلَى و بِحَمْدِهِ

2- “Sübhâne rabbiyel a’lâ ve bihamdih”

“En yüce Rabbimi hamd ederek tesbih ederim.” (üç defa)[39]

3- سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ المَلاَئِكةِ وَالرُّوحِ

3- “Subbûhun, kuddûsün, rabbül-melâiketi ve’r-ruh”

“Münezzehsin, mukaddessin, meleklerin ve Ruh’un Rabbisin.”[40]

4. سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ ر بَّنا وَبِحَمْدِك اللَهُمَّ اغْفِرْلي

4- “Sübhanekellahümme rabbenâ ve bihamdike. Allahümme iğfirlî”

“Allah’ım ve yüce Rabbimiz! Seni hamd ederek tesbih ederim. Allah’ım beni bağışla.”

Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur’an’ı tevil ederek, rükû ve secdelerinde bu zikri çokça yapardı.”[41]

5 –اللَّهُمَّ! لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أسْلَمْتُ، [وانْتَ رَبِّي]. سَجَدَ وَجْهِىَ لِلَّذِى خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، [فأَحْسَنَ صُوَرَهُ] وَشَقَّ سَمْعَهُ، وَبَصَرَهُ [ف]تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الخَالِقِينَ.

5- “Allahümme! Leke secedtü ve bike âmentü ve leke eslemtü ve ente rabbî, secede vechî lillezî halakahu ve savverahu feahsene suverahu ve şekka sem’ahu ve basarahu, fetebârekellahu ahsenul-halikîn”

“Allahım! Sana secde ettim, sana inandım, sana teslim oldum. Sen benim Rabbimsin. Yüzüm de, kendisini yaratıp şekillendiren, en güzel biçimi veren, ona kulağını, gözünü takana secde etmiştir. Yaratanların en güzeli olan Allah ne yücedir.”[42]

6- اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّهُ وَجِلَّهُ، أوَّلَهُ وَآخِرَهُ، عَلاَنِيَتَهُ وَ سِرَّهُ

6- “Allahümme! İğfirlî zenbî küllehu, dikkahu ve cillehu, ve evvelehu ve âhirahu ve alâniyetehu ve sırrahu”

“Allah’ım günahımın hepsini; küçüğünü ve büyüğünü, ilkini ve sonuncusunu, açığını ve gizlisini bağışla.”[43]

7- سَجَدَ لَكَ سَوَادِي وَ خَيَالِي وَ آمَنَ بِكَ فُؤَادِي، أبُوءُ بِنِعْمَتِك عَلَيَّ هَذِي يَدَيَّ وَ ماَ جَنَيْتُ عَلىَ نَفْسِي

7- “Secede leke sevâdî ve hayâlî ve âmene bike fuâdî, ebû’u bi-ni’metike aleyye, hâzî yedeyye ve mâ ceneytu alâ nefsî”

“Karartım ve hayalim sana secde etti. Kalbim de sana iman etti. Üzerimdeki nimetini itiraf ediyorum. İşte ellerim ve aleyhime işlediğim günahlar.”[44]

8 -سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَ الْمَلَكُوتِ وَ الْكِبْرِياَءِ وَ الْعَظَمَةِ

8- “Sübhâne zi’l-ceberûti ve’l-melekûti ve’l-kibriyâi ve’l-azameti”

“Bütün kahharlığın, bütün mülkün, yüceliğin ve büyüklüğün sahibi olan Allah’ı tesbih ederim.”[45]

Bu ve bundan sonraki zikirleri gece namazında okurdu.

9- سُبْحَانَكَ [اللَّهُمَّ] وَ بِحَمْدِكَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

9- “Sübhâneke [Allahümme] ve bi-hamdike lâ ilâhe illâ ente”

“Allah’ım seni hamd ile tesbih ederim, senden başka ilâh yoktur.”[46]

10- اَللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي مَا أَسْرَرْتُ وَ مَا أَعْلَنْتُ

10- “Allahümme! İğfirlî mâ esrartu ve mâ a’lentu”

“Allah’ım! Gizli ve açık işlediğim günahlarımı bağışla.”[47]

11. اللَّهُمَّ اجْعَلْ في قَلْبِي نُوراً، [و في لِسانِي نُوراً]، واجْعَلْ في سَمْعِي نُوراً واجْعَلْ في بَصَرِي نُوراً ، واجْعَلْ مِنْ تَحْتِي نُوراً ، واجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُوراً و عَنْ يَمِينِى نُوراً وعَنْ يسَارِي نُوراً ، واجْعَلْ أَمامِي نُوراً و اجْعَلْ خَلْفِي نُوراً [واجْعَلْ فِي نَفْسِي نُوراً] و أَعْظِمْ لي نُوراً.

11- “Allahümme! İc’al fî kalbî nûran, [ve fî lisânî nûran,] vec’al fî sem’î nûran, vec’al fî basarî nûran, vec’al min tahtî nûran, vec’al min fevkî nûran ve an yemînî nûran ve an yesârî nûran, vec’al emâmî nûran, vec’al halfî nûran, [vec’al fî nefsî nûran,] ve a’zim lî nûran”

“Allah’ım! Kalbime nur yerleştir. [Dilime nur yerleştir.] Kulaklarıma nur yerleştir. Gözlerime nur yerleştir. Alt tarafımdan nur ver. Üst tarafımdan nur ver. Sağımdan ve solumdan nur ver. Önümden nur ver. Arkamdan nur ver. [Nefsime nur yerleştir] ve nurumu büyük yap.”[48]

12. [اللَّهُمَّ] [إنِّى] أعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، [وَأعُوذُ] بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ أُحْصِى ثَنَاءً عَلَيْكَ أنْتَ كَمَا أثْنَيْتَ عَلى نَفْسِكَ

12- “[Allahümme] [innî] eûzu birıdâke min sehatik [ve eûzu] bimuâfâtike min ukûbetik ve eûzu bike minke, lâ uhsî senâ’en aleyke, ente kemâ esneyte alâ nefsik”

“[Allah’ım!] [Kesinlikle ben] öfkenden hoşnutluğuna sığınıyorum. Ve cezandan affına [sığınıyorum]. Senden yine sana sığınıyorum. Ben seni, senin kendini övdüğün şekilde asla övemem.”[49]

Secdede Kur’an Okumanın Yasaklanması

“Rükû” bölümünde geçtiği üzere Hz. Peygamber rükû ve secdelerde Kur’an okumayı yasaklamış, bunlarda çokça dua yapmayı emretmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kulun, Rabbine en yakın olduğu an, secdede bulunduğu andır. Bu yüzden [orada] çokça dua edin.”[50]

Secdeyi Uzatmak

Hz. Peygamber (s.a.v.), secdelerini uzunluk olarak, rükûsuna yakın yapardı. Bazen ortaya çıkan geçici bir sebepten dolayı secdeyi fazla uzatırdı. Bazı sahâbîler şöyle anlatmışlardır:

“Rasûlullah (s.a.v.) güzdüz namazlarından birinde [öğle veya ikindi namazında] kucağında Hasan veya Hüseyin olduğu hâlde yanımıza geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) öne geçip, çocuğu [sağ ayağının yanına] koyduktan sonra namaz için tekbir aldı ve namaza başladı. Namazda secdeye vardı ve uzun süre secde de kaldı. [Cemaatin arasından] başımı kaldırıp bakınca çocuğun secde hâlinde bulunan Rasûlullah’ın sırtına bindiğini gördüm. Secdeme geri döndüm. Rasûlullah (s.a.v.) namazı bitirince insanlar şöyle dedi: “Ey Allah’ın Rasûlü! Sen [bu] namazda secde yaptın ve bu secdeyi çok uzattın. Biz, önemli bir şeyin olduğunu yahut sana vahiy geliyor zannettik.”

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Bunların hiçbiri olmadı. Ancak oğlum beni binek yapmıştı (sırtıma çıkmıştı). Henüz hevesini almadan kalkmayı istemedim.”[51]

Başka bir hadiste ise şöyle geçmektedir: “Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz kılıyordu. Secde yapınca, Hasan ile Hüseyin sırtına bindi. Cemaat çocukları engellemek isteyince Hz. Peygamber (s.a.v.) engellememeleri için işaret etti. Namazı bitirince o ikisini kucağına alarak şöyle buyurdu:

“Beni seven bunları da sevsin.”[52]

Secdenin Fazileti

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Ümmetimden olan herkesi kıyamet günü kesinlikle tanırım.” “Ey Allah’ın Rasûlü! O kadar kalabalığın içinde onları nasıl tanırsın?” dediler. Şöyle buyurdu: “Nişansız simsiyah at sürüsünün içine girsen, orada alnında ve ayaklarında beyazlık bulunan bir at olsa, sürünün içinde bu atı fark etmez miydin?” Soruyu soran kişi: “Elbette fark ederdim.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Muhakkak ki, ümmetimin de o gün secde etmeleri sebebiyle alınlarında ve abdest almaları sebebiyle de abdest azalarında parlaklık olacaktır.”[53]

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah, cehennemlik insanlardan dilediği kimselere rahmet etmeyi dilediği zaman meleklere, kendisine ibadet edenleri ateşten çıkarmalarını emreder. Onlar da onları secde izlerinden tanıyarak cehennemden çıkarırlar. Allah secde izinin bulunduğu yeri yakmayı ateşine yasaklamıştır. Böylece onlar cehennmeden çıkarılırlar. Cehennem, insanoğlunun bütün bedenini yakar, sadece secde izinin bulunduğu yeri yakmaz.”[54]

Yere ve Hasıra Secde Etmek

“Hz. Peygamber (s.a.v.) genellikle yere secde ederdi.”[55]

“Sahâbe çok sıcak günlerde Rasûlullah ile birlikte namaz kılardı. Biri, alnını sıcak sebebiyle yere koyamayacak olsa, giysisini yere serer ve onun üzerine secde ederdi.”[56]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“…Yeryüzünün tamamı, bana ve ümmetime hem mescit hem de temizleyici kılınmıştır. Ümmetimden biri namaz vaktine nerede yetişirse, mescidi de temizleyicisi onun yanındadır. [Benden öncekiler bu konuyu büyütüyorlar ve sadece kilise ve havralarında namaz kılıyorlardı.]”[57]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen çamurlu ve ıslak zemine de secde ederdi. Böyle bir olay, ramazanın yirmi birinci gecesi sabahında meydana gelmişti. O sabah yağmur yağmış, mescidin çatısından da içeriye sular akmıştı. Zaten çatı yapraksız hurma dallarından yapılmıştı. Bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v.) su ve çamur üzerine secde etmişti. Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: “Rasûlullah’ın alın ve burnunda su ve çamurun izlerini gözlerimle gördüm.”[58]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen secde yerine koyduğu küçük namazlık”[59], “bazen hasır üzerine secde ederdi.”[60] “Bir defasında uzun süre giyildiği için kararmış olan bu hasır üzerinde namaz kıldı.”[61]

Secdeden Kalkış

“Hz. Peygamber (s.a.v.) ardından tekbir getirerek başını secdeden kaldırırdı.”[62]

Namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emrederek, şöyle buyurmuştur:

“Hiç kimsenin namazı... eklemleri yerli yerine oturacak şekilde secde etmedikçe, sonra “Allahu ekber” diyerek secdeden başını kaldırıp düzgün bir şekilde oturmadıkça tamam olmaz.”[63] “Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen bu tekbirle beraber ellerini kaldırırdı.”[64]

Sonra “sol ayağını yere yatırarak, [eklemleri iyice yerlerine oturacak şekilde] üzerine otururdu.”[65]

Namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emrederek, şöyle buyurmuştur: “Secde ettiği zaman secdeni sağlamca yap. Kalktığında da sol uyluğunun üzerine otur.”[66] Hz. Peygamber (s.a.v.) “otururken sağ ayağını diker,”[67] “(bu ayağının) parmaklarını da kıbleye doğru çevirirdi.[68]

İki Secde Arasında Dikilerek Oturuş

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen dikilerek [topukları ve ayaklarının ucu üzerine dikilerek] otururdu.[69]

İki Secde Arasındaki Oturuşta Sükûnetin Vücûbu

Hz. Peygamber (s.a.v.) iki secde arasında bütün kemikleri iyice yerine yerleşecek şekilde otururdu.[70] Namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emretmiş ve şöyle demiştir: “Bu şekilde yapmadıkça hiçbirinizin namazı tamam olmaz.”[71]

“Bu oturuşunu da secdesine yakın olacak şekilde uzatırdı.”[72] “Bazen öyle uzun otururdu ki, gören “kesinlikle unuttu” derdi.”[73]

İki Secde Arasında Yapılan Zikir ve Dualar

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu oturuşta şu zikirleri yapardı:

1- اللَّهُمَّ (رَبِّ)! اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي [وَاجْبُرْنِي] [وَارْفَعْنيِ] وَاهْدِنِي [وعَافِنِي] و ارْزُقْنِي

1- “Allahümme (bir rivayette: Rabbi)! İğfirlî ve’rhamnî [ve’cburnî] [ve’rfa’nî] ve’hdinî [ve âfinî] ve’rzuknî”

“Ey Allah’ım (bir rivayette: Ey Rabbim)! Beni bağışla, bana acı, merhamet et, [gönlümü hoş tut], [derecemi yükselt], beni doğruya ulaştır, [bana afiyet ver], bana rızık ver.”[74]

Bazen şöyle derdi:

2- رَبِّ! اغْفِرْ لِي ، اغْفِرْ لِي

2- “Rabbiğfir lî, iğfir lî”

“Ey Rabbim! Beni bağışla, Rabbim beni bağışla.”[75]

“Bu iki zikri, gece namazlarında okurdu.”[76]

Ardından “tekbir getirerek, ikinci secdeyi yapardı.”[77] Namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emretmiştir. Biraz önce geçtiği üzere ona iki secde arasında eklemlerin sükûnet bulup yerine yerleşecek şekilde oturmayı emrettikten sonra şöyle buyurmuştur: “Sonra “Allahu ekber” deyip, bütün eklemlerin yerine iyice yerleşecek şekilde secde edersin. [Bundan sonra bütün namazlarında bu şekilde yap.]”[78]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen “bu tekbirle birlikte ellerini kaldırırdı.”[79]

İkinci secdede birinci secdede yaptıklarının aynısını yapardı. Sonra “tekbir getirerek başını secdeden kaldırırdı.”[80] Namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emretmiştir. Ona ikinci secdeyi yapmasını emrettikten sonra şöyle buyurmuştur:

“Ardından başını kaldırıp tekbir getirmedikçe...”[81] Yine ona şunu söylemiştir: “[Bundan sonra bütün rükû ve secdelerinde bu şekilde yap.] Eğer bu şekilde yaparsan, namazın tamam olur. Bunun bir kısmını eksik bırakacak olursan, namazını eksik bırakmış olursun.”[82]

Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen “ellerini de kaldırırdı.”[83]

[1] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 36, 47 (58, 72), c.2, s.787, 796-797; Müslim, Salat 28 (392), c.3, s.1236. Mütercim]

[2] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 143, 144 (857), c.3, s.349,350. Mütercim]

[3] Ebû Ya'la, "el-Müsned" adlı kitabında (varak, 284/2) sahih bir senedle rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme de (1/79/2) başka sahih bir senedle rivâyet etmiştir.

[4] Nesâî, Dârekutnî ve "el-Fevâid" (1/2/2) adlı kitabında el-Muhallis iki sahih senedle rivâyet etmiştir. El kaldırma konusu on sahâbîden rivâyet edilmiştir. Selef âlimlerinden bir topluluk da bu el kaldırmanın meşru olduğunu söylemiştir. İbn Ömer, İbn Abbas, Hasan Basrî, Tavus, onun oğlu Abdullah, Nafi (İbn Ömer'in azatlı kölesi), Sâlim b. Ömer, Kasım b. Muhammed, Abdullah b. Dinar ve Atâ bunlardan bazılarıdır. Abdurrahman b. Mehdi de şöyle demiştir: "Bu şekilde yapmak sünnettir." Sünnet imamı Ahmed b. Hanbel de bu şekilde amel etmiştir. Bu aynı zamanda İmam Malik ve İmam Şafiî'nin de görüşüdür.

[Nesaî, İftitah 126 (1086), c.1-2, s.620-621. Mütercim]

[5] İbn Huzeyme (1/76/1) Dârekutnî, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Buna ters düşen hadisler sahih değildir. İmam Malik de bu görüştedir. İmam Ahmed'den de buna yakın bir görüş nakledilmiştir. İbnü'l-Cevzî'nin "et-Tahkîk" adlı kitabında da (2/108) böyle geçmektedir. İmam Mervezî de "el-Mesâil" adlı kitabında (1/147/1) sahih bir senedle İmam Evzaî'nin şöyle dediğini nakleder: "Öyle insanlar gördüm ki, namazda dizlerinden önce ellerini yere koyarlardı."

[6] Ebû Davud, "el-Fevâid" adlı kitabında (varak, 108/1) Temmâm ve "es-Sünenü's-suğrâ" ve "es-Sünenü'l-kübrâ" adlı kitaplarında (47/1 - Mekke Kral Abdülaziz Üniversitesi'ndeki fotokopisinden) Nesâî, sahih senedle rivâyet etmiştir. Abdülhak, "el-Ahkâm'ül-kübrâ" adlı kitabında (54/1) hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Yine o, "et-Teheccüd" adlı kitabında da (56/1) şöyle demektedir: "Bu, bir önceki hadisten sened bakımından daha iyidir." O "bir önceki hadis" sözüyle buna aykırı olan Vâil hadisini kasdetmiştir. Hatta bu hadis, sağlam olan bu hadise ve bundan önceki sahih hadislere ters düşmesinin yanı sıra sened bakımından da sahih değildir. Bu zayıflık, hadisin mânasında da söz konusudur. Nitekim bunu "ed-Daîfe"de (929) ve "İrvâü'l-ğalîl"de (357) açıkladım.

Devenin muhalafeti şöyledir: O çökerken, ellerinden önce dizlerini yere koyar. Devenin ön ayakları onun elleri mesabesindedir. Lisanü'l-Arab vdğ. sözlüklerde bu şekilde açıklanmıştır. Tahâvî de "Müşkilü'l-âsâr" ve "Şerhu Meâni'l-âsâr" adlı kitaplarında böyle demektedir. İmam Kasım es-Serakustî de aynı açıklamayı yapmıştır. İmam es-Serakustî, "Garîbu'l-hadîs" (2/70/1-2) adlı kitabında sahih senedle Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini nakleder: "Kimse serkeş devenin çöküşü gibi oturmasın." Ardından bu sözünü şöyle açıklar:

"Bu oturuş, secdede meydana gelmektedir. Namaz kılan kimse, serkeş devenin çöküşü gibi bir anda kendini yere atmasın. Bilakis sakin bir hareketle önce ellerini, sonra dizlerini yere koysun. Bu konuda Hz. Peygamber'den konuyu açıklığa kavuşturan bir hadis rivâyet edilmiştir." Ardından yularıda geçen hadisi nakleder. Ancak İbn Kayyim bu açıklama için tuhaf bir değerlendirmede bulunmuş, şöyle demiştir:

"Bu, aklın almayacağı bir sözdür. Dilbilimciler bunu bu şekilde bilmemektedirler."

Biraz önce işaret ettiğimiz ve başka kaynaklarda ona karşıt cevaplar bulunmaktadır; oraya bakılabilir. Tüveycirî'ye yazdığım karşıt cevapta konuyu ayrıntılı biçimde ele aldım. Bu cevap yakın zamanda yayınlanacaktır.

[Nesaî, İftitah 128 (1091), c.1-2, s.621-622; Ebû Dâvud, Salât 136, 137 (840), c.3, s.315; Darimî, Salat 74 (1327), c.3, s.133. İbn kayyim'in açıklaması için bkz. "Zadu'l-mead", c.1, s.262-267. Mütercim]

[7] İbn Huzeyme (1/79/2), Ahmed ve Serrâc. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Hadis, "el-İrvâ"da (313) tahriç edilmiştir.

[8] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[9] İbn Huzeyme, Beyhakî. Hâkim sahih demiş, Zehebî de ona muvafakat etmiştir.

[10] Beyhakî, sahih senedle rivâyet etmiştir. İbn Ebû Şeybe (1/82/2) ve Serrâc'ın rivâyetinde "parmakların kıbleye doğru tutulması" başka bir rivâyet kanalından gelmektedir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 50, 64 (95), c.2, s.804, 816; Ebû Dâvud, Salât 115, 116 (732), c.3, s.125-126. Mütercim]

[11] Ebû Davud, Tirmizî. İbnü'l-Mülakkin (27/2) hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadis, "el-İrvâ"da (309) tahriç edilmiştir.

[Tirmizî, Salât 200 (269), c.1, s.200; Ebû Dâvud, Salât 115, 116 (734), c.3, s.129. Mütercim]

[12] Ebû Davud ve Nesâî, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 11 (889), c.1-2, s.531; Ebû Dâvud, Salât 115, 116 (736), c.3, s.133. Mütercim]

[13] Ebû Davud, Tirmizî. İbnü'l-Mülakkin (27/2) hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadis, "el-İrvâ"da (309) tahriç edilmiştir.

[Tirmizî, Salât 200 (269), c.1, s.200; Ebû Dâvud, Salât 115-116, 152-153, 161-162 (734, 894, 911), c.3, s.129, 409, 432-433. Mütercim]

[14] Ebû Davud ve Ahmed, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 143, 144 (859), c.3, s.355. Mütercim]

[15] İbn Huzeyme (1/10/1) hasen senedle rivâyet etmiştir.

[16] Dârekutnî, Taberânî (3/140/1) ve "Ahbaru Asbahan" adlı kitabında Ebû Nuaym rivâyet etmiştir.

[17] Beyhakî, sahih senedle rivâyet etmiştir. İbn Ebû Şeybe (1/82/2) ve Serrâc'ın rivâyetinde "parmakların kıbleye doğru tutulması" başka bir rivâyet kanalından gelmektedir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[18] Buhârî, Ebû Davud. Ziyade, İbn Raheveyh'in "el-Müsned"inde geçmektedir (4/129/2). İbn Sa'd da (4/157) Abdullah b. Ömer'den: "Onun namaz kılarken her tarafının kıbleye doğru dönmesinden hoşlandığını, hatta baş parmağını bile kıbleye doğru çevirdiğini" nakleder.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 50, 64 (95), c.2, s.804, 816; Ebû Dâvud, Salât 115,116 (732), c.3, s.126. Mütercim]

[19] Tahâvî, İbn Huzeyme (no: 654) ve Hâkim. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[20] Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[21] Tirmizî, Serrâc. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Tirmizî, Salat 205 (276), c.1, s.204. Mütercim]

[22] Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce. Tirmizî hadisin sahih olduğunu da söylemiştir.

[Nesaî, İftitah 138 (1101), c.1-2, s.626; İbn Mâce, İkametü's-salât 72 (1061), c.3, s.372; Ebû Dâvud, Salât 115, 116 (730), c.3, s.119-120;

[23] Bundan maksat, rükû ve secdeye giderken elbise ve saçın eller ile toplanılmasıdır. "en-Nihâye".

Ben diyorum ki: Bu yasak, sadece namaz durumuna özgü değildir. Âlimlerin çoğunluğunun kabul ettiği görüşe göre; namazdan önce saç ve elbisesini toplayıp, sonra namaza başlayan kimse de bu yasağın kapsamına girer. Biraz sonra geleceği üzere, Hz. Peygamber'in saçını toplamış bir hâlde namaz kılmayı yasaklaması bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

[24] Buhârî, Müslim. Hadis, "el-İrvâ"da (310) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 56, 57 (83, 84), c.2, s.808-809; Müslim, Salat 227-231 (490), c.3, s.1476-1477. Mütercim]

[25] Müslim, Ebû Avâne ve İbn Hibbân.

[Müslim, Salat (491), c.3, s.1477. Mütercim]

[26] Müslim, Ebû Avâne ve İbn Hibbân.

[Müslim, Salat 232 (492), c.3, s.1480. Mütercim]

[27] İbnü'l-Esir hadisin yorumunda şöyle demiştir: "Hadisin mânası şudur: Saçları salınmış olarak namaz kıldığında, secde ettiği zaman saçları da yere düşecek ve bu sebeple kişiye onlarla secde etme sevabı verilecektir. Fakat saçlarını topladığında böyle olmayacağı için bunlar secde etmemiş olur. Bu açıdan saçlarını toplayarak namaz kılan kimse, elleri arkadan bağlı bir hâlde namaz kılan kişiye benzetilmiştir. Çünkü secde ettiği zaman elleri yere değmemektedir."

Ben diyorum ki: Anlaşıldığı üzere, bu hüküm sadece erkeklere özgü olup, kadınları içermemektedir. Şevkânî, Kadı Ebû Bekr İbnü'l-Arabî'den böyle nakletmiştir.

[Müslim, Salat 232 (492), c.3, s.1480. Mütercim]

[28] Ebû Davud, Tirmizî. Tirmizî, hadisin hasen olduğunu; İbn Hibbân ve İbn Huzeyme ise hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Bkz. "Sahîhu Ebî Davud" (653).

[Tirmizî, Salat 280 (381), c.1, s.267; Ebû Dâvud, Salât 86, 87 (646), c.2, s.509. Mütercim]

[29] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 60, (89) c.2, s.811, 812; Müslim, Salat 233- 234 (493-494), c.3, s.1481-1482; Ebû Dâvud, Salât 153, 154 (897, 901), c.3, s.412, 415. Mütercim]

[30] Buhârî, Müslim. Bkz. Hadis, "el-İrvâ"da (359) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 49 (75), c.2, s.803; Müslim, Salat 235-239 (495-497), c.3, s.1483, 1484. Mütercim]

[31] Müslim, Ebû Avâne ve İbn Hibbân.

[Müslim, Salat 237 (496), c.3, s.1484. Mütercim]

[32] Ebû Davud ve İbn Mâce hasen senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 153-154 (900), c.3, s.414-415; İbn Mâce, İkametü's-salât 20 (886), c.3, s.132. Mütercim]

[33] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 234 (497), c.3, s.1482. Mütercim]

[34] Buhârî, Müslim, Ebû Davud ve Ahmed.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 60 (89), c.2, s.812; Müslim, Salat 233 (493), c.3, s.1481; Ebû Dâvud, Salât 153, 154 (897, 901), c.3, s.412, 415. Mütercim]

[35] Ahmed, Tirmizî. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Tirmizî, Salat 204 (274, 275), c.1, s.203. Mütercim]

[36] İbn Huzeyme (1/80/2), "el-Muhtâra" adlı kitabında el-Makdisî ve Hâkim rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[37] Ahmed, Ebû Davud, İbn Mâce, Dârekutnî, Tahâvî, Bezzâr ve "el-Kebîr"inde Taberânî yedi sahâbîden rivâyet etmiştir. Bkz.: "Rükû" bölümünde geçen dipnot, s.132.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 20 (888), c.3, s.135-136; Ebû Dâvud, Salât 149-150 (886), c.3, s.395-396. Mütercim]

[38] Bkz.: "Rükû" bölümünde geçen dipnot, s.132.

[39] Bu sahih bir hadistir. Ebû Davud, Dârekutnî, Ahmed, Taberânî ve Beyhakî rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 146-147 (870), c.3, s.368-369. Mütercim]

[40] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 223 (487), c.3, s.1468; Nesaî, İftitah 165 (1034), c.1-2, s.639; Ebû Dâvud, Salât 146-147 (872), c.3, s.372. Mütercim]

[41] Buhârî, Müslim. Bu rükûda da yapılan zikirlerdendir. Kur'an'ı tevil ederek: Yani Kur'anın bu konudaki emrini yerine getirerek. Buna dair açıklama daha önce geçmişti.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 58 (85), c.2, s.809 Müslim, Salat 217 (484), c.3, s.1465; Nesaî, İftitah 155 (1123), c.1-2, s.634; Ebû Dâvud, Salât 147-148 (877), c.3, s.382. Mütercim]

[42] Müslim, Ebû Avâne, Tahâvî ve Dârekutnî.

[Müslim, Salâtul-Müsâfirîn 201 (771), c.4, s.2193; Ebû Dâvud, Salât 121, (760); Nesâî, İftitâh 157-159 (1126-1128), c.1-2, s.635-636; Ebû Dâvud, Salât 118-119 (760), c.3, s.161-162. Mütercim]

[43] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 216 (483), c.3, s.1465. Mütercim]

[44] İbn Nasr, Bezzâr ve Hâkim. Hâkim, hadisin sahih olduğunu söylemiş; ancak Zehebî hadisi sahih kabul etmemiştir. Ancak hadisin "Asl"da şahitleri bulunmaktadır.

[45] Ebû Davud ve Nesâî, sahih senedle rivâyet etmiştir. Bu husutaki açıklama daha önce "Rükû" konusunda geçmişti.

[Nesaî, İftitah 163 (1132), c.1-2, s.637-638; Ebû Dâvud, Salât 146-147 (873), c.3, s.373. Mütercim]

[46] Müslim, Ebû Avâne, Nesâî ve İbn Nasr.

[Müslim, Salat 221 (485), c.3, s.1467; Nesaî, İftitah 162 (1132), c.1-2, s.637. Mütercim]

[47] İbn Ebû Şeybe (62/112/1), Nesâî ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Nesaî, İftitah 156 (1124), c.1-2, s.634. Mütercim]

[48] Müslim, Ebû Avâne ve "el-Musannef" adlı kitabında (12/106/2, 112/1) İbn Ebû Şeybe rivâyet etmiştir.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 181, 187, 189, 191 (763), c.4, s.2171, 2172, 2719, 2181, 2182. Mütercim]

[49] Müslim, Ebû Avâne ve "el-Musannef" adlı kitabında (12/106/2, 112/1) İbn Ebû Şeybe rivâyet etmiştir.

[Müslim, Salat 222 (486), c.3, s.1468. Mütercim]

[50] Müslim, Ebû Avâne ve Beyhakî. Hadis, "el-İrvâ"da (456) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Salat 215 (482), c.3, s.1464; Nesaî, İftitah 168 (1137), c.1-2, s.642; Ebû Dâvud, Salât 147-148 (875), c.3, s.377. Mütercim]

[51] Nesâî, İbn Asâkir (4/257/1-2) ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Nesaî, İftitah 172 (1141), c.1-2, s.644. Mütercim]

[52] İbn Huzeyme, "es-Sahîh"inde (887) İbn Mes'ûd'dan hasen bir senedle, Beyhakî de (2/263) mürsel olarak rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme bu hadise şu başlığı koymuştur: "Namazda İşaret Edenin Anlaşılacağı Şekilde İşaret Etmesinin Namazı Kesmeyeceğine ve Bozmayacağına Dair Delil".

Ben diyorum ki: Bu, ehl-i rey'in haram kabul ettiği fıkıhtır. "Sahîhayn"da ve başka hadis kaynaklarında bu konuya ilişkin çeşitli hadisler bulunmaktadır.

[53] Ahmed sahih senedle rivâyet etmiştir. Tirmizî de hadisin bir parçasını rivâyet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Hadis, "es-Sahîha"da tahriç edilmiştir.

[Tirmizî, Sefer 424 (604), c.1, s.408. Mütercim]

[54] Buhârî, Müslim. Hadis, namaz kılan günahkârların cehennemde sonsuza kadar kalmayacaklarına delildir. Tevhidi benimsemiş insan, tembellik ederek namazı bırakacak olsa, onun durumu da budur; o da cehennemde ebediyen kalmaz. Bu

konuda sahih rivâyetler vardır. Bkz. “es-Sahîha” (2054).

[Buhârî, Sıfatü's-salat 48 (74), c.2, s.799-800; Müslim, İman (182). Mütercim]

[55] Çünkü Hz. Peygamber’in (s.a.v.) mescidi hasır ve benzeri şeylerle döşeli değildi. Mescidin bu yapısını anlatan pek çok hadis vardır. Bundan sonraki hadis ve birazdan gelecek olan Ebû Saîd hadisi bunlardan birkaçıdır.

[56] Müslim, Ebû Avâne.

[Buhârî, Salât 23 (37), c.1, s.479, Mevâkît 11 (19), c.2, s.611, Amel fi's-Salât 9 (12), c.3, s.1146; Müslim, Mesâcid 191 (620), c.3, s.1785; Ebû Dâvud, Salât 92 (660), c., s.21; Tirmizî, Sefer 408 (581), c.1, s.396-397; Nesâî, İftitah 149 (1116), c.1-2, s.631; İbn Mâce, İkâmetu's-salât 64 (1033), c.3, s.337. Mütercim]

[57] Ahmed, Serrâc ve Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[58] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 70 (102), c.2, s.823; Müslim, Sıyam (1167); Nesaî, İftitah 132 (1095), c.1-2, s.623. Mütercim]

[59] Buhârî, Müslim. Hadiste geçen "küçük namazlık"tan (humre) maksat, namaz kılanın secde yerine serdiği, alnını koyabileceği kadar büyüklükte, hasırdan veya kumaştan yapılmış sergidir. Bundan daha fazla veya azı hamre olarak isimlendirilmez. Bkz.: “en-Nihâye”.

[Hadisin Arapça metninde geçen humre Taberî'ye göre; küçük namazlıktır. Secde esnasında el ve yüzü yerin sıcağından veya soğuğundan korumak için yere serilmektedir. Bu küçük namazlık (humre), büyük olursa, hasır adını alır. (Bkz. Ebu Davud, c.3, s.17).

[Buhârî, Hayız, 31 (37), Salat 19, 21 (31, 33) c.1, s.425, 475, 477; Müslim, Mesâcid 270 (513), c.4, s.1909; Nesâî, Mesâcid 44 (738), c.1-2, s.444; Ebû Dâvud, Salât 90 (656), c.3, s.17. Mütercim]

[60] Müslim, Ebû Avâne.

[Buhârî, Salat 20 (32), c.1, s.476; Müslim, Salat 284 (519), c.3, s.1526; Mesâcid 266, 271 (658, 661), c.4, s.1904, 1909; İbn Mâce, İkametü's-salât 63 (1029), c.3, s.334; Ebû Dâvud, Salât 91 (657, 659), c.3, s.18, 20. Mütercim]

[61] Buhârî, Müslim. Hadis, bir şeyin üzerine oturmanın onu giymek gibi olduğunu göstermektedir. Bu ise, ipek üzerine oturmanın da haram olduğuna delildir. Zira “Sahîhayn”da ve başka hadis kaynaklarında ipeğin giyilmesi yasaklanmıştır. Hatta “Sahîhayn”da ipek kumaş üzerine oturmayı yasaklayan açık hadisler vardır. Bunun mübah olduğunu söyleyen âlimlere aldanma.

[Buhârî, Salat 20 (32), c.1, s.476; Müslim, Mesâcid 266 (658), c.4, s.1905; Nesaî, İmamet 19 (801), c.1-2, s.482-483; Ebû Dâvud, Salât 70 (612), c.2, s.466. Mütercim]

[62] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 63 (92, 93), c.2, s.814-815; Müslim, Salat 33 (393), c.3, s.1239. Mütercim]

[63] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 143-144 (857, 858), c.3, s.349-352. Mütercim]

[64] Ahmed ve Ebû Davud, sahih senedle rivâyet etmiştir. Burada ve her tekbirde ellerin kaldırılacağı, İmam Ahmed’in görüşüdür. İbn Kayyim, “el-Bedâi” adlı kitabında (4/89) şöyle demektedir: “el-Esrem (“el-Asl”da: İbnü’l-Esrem) ondan (Ahmed’den) şöyle nakletmiştir: “Ahmed’e namazda elleri kaldırma konusu soruldu; şöyle cevap verdi: “Her eğilmede ve doğrulmada kaldırılır.” Esrem dedi ki: “Ben, Ebû Abdullah’ın (İmam Ahmed’in) namaz kılarken her eğilmesinde ve doğrulmasında ellerini kaldırdığını gördüm.”

İbnü’l-Münzir ve Şafiî âlimlerden Ebû Ali de böyle demiştir. Bu aynı zamanda İmam Malik ve İmam Şafiî’nin de görüşüdür. “Tarhu’t-tesrib”de de böyle geçmektedir. Bu kitapta namazda ellerin kaldırılacağı Enes, İbn Ömer, Nafi, Tavus, Hasan Basrî, İbn Sirîn ve Eyyub es-Sahtiyânî’den sahih olarak nakledilmiştir. Aynı şekilde İbn Ebû Şeybe de “el-Musannef” adlı kitabında (1/106) adı geçen kişilerden sahih senedlerle nakletmiştir.

Ebû Dâvud, Salât 114-115 (723), c.3, s.109-110. Mütercim]

[65] Buhârî, "Cüz'ü raf'il-yedeyn" adlı kitabında ve Ebû Davud sahih senedle rivâyet etmiştir. Hadisi, Müslim ve Ebû Avâne de rivâyet etmiştir. Hadis, "el-İrvâ"da (316) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Salat 240 (488), c.3, s.1486; Ebû Dâvud, Salât 121-122 (783), c.3, s.213. Mütercim]

[66] Ahmed ve Ebû Davud sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 143-144 (859), c.3, s.354-355. Mütercim]

[67] Buhârî, Beyhakî.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 64 (94, 95), c.2, s.815-816; Müslim, Salat 240 (488), c.3, s.1486; Tirmizî, Salat 205 (276), c.1, s.204; Nesaî, İftitah 185-187 (1157-1159), c.1-2, s.652-653. Mütercim]

[68] Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 50, 64 (95), c.2, s.804; Nesaî, İftitah 186 (1158), c.1-2, s.652; Ebû Dâvud, Salât 115-116 (732, 734), c.3, s.1125-1126, 1129. Mütercim]

[69] Müslim, Ebû Avâne, "Ebû Zübeyr'in Cabir'den Rivâyet Ettikleri" adlı kitabında (no: 104-106) Ebû'ş-Şeyh ve Beyhakî rivâyet etmiştir. Ancak İbn Kayyim, yanılmış ve Hz. Peygamber'in iki secde arasında sağ ayağı dikip sol ayağın üzerine oturduğunu söyledikten sonra şöyle demiştir: "Resûlullah'ın burada bundan başka şekilde oturduğu bilinmemektedir." [Zadu'l-mead, c.1, s.273. Mütercim]

Ben diyorum ki: Hz. Peygamber'in dikilerek oturduğunu İbn Abbas'tan Müslim, Ebû Davud, Tirmizî ve başkaları rivâyet etmişler ve Tirmizî bu hadis için sahih demişken bu iddia nasıl doğru olabilir?! Bkz.: "es-Sahîha" (383). Bu hadisi, Beyhakî de İbn Ömer'den hasen senedle rivâyet etmiş; İbn Hacer bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Ebû İshak el-Harbî de "Garib'ul-hadis" adlı kitabında (c. 5/12/ 1) Tavus'tan, onun İbn Ömer ve İbn Abbas'ı namazda dik otururken gördüğünü rivâyet eder. Bu rivâyetin senedi sahihtir. Allah İmam Malik'e rahmet etsin, o şöyle demiştir: "Şu kabrin sahibi hariç her birimiz itiraz etmiş ve itiraz edilmişizdir." O bunu söylerken, Hz. Peygamber'in (s.a.v.)'in kabrine doğru işaret ediyordu. Sahâbîlerden ve tabiînden bir topluluk da bu sünnetle amel etmiştir. Bu konuyu "el-Asl"da ayrıntılı biçimde ele aldım.

Ben diyorum ki: "Teşehhüd Oturuşu" konusunda anlatılacağı üzere bu, yasaklanmış olan dikilerek oturuştan farklıdır.

[Müslim, Mesâcid 32 (536), c.3, s.1570-1571; Tirmizî, Salat 209 (282), c.1, s.206; Ebû Dâvud, Salât 138-139 (845), c.3, s.321. Mütercim]

[70] Ebû Davud ve Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Sehv 67 (1313), c.3-4, s.88-89; Ebû Dâvud, Salât 115-116, 143-144 (734, 863), c.3, s.129, 360. Mütercim]

[71] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Müslim, Salat 45 (397), c.3, s.1258; Nesaî, İftitah 7 (884), c.1-2, s.528; Ebû Dâvud, Salât 143-144 (856-858), c.3, s.343, 349-352; Darimî, Salat 78 (1335), c.3, s.140. Mütercim]

[72] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 40, 46 (61, 70), c.2, s.790, 795; Müslim, Salat 193-194 (471), c.3, s.1445-1446; Nesaî, İftitah 114 (1065), c.1-2, s.612; Ebû Dâvud, Salât 142-143 (852, 854), c.3, s.333, 337-338. Mütercim]

[73] Buhârî, Müslim. İbn Kayyim şöyle demiştir: "Sahâbe dönemi son bulduktan sonra insanlar bu sünneti terk ettiler. Ancak sünnetle hükmedip, ona aykırı olana iltifat etmeyen kişi, bu sünnete ters düşen uygulamalara aldırmaz."

[Buhârî, Sıfatü's-salat 59 (88), c.2, s.811; Müslim, Salat 195 (472), c.3, s.1472. Mütercim]

[74] Ebû Davud, Tirmizî, İbn Mâce ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Tirmizî, Salat 210 (283), c.1, s.207; İbn Mâce, İkametü's-salât 23 (898), c.3, s.149; Ebû Dâvud, Salât 140-141 (850), c.3, s.330. Mütercim]

[75] İbn Mâce hasen senedle rivâyet etmiştir. Bu duayı İmam Ahmed tercih etmiştir. İshak b. Raheveyh şöyle demiştir: “Namaz kılan kişi, isterse bunu üç defa söyler, isterse Allahümme iğfirlî... duasını okur. Çünkü bunların her ikisi de Hz. Peygamber’in iki secde arasında oturduğunda yaptığı dualar içinde nakledilmiştir. “Mesâilu’l-İmam Ahmed ve İshak b. Raheveyh” adlı kitabında (s.19) bu şekilde gelmiştir.

[Hadisin metninde “Rabbi!رب ” kelimesi, ikinci “iğfir lî اغْفِرْ لِي cümlesinin başında da geçmekte; böylece hadiste iki kez tekrarlanmaktadır. Bkz. İbn Mâce, İkametü's-salât 23 (897), c.3, s.148. Mütercim]

[76] Ancak bu, bu duaların farz namazlarda da okunmasına engel oluşturmaz. Çünkü farz namaz ile nafile namaz arasında fark yoktur. İmam Şafiî, Ahmed ve İshak böyle söylemiştir. Onlar, bu duanın farz ve nafile namazda okunabileceği görüşündedirler. Bunu Tirmizî nakletmiştir. Ayrıca İmam Tahâvî de “Müşkilü’l-âsâr” adlı kitabında bunun meşru olduğunu söylemiştir. Sağlam düşünce de bu görüşü desteklemektedir. Çünkü namazda zikrin meşru olmayacağı hiçbir rükûn yoktur. Bunun burada da aynı olması gerekir. Bu husus gayet açıktır.

[Tirmizî, Salat 210 (284), c.1, s.207. Mütercim]

[77] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 47 (72), c.2, s.796-797; Müslim, Salat 28 (392), c.3, s.1236. Mütercim]

[78] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Ziyade Buhârî ve Müslim’e aittir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 41 (62), c.2, s.790-791; Ebû Dâvud, Salât 143-144 (856-857), c.3, s.343, 349-350. Mütercim]

[79] Ebû Avâne ve Ebû Davud, iki sahih senedle rivâyet etmiştir. Namazda bu şekilde el kaldırma, İmam Ahmed ve bir rivâyette İmam Şafiî ile İmam Malik’in de görüşüdür. Bkz. Bu kitap, s.151, dipnot: 3

[İbn Mâce, İkametü's-salât 15 (860), c.3, s.101; Ebû Dâvud, Salât 114-115 (723), c.3, s.109-110. Mütercim]

[80] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 47, 63 (72, 92-93), c.2, s.796-797, 814-815; Müslim, Salat 28 (392), c.3, s.1236; Nesaî, İftitah 180 (1150), c.1-2, s.648-649; Ebû Dâvud, Salât (744), c.3, s.142-143. Mütercim]

[81] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 143-144 (857), c.3, s.349-350. Mütercim]

[82] Ahmed ve Tirmizî rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Tirmizî, Salat 225 (301), c.1, s.217-218; Ebû Dâvud, Salât 143-144 (856), c.3, s.343. Mütercim]

[83] Ebû Avâne ve Ebû Davud, iki sahih senedle rivâyet etmiştir. Namazda bu şekilde el kaldırma, İmam Ahmed ve bir rivâyette İmam Şafiî ile İmam Malik’in de görüşüdür. Bkz. Bu kitap, dipnot: 441

[Ebû Dâvud, Salât 114-115 (723, 744), c.3, s.109-110, 142-143. Mütercim]

İSTİRAHAT OTURUŞU

Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) “[bütün kemikleri yerine yerleşecek şekilde sol ayağının üzerine] doğrularak otururdu.”[1]

[1] Buhârî, Ebû Davud. Bu oturuş fukaha arasında “İstirahat Oturuşu” diye bilinir. İmam Şafiî de bu görüştedir. İmam Ahmed’den de benzer rivâyet nakledilmiştir. Nitekim “Tahkik”te (1/111) böyle geçmektedir. Ona yakışan da budur. Çünkü sünnete tâbi olmakta oldukça titizdi.

İbn Hani de “Mesailu an’il-imam Ahmed”de (1/57) şöyle demektedir:

“Ebû Abdullah (yani İmam Ahmed) son rekâta kalkacağı zaman ellerine dayanarak kalkardı. Bazen de oturur sonra kalkardı.” Nitekim İmam İshak b. Raheveyh’in de tercih ettiği görüş budur. “Mesail’ul Mervezi”de (1/147/2) şöyle demektedir:

“Resûlullah (s.a.v.)’den varid olan sünnet, ihtiyar olsun genç olsun, ellere dayanarak kalkmaktır.” Ayrıca bkz. “el-İrva” (2/82-83).

[Buhârî, Sıfatü's-salat 61 (90-91), c.2, s.812-813; Tirmizî, Salat 225 (303), c.1, s.220; İbn Mâce, İkametü's-salât 72 (1061), c.3, s.372; Ebû Dâvud, Salât 115-116, 143-144 (730, 858), c.3, s.119-120, 351-352. Mütercim]

AYAĞA KALKARKEN ELLERE DAYANMAK

Ardından “elleriyle yere dayanarak ikinci rekâta kalkardı.”[1]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda hamur yoğurur gibi yaparak: elleriyle dayanarak kalkardı.”[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.) “ikinci rekâta kalktığında kırata “Elhamdü lillâh”ı okuyarak başlar, sükût etmezdi.”[3]

Bu rekâtta da birinci rekâtta yaptıklarının aynısını yapar; ancak daha önce geçtiği üzere bu rekâtı birinci rekâttan kısa tutardı.

HER RE

[1] Şafiî, Buhârî.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 62 (91), c.2, s.813. Mütercim]

[2] Ebû İshak el-Harbi, sâlih (fena olmayan) bir senedle rivâyet etmiştir. Mânası Beyhakî'de sahih senedle bulunmaktadır. “Resûlullah ok gibiydi, ellerine dayanmadan kalkardı.” hadisine gelince bu mevzudur. Bu mânadaki hadislerin hepsi zayıftır. “Silsilet'ül-ahâdîsi'd-daîfa” (562, 929, 968)'da bu konuyu izah ettim.

Harbi'nin isnadına kavi demem bazı faziletli insanlara müşkil gelmiştir. Bunu da “Temam'ül-minne fi't-talik âlâ Fıkhi's-sünne”de izah ettim, oraya bakabilirsin.

[3] Müslim, Ebû Avâne. Hadiste dile getirilen “sükût etmeme”, namaza başlama duasını okumak için sükûtu anlatıyor olabilir. Böyle olduğu takdirde eûzu besmeleyi okumak için sukût etmek, bu sükût etmemenin dışında kalır. Bunun daha geniş bir çerçeveyi kapsaması da ihtimal dahilindedir. Ben birinci yorumu tercihe daha lâyık buluyorum. İlk rekât dışındaki rekâtlarda eûzu besmele okuma konusunda âlimlerden farklı iki görüş nakledilmiştir. Biz, bunun her rekâtta meşru olduğu görüşünü benimsiyoruz. Bu konunun ayrıntıları için bkz.: “el-Asl” adlı kitap.

[Müslim, Mesâcid 148 (599), c.3, s.1729. Mütercim]

KÂTTA FÂTİHA OKUMANIN VÜCÛBU

Hz. Peygamber (s.a.v.) namazını düzgün kılmayan kişiye her rekâtta Fâtiha'yı okumasını emretmiştir. Ona birinci rekâtta Fâtiha'yı okumasını emrettikten sonra şöyle demiştir:[1]

"Bundan sonra namazının tamamında[2] (Bir rivayette: her rekâtında[3]) bu şekilde yap."

Hz. Peygamber (s.a.v.) ayrıca şöyle buyurmuştur:

"Her rekâtta kıraat vardır."[4]

[1] Ebû Davud ve Ahmed sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Sehv 67 (1313), c. 3-4, s.88-89; Ebû Dâvud, Salât 143-144 (859), c.3, s.354-355. Mütercim]

[2] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 41 (62), c.2, s.790-791; Müslim, Salat 45 (397), c.3, s.1258; Nesaî, İftitah 7 (884), c.1-2, s.528; Ebû Dâvud, Salât 143-144 (856), c.3, s.343. Mütercim]

[3] Ahmed, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[4] İbn Mâce, "es-Sahîh" adlı kitabında İbn Hibbân ve "Mesâilü İbn Hânî" adlı kitabında (1/52) Ahmed rivâyet etmiştir. Cabir şöyle demiştir: "İmama uyan kişi hariç, her kim Ümmü'l-Kur'an'ı (Fâtiha'yı) okumadan bir rekât namaz kılarsa, o namazı kılmamış demektir." İmam Malik bunu "Muvatta"da rivâyet etmiştir.

[Müslim, Salat 44 (396), c.3, s.1255; Nesaî, İftitah 31, 54 (923, 970), c.1-2, s.550, 572; İbn Mâce, İkametü's-salât 11 (842), c.3, s.64; Muvatta, Salat 38, c.1 s.102. Mütercim]

BİRİNCİ TEŞEHHÜD
Teşehhüd Oturuşu

Hz. Peygamber (s.a.v.) ikinci rekâtı bitirdikten sonra teşehhüd için otururdu. Kıldığı namaz, sabah namazı gibi iki rekâtlı bir namazsa, iki secde arasında oturduğu hâl üzere sağ ayağı dikip, sol ayağı da yatırarak üzerine otururdu."[1]

Aynı şekilde üç veya dört rekâtlı namazların da "birinci teşehhüdünde bu şekilde otururdu."[2]

Namazını düzgün kılmayan kişiye bu şekilde yapmasını emretmiş ve ona şöyle demiştir: "Namazın ortasında oturduğun zaman eklemlerin sükûnet bulup yerine yerleşecek şekilde otur. Sol uyluğunu yatırarak üzerine otur, sonra teşehhüdü oku."[3]

Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir:

"Dostum Hz. Muhammed, bana köpek oturuşu gibi oturmamı yasakladı."[4]

Başka bir hadiste ise şöyle gelmiştir:

"Hz. Peygamber (s.a.v.), şeytan ökçesi oturuşunu yasakladı."[5]

"Hz. Peygamber (s.a.v.) teşehhüd için oturduğu zaman sağ avucunu sağ uyluğunun (bir rivayette: sağ dizinin) üstüne, sol avucunu da sol uyluğunun (bir rivayette: sol dizinin) üstüne koyar, [üstünde yayardı]."[6]

"Sağ dirseğinin iç kısmını[7] sağ bacağının üzerine koyardı."[8]

"Namazda sol eli üzerine dayanarak oturan bir adamı bu şekilde oturmaktan men etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Bu, yahudilerin namazıdır."[9]

Başka bir rivayette: "Bu şekilde oturma; bu azap olunanların oturuşudur."[10] Diğer bir rivayette: "Bu, gazaba uğramış olanların oturuşudur."[11]

Teşehhüdde Parmağı Hareket Ettirmek

“Hz. Peygamber (s.a.v.) sol elini sol dizinin üstüne yayar, sağ elinin parmaklarını kapatır, şehadet parmağıyla kıbleye doğru işaret eder ve gözünü ona dikerdi.”[12]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) parmağıyla işaret ederken başparmağını orta parmağının üzerine koyar,”[13] bazen “bu iki parmağını halka yapardı.”[14]

“Parmağını kaldırınca hareket ettirerek, dua ederdi.”[15]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kesinlikle bu, şeytana demirden daha ağır gelir.”[16] Hz. Peygamber (s.a.v.) “bu” sözüyle şehadet parmağını kastediyordu.

“Hz. Peygamber’in ashabı da birbirlerine bu konuda (yani dua ederken parmakla işaret etme konusunda) serzenişte bulunurlardı.”[17]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) her iki teşehhüdde de bu şekilde yapardı.”[18]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adamın iki parmağıyla işaret ederek dua ettiğini görünce:

“Tekle, [tekle]!” buyurdu [ve şehadet parmağını gösterdi].”[19]

Birinci Teşehhüdün Vücûbu ve Burada Dua Etmenin Meşruluğu

“Hz. Peygamber (s.a.v.) her iki rekâtta[20] da “Ettehiyyâtü” duasını okurdu.”[21]

“Oturduğu zaman ilk sözü “Ettehiyyâtü lillahi...” duası olurdu.”[22]

“İlk iki rekâtta[23] teşehhüd yapmayı unutacak olursa, sehiv secdesi yapardı.”[24]

Bu şekilde yapılmasını emreder, şöyle buyururdu:

“Her iki rekâtta bir oturduğunuzda “Ettehiyyâtü...” deyiniz. Herkes, en çok sevdiği dua hangisi ise [onunla] Allah’a dua etsin.”[25]

Bir rivayet de şöyle gelmiştir: “Her oturuşta “Ettehiyyâtü...” deyiniz.”[26]

Biraz önce geçtiği üzere Hz. Peygamber (s.a.v.) namazını düzgün kılmayan kişiye de bu duayı yapmasını emretmiştir.

“O (s.a.v.), Kur’an’dan sûre öğretir gibi ashabına teşehhüdü de öğretmiştir.”[27] “Sünnet olan; teşehhüdü gizli okumaktır.”[28]

Teşehhüd Duaları

Hz. Peygamber (s.a.v.), ashabına çeşitli teşehhüd duaları öğretmiştir:

1- İbn Mes’ûd’un Teşehhüdü

İbn Mes’ûd (r.a.) şöyle demiştir:

“Rasûlullah (s.a.v.) bana, avucum avuçlarının içinde olduğu hâlde Kur’an’dan sûre öğretir gibi teşehhüdü öğretti:”

التّحِيّاتُ للّهِ وَالصّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ. السَّلاَمُ عَلَيْكَ أيُّهَا النّبىُّ! وَرَحْمَةُ اللّهِ وَبَركَاتُهُ، السّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلى عِبَادِ اللّهِ الصّالِحِينَ، أشْهَدُ أنْ لاَ إلَهَ إلاَّ اللّهُ وَأشْهَدُ أنَّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

“Ettehiyyâtü lillahi ve’s-salavâtu ve’t-tayyibât. Esselâmü aleyke eyyühe’n-nebiyyu ve rahmetullahi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibadillahi’s-sâlihîn, eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne muhammeden abduhu ve resûluh”

“Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri, bütün ibadetler ve her tür övgü ve selam sözü Allah içindir. Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun. Selam bizim üzerimize ve Allah'ın sâlih kulları üzerine de olsun. Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, yine şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın kulu ve Resûludür.”

“Bir rivayette “Allah'ın sâlih kulları” ibaresinden sonra şöyle denmiştir: “Siz bu teşehhüdü yaptınız mı gökyüzündeki ve yeryüzündeki bütün sâlih kullara selam vermiş olursunuz.”

[Hz. Peygamber (s.a.v.) aramızdayken böyle diyorduk. O (s.a.v.) vefat ettikten sonra السَّلاَمُ عَلَي النّبىِّ... “Esselâmü ale’n-nebiyyi” “Selâm, Peygamber’in üzerine olsun” demeye başladık.][29]

2- İbn Abbas'ın Teşehhüdü

İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.) bize, Kur'an'dan [sûre] öğretir gibi teşehhüdü öğretti:"

التَّحِيَّاتُ المُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ للّهِ. [الـ]سَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّهِ وَبَرَكَاتُهُ، [الـ]سَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلى عِبَادِ اللّهِ الصَّالِحِينَ. أشْهَدُ أنْ لاَ إلهَ إلاَّ اللّهُ وَ[أشْهَدُ] أنَّ مُحَمّداً رَسُولُ اللّهِ. (في رواية: عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)

"Ettehiyyâtü'l-mübârekâtü es-salavâtü't-tayyibâtü[30] lillâh. [es]selâmü aleyke eyyühen-nebiyyu ve rahmetullahi ve berakâtüh. Esselâmü aleynâ ve alâ ibadillahi's-sâlihîn. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve [eşhedü] enne Muhammeden Rasûlullah (Bir rivâyette: abduhu ve resûluh)."

"Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri, hayırların hepsi, bütün ibadetler ve her tür övgü ve selam sözü Allah içindir. Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun. Selam bizim üzerimize ve Allah'ın sâlih kulları üzerine de olsun. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, yine şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın Resûludür (Bir rivayette: Allah'ın kulu ve Rasûlü'dür)."[31]

3- İbn Ömer'in Teşehhüdü

İbn Ömer (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) teşehhüdde şöyle dediğini rivayet etmiştir:

التّحِيّاتُ للّهِ [وَ]الصّلَوَاتُ [وَ]الطَّيِّبَاتُ. السَّلاَمُ عَلَيْكَ أيُّهَا النّبىُّ وَرَحْمَةُ اللّهِ. (قالَ ابنُ عُمَرَ: زِدْتُ فِيهَا وَبَركَاتُهُ) السَّلامُ عَلَيْنَا وَعَلى عِبَادِ اللّهِ الصّالِحِينَ، أشْهَدُ أنْ لاَ إلَهَ إلاَّ اللّهُ. (قالَ ابنُ عُمَرَ: زِدْتُ فِيهَا وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ) وَأشْهَدُ أنَّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Ettehiyyâtü lillahi [ve]'s-salavâtu [ve]'t-tayyibât. Esselâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyu ve rahmetullahi, (İbn Ömer der ki: Ben buna şunu ekledim: ve berekâtüh) Esselâmü aleynâ ve alâ ibadillahi's-sâlihîn, eşhedü en lâ ilâhe illallah, (İbn Ömer der ki: Ben buna şunu ekledim: vahdehu lâ şerîke leh) ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve (R.a.)sûlüh."

"Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri, bütün ibadetler ve her tür övgü ve selam sözü Allah içindir. Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet (İbn Ömer

der ki: Ben buna şunu ekledim:[32] ve bereketleri) senin üzerine olsun. Selam bizim üzerimize ve Allah'ın sâlih kulları üzerine de olsun. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, (İbn Ömer der ki: Ben buna şunu ekledim: O tek olup, ortağı yoktur,) yine şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın kulu ve Resûludür.”[33]

4- Ebû Musa el-Eş’arî’nin Teşehhüdü

Ebû Musa (r.a.) şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “...Oturduğunuzda ilk sözünüz şu olsun:

التّحِيّاتُ َالطَّيِّبَاتُ الصّلَوَاتُ للّهِ. السَّلاَمُ عَلَيْكَ أيُّهَا النّبىُّ وَرَحْمَةُ اللّهِ وَبَركَاتُهُ، السَّلامُ عَلَيْنَا وَعَلى عِبَادِ اللّهِ الصّالِحِينَ، أشْهَدُ أنْ لاَ إلَهَ إلاَّ اللّهُ [وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ] وَأشْهَدُ أنَّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Ettehiyyâtü et-tayyibâtü es-salavâtü lillâh. Esselâmü aleyke eyyühe’n-nebiyyu ve rahmetullahi ve berekâtüh. Esselâmü aleynâ ve alâ ibadillahi’s-sâlihîn. Eşhedü en lâ ilâhe illallah, [vahdehu lâ şerike leh] ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve Rasûlüh”

“Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri, her tür övgü ve selam sözü ve bütün ibadetler Allah içindir. Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun. Selam bizim üzerimize ve Allah'ın sâlih kulları üzerine de olsun. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, [O tek olup, ortağı yoktur,] yine şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın kulu ve Resûludür.”[Bu yedi cümle namazın tahiyyatı’dır.][34]

5- Ömer b. Hattab’ın Teşehhüdü

Hz. Ömer (r.a.), cemaate minberden teşehhüdü öğretiyor ve şöyle diyordu: “Şöyle deyiniz:

التَّحِيَّاتُ للّهِ الزَّاكِيَاتُ للّهِ، الطَّيِّبَاتُ [للّهِ]، السَّلاَمُ عَلَيْكَ...

“Ettehiyyâtü lillâh, ez-zâkiyâtü lillâh, ettayyibatü [lillâh] es-selâmü aleyke...”

“Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri, devamlı hayır ve her tür övgü ve selam sözü Allah içindir. Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun…”

Teşehhüdün kalan bölümü, İbn Mes’ûd’un teşehhüdünün aynısıdır.[35]

6- Hz. Aişe’nin Teşehhüdü

Kasım b. Muhammed şöyle demiştir: “Hz. Âişe (r.a.) bize, eliyle işaret ederek, teşehhüd öğretirdi. Teşehhüdde iken şunu okurdu:

التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ الزَّاكِيَاتُ للّٰهِ، السَّلاَمُ عَلَي النَّبِىِّ...

“Ettehiyyâtü, ettayyibâtü, essalavâtü, ezzâkiyâtü lillâh es-selâmü ale’n-nebiyyi...”

“Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri, her tür övgü ve selam sözü, bütün ibadetler ve devamlı hayır Allah içindir. Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri Peygamber’in üzerine olsun…”

Teşehhüdün kalan bölümü İbn Mes’ûd’un teşehhüdünün aynısıdır.[36]

---

[1] Nesâî, (1/173), sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Tirmizî, Salat 218 (292), c.1, s.212; Nesaî, İftitah 187 (1159), c.1-2, s.652-653; İbn Mâce, İkametü's-salât 22 (893), c.3, s.142; Ebû Dâvud, Salât 175-176, 176-177 (957,959, 967), c.3, s.505-506, 507, 513-514. Mütercim]

[2] Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 64 (95), c.2, s.816; Müslim, Salat 240 (498), c.3, s.1486; Ebû Dâvud, Salât 115-116 (731), c.3, s.123. Mütercim]

[3] Ebû Davud ve Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 143-144 (860), c.3, s.356. Mütercim]

[4] Tayâlisî, Ahmed ve İbn Ebû Şeybe. Bkz.: Bu kitap, s.131, dipnot: 4. Bu oturma şekli hakkında Ebû Ubeyde ve başkaları şöyle demişlerdir: “Bu, köpeğin yaptığı gibi, kalçalarını yere yapıştırıp, ayaklarını dikmek ve ellerini yere koymak sûretiyle oturmaktır.”

Ben diyorum ki: Bu, daha önce geçtiği üzere, iki secde arasında yapılan meşru oturma şeklinden farklıdır.

[5] Müslim, Ebû Avâne ve başkaları rivâyet etmiştir. Hadis, “el-İrvâ”da (316) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Salat 240 (498), c.3, s.1486. Mütercim]

[6] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Mesâcid 115-116 (580), c.3, s.1685-1686; Nesaî, Sehv 32-33 (1266-1267), c. 3-4, s.55-56; Ebû Dâvud, Salât 180-181 (988), c.4, s.38-39. Mütercim]

[7] Bundan Hz. Peygamber'in (s.a.v.), dirseğini yanından uzak tutmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim İbn kayyim de "Zâdü'l-meâd" adlı kitabında bunu bu şekilde açıklamıştır.

[8] Ebû Davud ve Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 11 (889), c.1-2, s.531, Sehv 31, 34 (1265, 1268), c.3-4, s.34, 56; Ebû Dâvud, Salât 114-115, 175-176 (726, 957), c.3, s.114-115, 505-506. Mütercim]

[9] Beyhakî, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Bu ve bir sonraki hadis “el-İrvâ”da (380) tahriç edilmiştir.

[10] Ahmed ve Ebû Davud sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 181-182 (994), c.4, s.45. Mütercim]

[11] Abdürrezzak rivâyet etmiştir. Abdülhak “el-Ahkâm” adlı kitabında (1284, tahkiki bana aittir) hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[12] Müslim, Ebû Avâne, İbn Huzeyme. Humeydî “el-Müsned” (1/131) adlı kitabında ve aynı şekilde Ebû Ya’la, sahih senedle İbn Ömer’den şu ziyadeyle rivâyet etmişlerdir: “Bu şeytanın inlemesidir. Onun bu hâline aldanmayın.” Humeydî de namazda parmağını hareket ettirirdi. O şöyle demiştir: Müslim b. Ebû Meryem bana dedi ki: “Bana bir adam, Şam’da bir kilisede, namaz kılan peygamberlere ait resimler gördüğünü ve bu resimlerde de peygamberlerin parmaklarını bu şekilde tuttuklarını gördüğünü anlattı.”

Ben diyorum ki: Bu ilginç ve hoş bir nüktedir. Bu adama kadar senedi de sahihtir.

[Müslim, Mesâcid 112-116 (579, 580), c.3, s.1685-1687; Nesaî, İftitah 188 (1060), c.1-2, s.653; Sehv 39 (1275), c.3-4, s.59; Ebû Dâvud, Salât 180-181 (990), c.4, s.41. Mütercim]

[13] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Mesâcid 113 (579), c.3, s.1686. Mütercim]

[14] Ebû Davud, Nesâî, İbnü'l-Cârûd "el-Müntekâ" (208), İbn Huzeyme (1/86/1-2) ve İbn Hibbân "es-Sahih" (485) adlı kitaplarında sahih senedle rivâyet etmişlerdir. İbnü'l-Mulakkin hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadisin İbn Adiy'de de (1/287) bir şahidi vardır. Osman b. Mukassim hadisin ravisi hakkında şöyle demiştir: "Zayıftır, hadisi yazılır."

[Nesaî, İftitah, 11 (889), c.1-2, s.531, Sehv 31, 34 (1265, 1268), c.3-4, s.34, 56; Ebû Dâvud, Salât 114-115, 175-176 (726, 957), c.3, s.114-115, 505-506. Mütercim]

[15] Ebû Davud, Nesâî, İbnü'l-Cârûd "el-Müntekâ" (208), İbn Huzeyme (1/86/1-2) ve İbn Hibbân "es-Sahih" (485) adlı kitaplarında sahih senedle rivâyet etmişlerdir. İbnü'l-Mulakkin hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadisin İbn Adiy'de de (1/287) bir şahidi vardır. Osman b. Mukassim hadisin ravisi hakkında şöyle demiştir: "Zayıftır, hadisi yazılır."

Hadiste geçen "dua ederdi" sözü hakkında İmam Tahâvî şu açıklamayı yapmıştır: "Bu ifade, parmağı hareket ettirmenin namazın sonunda yapıldığını göstermektedir."

Ben diyorum ki: Bu hadis, namazda işaret ve parmağı hareket ettirmeyi, selâm verene kadar sürdürmenin sünnet olduğunu göstermektedir; çünkü dua selâmdan öncedir. Bu Malik ve başkalarının görüşüdür. İmam Ahmed'e: "Kişi namazda parmağıyla işaret eder mi?" diye soruldu, o kuvvetli bir vurguyla şöyle dedi: "Evet." İbn Hânî de "el-Mesail" adlı kitabında (s.80) İmam Ahmed'den nakletmiştir.

Ben diyorum ki: Buradan, teşehhüdde parmağı hareket ettirmenin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'den gelen bir sünnet olduğu anlaşılmaktadır. İmam Ahmed ve başka hadis bilginleri bu sünnetle amel etmişlerdir. Bu sebeple bu hareketin abes ve namaza yakışmayan bir davranış olduğunu ileri süren bazıları, Allah'tan korksunlar. Onlar bunun Hz. Peygamber'den (s.a.v.) gelen bir sünnet olduğunu bilmelerine rağmen, bu mantığa dayanarak namazda parmaklarını hareket ettirmemektedirler. Bununla birlikte Arap dili kurallarına ve hadis bilginlerinin hadisi anlama metodlarına aykırı bir şekilde hadisi tevil ederlerken bu tevilde de oldukça zorlanmaktadırlar.

Tuhaf olan şudur ki, onlardan bazıları "İmamın yanıldığını söylemek, onu kötülemeye ve saygısızlığa yol açar." diyerek, başka konularda, tâbi olduğu imamı, görüşü sünnete ters düşse de savunuyor. Sonra bu sözlerini unutup, Hz. Peygamber'den gelen bu sünneti inkâr ediyor ve onunla amel edenlerle alay ediyorlar. Yaptıkları bu alaylarının, bâtıl yollarla savundukları imamları da içine aldığını farkındalar veya değiller. Onlar burada sünnetle amel etmişlerdir! Hatta onların bu alayları, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şahsını içine almaktadır. Çünkü sünneti bize getiren odur. Sünnetle alay etmek, Hz. Peygamber'in şahsıyla alay etmek demektir. "*Sizden böyle davrananların cezası dünya hayatında ancak*…" (Bakara, 85)

İşaretten sonra parmağı indirmek veya bu hareketi "lâ ilâhe illallah" sözüyle sınırlandırmak, sünnette aslı olmayan bir uygulama hatta bu hadisin delâletine göre; sünnete aykırı ve ters düşen bir davranıştır.

"Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda parmağını hareket ettirmezdi." Hadisine gelince; "Daîfu Ebî Davud"da adlı kitapta (175) açıkladığım üzere bu hadisin senedi sabit değildir. Senedi sabit olsa bile hadis olumsuz bir mânayı göstermektedir. Halbuki babın hadisi olumlu bir mânayı gösteriyor. Âlimler tarafından bilindiği üzere olumlu mâna, olumsuz mânaya tercih edilir. Bu sebeple bu hadis, namazda parmağın hareket ettirilmeyeceğini iddia edenlere delil olamaz.

[Nesaî, İftitah 11 (889), c.1-2, s.531, Sehv 34 (1268), c. 3-4, s.56; İbn Mâce, İkametü's-salât 27 (911, 913), c.3, s.180-181; Ebû Dâvud, Salât 114-115, 175-176 (726, 957), c.3, s.114-115, 505-506. Mütercim]

[16] Ahmed, Bezzâr, Ebû Cafer, "el-Emâli" adlı kitabında (60/1) el-Buhterî, "ed-Duâ" adlı kitabında (varak, 73/1) Taberânî, "es-Sünen" adlı kitabında (12/2) Abdülgani el-Makdisî hasen senedle ve yine "el-Müsned" adlı kitabında (249/2) er-Ruyânî ve Beyhakî rivâyet etmiştir.

[17] İbn Ebû Şeybe (2/123/2) hasen senedle rivâyet etmiştir.

[18] Nesâî ve Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 189 (1161), c.1-2, s.654. Mütercim]

[19] İbn Ebû Şeybe (12/40/1 ve 2/123/2) ve Nesâî rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. İbn Ebû Şeybe'nin kitabında hadisin şahidi vardır.

[Nesaî, Sehv 37 (1272-1273), c. 3-4, s.58. Mütercim]

[20] Yani ikinci rekâtın ve dördüncü rekatın sonunda. İlk ve ikinci oturmada. Mütercim.

[21] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 240 (498), c.3, s.1486. Mütercim]

[22] Beyhakî, Hz. Aişe rivâyeti olarak ve sahih bir senedle rivâyet etmiştir. İbnü'l-Mulakkin de (2/28) böyle söylemiştir.

[23] Yani ikinci rekâtın sonunda. Mütercim.

[24] Buhârî, Müslim. Hadis, "el-İrvâ"da (338) tahriç edilmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 65, 66 (96, 97), c.2, s.816; Müslim, Mesâcid 85-87 (570), c.3, s.1644-1645; Nesaî, İftitah 195 (1178-1179), c.1-2, s.663, Sehv 21 (1223-1224), c. 3-4, s.34; İbn Mâce, İkametü's-salât 131 (1206-1207), c.3, s.576-577; Ebû Dâvud, Salât 193-194 (1034), c.4, s.97. Mütercim]

[25] Nesâî, Ahmed ve "el-Kebîr" adlı kitabında (3/25/1)Taberânî sahih senedle rivâyet etmiştir.

Ben diyorum ki: Hadisin görünen anlamı, sonunda selâm verilmese bile, her teşehhüdde dua etmenin meşru olduğunu göstermektedir. Bu aynı zamanda İbn Hazm'ın görüşüdür.

[Nesaî, İftitah 190 (1163), c.1-2, s.654. Mütercim]

[26] Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 190 (1166), c.1-2, s.655. Mütercim]

[27] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, İsti'zan, Elleri Tutmak, Musafaha; Müslim, Salat 59-61 (142-143), c.3, s.1296, 1299-1300; Ebû Dâvud, Salât 177-178 (970), c.4, s.14-15. Mütercim]

[28] Ebû Davud, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Salât 179-180 (986), c.4, s.36; Tirmizî, Salât 216 (290), c.1, s.211. Mütercim]

[29] Buhârî, Müslim, İbn Ebû Şeybe (1/90/2), Serrâc ve "el-Müsned" (2/258) Ebû Ya'la rivâyet etmiştir. Hadis, "el-İrvâ"da (321) tahriç edilmiştir.

Ben diyorum ki: İbn Mes'ûd'un "sonra esselâmü ale'n-nebiyyi" demeye başladık sözünün anlamı şudur: Sahâbîler, Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken "Esselâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyu…" diyorlardı. Onun vefatından sonra onlar bu sözü bırakıp, onun yerine "Esselâmü ale'n-nebiyyi" demeye başladılar. Ancak bunun da Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından belirlenmiş olması gerekir. Nitekim Hz. Aişe'nin (r.a.) namazda okunacak teşehhüdü öğretirken "Esselâmü ale'n-nebiyyi" demesi bu görüşü kuvvetlendiriyor. Bunu "el-Müsned" (c 9/1/2) adlı kitabında Serrâc ve "el-Fevâid" adlı kitabında (c11/54/1) el-Muhallis iki sahih senedle Hz. Aişe'den (r.a.) rivâyet etmiştir.

Hafız İbn Hacer bu hadis hakkında şöyle demiştir: "Bu ziyadenin zahirinden şu anlaşılmaktadır: Onlar Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken ikinci tekil şahıs zamiriyle "Esselâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyu" diyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat edince bunun yerine üçüncü tekil şahıs zamirini kullanmaya ve "Esselâmü ale'n-nebiyyi" demeye başladılar."

İbn Hacer başka bir yerde de şöyle demiştir: "Şerh'ul-Minhac" adlı kitabında es-Subkî bu rivâyeti yalnızca Ebû Avâne'den nakletmiş ve ardından şöyle demiştir: "Eğer sahâbenin böyle dediği doğru ise, bu davranış, Hz. Peygamber'in vefatından sonra teşehhüdde "Esselâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyu…" demenin vacip olmayıp, "Esselâmü ale'n-nebiyyi" de denilebileceğini gösterir.

Ben diyorum ki: Sahâbenin böyle dediği sabit olup, bunda şüphe yoktur. Çünkü bu haber, "Buhârî"de geçmektedir. Ben bu hadisin sağlam bir mütâbisini (takviye edip güçlendiren başka bir rivâyet) buldum. Abdürrezzâk şöyle demiştir: "Bana İbn Cüreyc haber verdi ve dedi ki: Bana Atâ haber verdi ve dedi ki: "Ashab-ı kiram, Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken "Esselâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyu" diyorlardı. O vefat edince "Esselâmü ale'n-nebiyyi" demeye başladılar." Bu, sahih bir seneddir. Saîd b. Mansûr'un, Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Mes'ûd yoluyla onun babasından (yani Abdullah b. Mesud'dan)

yaptığı: “Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara teşehhüdü öğretmişti: (burada teşehhüd duasını okur)...” rivâyetine gelince; İbn Abbas: “Biz Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken “Esselâmü aleyke eyyühe’n-nebiyyu” derdik.” demiş, İbn Mesud da cevaben: “Bize böyle öğretildi, biz bu şekilde biliyoruz.” karşılığını vermiştir. Buradan şu anlaşılmaktadır: İbn Abbas bunu araştırması neticesinde söylemiş; ancak İbn Mesud bu konuda ona uymamıştır. Fakat Ebû Ma’mer’in (yani Buhârî’nin rivâyeti) rivâyeti daha sahihtir; çünkü Ebû Ubeyde babasından hadis dinlememiştir. Böyleyken hadisin ona dayandırılması zayıf bir isnaddır.”

İbn Hacer’in bu sözlerini Kastallânî, Zürkânî ve el-Leknevî gibi bir grup araştırıcı hadis âlimi de nakletmişlerdir. Onun bu görüşlerine katılmışlar ve herhangi bir itiraz dile getirmemişlerdir. Bu konunun ayrıntılarını “el-Asl” adlı kitapta ele aldım (Bkz.: Önsöz, s.18-25).

[Buharî, İsti'zan, Elleri Tutmak, Musafaha, Sıfatü's-salat 67, 69 (98, 101), c.2, s.819, 822, Daavat, Teşehhüdü İbn Abbas; Müslim, Salât 55-59 (402), c.3, s.1294-1296; Tirmizî, Salât 214 (288), c.1, s.209; Nesâî, İftitah 190 (1162-1172), c.1-2, s.654, 656; Ebû Dâvud, Salât 177-178 (968), c.4, s.8. Mütercim]

[30]
İmam Nevevî şöyle demiştir: “Burada okuyuş şu şekilde takdir edilir: “Ettehiyyâtü ve’l-mübârekâtü ve’s-salavâtü ve’t-tayyibâtü…” Burada “ve” (vav-و) bağlacı kısaltmak amacıyla kaldırılmıştır ki, dilbilgisi açısından bu, kabul edilen ve bilinen bir bu uygulamadır. Hadisin anlamı ise şudur: Saygı ve yüceltmenin tüm çeşitleri ve ondan sonra ifade edilenlere bir tek lâyık olan Allah’tır; bunların hakikati başkası için uygun düşmez.”

[31]
Müslim, Ebû Avâne, İmam Şafiî ve Nesâî.

[Müslim, Salât 60 (403), c.3, s.1299; Tirmizî, Salât 215 (289), c.1, s.210; Nesâî, İftitah 193 (1175), c.1-2, s.661; Ebû Dâvud, Salât 177-178 (974), c.4, s.20. Mütercim]

[32]
Hadiste yer alan bu ve sonra ek, gerçekte İbn Ömer tarafından yapılmamıştır. O böyle bir şey yapmaktan çok uzaktır. Bu iki ek, bizzat Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından yapılmıştır. İbn Ömer bu ilaveleri, onları Hz. Peygamber’den (s.a.v.) rivâyet eden sahâbîlerden almış ve doğrudan Hz. Peygamber’den dinlediği kendi teşehhüdüne eklemiştir.

[33]
Ebû Davud ve Dârekutnî rivâyet etmiştir. Dârekutnî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 177-178 (971), c.4, s.16. Mütercim]

[34]
Müslim, Ebû Avâne, Ebû Davud ve İbn Mâce rivâyet etmiştir.

[Müslim, Salat 62 (404), c.3, s.1304-1305; Nesaî, İftitah 113 (1064), c.1-2, s.610-611; İbn Mâce, İkametü's-salât 24 (901), c.3, s.160; Ebû Dâvud, Salât 177-178 (972), c.4, s.17-18. Mütercim]

[35]
İmam Malik ve Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir. Hadis her ne kadar mevkuf ise de merfu hükmündedir; çünkü bunun içtihadla belirlenemeyeceği açıktır. Eğer içtihadla belirlenmiş olsaydı, diğer zikirlerden daha iyi ve münasip olmazdı. İbn Abdülberr de böyle demiştir.

UYARI: Geçen teşehhüd çeşitlerinin hiçbirinde “ve mağfiretühü” ilavesi yoktur. Bu sebeple bu ilaveye itibar edilmez. Selef âlimlerinden bazıları bu ilaveyi kabul etmemişlerdir. Taberânî (3/56/1) sahih senedle Talha b. Musarrif’ten onun şöyle dediğini nakletmiştir: “Rebî b. Haysem teşehhüdde “ve berekâtühü”den sonra “ve mağfiretühü”yü ilave etti.” Alkame şöyle demiştiri: “Biz bize öğretilenle yetiniriz ki o da şudur: “Esselâmü aleyke eyyühe’n-nebiyyu ve rahmetullahi ve berekâtühü”. Alkame Sünnet’e tâbi olma yaklaşımını hocası Abdullah b. Mes’ûd’dan almıştır. Anlatıldığına göre; Abdullah b. Mes’ûd bir adama teşehhüdü öğretiyordu. “Eşhedü en lâ ilâhe illallah” sözüne geldiklerinde adam: “vahdehu lâ şerîke lehü” (Allah tektir, ortağı yoktur) diye ilavede bulundu. Abdullah b. Mes’ûd ona itiraz ederek şöyle dedi: “Evet, gerçekten öyledir; ancak biz bize öğretilenle yetiniriz.” Bunu Taberânî “el-Evsat” adlı kitabında (no: 2848) sahih senedle rivâyet etmiştir (eğer Müseyyeb el-Kâhilî, bunu İbn Mesud’dan dinlemişse).

[Muvatta, Salat 53 c.1 s.111. Mütercim]

[36]
İbn Ebû Şeybe (1/293), Serrâc, el-Muhallis ve Beyhakî (2/144) rivâyet etmiştir. Hadisin metni Beyhakî’ye aittir.

[Muvatta, Salât 55, c.1, s.112-113. Mütercim]

HZ. PEYGAMBER'E (S.A.V.) SALÂVAT

Hz. Peygamber (s.a.v.) birinci ve ikinci teşehhüdde kendisine salâvat okurdu.[1]

Ümmetine, kendisine selâm verdikten sonra salât okumalarını emrederek, bunu onlar için sünnet yapmış[2] ve salâvatın çeşitli şekillerini de öğretmiştir:

1- اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلى أَهْلِ بَيْتِهِ وَعَلى أزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ،كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إبْرَاهِيمَ، إنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. و بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ بَيْتِهِ وَعَلَى أزوَاجِهِ وَذرِّيِّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إبْرَاهِيمَ، إنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

1- "Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ ehlibeytihi ve alâ ezvâcihi ve zürriyetihi, kemâ salleyte alâ âli İbrahîm, inneke hamîdun mecîd. Ve bârik alâ Muhammedin ve alâ âli beytihi ve alâ ezvâcihi ve zürriyetihi. Kemâ bârekte alâ âli İbrahîm, inneke hamîdun mecîd"

"Allah'ım! Âl-i İbrahim'e salât ettiğin gibi Muhammed'e, ehlibeytine, hanımlarına ve nesline de salât et.[3] Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın. Âl-İbrahim'e bereketler verdiğin gibi Muhammed'e, âl-i beytine, hanımlarına ve nesline de bereketler ver. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın."

Bu duayı Rasûlullah (s.a.v.) kendisi için yapardı.[4]

2- اَللّهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمّدٍ وَعلى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلى [اِبْرَاهِيمَ وَعلى] آلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ . اَللّهُمَّ بَارِكْ عَلى مُحَمّدٍ وَعلى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلى [اِبْرَاهِيمَ وَعلى] آلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

2- "Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ [İbrahîme ve alâ[5]] âli İbrahîm, inneke hamîdun mecîd. Allahümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin, kemâ bârekte alâ [İbrahîme ve alâ] âli İbrahîm, inneke hamîdun mecîd"

"Allah'ım! [İbrahim'e ve] âl-i İbrahim'e salât ettiğin gibi Muhammed'e, âl-i Muhammed'e' de salât et. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın. Allah'ım! [İbrahim'e ve] âl-i İbrahim'e bereketler verdiğin gibi

Muhammed’e ve âl-i Muhammed’e de bereketler ver. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın.”[6]

3- اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمّدٍ وَعلى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلى اِبْرَاهِيمَ [وَ آلِ اِبْرَاهِيمَ] اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. و بَارِكْ عَلى مُحَمّدٍ وَعلى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلى[اِبْرَاهِيمَ وَ] آلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

3- “Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ sallayte alâ İbrahîme [ve âli İbrahîm], inneke hamîdun mecîd. Ve bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ bârekte alâ [İbrahîme ve] âli İbrahîm, inneke hamîdun mecîd.”

“Allah’ım! İbrahim’e ve [âl-i İbrahim’e] salât ettiğin gibi Muhammed’e, âl-i Muhammed’e’ de salât et. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın. [İbrahim’e ve] âl-i İbrahim’e bereketler verdiğin gibi Muhammed’e ve âl-i Muhammed’e de bereketler ver. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın.”[7]

4- اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمّدٍ [النَّبِيِّ الأُمِّي] وَعلى آلِ مُحَمّدٍكَمَا صَلَّيْتَ عَلى [آلِ] اِبْرَاهِيمَ و بَارِكْ عَلى مُحَمّدٍ [النَّبِيِّ الأُمِّي] وَعلى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلى [آلِ] اِبْرَاهِيمَ في العالَمِينَ ، اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

4- “Allahümme salli alâ Muhammedin [en-Nebiyyi’l-ümmîyyi] ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ [âli] İbrahîm. Ve bârik alâ Muhammedin [en-Nebiyyi’l-ümmî] ve alâ âli Muhammed, kemâ bârekte alâ [âli] İbrahîme fi’l-âlemîn, inneke hamîdun mecîd.”

“Allah’ım! Âlemler içinde [Âl-i] İbrahim’e salât ettiğin gibi Muhammed’e, [ümmî Peygamber’e] ve âl-i Muhammed’e’ de salât et. [Âl-i] İbrahim’e bereketler verdiğin gibi Muhammed’e, [ümmî Peygamber’e] ve âl-i Muhammed’e de bereketler ver. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın.”[8]

5- اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمّدٍ عَبْدِكَ و رَسُولِكَ كَمَا صَلَّيْتَ على [آلِ] اِبْرَاهِيمَ و بَارِكْ عَلى مُحَمّدٍ [عَبْدِكَ و رَسُولِكَ] [وَعلى آلِ مُحَمّدٍ]،كَمَا بَارَكْتَ عَلى اِبْرَاهِيمَ [وَعلى آلِ اِبْرَاهِيمَ].

5- “Allahümme salli alâ Muhammedin abdike ve resûlike, kemâ salleyte alâ [âli] İbrahîm. Ve bârik alâ Muhammedin [abdike ve resûlike] ve [alâ âli Muhammed], kemâ bârekte alâ İbrahîm [ve alâ âli İbrahîm].

“Allah’ım! [Âl-i] İbrahim’e salât ettiğin gibi kulun ve Rasûlün Muhammed’e de salât et. İbrahim’e [ve âl-i İbrahim’e] bereketler verdiğin gibi [kulun ve Rasûlün] Muhammed’e [ve âl-i Muhammed’e] de bereketler ver.”[9]

6- اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَ[عَلى] أزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ،كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى [آلِ] إبْرَاهِيمَ، و بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ[عَلَى] أزوَاجِهِ وَذرِّيَّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى [آلِ] إبْرَاهِيمَ إنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

6- “Allahümme salli alâ Muhammedin ve [alâ] ezvâcihi ve zürriyetihi, kemâ salleyte alâ [âli] İbrahim. Ve bârik alâ Muhammedin ve [alâ] ezvâcihi ve zürriyetihi, kemâ bârekte alâ [âli] İbrahim. İnneke hamîdun mecîd.”

“Allah’ım! [Âl-i] İbrahim’e salât ettiğin gibi kulun ve Rasûlün Muhammed’e de salât et. İbrahim’e [ve âl-i İbrahim’e] bereketler verdiğin gibi [kulun ve Rasûlün] Muhammed’e [ve âl-i Muhammed’e] de bereketler ver.”[10]

7- اَللّهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمّدٍ وَعلى آلِ مُحَمّدٍ و بَارِكْ عَلى مُحَمّدٍ وَعلى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ و بَارَكْتَ عَلى اِبْرَاهِيمَ وَعلى آلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

7- “Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Ve bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte ve bârekte alâ İbrahim ve âli İbrahim. İnneke hamîdun mecîd.”

“Allah’ım! İbrahim’e ve âl-i İbrahim’e salât ettiğin, bereketler verdiğin gibi, Muhammed’e ve âl-i Muhammed’e de salât et ve Muhammed’e ve âl-i Muhammed’e de bereketler ver.”[11]

Hz. Peygamber’e (s.a.v.) Salâvat Getirme Konusunda Önemli Açıklamalar

1-Görüldüğü üzere Hz. Peygamber’e getirilen bu salâvatların çoğunda İbrahim (a.s.) tek başına anılmamakta, “kemâ salleyte alâ âli İbrahim”de olduğu gibi “âl-i İbrahim” denilmektedir. Bunun sebebi şudur: Arapça’da “âl-i” sözcüğü, kişinin ailesini kapsadığı gibi kendisini de kapsar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim âli (ailesi)*

ile İmrân âlini (ailesini) seçip âlemlere üstün kıldı.”[12] *“Ancak Lût âlini (ailesini) seher vakti kurtardık.”*[13]

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Allah’ım! Ebû Evfâ âline (ailesine) salât eyle.”

“Ehlibeyt” (ev halkı) isminde de bu durum söz konusudur. Allah Teâlâ buyuruyor ki: *“Ey ehlibeyt! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir*.”[14] Dolasıyla âyette geçen ehlibeyt (ev halkı) kelimesi kapsamına İbrahim’in kendisi de dâhildir.

Şeyhülislâm İbn Teymiyye diyor ki:

“Bundan dolayı lafızların çoğu, “Kemâ salleyte alâ âli İbrahîm” ve “kemâ bârekte alâ âli İbrahîm” şeklinde gelmiştir. Bazı rivayetlerde, sadece “İbrahim” diye gelmiştir. Çünkü o, namaz ve zekâtta asıldır. Onun ailesi için yapılan dua, ona bağlı olarak meydana gelmektedir. Bazı rivayetlerde ise, her iki hususa dikkat çekmek üzere hem İbrahim hem de ailesi birlikte gelmiştir.

Bunu bu şekilde öğrendiysen, diğer bir konuya geçmek uygun olacaktır. Âlimler, “kemâ salleyte” (salât ettiğin gibi) sözündeki benzetmenin hangi yönden olduğu konusunu tartışmışlardır. Bir benzetmede, benzetilen varlığın kendisine benzetilenden daha alt konumda bulunduğu herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Ama buradaki durum bunun tersidir. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. İbrahim’den (a.s) daha üstündür. Onun üstünlüğünün isbatı, getirilmesi istenen salâvatın, getirilmiş veya getirilecek diğer tüm salâvatlardan daha üstün olmasıdır. Âlimler bu konuya “el-Feth” ve “el-Cilâ” kitaplarında pek çok açıklama getirmişlerdir. Yapılan açıklamaların sayısı 10’a ulaşmaktadır. Bu açıklamalarda ortaya konan görüşler birbirinden zayıf olup, sadece bir tanesi kuvvetlidir. Şeyhülislâm ve İbnü’l-Kayyim de bu görüşü güzel bulmuşlardır. O da şu görüştür:

“Âl-i İbrahim’de (İbrahim ailesinde) peygamberler bulunmakta; ama âl-i Muhammed’de (s.a.v.) peygamber bulunmamaktadır. İçlerindeki peygamberlerle birlikte İbrahim ailesine getirilen salâtın benzerinin Hz. Peygamber ve ailesi için getirilmesi istendiğinde, Hz. Muhammed ailesine lâyık olan salâvat onlara ulaşır. Çünkü onlar peygamberler derecesinde değillerdir. Böylece aralarında Hz. İbrahim’in de bulunduğu peygamberlere verilen salâvattan geriye artan miktar Hz. Muhammed’e kalacak; böylelikle o hiç kimsenin elde edemediği üstünlük ve ayrıcalığa mazhar olacaktır.”

İbnü'l-Kayyim de şöyle demiştir:

"Bu, önceki bütün görüşlerden daha güzeldir. Bundan daha güzeli ise şöyle demektir: Hz. Muhammed (s.a.v.) İbrahim ailesindendir; hatta İbrahim ailesinin en hayırlısıdır. Nitekim Ali b. Talha, İbn Abbas'ın, Allah Teâlâ'nın "Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı."[15] âyeti hakkında şöyle dediğini nakleder: "Muhammed de (s.a.v.) İbrahim ailesindendir." Bu bir nasstır. İbrahim neslinden olan diğer peygamberler İbrahim ailesinden kabul ediliyorsa, Rasûlullah'ın (s.a.v.) İbrahim ailesinden kabul edilmesi çok daha isabetlidir. Böyle olunca, bizim "İbrahim ailesine salât ettiğin gibi" sözümüz, hem Hz. Peygamber'i (s.a.v.) hem de İbrahim neslinden gelen diğer peygamberleri kapsar. Sonra Allah Teâlâ özel olarak Hz. Peygamber'e ve ailesine, genel çerçevede İbrahim ailesine -ki buna Hz. Muhammed de dâhildir- getirdiğimiz salâvat kadar salâvat getirmemizi emretmiştir. Böylece ailesine lâyık olan salâvat onlara ulaşır. Geriye kalan salâvatın tamamı da Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ulaşır. Kuşkusuz İbrahim ailesiyle birlikte Hz. Peygamber'e (s.a.v.) getirilen salâvat, onlar olmadan sadece Hz. Peygamber'e getirilen salâvattan daha üstündür. Böylelikle salâvattaki benzetmenin faydası ve aslına uygun olarak yapıldığı ve bu lafızlarla yapılan salâvatın bunun dışındaki lafızlarla yapılan salâvattan daha üstün olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü istenen, kendisine benzetilene getirilen salâvatın benzeri olunca, bundan Hz. Peygamber'e ulaşan pay, Hz. İbrahim'e ve diğerlerine ulaşandan daha çok olmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) burada diğerlerinin ulaşamadığı bir paya da sahip olmaktadır. Böylece Hz. Peygamber'in, Hz. İbrahim'e ve peygamberler de dâhil diğer tüm İbrahim ailesine olan üstünlüğü ortaya çıkmaktadır. İşte bu salâvat, hem bu fazilet ve üstünlüğü göstermekte ve hem de bu üstünlüğün bir gereği olmaktadır. Allah, ona ve ailesine çokça salât etsin ve bir peygambere ümmetinden dolayı verdiği mükâfatın en güzelini, bizden dolayı ona (s.a.v.) versin. "Allah'ım! Âl-i İbrahim'e salât ettiğin gibi Muhammed'e, âl-i Muhammed'e de salât et. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın. Âl-i İbrahim'e bereketler verdiğin gibi Muhammed'e ve âl-i Muhammed'e de bereketler ver. Şüphesiz ki, sen her dilde ve her kalpte övülen ve büyüklüğü, yüceliği ve işlerinin güzelliği ile tanınansın."

2-Değerli okuyucu, çeşitli lafızlarla gelen bu salâvatların hepsinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanı sıra onun ailesinin, hanımlarının ve neslinin de anıldığını görmüştür. Bu sebeple sadece "Allahümme salli alâ Muhammed" sözüyle yetinilerek yapılan bir salavat, Sünnet olmadığı gibi bu şekilde salavat getiren bir kimse de bu salavatla Hz. Peygamber'in emrini yerine getirmiş olmaz. Bilakis bu rivayetlerdeki salâvatlardan birini Hz. Peygamber'den geldiği şekliyle ve tam olarak okumak gerekir. Bu konuda, birinci teşehhüd ile ikinci teşehhüd arasında fark yoktur. Bu, İmam Şafiî'nin "el-Üm" adlı kitabında (1/102) dile getirdiği görüştür. O şöyle demektedir:

"Birinci teşehhüd ile ikinci teşehhüdün lafızları aynıdır. "Teşehhüd" sözüyle, hem teşehhüdü ve hem de Hz. Peygamber'e okunan salâvatı kastediyorum. Bunlardan birinin okunması, diğerinin yerini tutmaz."

"Hz. Peygamber (s.a.v.) iki teşehhüdde Tahiyyat'tan fazlasını okumazdı." hadisine gelince; "Silsilet'ül-ehâdîsi'd-daîfe" adlı kitabımda açıkladığım üzere bu, münker bir hadistir.

Bu zamanın garipliklerinden ve ilmî başıboşluğun hâkim olduğunun göstergelerinden biri de birtakım insanların salâvatta Hz. Peygamber'in ailesinin anılmasını kabul etmemeleridir. Sözünü ettiğimiz bu kişi, Muhammed İs'âf en-Neşâşibî'dir ki, o, "el-İslâmü's-sahîh" (Gerçek İslâm) adlı kitabında bu görüşü dile getirmektedir.

Halbuki Buhârî, Müslim ve diğer hadis kaynaklarında pek çok sahâbîden, Hz. Peygamber'in ailesinin de salavat içerisinde yer aldığı rivâyet edilmiştir. Bunu rivayet eden sahâbîlerden bazıları şunlardır: Ka'b b. Ucre, Ebû Humeyd es-Sâidî, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Mes'ûd el-Ensârî, Ebû Hüreyre, Talha b. Ubeydullah...

Bunlar, rivayet ettikleri hadislerde Hz. Peygamber'e (s.a.v.): "Sana nasıl salâvat getirelim?" diye sormuşlar; Hz. Peygamber (s.a.v.) de onlara yukarıda geçen salâvat şekillerini öğretmiştir.

en-Neşâşibî, salavatta Hz. Peygamber'in ailesinin anılmasını reddederken şu delili öne sürmektedir: "Ey müminler! Siz de ona salâvat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin."[16] âyetinde Hz. Peygamberle (s.a.v.) birlikte başka hiç kimse anılmamıştır." Sonra bu kişi, inkârında ileri gitmiş; "sahâbîler salavatın dua anlamına geldiğini biliyorlardı; böyle olunca böyle bir şeyi neden sorsunlar?!" diyerek sahabenin Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bu soruyu sordukları gerçeğini de reddetmiştir.

Bu apaçık bir demogojidir. Çünkü onlar Hz. Peygamber’e salâtın anlamını sormuyorlar ki, onun bu sözü doğru olsun. Sordukları; yukarıda geçen rivayetlerde işaret edildiği üzere Hz. Peygamber’e salâvatın nasıl getirileceğidir. Bunda ise bir gariplik yoktur. Çünkü onlar, başka yoldan öğrenmeleri mümkün olmayan; ancak ilim ve hikmet sahibi Şârî’nin bidirmesiyle öğrenebilecekleri dinî bir meseleyi sormuşlardır. Bu tıpkı, Allah Teâlâ’nın: “*Namazı kılın*.” diyerek kendilerine emrettiği farz namazı nasıl kılacaklarını Hz. Peygamber’e sormalarına benzer. Onların namaz kelimesinin ne anlama geldiğini biliyor olmaları, onun dinî durumunu sormaya ihtiyaç duymayacakları anlamına gelmemektedir. Bu, gayet aşikârdır.

en-Neşâşibî’nin öne sürdüğü söz konusu delile gelince; bu delilin hiçbir kıymeti yoktur. Çünkü Hz. Peygamber’in, âlemlerin Rabbinin kelâmını açıkladığı, bütün müslümanlar tarafından bilinen bir hakikattir. Nitekim Yüce Allah bunu şöyle dile getirmektedir: “İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için sana bu Zikr'i indirdik.”[17] Hz. Peygamber (s.a.v.), kendisine nasıl salâvat getirileceğini de açıklamış ve bu açıklamsında salâvatın içerisinde ailesini de anmıştır. Onun bu açıklamasını aynen kabul etmek gerekir; çünkü Yüce Allah: “Peygamber size ne verdiyse onu alın.”[18] buyurmuş, Hz. Peygamber (s.a.v.) de meşhur sahih bir hadiste: “Dikkat edin! Bana Kur’an ve onun bir benzeri verilmiştir.” demiştir.[19]

Ne tuhaf! en-Neşâşibî ve onun süslü sözlerine aldananlar; “Yüce Allah Kur’an’da teşehhüdü zikretmemiş, sadece kıyamı, rükûyu ve secdeleri zikretmiştir. Yine Kitabında hayızlı kadını namazdan ve oruçtan muaf da tutmamıştır. Hayızlı kadının da namaz kılıp, oruç tutması gerekir.” diyerek, namazda teşehhüdü ve hayızlıyken kadının namazı ve orucu terk etmesini kabul etmeyebilecek kimseler hakkında acaba ne diyecekler?! Acaba bu inkârlarında onlara uyacaklar mı, yoksa onlara karşı mı çıkacaklar? Eğer inkârlarında onlara uyarlarsa -ki biz bunu ümit etmiyoruz-, derin bir sapıklığa düşmüş ve müslümanların cemaatinden çıkmış olacaklardır. Eğer bu inkârlarında onlara karşı çıkarlarsa, bu durumda doğruyu bulmuşlar demektir. en-Neşâşibî'nin o inkârcılara karşı verdiği cevabın aynısını biz de ona karşı veriyoruz. Bunun nasıl olduğuna dair açıklamaları yaptık.

Bundan dolayı ey müslüman! Kur’an’ı Sünnet’e başvurmaksızın anlamaya çalışmaktan kaçın! Çünkü sen, dilbilgisi bakımından zamanının

Sibeveyh’i bile olsan, buna gücün yetmez. İşte örneği önünde duruyor. Çünkü en-Neşâşibî çağımızın büyük dil âlimlerinden biriydi. Sen onun Kur’an’ı anlama konusunda dildeki bilgisine güvenip, Sünnet’i göz ardı, hatta inkâr edince nasıl sapıttığını görüyorsun. Bu söylediklerimizin örneği çoktur; ancak burası bunların hepsini anlatmak için uygun değildir. Verdiğimiz örnek ihtiyacı karşılamaktadır. Allah başarıya ulaştırandır.

3-Okuyucu bu salâvat çeşitlerinin hiçbirinde “seyyidinâ” sözünün bulunmadığını da görmüştür. Bundan dolayı sonraki âlimler, salâvatlara bu sözün eklenip eklenemeyeceği konusunda ihtilaf etmişlerdir. Konunun ayrıntılarına inmek için yerimiz uygun değil. Yine burası, kendisine sorulduğunda Hz. Peygamber’in “Allahümme salli alâ Muhammed, deyiniz.” şeklinde ümmetine tam olarak öğrettiği salâvatı temel alarak, bu ilavenin caiz olmadığını söyleyenlerin görüşünü uzunca anlatmanın yeri de değildir. Ancak ben değerli okuyuculara, hadisle fıkhı iyi bilen büyük Şafiî âlimlerinden biri olması bakımından İbn Hacer el-Askalânî’nin bu konudaki görüşlerini aktarmak istiyorum. Çünkü sonraki Şafiî âlimler arasında şerefli peygamberî öğretinin tersi yaygınlaşmıştır.

İbn Hacer’den ayrılmayan taraftarlarından Hafız Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Garâbîlî (790–835) şöyle demektedir (Bunu onun kendi el yazmasından aktarıyorum):[20]

“Allah ömrünü bereketlendirsin, İbn Hacer’e, namazın içinde veya dışında, ister vacip ister mendup kabul edilsin, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salâvatın nasıl getirileceği konusunda şu soru soruldu: Salâvatta Hz. Peygamber için (s.a.v.) “seyyid” (efendi) sözünü kullanmak; örneğin “Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammed” veya “alâ seyyidi’l-halk” veya “alâ seyyidi veledi Âdem” demek zorunlu mudur? Yoksa sadece “Allahümme salli alâ Muhammed” sözüyle yetinilebilir mi? Bunların hagisini okumak daha faziletlidir? Salâvatta, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) layık bir sıfat olması sebebiyle “seyyid” sözünü söylemek mi yoksa hadislerde geçmemesi dolayısıyla bu sözü söylememek mi daha faziletlidir?”

İbn Hacer şöyle cevap verdi:

“Elbette salâvatı hadislerde geldiği şekliyle okumak tercihe daha uygundur. Şöyle denilemez: “Hz. Peygamber (s.a.v.), kendi adı her anıldığında kendisi “sallallahu aleyhi ve sellem” demediği gibi salâvatta da bu sözü alçak gönüllülüğünden dolayı kullanmamış olabilir. Ümmeti ise, adı her anıldığında ona salât getirmeye teşvik edilmiştir.” Bu söylenemez; çünkü

biz biliyoruz ki, şayet salâvatta bu sözü söylemek tercih edilmiş olsaydı, sahâbîlerden ve tabiînden bu şekilde rivayetlerin gelmesi gerekirdi. Hâlbuki sahâbî ve tabiînden bu hususta birçok rivayet bulunmasına rağmen onlardan gelen rivayetlerin hiçbirinde bu sözü göremiyoruz. Allah derecesini yükseltsin, İmam Şafiî, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) saygıda en ileri insandır. O, mezhebinin bağlılarının ana kaynağı olan kitabının başında “Allahümme salli alâ Muhammed” demiş, ardından derin bilgisiyle bu salavatı şöyle devam ettirmiştir: “Küllemâ zekerehu’z-zâkirûn ve küllemâ ğafele an zikrihi’l-ğâfilûn” “Adını ananların onu her anışında ve adını anmaktan gafil olanların da onu anmaktan her gafil kalışında ona salât et.” Bu sözünde İmam Şafiî, şu sahih hadisten esinlenmiş olabilir: “Yarattıklarının sayısınca Allah’ı tesbih ederim.” Hz. Peygamber (s.a.v.), müminlerin annesinin uzun sözlerle çokça Allah’ı tesbih ettiğini görünce ona şöyle demiştir: “Senden sonra ben birkaç söz söyledim ki, senin söylediklerinle tartılsa, kesinlikle onlara denk gelir.” Ardından Hz. Peygamber (s.a.v.) geçen tesbihatı okumuştur.[21] Hz. Peygamber (s.a.v.) az sözle fazla şey ifade eden duadan hoşlanırdı.

Kadı İyaz da “Şifâ” adlı kitabında, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salâvat getirme konusunda bir bölüm açmış, sahâbe ve tabiûndan nakledilen birçok rivayete orada yer vermiştir. Bu rivayetlerin hiçbirinde “seyyidinâ” sözü yoktur.

Söz konusu rivayetlerden biri Hz. Ali’den gelen hadistir. Bu hadiste Hz. Ali, beraberindeki insanlara Hz. Peygamber’e (s.a.v.) nasıl salâvat getirileceğini öğretmekte ve şöyle demektedir:

اَللَّهُمَّ! دَاحِيَ الْمَدْحُوَاتِ و بَارِيَ الْمَمْسُوكاتِ، إِجْعَلْ سَوَابِقَ صَلَوَاتِكَ وَ نَوَامِيَ بَرَكَاتِكَ وَ زَائِدَ تحِيَّتِكَ عَلىَ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ الْفَاتِحِ لِمَا أُغْلِقَ.

“Allahümme! Dâhiye’l-medhuvât ve bâriye’l-memsûkât, ic’al sevâbika salavâtike ve nevâmiye berakâtike ve zâide tahiyyetike alâ Muhammedin abdike ve resûlike’l-fâtihi limâ uğlika”

“Ey yerleri yayıp döşeyen ve gökleri yoktan var eden Allah’ım! Geçmiş salâvatlarını, sürekli çoğalan bereketlerini ve artan tahiyyatını, kapalı kapıları açan kulun ve Rasûlün Muhammed’e ver.”

Yine Hz. Ali’den şöyle dediği nakledilmiştir:

صَلَوَاتُ اللهِ الْبَرِّ الرَّحِيمِ وَ الْمَلاَئِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ وَ النَّبِيِّينَ وَ الشُّهَدَاءِ الصَّالِحِينَ، وَ مَا سَبَّحَ لَكَ مِنْ شَيْءٍ يا رَبَّ الْعَالَمِينَ، عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ

إِمَامِ الْمُتَّقِينَ...

“Salavâtullahil-berri’r-rahîmi ve’l-melâiketi’l-mukarabîn, ve’n-nebiyyîn ve’s-sıddîkîn ve’ş-şuhedâi’s-sâlihîn ve mâ sebbeha leke min şey’in yâ rabbe’l-âlemîn alâ Muhammed ibni Abdillah hâtemi’n-nebiyyîn ve imâmil-muttakîn”

“Kullarına iyiliği ve şefkatli çok olan Allah’ın, O'na yakın olan meleklerin, peygamberlerin, sıddîkların, sâlih şehidlerin ve ey âlemlerin Rabbi, seni tesbih eden her şeyin salâvatı, peygamberlerin sonuncusu ve müttakilerin imamı Hz. Muhammed b. Abdullah’a olsun…”

Abdullah b. Mes’ûd’un da şöyle dediği rivayet edilmiştir:

اَللَّهُمَّ! إجْعَلْ صَلَوَاتِكَ و بَرَكَاتِكَ وَ رَحْمَتِكَ عَلىَ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ، إِمَامِ الْخَيْرِ وَ رَسُولِ الرَّحْمَةِ...

“Allahümme! İc’al salavâtike ve berakâtike ve rahmetike alâ Muhammedin abdike ve resûlike, imâmi’l-hayri ve resûli’r-rahmeti…”

“Allah’ım! Salâvatını, bereketlerini ve rahmetini iyilik önderi ve rahmet peygamberi olan kulun ve Rasûlün Hz. Muhammed’in üzerine kıl…”

Hasan el-Basri’nin de şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Hz. Mustafa’nın (s.a.v.) havzından, susuzluğu gideren bardakla içmek isteyen şöyle desin:

اَللَّهُمَّ! صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وعَلَى آلِهِ وأَصْحَابِهِ وَعَلَى أزوَاجِهِ و أَوْلاَدِهِ وَذرِّيَّتِهِ، وأَهْلِ بَيْتِهِ و أَصْهارِهِ و أَنْصارِهِ و أَشْياَعِهِ و مُحِبِّيهِ.

“Allahümme! Salli alâ Muhammedin ve alâ âlihi ve ashâbihi ve ezvâcihi ve evlâdihi ve zürriyetihi ve ashârihi ve eşyâ’ihi ve muhibbîhi”

“Allah’ım! Muhammed’e, âline, ashabına, hanımlarına, çocuklarına, nesline, akrabasına, yardımcılarına, taraftarlarına ve sevenlerine salât et.”

Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salâvat hakkında “Şifa”dan seçtiğim, sahâbe ve tâbiûndan gelen rivayetlerden birkaçı bunlardır. Orada bunlardan başka rivayetler de vardır.

Ancak İbn Mes’ûd’dan rivayet edilen bir hadiste o, Hz. Peygamber’e salâvat getirirken şöyle demektedir:

أَللَّهُمَّ! إِجْعَلْ فَضَائِلَ صَلَوَاتِكَ وَ رَحْمَتِكَ وَ بَرَكاتِكَ عَلىَ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ

“Allahümme! İc’al fezâile salavâtike ve rahmetike ve berakâtike alâ seyyidil-mürselîn”

“Allah’ım! Salâvatlarının, rahmetinin ve bereketlerinin en üstünlerini Peygamberlerin Efendisi’ne ver.”

Bu hadisi İbn Mâce rivayet etmiştir; ancak senedi zayıftır. Hz. Ali’den rivayet edilen ilk hadisi de Taberânî, pek fena olmayan bir senedle rivayet etmiştir. Bu hadiste geçen birtakım garip lafızları ben Ebü’l-Hasan b. el-Fâris’in “Fazlü’n-nebî” kitabında açıkladım. Şafiî mezhebine mensup olan kimseler şöyle diyorlar: “Bir kimse, Hz. Peygamber’e en üstün salâvatı getireceğine yemin etse, bu yeminini doğrulamasının yolu şöyle salâvat getirmesidir: “Allahümme! Salli alâ Muhammedin küllemâ zekerehu’z-zâkirûn ve sehâ an zikrihi’l-ğâfilûn” “Allah’ım! Adını ananların onu her anışında ve adını anmaktan gafil olanların da onu anmaktan her gafil kalışında Muhammed’e salât et.” İmam Nevevî de şöyle demiştir: Doğru olan; o kimsenin şöyle demesidir: “Allahümme! Salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ İbrahim...”

Sonraki âlimlerden bazıları ise, “Bu iki salâvattan hangisinin daha üstün olduğuna dair, rivayet açısından bir delil yoktur. Fakat anlamca birinci salâvatın daha üstün olduğu açıktır.” diyerek bu görüşünde İmam Nevevî’ye itiraz etmişlerdir.

Bu mesele, fıkıh kitaplarında meşhurdur. Bizim bu meseleyi burada açmamızın amacı şudur: Bu meseleyi ele alan fakihlerin hiçbirinin salâvatında “seyyidinâ” sözü geçmemektedir. Şayet bu fazlalığı salâvatta kullanmak mendup olsaydı, bu onların hepsine birden gizli kalmaz, kesinlikle onlardan biri bu fazlalıktan haberdar olurdu. Hayrın tamamı, emre tâbi olmaktadır. Allah daha iyi bilir.”

Ben diyorum ki: İbn Hacer’in, Hz. Peygamber’in yüce emrine uyarak, salâvatta “seyyid” fazlalılığıyla yapılan ifadelerin[22] meşru olmadığı yönündeki görüşü, aynı zaman da Hanefî mezhebinin de görüşüdür. Uyulması zorunlu olan hüküm de budur. Çünkü bu, Hz. Peygamber’i (s.a.v.) sevmenin en doğru kanıtıdır: “*De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin*.”[23]

Bundan dolayı İmam Nevevî “Ravza” adlı kitabında (1/265) geçen salâvatın üçüncü şekline uygun olarak şöyle demiştir:

“Hz. Peygamber’e (s.a.v.) getirilecek en mükemmel salâvat şudur:

أَللَّٰهُمَّ! صَلِّ عَلىَ مُحَمَّدٍ...

“Allahümme! Salli alâ Muhammedin...”

“Allah’ım! Muhammed’e salât et…”

İmam Nevevî bu salâvatında “seyyid” sözcüğüyle yapılan ifadelere yer vermemiştir.

4-Bilmen gerekir ki, yukarıda yer alan salâvat çeşitlerinden birincisi ve dördüncüsü, sahabenin, kendisine nasıl salâvat getireceklerini sormaları üzerine Hz. peygamber'in öğrettiği salâvatlardır. Buradan bu iki salâvatın en iyi salâvat biçimi olduğu sonucuna varılmıştır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), hem onlar hem de kendisi için en değerli ve üstün olanı tercih etmiştir. Buna dayanarak İmam Nevevî “Ravza” adlı kitabında, Hz. Peygamber’e en üstün salâvatı getireceğine yemin eden kişinin ancak bu salâvatlarla yeminini yerine getirmiş olacağına hükmetmiştir. İmam Sübkî de şöyle demiştir: “Bu salâvatla salâvat getiren, Hz. Peygamber’e kesinlikle salâvat getirmiş olur. Her kim başka lafızlarla salâvat getirecek olsa, onun kendisinden istenen salâvatı getirip getirmediği şüphelidir. Çünkü ashabın, “Sana nasıl salâvat getirelim?” sorusuna Hz. Peygamber (s.a.v.), “Şöyle deyiniz” diyerek, kendisine getirilecek salâvatı öğretmiştir.

Heysemî de “ed-Dürrü’l-mendûd” adlı kitabında (varak, 25/2) bunu dile getirmekte ve ardından, sahih hadislerle gelen bu salâvatlardan herhangi birinin okunmasıyla maksadın yerine geleceğini söylemektedir (varak, 27/1).

5-Bilmen gerekir ki, bu salâvat şekillerini birleştirip, tek şekle sokup ondan yeni bir salâvat oluşturmak caiz değildir. Daha önce geçen teşehhüd metinleri için de aynı şey geçerlidir. Bunları birleştirip ortaya tek bir metin çıkarmak, dinde bid’attır. Sünnet olan ise, bazen birini, bazen diğerini okumaktır. Şeyhülislam İbn Teymiye, “Bayram Namazlarında Tekbir” konusunu anlatırken bunu bu şekilde açıklamıştır.[24]

6-Allâme Sıddık Hasan Han, “Nüzulü’l-ebrâr bi’l-ilmi’l-me’sûr mine’l-ed’iyeti ve’l-ezkâr” adlı kitabında Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salâvat getirmenin ve bunu çokça yapmanın faziletine dair birçok hadis aktardıktan sonra şöyle demektedir (s.161):

“Müslümanlar içerisinde Hz. Peygamber’e en çok salâvat getiren kimselerin, muhaddisler ve pâk sünnetin ravileri olduğunda şüphe yoktur. Çünkü bu değerli ilimde, her hadisin başında Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salâvat getirmek onların görevleri arasındadır. Bu sebeple onlar, bir an bile Hz. Peygamber’in (s.a.v.) adını anmaktan geri kalmazlar. Câmiler, müsnedler, mu’cemler, cüzler vb. çeşitli tekniklerle yazılmış hadis

kaynaklarından her biri içinde binlerce hadisi toplamaktadır. Bunların hacim bakımından en küçüğü olan Suyûtî'nin "el-Câmiu's-sağîr" adlı kitabında on bin hadis bulunmaktadır. Diğer hadis kitaplarını sen buna kıyas et. Bundan dolayı bu kurtulmuş fırka, bu hadis cemaati, kıyamet gününde Hz. Peygamber'e -anam babam ona feda olsun- en yakın, şefaatine en lâyık ve en mutlu insanlar olacaklardır. Bu fazilette, onların yaptıklarından daha üstününü yapanlar dışında hiç kimse onların seviyesine çıkamayacaktır. Fakat bunları geçebilecek insanlar çok zor bulunur. Ey iyilik isteyen ve kurtuluşu talep eden kişi! Ya muhaddis ol veya muhaddsilere öğrencilik yap. Bunun dışında üçüncü bir kişi olma... Çünkü bu ikisi dışında sana hiçbir şey fayda sağlayamaz."

Ben diyorum ki: Ben de Allah Teâlâ'dan beni, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) en yakın insanlar olan muhaddislerden yapmasını istiyorum. Bu kitabın da bunun göstergelerinden biri olmasını diliyorum.

Allah, Sünnet imamı Ahmed b. Hanbel'e rahmet etsin, o bir şiirinde şöyle demektedir:

Peygamber Muhammed'in dinidir hadisler
Gençler için en güzel meşgaledir hadisler
Hadisi ve muhaddisleri sakın terk etme
Çünkü içtihad gece, hadis gündüzdür
Kaybeder gençler bazen hidayetin izini
Güneş tüm çıplaklığıyla üzerlerine doğarken

Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) bu teşehhüdde ve diğerinde dua etmeyi sünnet kılmış ve şöyle buyurmuştur:

"Her iki rekâtta bir oturduğunuzda "Ettehiyyâtü lillah..." deyin." (Hz. Peygamber (s.a.v.) Ettehiyyâtü'yü sonuna kadar okuduktan sonra şöyle buyurdu:) "Sonra kişi hoşuna giden duayı yapsın."[25]

[1] "es-Sahîh" adlı kitabında (2/324) Ebû Avâne ve Nesâî rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Sehv 52 (1292), c. 3-4, s.72. Mütercim]

[2] Sahâbîler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Sana nasıl selâm vereceğimizi biliyoruz. (yani teşehhüdde) Peki, sana nasıl salâvat getireceğiz?" dediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allahümme salli alâ Muhammedin... deyin." Hz. Peygamber (s.a.v.) teşehhüdlerden birini tercih ederek diğerini bırakmamıştır. Hadis, birinci teşehhüdde de salâvat okumanın meşru olduğuna delildir. "el-Ümm" adlı kitabında yazdığına göre; İmam Şafiî'nin görüşü de budur. Şafiî mezhebinde doğru olan da budur. İmam Nevevî de "el-Mecmû" adlı kitabında (3/460) bu görüşü açıkça dile getirmiş ve "er-Ravza" adlı kitabında (1/263, el-Mektebü'l-islâmî yayınevi baskısı) bunu tercih etmiştir. Vezir b. Hubeyre el-Hanbelî'nin de "el-İfsâh" adlı kitabındaki tercihi budur. "Zeylü't-Tabakât" (1/280) adlı kitabında İbn Receb de bu görüşü nakletmiş ve benimsemiştir. Teşehhüdde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salâvat getirme konusunda birçok hadis nakledilmiştir ve hiçbirinde herhangi bir teşehhüd kaydı yoktur. Bilakis bu konudaki hadislerin genel lafızlarla gelmiş olup, her iki teşehhüdü de içine almaktadır. Bunların hepsini "el-Asl"da dipnot olarak açıkladım. Anlamca birbirini destekler mahiyette olsalar da aradığımız şartları taşımadığı için bunların hiçbirini kitabın metnine koymadım. İlk teşehhüdde salâvat okunmayacağını söyleyenler itibar edilebilir sahih hiçbir delile sahip değildirler. Nitekim "el-Asl"da bunu ayrıntılı olarak anlattım. Ayrıca birinci teşehhüdde "Allahümme salli alâ Muhammed" sözünden fazlasını okumanın mekruh olduğunu görüşünün de sünnetten hiçbir dayanağı yoktur. Aksine biz bununla yetinen kimsenin, Hz. Peygamber'in (s.a.v.): "Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed..." deyiniz." emrini yerine getirmemiş olduğunu düşünüyoruz. Konunun detayları bulunmakta olup, bunları "el-Asl"da naklettik.

[3] Hz. Peygamber'e salât getirmenin anlamı hakkında en güzel yorum Ebü'l-Âliye'ye aittir. Buna göre; Allah'ın Hz. Peygamber'e salât etmesi, onu övmesi ve yüceltmesidir. Meleklerin ve başkalarının Hz. Peygamber'e salât etmesi, bunları onun için Allah'tan istemeleridir. İstemekten maksat ise, bunların aslını değil, fazlasını vermesini talep etmektir Hafız İbn Hacer, "Fethü'l-Bârî" adlı kitabında bunu bu şekilde açıklamış ve salâtın rahmet ve merhamet olarak açıklandığı meşhur yorumu reddetmiştir. İbn Kayyim de "Cilâü'l-efhâm" adlı kitabında daha fazlasına ihtiyaç olmayacak derecede geniş bilgi vermiştir, dileyen oraya bakabilir.

[4] Ahmed ve Tahâvî sahih senedle rivâyet etmiştir. Buhârî ve Müslim de "ehlibeytihi" lafzı olmadan rivâyet etmiştir.

[Buhârî, Daavat 33, Enbiya 8; Müslim, Salat 69 (407), c.3, s.1315; Nesâî, Sehv 54 (1294), c.3-4, s.74; Ebû Dâvud, Salât 178-179 (979), c.4, s.28-29; Muvatta, Kasru's-Salât 66, c.1, s.209). Mütercim]

[5] Hadiste köşeli parantez içinde geçen iki ilave [ ], Buhârî, Tahâvî, Beyhakî, Ahmed ve Nesâî'nin rivâyetlerinde bulunmaktadır. Ayrıca üç ve yedi numaralı salavatlar farklı yollardan da gelmiştir. Bu sebeple, İbn Kayyim'in "Cilâü'l-efhâm" adlı kitabında (s.198), hocası İbn Teymiye'nin "el-Fetâvâ" adlı kitabındaki (1/16) açıklamalarını temel alarak: "Hiçbir sahih hadiste 'İbrahim ve âli İbrahim' sözleri yanyana gelmemiştir." demiş olması seni yanıltmasın. Gördüğün gibi biz sana sahih bir hadis naklettik. Gerçekte bu, bu kitabın faydalarından biri, rivâyetleri dikkatlice araştırıp, bir araya getirerek birleştirmiş olmasındandır. Böyle bir çalışmayı bizden önce hiç kimse yapmış değildir. İhsan Allah'ındır; O'na şükreder ve minnet duyarız. İbn Kayyim'in yanıldığını gösteren hususlardan biri de, kendisi, içinde reddettiği ifadeler de bulunduğu hâlde yedi numaralı salâvatı sahih kabul etmiş olmasıdır.

[Buharî, Enbiya 8; Nesaî, Sehv 51 (1288), c. 3-4, s.70. Mütercim]

[6] Buhârî, Müslim, "Amelü'l-yevm ve'l-leyle" adlı kitabında (162/54) Nesâî, Humeydî (138/1) ve İbn Mendeh (68/2) rivâyet etmiştir. İbn Mendeh hadis için: "Bu, sahih olduğunda ittifak edilmiş olan bir hadistir." demiştir.

[Buharî, Daavat, Peygambere Salavat 33, Enbiya 8; Müslim, Salat 66 (406), c.3, s.1310. Mütercim]

[7] Ahmed, Nesâî ve "el-Müsned" adlı kitabında (varak, 44/2) Ebû Ya'lâ sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Sehv 51, 52 (1288-1290), c. 3-4, s.70-72. Mütercim]

[8] Müslim, Ebû Avâne, "el-Musannef" adlı kitabında (2/132/1) İbn Ebû Şeybe, Ebû Davud ve Nesâî (159-161) rivâyet etmiştir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[Müslim, Salat 65 (405), c.3, s.1309; Nesaî, Sehv 49 (1285), c. 3-4, s.67-68; Ebû Dâvud, Salât 178-179 (977), c.4, s.27. Mütercim]

[9] Buhârî, Nesâî, Tahâvî ve "Fazlu's-salâti ale'n-nebî" (I. baskı, s. 28; II. Baskı, s. 62. el-Mektebü'l-İslâmî yayınevi baskısı, benim tahkikimle) rivâyet etmiştir.

[Buharî, Daavat, Peygambere Salavat 33; Nesaî, Sehv 53 (1293), c. 3-4, s.73; Ebû Dâvud, Salât 178-179 (981), c.4, s.31. Mütercim]

[10] Buhârî, Müslim ve Nesâî (164/59).

[Buharî, Enbiya (Allah İbrahim'i Dost Edindi) 8; Daavat (Peygamberden Başkasına Salavat Getirilir mi?) 33; Müslim, Salat 69 (407), c.3, s.1315; Nesaî, Sehv 54 (1294), c. 3-4, s.74. Mütercim]

[11] Nesâî (47/159), Tahâvî ve "el-Mu'cem" adlı kitabında (79/2) Ebû Saîd b. el-A'rabî sahih senedle rivâyet etmiştir. İbn Kayyim "Cilâü'l-efhâm" adlı kitabında (s.14-15) hadisi Muhammed b. Serrâc'a nispet ederek sahih olduğunu söylemiştir.

Ben diyorum ki: İşte bu salâvatta "İbrahim ve âli İbrahim" birlikte yer almıştır. İbn Kayyim ve hocasının kabul etmediği budur. Bu konuyu daha önce ele almış ve karşıt cevabını da vermiştik (s.139-140). Burada tekrar etmeye gerek yok.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 25 (906), c.3, s.166. Mütercim]

[12] Âl-i İmrân, 33

[13] Kamer, 34

[14] Hud, 73

[15] Âl-i İmrân, 33

[16] Ahzab, 56

[17] Nahl, 44

[18] Haşr, 7

[19] Hadis, "Tahrîcü'l-Mişkât" adlı kitapta (163 ve 4247) tahriç edilmiştir.

[20] Zahiriye Kütüphanesi'nde korunmaktadır.

[21] [Müslim, Zikr 79, (2726); Tirmizî, Daavât 117, (3550); Ebû Dâvud, Salât 359, (1503); Nesâî, Sehv, 93, (4, 77). Adı geçen mü'minlerin annesi, Hz. Cüveyriye'dir (r.anhâ). Mütercim]

[22] Bunlar "seyyidinâ", "seyyidi'l-halk", "seyyidi'l-mürselîn" vb. ifadeler.-Mütercim

[23] Âl-i İmrân, 31

[24] "Mecmû'ü'l-fetâvâ" (69/253/1).

[25] Nesâî, Ahmed ve Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan çeşitli yollarla rivâyet etmiştir. Ayrıca Hadis, "es-Sahîha"da (878) tahriç edilmiş ve fıkhı açıklanmıştır. Hadisin "Mecma'ü'z-zevaid"de (2/142) Abdullah b. Zübeyr gelen destekleyici bir rivâyeti bulunmaktadır.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 69 (101), c.2, s.822; Müslim, Salat 55, 58 (402), c.3, s.1294-1295; Nesaî, İftitah 190 (1163), c.1-2, s.654-655, Sehv 43, 56 (1279, 1298), c.3-4, s.62, 76; Ebû Dâvud, Salât 177-178 (968), c.4, s.7. Mütercim]

ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ REKÂTA KALKMAK

Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) tekbir getirerek üçüncü rekâta kalkardı.[1] Daha önce geçtiği üzere namazını düzgün kılmayan kişiye de bu şekilde yapmasını emretmiş ve şöyle demiştir: “Bundan sonra her rekât ve secdede bu şekilde yap.”

“Hz. Peygamber (s.a.v.) oturuştan kalkarken tekbir getirir, ardından kalkardı.”[2]

“Bazen bu tekbirle beraber ellerini de kaldırırdı.”[3]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) dördüncü rekâta kalkmak istediğinde “Allahu ekber” derdi.”[4] Az önce geçtiği gibi, namazını düzgün kılmayan kişiye böyle yapmasını emretmiştir.

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen bu tekbirle birlikte ellerini kaldırırdı.”[5]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) sonra bütün kemikleri yerine yerleşecek şekilde sol ayağı üzerine doğrularak oturur, ardından yere dayanarak ayağa kalkardı.”[6]

“Ayağa kalkmak istediği zaman hamur yoğurur gibi yapardı. Yani ellerine dayanarak kalkardı.”[7]

“Her iki rekâtta Fâtiha’yı okurdu.” Namazını düzgün kılmayan kişiye de bu şekilde yapmasını emretmiştir. Bazen öğle namazında her iki rekâtta Fâtiha’dan sonra birkaç âyet daha okurdu. Nitekim bu “Öğle Namazı” bölümünde kıraat konusunda açıklandı.

[1]
Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 35, 36, 47, 63 (55, 56, 58, 72, 92-93), c.2, s.786-787, 796-797, 814; Müslim, Salat 28, 33 (392, 393), c.3, s.1236, 1238-1239. Mütercim]

[2]
Ebû Ya'la "el-Müsned" adlı kitabında (2/284) sahih senedle rivâyet etmiştir. Hadis, "es-Sahîha"da (604) tahriç edilmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât (743), c.3, s.141-142. Mütercim]

[3]
Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 5 (8), c.2, s.754; İbn Mâce, İkametü's-salât 15 (862), c.3, s.103; Ebû Davud, Salât 115-116 (730, 738, 741, 743, 744), c.3, s.119-120, 135, 138, 139, 141-143. Mütercim]

[4]
Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 47 (72), c.2, s.796-797; Ebû Dâvud, Salât 115-116 (730), c.3, s.119-120. Mütercim]

[5]
Ebû Avâne ve Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Sehv 2, 3 (1182-1183), c. 3-4, s.7-8. Mütercim]

[6]
Buhârî, Ebû Davud.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 61, 62,64 (90, 91, 95), c.2, s.812-813, 816; Tirmizî, Salat 225 (303), c.1, s.220-221; Nesaî, İftitah 181 (1152-1153), c.1-2, s.649-650; İbn Mâce, İkametü's-salât 72 (1061), c.3, s.372; Ebû Dâvud, Salât 115-116, 137-138 (730, 843), c.3, s.119-120, 319. Mütercim]

[7]
el-Harbi, "Ğarîbü'l-hadîs" adlı kitabında. Aynı anlamda bir hadis Buhârî ve Ebû Davud'da da vardır. Fakat "Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda ayağa kalktığı zaman kişinin ellerine dayanmasını yasaklamıştır." hadisi, "ed-Daîfe"de (967) açıkladığım üzere münker olup, sahih değildir.

[Ebû Dâvud, Salât 181-182 (992), c.4, s.43. Mütercim]

HZ. PEYGAMBER'İN MUSİBET ZAMANLARINDA BEŞ VAKİT NAMAZDA KUNUT YAPMASI

"Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda bir kişi için beddua veya dua yapmak istediğinde son rekâtta rükûdan sonra kunut yapardı."[1] Namazda "سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَه رَبّنَا وَلَكَ الحَمْدُ اللَّهُمَّ "Semiallahu limen hamideh. Allahümme rabbenâ ve leke'l-hamd" deyince"[2], "açıktan"[3] ve "ellerini de kaldırarak"[4] dua eder, "arkasındaki cemaat de âmin derdi."[5]

"Hz. Peygamber (s.a.v.) beş vakit namazın hepsinde kunut yapardı."[6] Fakat "bu namazlarda sadece bir topluluğa dua veya beddua ettiği zaman kunut yapardı."[7] Bir keresinde kunutta şöyle demişti:

"Allah'ım! Velid b. el-Velid'i, Seleme b. Hişam'ı ve Ayyâş b. Ebû Rebia'yı kurtar. Allah'ım! Mudar kabilesine olan azabını artır. Bu musibetini Yusuf'un (a.s.) kıtlık yılları gibi senelerce sürdür! [Allah'ım! Lihyan'a, Ri'le, Zekvân'a ve Usayye kabilelerine lânet et. Çünkü onlar Allah'a ve Rasûlüne isyan ettiler.]"[8]

Hz. Peygamber (s.a.v.) "kunutu bitirdiğinde Allahu ekber der ve secdeye kapanırdı."[9]

---

[1] Kunut: Çeşitli anlamlara gelmektedir. Buradaki anlamı: Namazda, kıyamın özel bir yerinde dua etmektir.

[2] Buhârî, Ahmed.

[Buharî, Tefsir (Sana Emirden Hiçbir Şey Yoktur). Mütercim]

[3] Buhârî, Ahmed.

[Buharî, Tefsir (Sana Emirden Hiçbir Şey Yoktur). Mütercim]

[4] Ahmed ve Taberânî sahih senedle rivâyet etmiştir. el-Mervezî'nin "el-Mesâil" adlı kitabında (s.23) açıkladığı üzere kunutta elleri kaldırmak, İmam Ahmed ve İshak'ın da görüşüdür. Duadan sonra elleri yüze sürme konusunda herhangi bir hadis bulunmamaktadır; bu nedenle bu davranış, bid'attır. Namaz dışında yapılan duadan sonra ellerin yüze sürüleceğine dair var olan rivâyetler de sahih olmayıp; hepsi zayıftır ve bazısının zayıflığı şiddetlidir. Ben bu hadisi "Daîfu Ebî Davud" (262) ve "el-Ehâdîsü's-sahîha" (597) adlı kitaplarımda araştırıp, tahriç ettim. Bundan dolayı İz b. Abdüsselâm bazı fetvalarında: "Böyle bir şeyi ancak cahiller yapar." demiştir.

[5] Ebû Davud, Serrâc. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî ve başkaları da bu görüşünde ona katılmıştır.

[Ebû Dâvud, Vitr 10 (1443), c.5, s.383. Mütercim]

[6] Ebû Davud, Serrâc ve Dârekutnî iki hasen senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Vitr 10 (1440, 1443), c.5, s.378, 383. Mütercim]

[7] "es-Sahîh" adlı kitabında (1/78/2) İbn Huzeyme ve "Kitabü'l-Kunut" adlı kitabında da Hatîb, sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Buharî, Tefsir (Sana Emirden Hiçbir Şey Yoktur). Mütercim]

[8] Ahmed, Buhârî. Ziyade Müslim'e aittir.

[Buharî, Tefsir (Sana Emirden Hiçbir Şey Yoktur); Sıfatü's-salat 47 (72), c.2, s.796,797; Müslim, Mesâcid 294 (675), c.4, s.1392. Mütercim]

[9] Nesâî, Ahmed, Serrâc (109/1) ve "el-Müsned" adlı kitabında Ebû Ya'lâ sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, İftitah 117 (1074), c.1-2, s.615. Mütercim]

VİTİR NAMAZINDA KUNUT

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen vitir namazının son rekâtında kunut yapardı.”[1] “Bunu da rükûdan önce yapar-dı.”[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali’nin oğlu Hasan’a şu duayı öğretmiş ve [Vitir namazının son rekâtında kıraatı bitirdiği zaman] okumasını söylemiştir:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْت، [فـ]إنَّكَ تَقْضِي ولاَ يُقْضَى عَلَيْكَ، [وَ] إنَّهُ لاَ يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، [و لاَ يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ]، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ، [لاَ مَنْجَا مِنْكَ إلاَّ إِلَيْكَ]

“Allahümme’hdinî fî men hedeyte, ve âfinî fî men âfeyte, ve tevellenî fî men tevelleyte, ve bârik lî fî mâ a’tayte, ve kınî şerre mâ kadayte, [fe] inneke takdî ve lâ yukdâ aleyke, [ve] innehu lâ yezillu men vâleyte, [ve lâ yaizzü men âdeyte], tebârekte rabbenâ ve teâleyte, [lâ mencâ minke illâ ileyke]”

“Allahım! Beni hidayet verdiklerinden kıl, afiyet verdiklerinden eyle, Beni, işlerini üzerine aldıkların arasına koy. Verdiklerini hakkımda mübarek kıl. Vukuuna hükmettiğin şerlerden beni koru. Sen dilediğin hükmü verirsin, kimse seni mahkûm edemez. Sen kimin işini üzerine aldıysan o zelil olmaz. [düşman edindiğin de asla aziz olmaz.][3] “Ey Rabbimiz! Sen yücesin, âlisin. [Senden kurtuluş yine ancak sanadır.]”[4]

[1] İbn Nasr ve Dârekutnî sahih senedle rivâyet etmiştir. Burada “bazen” ifadesi şunun için gelmiştir: Vitr’i rivâyet eden sahâbîler kunuttan söz etmemişlerdir. Şayet Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu her zaman yapsaydı, bütün sahâbîler bunu bize mutlaka naklederlerdi. Übey b. Ka’b bunu Hz. Peygamber’den (s.a.v.) tek başına rivâyet etmiştir. Bu da Hz. Peygamber’in vitir namazında kunutu arasıra yaptığını gösterir. Bu hadis, vitirde kunut yapmanın vacip olmadığına da delildir. Nitekim âlimlerin çoğunluğunun görüşü de budur. Bundan dolayı büyük âlim İbnü’l-Humâm, “Fethü’l-kadîr” adlı kitabında (1/306, 359, 360) vitirde kunut yapmanın vacip olduğunu söylemenin zayıf bir görüş olduğunu söylemiştir ki, bu itiraf, onun hakkı teslim etme arzusundan ve taassuptan uzak durmasından ileri gelmektedir. Çünkü onun tercih ettiği bu görüş, bağlı olduğu mezhebin görüşüne ters düşmektedir.

[2] İbn Ebû Şeybe (12/41/1), Ebû Davud, “es-Sünen-el-kübrâ” adlı kitabında (varak, 218/1-2) Nesâî, Ahmed, Taberânî, Beyhakî ve İbn Asâkir (4/244/2) sahih senedle rivâyet etmiştir. Hadisin sadece dua kısmını İbn Mendeh “et-Tevhîd” kitabında (70/2) başka bir hasen senedle rivâyet etmiştir. Hadis, “el-İrvâ”da (426) tahriç edilmiştir.

UYARI: Nesâî, kunutun sonuna fazladan “ve sallallahu ale’n-nebiyyi’l-ümmî” getirmiştir ki, bu fazlalığın senedi zayıftır. İbn Hacer, Kastallânî, Zürkânî ve başkaları bu fazlalığın zayıf olduğunu söylemişlerdir. Bu sebeple biz ilaveleri birleştirme metodumuza rağmen, kitabın önsözünde belirttiğimiz şarta bağlı kalarak bunu kitaba almadık. İz b. Abdüsselâm “el-Fetâvâ” adlı kitabında (66/1, baskı yılı: 1962) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber’e kunutta salâvat getirme konusunda sahih hiçbir rivâyet yoktur. Bu nedenle Hz. Peygamber’in (s.a.v.) salâtına herhangi bir ilavede bulunulamaz.”

Onun bu açıklamasında, sonraki dönem âlimlerinden bazılarının kabul ettiği gibi bid’at-ı hasene ile hüküm verilemeyeceğine işaret de vardır.

Sonra bir düzeltme yaptım ve şöyle dedim: Übey b. Ka’b’ın ramazanda namaz (teravih) kıldırırken kunutun sonunda Hz. Peygamber’e salâvat okuduğu sabit olmuştur. Bu, Hz. Ömer’in hilafeti döneminde olmuştu. İbn Huzeyme “es-Sahih” adlı kitabında (1097) bunu nakletmiştir. İsmail el-Kâdî (no: 107) ve başkalarının naklettiğine göre, yine Hz. Ömer döneminde insanlara imamlık yapan Ebû Hâlime Muaz el-Ensârî’nin de benzer şekilde yaptığı sabittir. Selef âlimleri kendisiyle amel ettiği için bu ilaveyle amel edilmesi meşrudur. Bu sebeple, hiçbir kayıtla sınırlandırmaksızın doğrudan bu ilavenin bid’at olduğunu söylemek uygun olmaz.

[Yukarıda yer alan UYARI notunda “Nesâî, kunutun sonuna fazladan “ve sallallahu ale’n-nebiyyi’l-ümmî” getirmiştir” açıklaması bulunmaktadır. Biz bunu Nesâî’de “ve sallallahu ale’n-nebiyyi Muhammed” olarak tesbit ettik.

Nesaî, Kıyamü'l-leyl 51 (1746), c. 3-4, s. 359; İbn Mâce, İkametü's-salât 120 (1182), c.3, s.544; Ebû Dâvud, Vitr 5 (1427), c.5, s.355-356. Mütercim]

[3] Bu ilave, Hafız’ın “et-Telhis”de de bildirdiği üzere hadis olarak sabittir. Ben de bunu “el-Asl”da tahkik ettim. Nevevî ise, “Ravzatü’t-talibîn” adlı kitabında (1/253, el-Mektebü’l-islâmî yayınevi baskısı) bunu fark edememiş ve “fe leke’l-hamdü alâ mâ kadayte, estağfiruke ve etûbu ileyke” (Her türlü hükmüne karşılık sana hamd olsun! Senden beni bağışlamanı ister ve sana tevbe ederim.) duasında olduğu gibi bunun da âlimler tarafından yapılan bir ilave olduğunu söylemiştir. Tuhaf olan ise şu: İmam Nevevî, bu açıklamasının birkaç satır sonrasında ise şöyle der: “Lâ yaizzu men âdeyte” ilavesini kabul etmeyen Ebü’t-Tayyib’in bu sözünde yanıldığında âlimler ittifak etmişlerdir. Bu ilave, Beyhakî’nin rivâyetinde geçmektedir. Allah en iyisini bilir.”

[Tirmizî, Vitr 338 (462), c.1, s.318; Nesaî, Kıyamü'l-leyl 51 (1745-1746), c. 3-4, s. 359; Ebû Dâvud, Vitr 5 (1425), c.5, s.349. Mütercim]

[4] İbn Huzeyme (1/119/2), İbn Ebû Şeybe ve önceki tahriçte zikredilenler rivâyet etmiştir.

SON TEŞEHHÜD

Teşehhüdün Vücûbu

“Hz. Peygamber (s.a.v.) dördüncü rekâtı tamamladık-tan sonra son teşehhüde otururdu.

Bu teşehhüdde, birinci teşehhüdde yapılmasını emrettiği şeyleri emreder, kendisi de birinci teşehhüdde yaptıklarının aynısını yapardı. Ancak bu teşehhüdde “teverrük üzere otururdu.”[1] “Yani sol kalçasını yere yayar, iki ayağını da bir taraftan çıkarırdı.”[2] “Sol ayağını, uyluğu ile baldırın altına alır”[3], “sağ ayağını diker”[4], bazen de “yayardı.”[5]

“Sol avucunu dizinin üzerine serbestçe bırakır ve dizi üzerine dayanırdı.”[6]

Hz. Peygamber (s.a.v.) birinci teşehhüdde olduğu gibi bu teşehhüdde de kendisine salâvat getirilmesini sünnet olarak meşru kılmıştır. Hz. Peygamber’e (s.a.v.) hangi lafızlarla salâvat getirileceği konusu daha önce geçmişti.

[1] Buhârî rivâyet etmiştir. Sabah namazı gibi iki rekâtlı namazlarda sünnet olan, daha önce geçtiği üzere (s. 156) ayakları yere yayarak oturmaktır. Bu açıklamayı, İbn Hânî el-Mesâil" adlı kitabında (s.79) İmam Ahmed'den nakletmiştir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 64 (95), c.2, s.816; Tirmizî, Salat 225 (303), c.1, s.220, Sehv 29 (1262), c.3, s.53; İbn Mâce, İkametü's-salât 72 (1061), c.3, s.372; Ebû Dâvud, Salât 115-116 (730, 731), c.3, s.119-120, 123. Mütercim]

[2] Ebû Davud ve Beyhakî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât 115-116 (731), c.3, s.123. Mütercim]

[3] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Mesâcid 112 (579), c.3, s.1685-1686; Ebû Dâvud, Salât 180-181 (988), c.4, s.38-39. Mütercim]

[4] Buhârî.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 64 (95), c.2, s.816. Mütercim]

[5] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Mesâcid 112 (579), c.3, s.1685-1686; Ebû Dâvud, Salât 180-181 (988), c.4, s.38-39. Mütercim]

[6] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Mesâcid 114 (579), c.3, s.1686; Nesaî, Sehv 35 (1270), c. 3-4, s.57. Mütercim]

HZ. PEYGAMBER’E SALÂVAT GETİRMENİN VÜCÛBU

Hz. Peygamber (s.a.v.), bir adamın, namazda Allah’ı övmeden ve Peygamber’e salâvat okumadan dua ettiğini işitti. Bunun üzerine şöyle dedi: “Bu acele etti.” Daha sonra adamı çağırıp, ona ve orada bulunan diğer insanlara şöyle dedi:

“Sizden biri namaz kıldığı zaman Rabbine hamd edip, O’nu överek duaya başlasın. Ardından Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salâvat getirir (bir rivayette: getirsin). Daha sonra dilediği gibi dua etsin.”[1]

“Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adamın da namaz kılarken Allah’ı yüceltip, O’na hamd ettiğini ve Hz. Peygamber’e salâvat getirdiğini işitti. Adama şöyle dedi: “Dua et ki, kabul edilsin. İste ki, sana verilsin.”[2]

[1] Ahmed, Ebû Davud, İbn Huzeyme (1/83/2). Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

Bilmen gerekir ki, bu hadis, mevcut emirden dolayı, bu teşehhüdde de Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salâvat getirmenin vacip olduğunu göstermektedir. İmam Şafiî ve kendisinden nakledilen iki rivâyetten sonuncusuna göre İmam Ahmed, bu teşehhüdde salâvat okumanın vacip olduğunu söylemiştir. Onlardan önce de bir grup sahâbî aynı görüşü dile getirmiştir. Buna dayanarak el-Âcurrî "eş-Şeria" (s.415) adlı kitabında şöyle demiştir: "Son teşehhüdde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salâvat okumayanın o namazını yeniden kılması vaciptir."

Bu sebeple, son teşehhüdde Hz. Peygamber'e salâvat okunmanın vacip olduğunu söyleyen tek kişinin İmam Şafiî olduğunu söyleyen kimseler, hakkı teslim etmemiş ve insafsızca hareket etmiş olmaktadırlar. Nitekim Büyük fıkıhçı el-Heytemî de "ed-Dürrü'l-mendûd fi's-salâti ve's-selâmi alâ sahibi'l-makâmi'l-mahmûd" adlı kitabında (varak, 13-16) konuyu bu şekilde ele almıştır.

[Ebû Dâvud, Vitr 23 (1481), c.5, s.472. Mütercim]

[2] Nesâî sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Nesaî, Sehv 49 (1284), c. 3-4, s.67. Mütercim]

DUADAN ÖNCE DÖRT ŞEYDEN ALLAH'A SIĞINMANIN VÜCÛBU

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu:

"Her biriniz [son] teşehhüdü bitirince dört şeyden Allah'a sığınsın. Şöyle desin:

[اللَّهُمَّ! إنِّى أعُوذُ بِكَ] مِنْ عَذَابِ جَهَنّمَ، وَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَ مِنْ فِتْنَةِ المَحْيَا وَالمَمَاتِ و مِنْ شَرِّ [فِتْنَةِ] الْمَسيِحِ الدَّجَّالِ.

"[Allahümme! innî eûzu bike] min azâbi cehennem ve min azâbi'l-kabr ve min fitneti'l-mahyâ vel-memât ve min şerri [fitneti'l-]mesihi'd-deccal)

"[Allah'ım], cehennem azabından, kabir azabından, hayat ve ölüm fitnesinden ve Mesih Deccal'in [fitnesinin] şerrinden [sana sığınıyorum].

"Sonra kendisi için uygun gördüğü duayı yapsın."[1]

"Hz. Peygamber (s.a.v.) bu duayı teşehhüdünde yapardı."[2]

"Kur'an'dan sûre öğretir gibi sahâbesine bunu öğretirdi."[3]

---

[1] Müslim, Ebû Avâne, Nesâî ve "el-Müntekâ" adlı kitabında (27) İbnü'l-Cârud rivâyet etmiştir. Hadis, "el-İrvâ"da (350) tahriç edilmiştir.

[Müslim, Mesâcid 128, 130 (588-589), c.3, s.1700; Nesaî, Sehv 64 (1310), c. 3-4, s.84; Ebû Dâvud, Salât (983, 984), c.4, s.33-34. Mütercim]

[2] Ebû Davud ve Ahmed sahih senedle rivâyet etmiştir.

[Ebû Dâvud, Salât (983, 984), c.4, s.33-34. Mütercim]

[3] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salat 59 (402), c.3, s.1296, Mesâcid 134 (590), c.3, s.1703. Mütercim]

SELÂMDAN ÖNCE OKUNACAK DUALAR

Hz. Peygamber (s.a.v.) namazında çeşitli dualar yapardı. Bazen birini, bazen diğerini okuyarak dua ederdi.[1] Bunların dışında başka duaları da kabul ederdi. “Namaz kılan kişiye, bunlar içinden dilediğini seçmesini emrederdi.”[2]

Bu dualar şunlardır:

1- اَللَّهُمَّ! إنِّي أعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ و أعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسيحِ الدَّجَّالِ. و أعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ المَحْيَا وَالمَمَاتِ. اللَّهُمَّ! إنِّي أعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ و الْمَغْرَمِ.

1- “Allahümme! İnnî eûzu bike min azâbi’l-kabri ve eûzu bike min fitneti’l-mesihi’d-deccal, ve eûzu bike min fitneti’l-mahyâ ve’l-memât. Allahümme! İnnî eûzu bike mine’l-me’semi ve’l-meğram”

“Allah’ım! Kabir azabından, Mesih Deccal’in fitnesinden, hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınıyorum. Allah‘ım! Allah’ım! Günahlardan (veya günaha yol açacak durumlardan) ve borçtan sana sığınıyorum.”[3]

2- اَللَّهُمَّ! إنِّي أعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ و مِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ [بَعْدُ].

2- “Allahümme! İnnî eûzu bike min şerri mâ amiltu ve min şerri mâ lem a’mel [ba’du]”

“Allah’ım! Yaptıklarımın şerrinden ve [henüz] yapmadık-larımın şerrinden[4] sana sığınıyorum.”[5]

3- اَللَّهُمَّ! حَاسِبْنِي حِسَاباً يَسِيراً

3- “Allahümme! Hâsibnî hisâben yesirâ”

“Allah’ım! Hesabımı kolaylaştır.”[6]

4- اَللَّهُمَّ! بِعِلْمِك الْغَيْبِ و قُدْرَتِكَ عَلىَ الْخَلْقِ؛ أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَياةَ خَيْراً لِي. وَتَوَفَّنِي إذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْراً لِى. اَللَّهُمَّ! وَ أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ في الْغَيْبِ و الشَّهادَةِ. و أَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ (وفي رواية: الْحُكْمِ) وَ الْعَدْلَ في الْغَضَبِ وَالرِّضَا. و أَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى. وَ أَسأَلُكَ نَعِيمًا لاَ يَبِيدُ. وَ أَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ [لاَ تَنْفَدُ وَ] لاَ تَنْقَطِعُ. وَ أَسْأَلُكَ الرِّضَى بَعْدَ الْقَضاءِ. وَ أَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ. وَ أَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إلىَ وَجْهِكَ؟ وَ [أَسْأَلُكَ] الشَّوْقَ إِلىَ لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَّاءِ مَضَرَّةٍ وَ لاَ فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ . أَللَّهُمَّ! زَيِّنَّا بِزِينَةِ الْإِيمانِ وَ إجْعَلْناَ هُدَاَة مُهْتَدِينَ.

4- “Allahümme! Bi ilmike’l-ğaybi ve kudretike ale’l-halki; ahyinî mâ alimte’l-hayâte hayran lî, ve teveffenî izâ kâneti’l-vefâtü hayran lî. Allahümme! Ve es’elüke haşyeteke fi’l-ğaybi ve’ş-şehâdeti, ve es’elüke kelimete’l-hakki (Bir rivayette: hükmi) ve’l-adle fi’l-gadabi ve’r-rıdâ, ve es’elüke’l-kasde fi’l-fakri vel-ğınâ, ve es’elüke naîmen la yebîdü, ve es’elüke kurrate aynin [lâ tenfedü] ve lâ tenkati’u, ve es’elüke’r-rıdâ ba’de’l-kadâ, ve es’elüke berde’l-ayşi ba’de’l-mevti, ve es’elüke lezzete’n-nazari ilâ vechike, ve [es’elüke]’ş-şevk ilâ likâike fî gayri darrâ-i mazarratin, ve lâ fitnetin mudilletin. Allahümme! Zeyyinnâ bi-zîneti’l-imân, vec’alnâ hüdâten mühtedîn”

“Allah’ım! Gayba dair bilgin ve yaratılanlar üzerindeki kudretinle sana dua ediyorum. Yaşamak benim için hayırlı olduğu müddetçe beni yaşat. Eğer ölüm benim için daha hayırlı ise beni katına al. Allah’ım! Senden, gizlide ve açıkta senin korkunu duymayı istiyorum. Öfke ve hoşnutluk anlarında hak sözü (bir rivayette: hükmü) söylemeyi ve adaletli olmayı istiyorum. Zenginlikte ve fakirlikte dengeli olmayı istiyorum. Asla tükenmeyecek bir nimet istiyorum. [Son bulmayacak,] kesilmeyecek bir iç ferahlığı istiyorum. Takdirine razı olmayı istiyorum. Öldükten sonra rahat bir yaşantı istiyorum. Yüzünü görmenin hazzını bana nasip etmeni [istiyorum]. Herhangi bir zarardan ve saptıran bir fitneden dolayı olmaksızın seninle buluşmanın özlemini bana bahşetmeni istiyorum. Allah’ım! Bizleri iman süsüyle güzelleştir. Bizleri hidayete eren ve hidayete çağıran insanlar yap.”[7]

Hz. Peygamber (s.a.v.) Ebû Bekr Sıddık’a (r.a.) da şu duayı öğretmiştir:

5- اَللَّهُمَّ! إنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْماً كَثيراً، وَلاَ يَغفِرُ الذُّنُوبَ إلاَّ أنْتَ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مَنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي، إنَّكَ أنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

5- “Allahümme innî zalemtü nefsî zulmen kesîran, ve lâ yağfiru’z-zünûbe illâ ente, fağfir-lî mağfireten min indike, verhamnî, inneke ente’l-gafûru’r-rahîm”

“Allah’ım! Ben kendime çok zulmettim! Günahları ancak sen bağışlarsın. Katından bir mağfiretle beni bağışla. Bana acı. Muhakkak ki sen, bağışlayansın, çok merhametlisin.”[8]

Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Aişe’ye de şu duayı yapmasını emretmiştir:

6- اَللّهُمَّ! إنِّي أسْألَكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلَهِ؛ [عَاجِلِه وآجِلِهِ] مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أعْلَمْ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ [عَاجِلِه وآجِلِهِ] مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. وَ أَسْألُكَ (و في رواية: اللّٰهُمَّ! إنِّي أسْألُكَ) الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أوْ عَمَلٍ. وَ أعُوذُبِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أوْ عَمَلٍ. وَ أَسْألُكَ (و في رواية: اللّٰهُمَّ! إنِّي أسْألُكَ) مِنَ [الـ]خَيْرِ مَا سَألَكَ عَبْدُكَ و رَسُولُكَ [مُحَمَّدٌ وَ أعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا إسْتَعاَذَكَ مِنْهُ عَبْدُكَ رَسُولُكَ مُحَمَّدٌ]. [وَأسْألُكَ] ماَ قَضَيْتَ لِى مِنْ أمْرٍ أنْ تَجْعَلَ عاَقِبَتَهُ [لِي] رُشْداً.

6- “Allahümme! İnnî es’elüke mine’l-hayri küllihi [â’cilihi ve âcilihi] mâ alimtü minhu ve mâ lem a’lem. Ve eûzu bike mine’ş-şerri küllihi [â’cilihi ve âcilihi] mâ alimtü minhu ve mâ lem a’lem. Ve es’elüke (Bir rivayette: Allahümme! İnnî es’elüke) el-cennete ve mâ karrebe ileyhâ min kavlin ev amelin, ve eûzu bike mine’n-nâri ve mâ karrebe ileyhâ min kavlin ev amelin. Ve es’elüke (Bir rivayette: Allahümme! İnnî es’elüke) min [el]hayri mâ se’eleke abdüke ve rasûlüke [Muhammed ve eûzu bike min şerri mes’teâzeke minhu abdüke ve rasûlüke Muhammed], [ve es’elüke] mâ kadayte lî min emrin en tec’ale âkıbetehu [lî] rüşden”

“Allah’ım! Senden [şimdi ve gelecekte olacak olan,] bildiğim ve bilmediğim bütün hayırları istiyorum. Yine [şimdi ve gelecekte olacak olan,] bildiğim ve bilmediğim bütün kötülüklerden de sana sığınıyorum. Senden [Bir rivayette: Allah’ım! Senden] cenneti ve beni ona yaklaştıracak söz ve amelleri istiyorum. Cehennemden ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve amelden sana sığınıyorum. Senden [Bir rivayette: Allah’ım! Senden] kulun ve Rasûlün [Muhammed’in] istediği bütün hayırları istiyorum. [Yine kulun ve Rasûlün Muhammed’in sığındığı bütün kötülüklerden de sana sığınıyorum.] Senden hakkımda takdir etmiş olduğun şeylerin sonunu güzel eylemeni diliyorum.”[9]

7- Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adama: “Namazda neler diyorsun?” diye sordu. Adam: “Teşehhüdü okuyorum; sonra Allah’tan cenneti istiyor ve cehennemden de O’na sığınıyorum. Fakat ne senin ve ne de Muaz’ın mırıldandığını ben mırıldanmayı beceremiyorum.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Biz de cennet ve cehennemle ilgili dualar mırıldanıyoruz.”[10]

8- Hz. Peygamber (s.a.v.) teşehhüdde bir adamın şöyle dediğini işitti:

8- اَللَّهُمَّ! إنِّى أسْألُكَ يا اَللّهُ (و في رواية: بِاللَّهِ) [الوَاحِدُ] الأحَدُ الصَّمَدُ الذي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أحَدٌ! أنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إنَّكَ أنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

“Allahümme! innî es’elüke yâ Allah (Bir rivayette: billah) [el-vahidu] el-ahadu’s-samed, ellezî lem yelid ve lem yûled ve lem yekün lehu küfüven ehad! En tağfire lî zünûbî, inneke ente’l-ğafûru’r-rahîm)

“Allah’ım! Bir ve tek olan, her ihtiyaç için kendisine başvurulan, doğmayan ve doğurmayan, hiçbir dengi de olmayan Allah’ım! Senden günahlarımı bağışlamanı istiyorum. Muhakkak ki, sen bağışlamasında sınırsız, şefkat ve merhametinde sınırsız olansın.”

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Kesinlikle bağışlandı, kesinlikle bağışlandı.”[11] buyurdu.

9- Bir başkasının da teşehhüdde şöyle dediğini işitti:

9- اَللَّهُمَّ! إنِّي أسْألُكَ بِأنَّ لَكَ الحَمْدُ، لاَ إلَهَ إلاَّ أنْتَ [وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ]، [المَنَّانُ]، [يَا] بَدِيعَ السَّماوَاتِ وَالأرْضِ! يَاذَا الْجَلاَلِ وَالإكْرَامِ! يَاحَىُّ يَا قَيُّومُ! [إنِّي أسْألُكَ] [الْجَنَّةَ وَأعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ].

“Allahümme! İnnî es’elüke bi enne leke’l-hamdu, lâ ilâhe illâ ente, [vahdeke lâ şerîke leke], [el-mennan], [yâ] bedîa’s-semâvâti ve’l-ard! Yâ ze’l-celâli ve’l-ikram! Yâ hayyu ya kayyûm! [İnnî es’elük][el-cennete ve eûzu bike mine’n-nâr]”

“Allah’ım! Senden bütün hamdlerin sana yapılmasına, senden başka ilâh olmamasına, [senin bir olup ve ortağının olmamasına,] [çok ihsân eden oluşuna] dayanarak istiyorum. Ey gökleri ve yeri yoktan var eden ve bunun için bir örneğe ihtiyaç duymayan! Ey kusursuz yücelik ve ikrâm sâhibi olup, cömertliğinden yarattıklarına da ihsân eden! Ey dâimâ hayât sâhibi ve diri olan, hep var, varlığı ezelî ve sonsuz olan! Ey herşeyi tutan, koruyan! [Senden cenneti [istiyor] ve cehennemden de sana sığınıyorum.]”

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), ashabına:

“Nasıl dua ettiğini biliyor musunuz?” diye sordu. Orada bulunanlar: “Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.” deyince Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah’a, kendisiyle dua edildiği zaman duayı kabul ettiği, istendiğinde verdiği ismi azimiyle[12] (Bir rivayette: âzamla) dua etti.”[13]

10- Hz. Peygamber’in (s.a.v.) teşehhüd ile selâm arasında en son okuduğu dualardan biri de şudur:

10- اللَّهُمَّ! اِغْفِرْ لِى مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أخَّرْتُ، وَمَا أسْرَرْتُ، وَمَا أعْلَنْتُ، وَمَا أسْرَفْتُ، وَمَا أنْتَ أعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أنْتَ المُقَدِّمُ، وَأنْتَ المُؤَخِّرُ لاَ إلَهَ إلاَّ أنْتَ.

“Allahümme! İğfirlî mâ kaddemtü ve mâ ehhartü ve mâ esrartü ve mâ a’lentü ve mâ esraftü ve mâ ente a’lemu bihi minnî, ente’l-mukaddimu ve ente’l-muahhiru, lâ ilâhe illâ ente”

“Allah’ım! Bugüne kadar yaptığım ve bundan sonra yapabileceğim, gizli ve açıktan işlediğim, haddi aştığım ve senin benden daha iyi bildiğin günahlarımı bağışla. Sen, öne geçiren (el-Mukaddim) ve geri bırakansın (el-Muahhir). Senden başka ilâh yok.”[14]

---

[1] Metinde “teşehhüdünde” demedik; çünkü hadiste “namazında” denilmekte, teşehhüdle veya başka şeyle kayıtlandırılmamaktadır. Bu ise secde ve teşehhüd gibi dua etmek için uygun olan her yeri içine alır. Nitekim daha önce, secde ve teşehhüdde dua edilmesine ilişkin Hz. Peygamber’in emirleri geçmişti.

[2] Buhârî, Müslim. Esrem şöyle anlatmıştır:

“Ahmed’e: “Teşehhüdden sonra nasıl dua edeyim?” diye sordum. “Hadiste geldiği gibi.” dedi. “Hz. Peygamber (s.a.v.): “Sonra kişi dilediği duayı yapsın.” buyurmadı mı?” dedim. “Kişi, hadiste gelen dualardan dilediğini yapmakta serbesttir.” dedi. Birkaç defa aynı soruyu sordum; o da her seferinde “Hadiste geldiği gibi.” karşılığını verdi. Bunu, İbn Teymiye nakletmiş ve bu tesbiti güzel bulduğunu söylemiştir. Bunu, onun “el-Mecmû’u” (69/218/1) adlı kitabından kendi el yazısından naklettim. İbn Teymiye diyor ki: “el-Dua”nın başındaki “el” takısı, Allah’ın sevdiği duayı göstermekte olup, tür olarak duayı göstermez...” Sonra şöyle der: “En doğrusu şöyle demektir: “Ancak meşru ve sünnet olan dualar yapılabilir. Bunlar ise, hadislerle gelen ve fayda veren dualardır.”

Ben diyorum ki: Bu, dediği gibidir. Ancak duanın fayda verenini bilmek sağlam bilgiye bağlı bir husustur ki, bunu elde edenler de sayıca çok azdır. Bu sebeple uygun ve münasip olan, hadislerde gelmiş bulunan dualarla yetinmektir. Özellikle de dua eden kimse, duasında birtakım taleplerde bulunyorsa... Allah en iyisini bilir.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 69 (101), c.2, s.822; Müslim, Salat 55, 57, 58 (402), c.3, s.1295. Mütercim]

[3] Buhârî, Müslim. Bir hadiste Hz. Aişe (r.anha) şöyle demiştir: “Bir kimse Hz. Peygamber’e (s.a.v.): “Ey Allah’ın Rasûlü! Borçtan ne çok Allah’a sığınıyorsun!” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Kişi borçlu olduğu zaman konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz.”

[Buhârî, Sıfatü's-salat 68 (99), c.2, s.820; Müslim, Mesâcid 129 (589), c.3, s.1700; Nesaî, Sehv 64 (1309), c. 3-4, s.84. Mütercim]

[4] “Yaptıklarımın şerrinden”: Yani yaptığım kötülüklerin şerrinden. “yapmadıklarımın şerrinden”: Yani, yapmayıp terk ettiğim iyi davranışların şerrinden.

[Nesâî’de ayrıca şu açıklama getirilmiştir: “Yaptıklarımın ve yapmadıklarımın şerrinden”: Sebep olduğum ve sebep olmadığım kötülüklerin şerrinden.” Bkz. Nesaî, Sehv 63 (1307), c. 3-4, s.83. Mütercim.]

[5] Nesâî sahih senedle ve “es-Sünne” adlı kitabında (370, tahkiki bana aittir, el-mektebü’l-islâmî yayınevi baskısı) İbn Ebû Asım rivâyet etmiştir. İlave, İbn Ebû Asım’a aittir.

[Nesaî, Sehv 63 (1307), c. 3-4, s.83; Ebû Dâvud, Vitr 32 (1550), c.6, s.77. Mütercim]

[6] Ahmed, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[7] Nesâî, Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Nesaî, Sehv 62 (1305-1306), c. 3-4, s.81-82. Mütercim]

[8] Buhârî, Müslim.

[Buhârî, Sıfatü's-salat 68 (100), c.2, s.821; Müslim, Zikr (2705); Nesaî, Sehv 59 (1302), c. 3-4, s.79. Mütercim]

[9] Ahmed, Tayâlisî, “el-Edebü’l-müfred” adlı kitabında Buhârî, İbn Mâce ve Hâkim. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır. Hadisi ben de “es-Sahîha”da (1542) tahriç ettim.

[İbn Mâce, Dua (3846). Mütercim]

[10] Ebû Davud, İbn Mâce ve İbn Huzeyme (1/87/1) sahih senedle rivâyet etmiştir.

[İbn Mâce, İkametü's-salât 26 (910), c.3, s.178; Ebû Dâvud, Salât 123-124 (792-793), c.3, s.234-235. Mütercim]

[11] Ebû Davud, Nesâî, Ahmed ve İbn Huzeyme. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiş; Zehebî de bu görüşünde ona katılmıştır.

[Nesaî, Sehv 58 (1301), c. 3-4, s.78; Ebû Dâvud, Salât (985), c.4, s.34-35. Mütercim]

[12] Hadiste Allah’ın güzel isim ve sıfatlarıyla tevessül edildiği geçmektedir. Bu, Allah’ın: “*En güzel isimler (el-esmâü'l-hüsnâ) Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin.*” (A’raf, 180) buyruğunda emretmiş olduğu şeydir.

Bunun dışındaki “makamı için”, “hakkı için” ve “hürmetine” gibi ifadelerle yapılan tevessüllere gelince, Ebû Hanife ve arkadaşları bunun mekruh olduğunu söylemişlerdir. Mekruhluk, herhangi bir ifade ile kayıtlanmadığı zaman haramlık anlamındadır. Maalesef aralarında âlimlerin de bulunduğu pek çok insan, bu meşru tevessülden yüz çevirmektedir. En hafif tanımlamayla ihtilaflı olduğu söylenebilecek olan bid’at tevessüle olan bağlılıklarının yanı sıra neredeyse hiçbirinin, Allah’ın güzel isim ve sıfatlarıyla yapılan bu meşru tevessülü yaptığını duyamazsın. Sanki başkası caiz değilmişçesine bid’at olan tevessüle devam etmektedirler. Şeyhülislâm İbn Teymiye’nin bu konuda “et-Tevessül ve’l-vesîle” adında çok güzel bir kitabı var ki, incelenmelidir. Bu kitap, alanında benzeri olmayan çok önemli bir kitaptır. Benim de “et-Tevessül envâuhu ve ahkâmuhu” adında, iki baskısı yapılmış olan bir kitabım bulunuyor. Konusu ve kitabın anlatım tarzı bakımından bu da oldukça önemli bir kitaptır. Bu kitapta, bazı çağdaş doktorların ortaya attığı şüphelere cevaplar da bulunmaktadır. Allah bizlere de onlara da hidayet etsin.

[13] Ebû Davud, Nesâî, Ahmed, “el-Edebü’l-müfred” adlı kitabında Buhârî, Taberânî ve “et-Tevhîd” (44/2, 67/1, 70/1-2) adlı kitabında İbn Mendeh sahih senedlerle rivâyet etmişlerdir.

[Nesaî, Sehv 58 (1300), c. 3-4, s.77-78; Ebû Dâvud, Vitr 23 (1495), c.5, s.491. Mütercim]

[14] Müslim, Ebû Avâne.

[Müslim, Salatu'l-Müsâfirîn 201 (771), c.4, s.2193. Mütercim]
